

Sodobnost

7-8

Letnik 76
julij-avgust 2012

Sodobna slovenska dramatika

Vinko Möderndorfer: Vaje iz tesnobe	783
Žanina Mirčevska: Kaj sanjajo svinje.....	850
Rok Vilčnik (rokgre): Baalram.....	899

Sodobni slovenski esej

Amelia Kraigher: Osnovne poteze anarhistične družbene misli in njeni sledovi v (zgodnji) dramatiki Dušana Jovanovića	1000
---	------

Gledališki dnevnik

Bogomila Kravos: Ob zaključku sezone (SSG Trst).....	1014
--	------

Vinko Möderndorfer

Vaje iz tesnobe

Igra o današnjih dneh

Grumova nagrada 2012

OSEBE

POLICIST, tudi VARNOSTNIK

DEKLE

ŠEFIKA

EMIR

KADROVIK

STAREJŠI DELAVEC

MLAJŠI DELAVEC

HČERKA

ŽENSKA

MOŽ V OBLEKI

FANT V OBLEKI

PUNCA V TRENIRKI

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA

Nekatere vloge lahko igrajo isti igralci.

Prizorišče je prazno. Le tu in tam kak element nakazuje določen prostor, določeno atmosfero. Nobene scenske in gledališke navlake. Samo nujni scenski predmeti: stol, miza, postelja, del stroja, usnjen kanape, avtobusne luči, kup sena, neonski napis, tabla avtobusne postaje itn. Nekakšen svet v drobcih.

Prehodi med prizori naj bodo hitri. Med njimi naj bodo samo kratki glasbeni poudarki.

Igra nikakor ne sme biti tezni plakat, temveč zgolj skupek slik iz življenja. Toda te slike naj bodo resnične, enostavne, silovite in krute.

Dialogi so pisani brez odvečnih didaskalij, prav tako ni opisov atmosfer in prizorišč, saj gre igri predvsem za enostavne in očiščene psihološke odnose med ljudmi, ki so vrženi v brezobziren svet ekonomskih in človeških razmerij, kakršnega žal še predobro poznamo.

Prvi prizor

V praznem hlevu.

POLICIST: Bo v redu z vami?

DEKLE: Še včeraj je bilo tu polno.

POLICIST: Ja.

DEKLE: In toplo.

POLICIST: Sanitarci so že vse odpeljali.

DEKLE: Zato se je *on* rodil v hlevu.

POLICIST: Kdo?

DEKLE: Ker je v jasliah vedno toplo.

POLICIST: Aja! *On!*

DEKLE: Samo da so bile tiste jasliah majhne.

POLICIST: Ja.

DEKLE: In zvezda je svetila. In ni bil sam.

POLICIST: Tako prikazujejo. Ampak tam so samo figurice ...

DEKLE: Tu notri pa je bilo dvajset krav.

POLICIST: Z viličarjem so jih spravljali ven.

DEKLE: In sam je bil.

POLICIST: Ja.

DEKLE: *On* ni bil sam. Oče in mama sta bila ob njem. In trije kralji.

POLICIST: Tako piše v knjigi. Ja.

Tišina.

DEKLE: Kdo bo plačal?

POLICIST: Kaj?

DEKLE: To, da so sanitarci odvlekli krave ...

POLICIST: Ne vem.

Tišina.

DEKLE: Zakaj jih ni raje prodal?

POLICIST: Bo v redu z vami?

DEKLE: Hotel je, da nič ne ostane za njim.

POLICIST: Nisem še dolgo v službi ...

DEKLE: Koliko si star?

POLICIST: Jaz?

DEKLE: Jaz sem devetnajst.

POLICIST: Dvaindvajset.

DEKLE: Uniforma te naredi starejšega.

POLICIST: In prvič sem videl ...

DEKLE: Toliko mrtvih krav na kupu ...

POLICIST: Mrtvega človeka.

DEKLE: Jaz pa ne.

POLICIST: Na tako grozen način mrtvega.

DEKLE: Mama je šla pred mescem. Dolgo je odhajala. Zato ni zdržal.

Tišina.

POLICIST: Bo v redu z vami?

DEKLE: Šivilja bom.

POLICIST: Kaj bo zdaj tu notri, ko ni več krav?

Tišina.

DEKLE: Skrbela bom zase.

POLICIST: Nimate nikogar? Brata? Sestro? Kake sorodnike?

DEKLE: Imam. Veliko sorodnikov imam. Hiša ne bo prazna.

POLICIST: Prav. Šel bom. Pazite, da vam ne spodrsne ...

DEKLE: Počistila bom.

POLICIST: Mojemu šefu je. Padel je naravnost na rit in potem se je zvrnil še na hrbet ... Kri gre težko dol. Za uniforme moramo sami skrbet. Popizdil je. Oprostite.

DEKLE: S curkom vode bom sprala.

POLICIST: Grem zdaj.

Tišina.

POLICIST: Aja! Naročili so mi ... Pištolo ... pnevmatično kladivo ... kot se reče ... tisto reč za ubijanje goveda, bomo odnesli s sabo. Ko bo preiskava končana, mislim, ko bo jasno, da se je vaš oče sam ... potem ko je pokončal krave ... Zaradi tega so me poslali noter, da vam povem ... Tisto stvar, pnevmatično kladivo, vam bomo vrnili. Končno gre za orodje. Mogoče vam bo še prav prišlo, če boste še kdaj imeli krave ... Ste prepričani, da bo vse v redu z vami?

Drugi prizor

V tovarni. Za veliko hidravlično stiskalnico.

Starejši in Mlajši delavec v stiskalnico polagata kovinske plošče. Stiskalnica z značilnim zvokom stisne ploščo in jo preoblikuje v avtomobilski del.

Tretji prizor

V pisarni.

ŠEFIKA: Otroka imam.

KADROVIK: Pa ne zgleda.

ŠEFIKA: Zdaj bo šola.

KADROVIK: Neverjetno, kako poletje hitro mine!

ŠEFIKA: Dva imam.

KADROVIK: Jaz pa enega. Joško ga kličemo.

ŠEFIKA: Amir in Jasmina. Osem in sedem.

KADROVIK: Moj gre pa drugo leto.

ŠEFIKA: Zelo ju imam rada.

KADROVIK: Otroci so naše bogastvo.

ŠEFIKA: Amir pravi, da bo pilot.

KADROVIK: Naš Joško pa še nič ne pravi. Ne! Lažem. Zadnjič je rekel, da bo smetar. Zdi se mu krasno, da se smetarji vozijo zadaj na kamionu.

ŠEFIKA: Kaj pa otrok ve.

KADROVIK: Tudi jaz tako mislim.

ŠEFIKA: Nič še ne razumejo.

KADROVIK: Popolnoma nedolžni.

ŠEFIKA: Nič krivi.

KADROVIK: To pa ja!

Tišina.

ŠEFIKA: Ne vesta, zakaj je svet tak ...

KADROVIK: Ja.

ŠEFIKA: Tudi če bi jima poskusila razložiti ...

KADROVIK: Raje ne.

ŠEFIKA: ... da ni vedno vse pravično.

KADROVIK: Kot v pravljicah.

ŠEFIKA: Bi mislila, da lažem.

KADROVIK: Naj raje verjameta.

ŠEFIKA: Dokler še lahko.

KADROVIK: Ja.

Tišina.

ŠEFIKA: Potem ...?

KADROVIK: Ja?

ŠEFIKA: Vas lahko nekaj vprašam?

KADROVIK: Le!

Tišina.

ŠEFIKA: Jutri pridem?

KADROVIK: Ne.

Četrti prizor

V telovadnici.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Počasi preidemo na naslednjo vajo, pozdrav soncu. Vdihnemo.*

PUNCA V TRENIRKI: Vdihnemo!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: In izdihnemo.

PUNCA V TRENIRKI: Izdihnemo!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *V tem položaju ostanemo nekaj časa. Glava nazaj ... Začutiti moramo linijo med očmi, ki teče preko temena in zadaj po hrbtenici ter po zunanji strani stegnjenih nog, čisto do pete. Počutimo se kot puščica, ki se bo izstrelila proti soncu.*

PUNCA V TRENIRKI: Proti soncu.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Ta vaja nam da moč, s katero premagujemo vsakodnevne težave. S to vajo dobimo voljo, ki jo potrebujemo, da preživimo in da se borimo ...*

PUNCA V TRENIRKI: Da se borimo!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Pozdrav soncu nas napolni z energijo uspešnosti ... Vdihnemo ...*

PUNCA V TRENIRKI: Vdihnemo!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Izdihnemo.*

PUNCA V TRENIRKI: Izdihnemo!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Uspešni bomo.*

PUNCA V TRENIRKI: Uspešna bom!

Peti prizor

V tovarni. Za veliko hidravlično stiskalnico.

MLAJŠI DELAVEC: Pazi!!

STAREJŠI DELAVEC: Oprosti. Zamislil sem se.

MLAJŠI DELAVEC: Nimaš se kaj zamislit!

STAREJŠI DELAVEC: Trideset let ...

MLAJŠI DELAVEC: Bi bilo brez veze, da ti jih zdaj zmečka.

STAREJŠI DELAVEC: Dobiš odškodnino.

MLAJŠI DELAVEC: Prsti pa adijo.

STAREJŠI DELAVEC: Ne bom jih več rabil.

MLAJŠI DELAVEC: Ne se zajebavat.

STAREJŠI DELAVEC: Se ne.

MLAJŠI DELAVEC: In ravno ti, ki si me vpeljal.

STAREJŠI DELAVEC: Ja, se spomnim.

MLAJŠI DELAVEC: Pet let.

STAREJŠI DELAVEC: Kot da bi bilo včeraj.

MLAJŠI DELAVEC: Pet let je že!

STAREJŠI DELAVEC: Imel si dve levi roki.

MLAJŠI DELAVEC: Groza me je bilo.

STAREJŠI DELAVEC: Moji stari sem rekel: *Ta bo izgubil prste do novega leta.*

MLAJŠI DELAVEC: Udaril si me z desko.

STAREJŠI DELAVEC: Se mi je zdelo, da si boš tako najbolj zapomnil.

MLAJŠI DELAVEC: In sem si.

STAREJŠI DELAVEC: Če daš roko preblizu, ti jo potegne pod dvanajst tisoč kil.

MLAJŠI DELAVEC: Niti zbolelo me ne bi.

STAREJŠI DELAVEC: Ven bi potegnil samo zapestje.

MLAJŠI DELAVEC: Je pa zato deska bolj bolela.

STAREJŠI DELAVEC: Zapomnil si si pa le.

MLAJŠI DELAVEC: Še zdaj me zapeče, kadar dam roko preblizu.

Tišina.

STAREJŠI DELAVEC: Roke za delo. Za trideset let dela.

MLAJŠI DELAVEC: Pazi!! Spet si bil preblizu!

STAREJŠI DELAVEC: Imam rutino.

MLAJŠI DELAVEC: Me je kar groza, ko tja sežeš.

STAREJŠI DELAVEC: Stroj bi se ustavil.

MLAJŠI DELAVEC: Bi se, ja.

STAREJŠI DELAVEC: Za pol ure.

MLAJŠI DELAVEC: Toliko, da bi te odpeljali.

STAREJŠI DELAVEC: Potem bi očistili.

MLAJŠI DELAVEC: Ne bi. Dve tri plošče bi sprešali, pa bi bilo spet čisto.

STAREJŠI DELAVEC: Saj grejo potem tako v pranje.

MLAJŠI DELAVEC: Niti čistit ne bi bilo treba.

STAREJŠI DELAVEC: Bi bila pa izguba.

MLAJŠI DELAVEC: V pol ure jih pod prešo vstaviva ... vsakih osem sekund eno, se pravi, osem v šestdeset gre ... sedem in pol krat, zaokroživa na sedem. Krat trideset ... če računamo, da bi bil zaradi tvojih zmečkanih prstov stroj ustavljen samo pol ure ... dvesto deset ... Dvesto deset avtomobilskih pokrovov bi bili v izgubi.

STAREJŠI DELAVEC: Odbili bi nama od plače.

MLAJŠI DELAVEC: O, to pa.

STAREJŠI DELAVEC: Še dobro, da nama ne bi bilo treba plačat čiščenja.

MLAJŠI DELAVEC: To bi pa tebi odtrgali.

STAREJŠI DELAVEC: Bi.

MLAJŠI DELAVEC: Ker zapestja so pa le tvoja.

Šesti prizor

V klubu.

FANT V OBLEKI: Sem mislil, da nama ne bodo pustili prižgat.

MOŽ V OBLEKI: Si ne upajo. Zjebal bi jim gostinsko dovoljenje.

FANT V OBLEKI: A je prava?

MOŽ V OBLEKI: Havanka.

FANT V OBLEKI: Debela je.

MOŽ V OBLEKI: In trda.

FANT V OBLEKI: Takšna mora bit.

MOŽ V OBLEKI: Ja. Trdo in pokončno!

FANT V OBLEKI: Jasno.

MOŽ V OBLEKI: Tebi je jasno. Ko boš v mojih letih, ti ne bo več tako *jasno*.

FANT V OBLEKI: Kaj misliš?

MOŽ V OBLEKI: Trdo in pokončno.

FANT V OBLEKI: Razumem.

MOŽ V OBLEKI: Razumeš ti moj kurac!

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: To so nam rekli v vojski. Stara dobra armada. *Razumem, družje poručniče ...* On pa: *Razumeš ti moj kurac!* Vi, ki niste služili vojske, pojma nimate.

FANT V OBLEKI: Najbrž res ne.

MOŽ V OBLEKI: Nekaj vam manjka.

FANT V OBLEKI: Se vam zdi?

MOŽ V OBLEKI: Ja. Veš ... A je dobra?

FANT V OBLEKI: Famozna!

MOŽ V OBLEKI: Če dim zadržiš v ustih, moraš začutit aromo. Rum, sladkor, vročina, sopara, poper, bližina kože ... A veš, da jih rolajo na stegnih. Na golih stegnih jih mlade črnke potegnejo od kolen pa vse do pičke ... Zanimivo, da najboljše cigare še vedno delajo v komunizmu.

FANT V OBLEKI: Zanimivo.

MOŽ V OBLEKI: No ... Brezobziren ... To moraš bit. In to nauči vojska.

FANT V OBLEKI: Nisem bil v vojski.

MOŽ V OBLEKI: V vojni tudi ne?

FANT V OBLEKI: Takrat sem bil ... V prvi razred sem hodil ... Praktično me sploh še ni bilo.

MOŽ V OBLEKI: Saj tudi vojne ni bilo. Ampak tega ne smeš nobenemu povedat. Vsi govorijo, da je bila. Bil pa je samo podaljšan vikend oboroženega spopada ... je pa važna. Mislim ... po tisti tako imenovani vojni se je za nas v resnici začelo ...

FANT V OBLEKI: Ja?

MOŽ V OBLEKI: Vse to. Ta klub. Ta cigara. Te razlike. Da midva lahko kadiva, drugi pa ne. Da zakoni veljajo zame, zate pa *kurc te gleda* ... Razumeš?

FANT V OBLEKI: Razumem.

MOŽ V OBLEKI: Razumeš ti moj kurac!

FANT V OBLEKI: Razumem.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: A veš, zakaj sem te povabil?

FANT V OBLEKI: Mi boste povedali.

MOŽ V OBLEKI: Ker imaš lepo punco.

Sedmi prizor

V kuhinji.

HČERKA: Lahko mamin servis?

STAREJŠI DELAVEC: Vzemi.

HČERKA: A so vsi kosi?

STAREJŠI DELAVEC: Mislim.

HČERKA: Kaj pa čipkasti prti?

STAREJŠI DELAVEC: Lahko.

HČERKA: Znajo imet dobro ceno.

STAREJŠI DELAVEC: Nekateri so še od babice.

Tišina.

HČERKA: A je še kaj?

STAREJŠI DELAVEC: Sto let.

HČERKA: Če ne bi bilo nujno, jih ne bi vzela ...

STAREJŠI DELAVEC: Kar je treba, je treba.

Tišina.

HČERKA: Je še kaj?

STAREJŠI DELAVEC: Mamine obleke.

HČERKA: Tistih cunj nobeden ne bo hotel.

STAREJŠI DELAVEC: V njih je bila lepa.

HČERKA: Oprosti.

STAREJŠI DELAVEC: Nič, nič.

Tišina.

HČERKA: Vzela jih bom. Vsak evro prav pride.

STAREJŠI DELAVEC: Še vedno jih lahko neseš na rdeči križ.

Tišina.

HČERKA: A res ni ničesar drugega?

STAREJŠI DELAVEC: Album s fotografijami.

HČERKA: Moje fotke sem že ven pobrala.

STAREJŠI DELAVEC: Preproga.

HČERKA: Ne vem.

STAREJŠI DELAVEC: V kuhinji ...

HČERKA: Sem pogledala.

Tišina.

STAREJŠI DELAVEC: Kaj pa prstan?

HČERKA: A si ji ga snel?

STAREJŠI DELAVEC: So rekli, da lahko. Da kovinski deli, kak vijaki v kosteh, zobni mostički in prstani ... Da vse to samo združne ... Da ne gre v pepel. Pa sem vzela.

Tišina.

HČERKA: Ne.

STAREJŠI DELAVEC: Oba ti dam.

HČERKA: Prstani naj bodo za rezervo.

Tišina.

HČERKA: Kaj pa omara?

STAREJŠI DELAVEC: Ne vem, če je kaj vredna.

HČERKA: Zgleda rustikalno.

STAREJŠI DELAVEC: Mama jo je prinesla za doto.

HČERKA: Jo bom poslikala.

STAREJŠI DELAVEC: V njej je imela zložene plenice.

HČERKA: A veš, da lahko slikaš s telefonom?

STAREJŠI DELAVEC: Pozneje pa dokumente.

HČERKA: En evro! Telefon in fotoaparatus.

STAREJŠI DELAVEC: Njeni zadnji izvidi so še vedno not.

HČERKA: Grem jo fotkat.

STAREJŠI DELAVEC: Mama jo je imela rada.

Osmi prizor

V pisarni.

ŠEFIKA: Sem prišla.

KADROVIK: Dva otroka?

ŠEFIKA: Ja.

KADROVIK: Imam spomin kot sokol.

ŠEFIKA: Amir in Jasmina. Osem in sedem.

KADROVIK: Saj se reče tako?

ŠEFIKA: Amir in Jasmina ...

KADROVIK: Spomin kot sokol ... Ali je za spomin kaka druga fraza? Imam spomin kot ... Kot kaj?

ŠEFIKA: Ne vem.

KADROVIK: Ste pozabili?

ŠEFIKA: Nikoli nisem vedela.

KADROVIK: Saj je vseeno. Važno je, da jaz vem, kdo ste.

ŠEFIKA: Prejšnji mesec se je začela šola.

KADROVIK: Joško še ne hodi. Je bil tako žalosten. Vsi otroci v naši ulici so šli.

ŠEFIKA: Jokata.

KADROVIK: Ker morata v šolo?

ŠEFIKA: Ne zato.

KADROVIK: Ne smete jih razvajati. Jaz mojega Joška ne razvajam. Navajam ga na trdo življenje.

ŠEFIKA: Skrivam se pred njima, kadar jokata. Zaprem se v stranišče, dokler ne zaspita.

KADROVIK: Navadili jih boste skrivaštva.

ŠEFIKA: Časi so hudi ...

KADROVIK: Mislite, da ne vem! Od devetih do osmih sedim v tej luknji. Na pet minut mi trkate. Prijazen sem. A veste, kako to utruja? Pojma nimate, kako smehljanje utruja! In potem, ko je konec, ko zadnji umakne roko s kljuke, vstanem, iz kota vzamem metlo in še počistim. Pometem, spraznim koš za smeti, prezračim, pobrišem prah in enkrat na teden zalijem rože. To so mi naložili. Vsak pospravlja za sabo. Za eno plačo, gospa Nevenka!

ŠEFIKA: Šefika.

KADROVIK: Šefika kaj?

ŠEFIKA: Je moje ime.

KADROVIK: Dva otroka?

ŠEFIKA: Amir in Jasmina.

KADROVIK: Točno. Nevenka nima nobenega.

ŠEFIKA: Ne.

KADROVIK: Se čudim, da sem vaju zamenjal.

ŠEFIKA: Sva delali v isti smeni.

KADROVIK: Ker sta popolnoma različni. Ona je blondinka.

ŠEFIKA: Nje niste odpustili.

KADROVIK: Ne.

ŠEFIKA: Mlajša je.

KADROVIK: Se ne spomnim točno.

ŠEFIKA: Nima otrok.

KADROVIK: Bo držalo.

ŠEFIKA: Ni ji treba nahraniti otrok.

KADROVIK: Če jih pa nima.

ŠEFIKA: Njen mož ima službo.

KADROVIK: Mogoče.

ŠEFIKA: Ona bo lahko.

KADROVIK: Pridna je.

ŠEFIKA: Z eno plačo lahko.

KADROVIK: Ja.

ŠEFIKA: Ni pravično!

KADROVIK: Ne, ni.

Deveti prizor

V tovarni. Za veliko hidravlično stiskalnico.

Starejši in Mlajši delavec v stiskalnico polagata kovinske plošče. Stiskalnica z značilnim zvokom stisne ploščo in jo preoblikuje v avtomobilski del.

Deseti prizor

V telovadnici.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Naslednja vaja je ena najpomembnejših vaj tantra joge. Gre za sklop telesnih položajev, ki čistijo našo notranjost. Pokleknemo ... Hrbtenico vzbočimo, glavo nazaj, roke naj svobodno padejo ob telesu ... Nikakršne napetosti ne čutimo ...*

PUNCA V TRENIRKI: Nikakršne.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Dihamo. Enakomerno. Sproščamo glavo, vrat, ramena. Roke stegnemo, s sredincem se narahlo dotaknemo kolen ... Krog je sklenjen. Iz našega telesa počasi odteka slaba energija ...*

PUNCA V TRENIRKI: Slaba energija.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Dihamo. Čutimo, kako iz našega telesa kot voda odtekajo ... negotovost ...*

PUNCA V TRENIRKI: Negotovost.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Strah ...*

PUNCA V TRENIRKI: Strah.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Tesnoba ...*

PUNCA V TRENIRKI: Tesnoba.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Uspešni bomo. Najboljši.*

PUNCA V TRENIRKI: Uspešna bom! Najboljša!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Nič nas ne more ustaviti.*

PUNCA V TRENIRKI: Nič me ne more ustaviti!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Dihamo.*

PUNCA V TRENIRKI: Diham!

Enajsti prizor

V klubu.

MOŽ V OBLEKI: Trideset let!

FANT V OBLEKI: Res je dober.

MOŽ V OBLEKI: K dobri cigari gre dober konjak.

FANT V OBLEKI: Imaš okus.

MOŽ V OBLEKI: Kurc *imam* okus!

FANT V OBLEKI: Mislim, to, da veš, kaj je dobro.

MOŽ V OBLEKI: Denar imam. In če imaš denar, vedno veš, kaj je dobro. Če imaš veliko denarja, imaš veliko okusa. Misliš, da se spoznam na konjake? Drek. Rečem: *Dajte mi najboljšega!* In rečejo: *To je ta in ta.* In rečem: *Prepoceni.* In rečejo: *Kaj pa ta?* In rečem: *Koliko?* In rečejo: *Dva tisoč.* In cmoknem z usti in rečem: *Ta bi pa mogoče lahko bil dovolj dober zame.* In potem mi ti rečeš, da imam okus, da se spoznam na konjake. Kurc. Spoznam se na denar. A je dober?

FANT V OBLEKI: Zelo.

MOŽ V OBLEKI: Kar je drago, je dobro. Boš še enega?

FANT V OBLEKI: Ne pijem veliko.

MOŽ V OBLEKI: Kar daš vase, nase in podse. To je življenje! Razumeš?

FANT V OBLEKI: Razumem.

MOŽ V OBLEKI: Razumeš ti moj kurac! In pojma nimaš, zakaj sem te povabil, zakaj te častim z najdražjo večerjo, z najboljšimi cigarami, z najboljšim konjakom?

FANT V OBLEKI: Ne.

MOŽ V OBLEKI: Gre za prihodnost.

FANT V OBLEKI: Prihodnost?

MOŽ V OBLEKI: Našega podjetja. In ne glej me tako, kot da sem ti ravnokar pofukal mamó. Ker takega namena nimam. Koliko let ima?

FANT V OBLEKI: Kdo? Mama? Nekaj čez petdeset.

MOŽ V OBLEKI: Koliko čez petdeset?

FANT V OBLEKI: Imela me je pri petindvajsetih. Se pravi ... da jih ima triinpetdeset.

MOŽ V OBLEKI: Ne bom več dol dajal svoje generacije ... Treba bo poskrbet za prihodnost. Ti je zdaj kaj bolj jasno?

FANT V OBLEKI: Sem jaz ta prihodnost?

MOŽ V OBLEKI: Bravo! Sedi. Čista petka!

FANT V OBLEKI: Potem ...?

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Kaj potem?

FANT V OBLEKI: Morate mi povedati malo več.

MOŽ V OBLEKI: Zakaj me pa zdaj kar na lepem vikaš! Saj sva pri kosilu po drugi buteljki pila bratovščino!

FANT V OBLEKI: Zdelo se mi je ...

MOŽ V OBLEKI: Tikaj me.

FANT V OBLEKI: Da želiš govoriti o podjetju.

MOŽ V OBLEKI: Ja.

FANT V OBLEKI: In v poslovnih zadevah vas raje vikam.

MOŽ V OBLEKI: Bister si. Nisi služil vojske, ampak si vseeno bister.

FANT V OBLEKI: Hvala.

MOŽ V OBLEKI: In ne bodi tako butasto vljuden! Saj vem, kaj si v resnici misliš. *Stari, ne teži, povej, kaj imaš zame! Kakšne koristi? Potrpel bom tvojo dolgočasno družbo, sicer mi pa dol visiš, stari! Vzel si me v službo, da ti furam maloprodajo, in zdaj imaš nekaj za bregom. Izkoristil te bom. Prijazen bom s tabo, ker vem, da te potrebujem. Sicer pa kurc gleda tvoja stara mlahava jajca! Če ne bi bil lastnik podjetja in moje službe in če ne bi dobival plače, mastne plače, za katero garam, bi te že zdavnaj brcnil v tvoj stari, zgubani ksiht! Je tako? Razmišljaš tako, ko me gledaš s tem kozarcem konjaka v eni in s cigaro v drugi roki?*

FANT V OBLEKI: Ne.

MOŽ V OBLEKI: Kaj *ne*?

FANT V OBLEKI: Ne razmišljam tako.

MOŽ V OBLEKI: Kako pa?

FANT V OBLEKI: Zanima me, zakaj ste me povabili.

MOŽ V OBLEKI: In pričakuješ koristi od mene.

FANT V OBLEKI: Mislim, da delam dobro.

MOŽ V OBLEKI: Imam te na očeh, mali!

FANT V OBLEKI: V podjetju sem se veliko naučil.

MOŽ V OBLEKI: To mi je všeč.

FANT V OBLEKI: Mislim, da sem sklenil dobre posle.

MOŽ V OBLEKI: Ja.

FANT V OBLEKI: *Zaslužil* sem vam veliko.

MOŽ V OBLEKI: V zadnjih treh mesecih se je prodaja povečala za 27,3 odstotka. Samo na tvojem oddelku smo zaslužili dvakrat, ne, trikrat več kot v prvem četrtletju ... Tudi tisto z davkom si dobro uredil. Če odbijem materialne stroške, DDV, plače za sedem ljudi v vašem sektorju, procent valorizacije, procent investicije in amortizacijo, je dobiček ...? Ha! ... Zelo spodoben, zelo! Sposoben si, fant. Nesebičen. Tudi tvoj predlog o zmanjšanju stroškov je bil na seji sveta sprejet z velikim navdušenjem. In po obrazu vodje oddelka sem videl, da si dober. Ljubosumen je bil. Vse je hotel prikazat kot uspeh oddelka, bil pa je tvoj uspeh. In kar se mi je zdelo najboljše, niti trepnil nisi, niti z besedo nisi dal vedeti, da se za *našim, našim, našim oddelkom*, kot je na sestanku poudarjal tvoj šef, skrivaš ti in samo ti! Ampak jaz vem. Vidiš, da vem. Zato sem te povabil na večerjo, zato pijeva konjak za dva tisoč evrov.

FANT V OBLEKI: Hvala.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: In dobil boš provizijo.

FANT V OBLEKI: Ne razumem.

MOŽ V OBLEKI: Nagrado.

FANT V OBLEKI: Nisem ...

MOŽ V OBLEKI: Kaj nisi? Ne me zajebavat. *Nisem delal za nagrado, res nisem delal za nagrado, nagrada mi dol visi, jaz takooooo rad delam* ... Nisem po župi priplaval, mali moj. Vsak dela za nagrado! Vsak! Tudi ti, ljubček!

FANT V OBLEKI: Nagrade bom vesel.

MOŽ V OBLEKI: Dobil boš nagrado v obliki delnic podjetja.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Kaj? Kaj si me tako pogledal, kot da sem ti pravkar pofukal punco? Si mislil, da bo padel keš? O, ne! Ne dobiš keša. Dobiš nagrado v vrednosti delnic podjetja. Postal boš lastnik.

FANT V OBLEKI: Lepo.

MOŽ V OBLEKI: Najprej mali lastnik, potem pa mogoče vedno večji.

Dvanajsti prizor

Spalnica.

EMIR: Vse je mrzlo!

ŠEFIKA: Otroka spita.

EMIR: Kaj me briga!

ŠEFIKA: Kje si bil?

EMIR: Kaj te briga!

ŠEFIKA: Pijan si.

EMIR: Ti pa grda.

ŠEFIKA: Zakaj si takšen?

EMIR: Ampak jaz bom jutri trezen.

ŠEFIKA: Sprašujeta po tebi.

EMIR: Kaj me briga!!

ŠEFIKA: Zjutraj greš, ponoči prideš.

EMIR: Delat hodim.

ŠEFIKA: Kam? V bifeje?

EMIR: Prasica! Trudim se, razumeš, kuzla!

ŠEFIKA: Otroka spita!

EMIR: Cel dan se trudim.

ŠEFIKA: Sleci se.

EMIR: In ko pridem domov, kaj me čaka?! Ena tečna baba, prekleta kurba stara.

ŠEFIKA: Zbudil ju boš!

EMIR: V kuhinji vse mrzlo. Mrzel krompir!

ŠEFIKA: Nisem kriva.

EMIR: Nisi kriva? Kaj nisi kriva! Najbolj si kriva! Brez tebe bi imel službo, bil bi šef, zase bi skrbel, nategnila si me ...

ŠEFIKA: Pijan si.

EMIR: Zakaj pa *ne bi bil* pijan? Zakaj?! Ti boš rekla, da ne smem bit pijan? Imam kaj od življenja? Mrzel krompir, mrzlo pičko v postelji, mrzle roke, mrzle noge, mrzlo dušo ... Kaj sploh še imam?!

ŠEFIKA: Dva otroka ...

EMIR: Dva zajebana otroka! Kadar koli me pogledata ... Kadarkoli ... Razumeš, baba grda ... Nič sem ... Zanju sem nič. Ker ne morem ...

ŠEFIKA: Rada te imata.

EMIR: Jaz pa ju sovražim!

ŠEFIKA: Ne tako ...

EMIR: Sovražim ju, ker vidim, ker čutim, ker sem vedno bolj stran, ker si ti, ker je mrzlo, ker je dan prekratek, ker sovražim sebe, sebe v njiju, ker sem kar naprej žejen, do vratu, do grla žejen, ker sem tako neumen, da ne znam, da ne morem, da se nisem naučil krast, da nimam sreče ...

Tišina.

ŠEFIKA: Uleži se. K meni.

EMIR: Kurba!! Spet me boš pretentala ... Nisem hotel otrok ...

ŠEFIKA: Od sreče si jokal, ko sta se rodila. Povabil si prijatelje.

EMIR: Ki so me pozabili.

ŠEFIKA: Otroka nista kriva.

EMIR: Ti si kriva!

ŠEFIKA: Pridi. Pogrela te bom.

EMIR: Smilim se ti.

ŠEFIKA: Moj mož si.

EMIR: Pomiluješ me.

ŠEFIKA: Oče mojih otrok si.

EMIR: Kača si!

ŠEFIKA: Objela te bom.

EMIR: Ubil te bom!

Emir jo tepe z vso močjo. S pestmi. Šefika si pokrije glavo z rokami.

ŠEFIKA: Tiho! Tiho! Otroka boš zbudil ... Otroka boš zbudil ...

Trinajsti prizor

Železniška postaja.

ŽENSKA: Ni lahko.

DEKLE: Sem s kmetov doma.

ŽENSKA: To ni nobena garancija.

DEKLE: Sem navajena delat.

ŽENSKA: Jaz sem tudi tako mislila.

DEKLE: Ni me sram.

ŽENSKA: Malo te mora bit.

DEKLE: Pa me ni.

ŽENSKA: Brez sramu se pogrezneš.

DEKLE: Imela sem fanta.

ŽENSKA: Brez sramu so lahko samo tisti, ki imajo ...

DEKLE: Fante.

ŽENSKA: ... vse. Sram pomeni, da mogoče še malo obstajaš.

DEKLE: Imeli smo dvajset krav. In bike.

ŽENSKA: Jaz sem že utrujena.

DEKLE: Komaj čakam!

ŽENSKA: Preveč se veseliš.

DEKLE: To je moja prva služba.

ŽENSKA: Moja zadnja.

DEKLE: Sem končala za šiviljo.

ŽENSKA: Jaz imam pa klasično izobrazbo.

DEKLE: Kaj?

ŽENSKA: Zajebavam se.

DEKLE: Jaz se nikoli ne zajebavam.

ŽENSKA: Malo heca ne škodi. Hec je zdravje. A veš, kdo se nikoli ne heca?

DEKLE: Ne.

ŽENSKA: Politiki.

DEKLE: Me ne zanima. Samo enkrat sem šla volit.

ŽENSKA: In cerkev.

DEKLE: Imam slabe izkušnje.

ŽENSKA: S politiko?

DEKLE: Z župnikom. Mu je smrdelo iz ust.

ŽENSKA: To bojo tvoje stranke.

DEKLE: Imel je luskavico. Po rokah. Po nogah. Po trebuhu.

ŽENSKA: Stvar okusa.

DEKLE: Upam, da ga ne bom nikoli več videla.

ŽENSKA: Jaz ne bi bila tako zelo prepričana.

DEKLE: Kdaj bova začeli?

ŽENSKA: Sva že.

Štirinajsti prizor

V tovarni. Za veliko hidravlično stiskalnico.

Starejši in Mlajši delavec v stiskalnico polagata kovinske plošče. Stiskalnica z značilnim zvokom stisne ploščo in jo preoblikuje v avtomobilski del.

Petnajsti prizor

V klubu.

MOŽ V OBLEKI: In tisto, ko si rekel, da vidiš ... In smo vsi utihnili ... Kako grdo te je pogledal šef oddelka ... Ko si rekel, da vidiš, kje bi lahko še privarčevali, sem postal pozoren. Fantič je iz pravega testa, sem si mislil. Privarčevati hoče. Za koga? Zame! Jasno. Jaz sem lastnik. Fantiček ima odnos do moje lastnine. In smo ti prisluhnili.

FANT V OBLEKI: Hotel sem pomagat.

MOŽ V OBLEKI: Zakaj, sem se spraševal.

FANT V OBLEKI: Brez razloga. Videl sem možnost, da bolj ekonomično ...

MOŽ V OBLEKI: Gospodarimo?

FANT V OBLEKI: Da prihranimo. Mislim, da podjetje prihrani.

MOŽ V OBLEKI: Dobra ideja. Nikoli nisem pomislil, da se tam še skriva rezerva.

FANT V OBLEKI: Končal sem ekonomijo.

MOŽ V OBLEKI: Jaz pa nisem nič končal. Bil sem na pravem mestu. Ob pravem času.

FANT V OBLEKI: Vaša generacija je imela srečo.

MOŽ V OBLEKI: Z armbrustom sem razbil tank.

FANT V OBLEKI: Heroj!

MOŽ V OBLEKI: Kar precej pijan.

FANT V OBLEKI: Pa vseeno: ni enostavno.

MOŽ V OBLEKI: Malicali so. Konzerve sardin.

FANT V OBLEKI: Tank!

MOŽ V OBLEKI: Nekateri so sedeli na tanku. In malicali. Scvrl sem jih.

FANT V OBLEKI: Lahko bi oni vas.

MOŽ V OBLEKI: Sreča in pamet!

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Oboje moraš imet v življenju.

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Kaj *ja*? Ne bit takšen usran kimavec. Saj vem, poba, da ti nisi noben usrane, da si zvít.

FANT V OBLEKI: Kako to mislite?

MOŽ V OBLEKI: Veš, kako mislim. Tisti tvoj predlog, naj odpustimo snažilke iz obratov, iz pisarn in skladišč ...

FANT V OBLEKI: Bilo jih je preveč.

MOŽ V OBLEKI: In da lahko vsak *sam* za sabo počisti.

FANT V OBLEKI: Predlagal sem.

MOŽ V OBLEKI: V obratih šestnajst snažilk, v skladiščih šest, v proizvodnji, hala A in B, sedem, v trgovinah skupaj dvanajst, v vseh izpostavah, v upravi, v mestu in drugod ...

FANT V OBLEKI: Spet dvanajst.

MOŽ V OBLEKI: Bravo!

FANT V OBLEKI: Preveč.

MOŽ V OBLEKI: Res pa, da so to velike površine. Samo v upravi je več kot tri tisoč kvadratnih metrov, da ne govorim o tem, koliko je steklenih površin ...

FANT V OBLEKI: Navade iz prejšnjih časov, ko je bilo za vsako delo drugo delovno mesto. Danes ljudje delajo več stvari hkrati.

MOŽ V OBLEKI: Točno.

FANT V OBLEKI: Vsak počisti za sabo. Toliko in toliko kvadratnih metrov ... zakaj ne bi računovodkinje, ki jih je, mimogrede, tudi preveč, počistile za sabo, spraznile koše za smeti, pometle pod mizami ...

MOŽ V OBLEKI: Tako se govori!

FANT V OBLEKI: Dvakrat na mesec pa pride zunanje podjetje ...

MOŽ V OBLEKI: Čistoča, d. o. o.

FANT V OBLEKI: Mislim, da to, ja.

MOŽ V OBLEKI: Dobro se je obneslo.

FANT V OBLEKI: In naredi generalno. S čistilnimi stroji. Dobro. Temeljito. Profesionalno. Nobenih kavic, nobenih garderobnih omar, nobenih metel in veder in čistilnih sredstev ...

MOŽ V OBLEKI: Nobenih prispevkov. Nobene redne zaposlitve.

FANT V OBLEKI: Tisti, ki delajo, delajo še malo več. Ne veliko. Čisto malo. Počistijo za sabo. S tem pa se tudi krepi odnos do podjetja. Če počistiš za sabo svoje delovno mesto, ga imaš rajši. Znana psihološka finta. Amerika!

MOŽ V OBLEKI: Navdušen sem.

FANT V OBLEKI: In tako smo ... Pardon ... Spil sem preveč ... Tako *ste* prihranili ...

MOŽ V OBLEKI: Dvainštirideset delovnih mest.

FANT V OBLEKI: Edini strošek, ki ga imate, je čistilni servis ...

MOŽ V OBLEKI: Čistoča, d. o. o.

FANT V OBLEKI: In ta strošek je 17,7-krat manjši kot vsi tisti zaposleni subjekti z minimalnimi dohodki in prispevki.

MOŽ V OBLEKI: Na zdravje!

Šestnajsti prizor

Na avtobusnem postajališču.

MLAJŠI DELAVEC: Nisva dosegla norme.

STAREJŠI DELAVEC: Oprosti.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Punco imam.

STAREJŠI DELAVEC: Tisto, ki te je zadnjič čakala?

MLAJŠI DELAVEC: Dobra punca je.

STAREJŠI DELAVEC: Ja.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Mislil sem, da bom tu samo začasno ... Saj tudi bom ... Še nekaj let. Mogoče dve, tri. Ta služba v resnici ni zame.

STAREJŠI DELAVEC: Včasih smo klepali ročno. Pred tridesetimi leti.

MLAJŠI DELAVEC: Sonja je.

STAREJŠI DELAVEC: Punca?

MLAJŠI DELAVEC: Zame je. Mislim ... Sonja. Ne služba. Ta šiht je grozen. Pa tudi ...

STAREJŠI DELAVEC: Kaj?

MLAJŠI DELAVEC: Tako me je prijelo. Nenadoma. Imel sem punce. Ampak nobena ni bila ...

STAREJŠI DELAVEC: Vem. Tudi moja Marta je bila prava. Hčerko imava.

MLAJŠI DELAVEC: Ja.

STAREJŠI DELAVEC: Nenadoma pride trenutek, ko se odločiš. To je to, si rečeš. In je.

MLAJŠI DELAVEC: Ja.

STAREJŠI DELAVEC: Dokler te smrt ne loči.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Noseča je.

STAREJŠI DELAVEC: Čestitam!

MLAJŠI DELAVEC: Hvala.

STAREJŠI DELAVEC: To je zelo lepo.

MLAJŠI DELAVEC: Ja.

STAREJŠI DELAVEC: Ko se mi je rodila hči, sem bil najsrečnejši človek na svetu.

MLAJŠI DELAVEC: Tudi jaz sem. Zadovoljen sem.

STAREJŠI DELAVEC: Povabil bi te na pijačo.

MLAJŠI DELAVEC: Jaz bi te.

STAREJŠI DELAVEC: Ko dobimo plačo.

MLAJŠI DELAVEC: Bajе bomo dobili za tri mesece. Tudi za nazaj.

STAREJŠI DELAVEC: Bomo.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Je to tvoj avtobus?

STAREJŠI DELAVEC: Samo spremil sem te. Grem peš.

MLAJŠI DELAVEC: Moj je.

STAREJŠI DELAVEC: Se vidiva jutri.

MLAJŠI DELAVEC: Šefu sem rekel, da ne morem delat s tabo.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Počasen si. Tudi danes nisva dosegla norme. S Sonjo bova živela skupaj. Še hodi v šolo. Frizerka bo. Potem bo lažje. Poleg tega kar naprej vtikaš roko pod prešo ... Strah me je. Šef je rekel, da je opazil. Oprosti, ampak res ne morem. Rad bi delal hitreje. Norma je važna. Zdaj ne smem izgubit službe.

STAREJŠI DELAVEC: Razumem.

Sedemnajsti prizor

Železniška postaja.

ŽENSKA: Štos je v tem, da čim manj delaš.

DEKLE: Ko so rekli, naj grem, so rekli, da sem prepočasna.

ŽENSKA: Najhujše je, če kar traja in traja.

DEKLE: Preselili so na Kitajsko.

ŽENSKA: Če narediš hitro, je ok. Za krajši čas, denar je pa isti.

DEKLE: Ali v Indijo. Mogoče pa samo v Bosno?

ŽENSKA: To je umetnost.

DEKLE: Na jugu so šivilje cenejše.

ŽENSKA: Narediti tako, da mislijo, da je bilo super, ti pa se vseeno ne razdaš do konca. Prišparat moraš in iz tega potegniti čim več. Ekonomija! Ti bom razložila.

DEKLE: Hotela sem samo dobro delat.

ŽENSKA: Ne gre za *dobro delat*. Gre za vtis, da dobro delaš. Jasno, nek efekt mora na koncu vseeno bit. Si predstavljaš, da bi bila vsakič stoprocent not, v štosu? Znucala bi se. Enostavno ni računice.

DEKLE: Šivala sem prevleke za pohištvo. Sedežne garniture. Dva šiva. Dolga meter in potem krožno še pol metra. *Prepočasna*, mi je rekel. Ko sem pohitela, sem šla pa čez, in ni bilo zašito. Luknje so bile. Špranje.

ŽENSKA: Zdaj ne boš več šivala.

DEKLE: Res ne.

ŽENSKA: In ni ti treba it do konca.

DEKLE: Kako pa?

ŽENSKA: Tako, da mislijo, da si šla. Najboljše je na čas. Deset minut. Rokca! *Hitra šapica*, se reče med nami! Nobenega pretiravanja. In če ne gre, se je čas pač izteku. Če pride prej, je pa tvoj dobiček. Tvoj čas, tvoj dobiček! Čas je dobiček. In za vsako stvar druga tarifa. Ko so enkrat zraven, ne rečejo ne. In ti si šef! Tega se moraš najbolj zavedat. Zdaj nisi ti tista, ki si za strojem in imaš enega smrdečega tipa nad sabo. Zdaj si tista, ki si *nad*. Tudi če sami pridejo k tebi, si *nad*. Vedno si *nad*. Tako jaz svetujem. Tako preživiš.

DEKLE: Ga vidiš?

ŽENSKA: Poznam ga.

DEKLE: A gre k nama?

ŽENSKA: Vsak teden pride. Včasih dvakrat. Je reden.

DEKLE: Gleda me.

ŽENSKA: Nova si.

DEKLE: Kaj naj rečem?

ŽENSKA: Bom jaz.

Tišina.

Kadrovik se približa.

KADROVIK: Si nova?

ŽENSKA: Nova je.

KADROVIK: A sama ne zna?

ŽENSKA: Jaz jo bom vpeljala.

Tišina.

KADROVIK: Saj jaz nisem reden.

ŽENSKA: Ne.

KADROVIK: Z njo govorim.

ŽENSKA: Tudi jaz slišim.

Tišina.

KADROVIK: Mimogrede sem. Samo zanimam se.

ŽENSKA: Ja.

KADROVIK: Računaš?

ŽENSKA: Seveda računa!

KADROVIK: A ne zna sama?

ŽENSKA: Fafanje trideset. Deset minut. Zdrkala ti ga bo za dvajset. Deset minut.

KADROVIK: Konec meseca je. Bi kar drkanje.

ŽENSKA: Tja zadaj. Za vagone. Pa saj veš.

KADROVIK: Jaz sem tu samo včasih. Nisem reden.

ŽENSKA: Vaju bom tu počakala.

KADROVIK: Greva.

ŽENSKA: A bo šlo?

DEKLE: Bo.

Osemnajsti prizor

V telovadnici.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Vaja, s katero se otresemo tesnobe ... Stojimo na eni nogi. Čutimo, kako se energija zemlje skozi podplat vzpenja skozi naše telo. Drugo nogo stegnemo nazaj. Z roko primemo prste na nogi. Palec. Naše telo je trikotnik. Napeto in hkrati sproščeno. Glavo spustimo nazaj. Dihamo. To je najpomembnejša vaja.*

PUNCA V TRENIRKI: Najpomembnejša vaja.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Priporočamo jo pred pomembnimi sestanki. Vzela vam bo tri minute. Zanja ne potrebujete veliko prostora. Greste na stranišče in naredite vajo. Sestanek bo uspešen. Nihče vam ne bo mogel vsiljevati svoje volje.*

PUNCA V TRENIRKI: Vsiljevati svoje volje.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Vsa tesnoba bo odpadla z vašega telesa kot pretesna obleka. Samozavestni boste.*

PUNCA V TRENIRKI: Samozavestna bom!

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Zmagali boste.*

PUNCA V TRENIRKI: Zmagala bom!

Devetnajsti prizor

V klubu.

MOŽ V OBLEKI: A bova še kavo?

FANT V OBLEKI: Slabo mi bo.

MOŽ V OBLEKI: Kavico s cointreaujem.

FANT V OBLEKI: Preveč konjaka.

MOŽ V OBLEKI: S kapljico.

FANT V OBLEKI: Nisem vaju.

MOŽ V OBLEKI: Osladi in odpre žile.

FANT V OBLEKI: Domov bi moral. Čaka me.

MOŽ V OBLEKI: Punca?

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Lepa je.

FANT V OBLEKI: Zelo.

MOŽ V OBLEKI: In podjetna.

FANT V OBLEKI: Ne vem.

MOŽ V OBLEKI: Lastnica firme Čistoča, d. o. o

Tišina.

FANT V OBLEKI: Potem vse veste.

MOŽ V OBLEKI: Si mislil, da se ne bom pozanimal?

FANT V OBLEKI: Nikoli nisem trdil, da ni njeno podjetje ...

MOŽ V OBLEKI: Saj te tudi nihče vprašal ni.

FANT V OBLEKI: Ni.

MOŽ V OBLEKI: Poštenjak!

FANT V OBLEKI: Ponudil sem ...

MOŽ V OBLEKI: In mi smo sprejeli.

FANT V OBLEKI: Lahko tudi ne bi.

MOŽ V OBLEKI: Kako ne bi, če pa smo se tako znebili vsega tistega babovja. In še prihranili smo.

FANT V OBLEKI: Tako sem predlagal.

MOŽ V OBLEKI: In zaslužil.

FANT V OBLEKI: Moja punca je zaslužila, ne jaz.

MOŽ V OBLEKI: Ne me imet za norca, fanté! Užaljen bom.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Kako dolgo sta skupaj?

FANT V OBLEKI: Dolgo.

MOŽ V OBLEKI: Poročila se pa nista.

FANT V OBLEKI: Še razmišljava. Ni še čas ...

MOŽ V OBLEKI: Sem ti rekel, da me ne jebat s prepoceni fintami. Nisem retardiran, čeprav sem druga generacija. In nisem tvoja mamica, da bi me lahko imel za norca. Razumeš?

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: *Še razmišljava, še razmišljava!* Misliš, da sem res tako butast?! Zame, pobček, si še vedno amater. Iz navadnega mesarja, z nedokončano živilsko srednjo, sem ratal eden najbogatejših lastnikov v državi. Ni treba hodit na ekonomijo, samo na pravem mestu moraš bit in s pravimi ljudmi se

moraš srečat! Če ne bi bilo takrat tistega vojnega vikenda, bi se zapil, tako pa sem milijonar! In zato zelo dobro vem, zakaj nista poročena.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Skupaj živita že deset let. Vse sem se pozanimal. Še iz gimnazije sta skupaj. Pojma nimaš mali, kakšne informacije lahko dobiš za denar. Z denarjem kupiš vse! Tudi to vem, da sta imela splav, da sta se vmes razšla, imela krizo, vsak svojega ljubimca, in da sta se potem po dveh mesecih vrnila drug drugemu v objem ... Je tako?

Tišina.

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: In tudi to vem, da je ona vegetarijanka, makrobiotik – pojma nimam, kaj je to, sliši se kot bolezen –, da fanatično hodi na jogo, vem pa tudi, da sta simulirala prometno nesrečo, nategnila zavarovalnico, šla drug drugemu za pričo, se delala, da se ne poznata, kupila stanovanje njene babice po smešno nizki ceni, potem pa jo, še vso čilo, spravila v dom, kjer je od žalosti umrla. In tako naprej in tako naprej. O vsem sem se pozanimal, zato vem, ljubček moj: samo zato se nista poročila, da imata lahko vsak svoje podjetje in da nihče ne posumi, da sta v navezi.

Tišina.

FANT V OBLEKI: In zdaj?

MOŽ V OBLEKI: Zdaj lahko naročiva kavo s cointreaujem.

FANT V OBLEKI: Me boste odpustili?

MOŽ V OBLEKI: Tisto babovje, ki je samo nažiralo moj dobiček, bi moral že zdavnaj odpustit. To, da plačujemo zdaj tvoji punc, se nam splača. Ceneje je. Nekdo vseeno mora vsake toliko časa malo bolj temeljito počistit. Ne moremo živeti v dreku, aneda?

Tišina.

FANT V OBLEKI: Potem je okej?

MOŽ V OBLEKI: Ne, ni okej.

Tišina.

FANT V OBLEKI: Ne razumem.

MOŽ V OBLEKI: Mali, poglej. Živimo v svetu daj-dam. Je tako?

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Mora bit nekakšna računica. Vedno mora bit. In je! Dost mam vsega. Rad bi zjebal podjetje. Preveliko je. Ogromno. Že zdaj so težave. Sindikati. Novinarji. Gledajo mi pod prste. Postavil te bom za šefa uprave. Pomagal mi boš zapret štacuno, ves ta ogromen drek spremenit v nekaj srednje velikih kovčkov denarja. In potem na moje račune. In na ženine. Tudi jaz in žena sva se ločila že pred leti. Takrat ko sem za en evro kupil vse ... No, in ostane naj malo podjetje, za vzorec, ki bo seveda tvoje, jaz bi imel samo majhen delež. Za spomin. Mogoče za kakšen droben priboljšek na res stara leta. Vse ostalo spremenimo v keš. Odpustimo, porušimo, zemljišče prodamo po najboljši ceni ... Za med bo šlo. Čez nekaj let bo tam center mesta ... In naj se jebejo! Živimo vsak svoje življenje, aneda? Boli me kurac! Ničesar ne bom odnesel s sabo. Ničesar ne bom pustil zanamcem. Kaj praviš?

Tišina.

FANT V OBLEKI: Sliši se zanimivo.

MOŽ V OBLEKI: Ti to zmoreš. Jaz se bom umaknil. Veteran, zmagovalec osamosvojitvene vojne bo odšel v zasluženo penzijo čistih rok! Nič ne bom imel s tem. Novi časi, nova generacija, nove poslovne metode! Vi boste vse zajebali, ne jaz! Jaz bom samo še bolj bogat!

Tišina.

FANT V OBLEKI: Kaj pa kovčki denarja?

MOŽ V OBLEKI: Enega bi ti dal.

Tišina.

FANT V OBLEKI: Mislim, da bi šlo.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Vedel sem, da te ne častim zastonj s kosilom.

FANT V OBLEKI: Morala bi se natančno zmenit.

MOŽ V OBLEKI: Se že meniva.

FANT V OBLEKI: Pripraviti je treba strategijo.

MOŽ V OBLEKI: Opravi hitro!

FANT V OBLEKI: Prav.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Še nekaj!

FANT V OBLEKI: Ja?

MOŽ V OBLEKI: Imam vse. Ti nimaš nič. Ampak ko bova to izpeljala, boš imel veliko. Je tako?

FANT V OBLEKI: In vi še več.

MOŽ V OBLEKI: Dober človek sem.

FANT V OBLEKI: Ste.

MOŽ V OBLEKI: Delam ti uslugo. Z mano pridobiš ogromno.

FANT V OBLEKI: Na ta način ...

MOŽ V OBLEKI: ... boš obogatel. Imel boš denar. Moč. Vse. Lahko boš celo poslanec! Ali minister. Kar boš hotel. Tvoje življenje bo drugačno. Boljše?

FANT V OBLEKI: Veliko, veliko boljše.

MOŽ V OBLEKI: In na hitro se bo zgodilo.

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Upam, da se zavedaš, koliko časa ti bo prihranjenega?

FANT V OBLEKI: Se.

MOŽ V OBLEKI: In ne bo goljufija. Vsaj na daleč ne ... Prodamo pač, kar je bilo nekoč njihovo in je zdaj naše. Moje!

FANT V OBLEKI: Pa ljudje?

MOŽ V OBLEKI: Kolateralna škoda. Za njih naj poskrbi država. Upam, da nimaš moralnih zadržkov?

FANT V OBLEKI: Ne.

MOŽ V OBLEKI: A zdaj razumeš?

FANT V OBLEKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Razumeš ti moj kurac! Vse niti imam še vedno v rokah. Uslugo ti delam. Ti jo?

FANT V OBLEKI: Veliko.

MOŽ V OBLEKI: Zato bi rad še nekaj.

FANT V OBLEKI: Kar koli!

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Nekaj osebnega. Tvoje *osebno* darilo.

Tišina.

FANT V OBLEKI: Prav.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Rad bi pofukal tvojo punco.

Dvajseti prizor

V pisarni.

KADROVIK: Kaj pa je z vami?!

ŠEFIKA: Prišla sem.

KADROVIK: A ste padli po stopnicah?

ŠEFIKA: Zaletela sem se v omaro.

KADROVIK: To je bila pa ... krepka omara.

ŠEFIKA: Prišla sem.

KADROVIK: In to večkrat ... Mislim ...

ŠEFIKA: Naj poklekнем?

KADROVIK: ... ste se zaleteli v omaro. Večkrat.

ŠEFIKA: Pokleknila bom.

KADROVIK: Kaj?

ŠEFIKA: Kaj naj še naredim?

KADROVIK: Vstanite! Lepo vas prosim!

ŠEFIKA: Nimam druge možnosti.

KADROVIK: Ne se tako poniževati, gospa!

ŠEFIKA: Nisem gospa.

KADROVIK: Zame ste gospa.

ŠEFIKA: Prosim!

KADROVIK: Poklical bom varnostnika ...

ŠEFIKA: Čistilka sem.

KADROVIK: Vstanite! To je čisto navadno izsiljevanje!

ŠEFIKA: Ničesar drugega nimam.

KADROVIK: Če takoj ne vstanete ...

ŠEFIKA: Prosim!!

KADROVIK: Halo ... Jožica ... Pošlji k meni varnostnika!

ŠEFIKA: Ne morem več.

KADROVIK: Ne, nič tragičnega ... Samo kleči pred mano ...

ŠEFIKA: Ne morem več.

KADROVIK: Ja. Tista, ja. Ki kar naprej prihaja. In noče vstat.

ŠEFIKA: Ne morem več.

KADROVIK: Sila neprijetno.

ŠEFIKA: Ne morem več.

KADROVIK: Takoj naj pride. Ja.

ŠEFIKA: Ne morem več.

Enaindvajseti prizor

V kuhinji.

STAREJŠI DELAVEC: Zakaj mi nikoli ne pripelješ tamalih dveh?

HČERKA: Mrzlo imaš.

STAREJŠI DELAVEC: Kurim samo v kuhinji.

HČERKA: Poleti ti ju bom pripeljala.

STAREJŠI DELAVEC: Kdo ve, kaj bo poleti.

HČERKA: Spet si zajeban.

STAREJŠI DELAVEC: Dali so me v skladišče.

HČERKA: Krasno!

STAREJŠI DELAVEC: Skladišče je odlagališče.

HČERKA: Ne morejo te kar tako odpustit.

STAREJŠI DELAVEC: Danes lahko vse.

Tišina.

HČERKA: Prišla sem zaradi omare. Eni se zanimajo.

STAREJŠI DELAVEC: Vzemi.

Tišina.

HČERKA: Plačo ste dobili?

STAREJŠI DELAVEC: Drugi teden. Tudi za nazaj jo bomo.

HČERKA: Potem nimaš nič?

STAREJŠI DELAVEC: Saj gre.

HČERKA: Razmišljala sem ...

STAREJŠI DELAVEC: V drvarnici imam krompir ... A ga boš vzela?

HČERKA: Bom.

STAREJŠI DELAVEC: Zelje, fižola je še nekaj ...

HČERKA: Razmišljala sem ...

STAREJŠI DELAVEC: Ti bom zavil v časopisni papir.

HČERKA: O prstanih.

Dvaindvajseti prizor

Železniška postaja.

ŽENSKA: Mater me je zjebal!

DEKLE: Vem, kaj me čaka.

ŽENSKA: Ni hotel nehat. Sem rekla, da je čas. Pa mi je v gobec zatlačil še dvajset evrov. Mislila sem, da ga bom kar usekala, ampak sem potrpeala. Dvajset evrov je le dvajset evrov.

DEKLE: Vrnila se bom. Stopila bom z avtobusa in šla proti domu.
Tam ni nikogar. Hiša je slepa. Ampak tja spadam.

ŽENSKA: In me je fukal še deset minut. Z napol mehkim. Kar je zame ok. Je pa mučno. Ko se moraš pretvarjat, da nekaj je, čeprav ni. Takšni postanejo potem agresivni. Mislijo, da smo me krive.

DEKLE: Vem, kaj me čaka. Mesec bo nad hišo bled in mrzel.
Hlev bo prazen. Peč v kuhinji sameva, odkar me ni.
Poskusila bom, tako kot moj oče, kot moja mama.
Najprej bom obdelala vrt. Če bo vrt lep, bo šel kdo mimo
in se bo ustavil. Mogoče bo to moj fant. Moj mož.

ŽENSKA: Pa ni in ni bilo konca! Sem rekla: *Stop! Deset minut je mimo.* Bil je rdeč v obraz. Njegov kurac pa vedno bolj mehek. *Za koliko mi ga pofafaš?* je vprašal. Rekla sem, da za petnajst, ampak ne do konca. *Za deset minut petnajst evrov!* Takim nikoli ne pride. Lahko bi me mučil ure in ure. Čeljust bi mi lahko odpadla.

DEKLE: Vem, kaj me čaka. Ne bom izbirala. Če me bo vprašal: *Je to vaš vrt?* Bom prikimala. Povabila ga bom v hišo. Postal bo moj mož. Ne bom izbirala. Prvi, ki bo dober z mano, bo vstopil v hišo, in vame. Potem bo hlev spet poln. In moj trebuh. Rodila bom v bolnici, čeprav bi rada v hiši, čeprav bi rada v hlevu, za srečo, med velikimi vlažnimi gobci živine, ki radovedno buljijo v jasli. V bolnici bom. Vsako leto enega otroka. Hlev se bo polnil. Počasi. Kot hiša.

ŽENSKA: In je bil vedno manjši in manjši. Zlezal mu je noter v trebuh! Pizda mu materina! Res sem se trudila! In on je mihal z boki. Suval v moj

obraz. Pa nič. Zginil mu je. Potem me je udaril s pestjo. *Kurba! Ti si kriva!* Je kričal. Sem pričakovala, da se bo tako končalo. In sem se mu še pravi čas izmaknila. Ko sem bila pa na tleh, me je začel brcati. Pokrila sem si glavo in kričala. Kričala! Blazno kričala!! Samo to pomaga. Prestrašil se je in pobegnil.

DEKLE: Vrtnček bo postal vrt. In za hišo bova spet naredila njivo. Potem še enega otroka. In še enega. Potem dovolj. Lepo nama bo šlo. Vsakega otroka bo zapil. Pri tretjem bo pil cel teden. In za praznike. In pred prazniki. In vsak dan.

ŽENSKA: Evo! Plavo oko in razfukana ustnica! Zgornjo dvojko mi je zbil. In najbrž imam kako rebro počeno. Kurac splahnjeni! Najmanj za teden mi je zbil ceno. Srečna bom lahko, če se bom lahko prodala za deset evrov.

DEKLE: Živela bom z njim. Skrbela za hišo, za vrt, za hlev. Ko bo pijan smrčal, bom vstajala v zgodnjih jutrih, ko bo bela mlečna svetloba lila na najino posteljo. Spominjala se bom očeta, mame. To vem. Zdaj, ko stojim tukaj, to vem. Ampak nimam izbire. Samo zdi se nam, da je življenje kot reka in da lahko izbiramo, kje bomo stopili vanjo. In potem bom umrla. Kot mama. On bo živel sam. Mogoče se bo še enkrat poročil. Mogoče bodo otroci skrbeli zanj. Mogoče bo v obupu in žalosti pokončal krave in potem pritisnil pnevmatsko kladivo na svoje čelo in mu bodo možgani brizgnili skozi oči. Mogoče se bo ponovilo. Ne vem. Ni veliko izbire. Pravzaprav nikoli nimamo izbire.

Tišina.

ŽENSKA: En teden bom pod ceno. Preklet kurc zafukan!

Triindvajseti prizor

V telovadnici.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *To je vaja, ki nam povrne duševno ravnotežje. Vaja, ki preganja negotovost in odpira srčno čakro. Glavo sklonimo. Močno. Da začutimo pritisk zadaj, v vratnih vretencih. Klečimo.*

Zadnjica počiva na petah. Trebuh potegnemo noter. Močno. Zadržimo zrak. Roke dvignemo. Visoko. Kot bi jih poskušali pripeti na nebo. Razpeti smo. Med zemljo, na kateri sedimo, in nebom, kamor si želimo. Imeli nas bodo radi.

PUNCA V TRENIRKI: Imeli me bodo radi.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Vse, kar naredimo, je dobro. Nihče nas ne sovraži.*

PUNCA V TRENIRKI: Nihče me ne sovraži.

GLAS IZ CD-PREDVAJALNIKA: *Tisti, ki mislijo, da smo jim naredili zlo, nas bodo pogledali in bodo vedeli, da je to zanje dobro.*

PUNCA V TRENIRKI: Zanje dobro.

Štiriindvajseti prizor

Na avtobusnem postajališču.

MLAJŠI DELAVEC: Kaj pa ti tu?

STAREJŠI DELAVEC: Slučajno sem šel mimo.

MLAJŠI DELAVEC: Greš vsak dan slučajno mimo?

STAREJŠI DELAVEC: Ja.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Zdaj dosegam normo.

STAREJŠI DELAVEC: Lepo.

MLAJŠI DELAVEC: Sam delam za stiskalnico.

STAREJŠI DELAVEC: Polovico so jih odpustili.

MLAJŠI DELAVEC: In dali v penzijo.

STAREJŠI DELAVEC: Brez odpravnine.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: S Sonjo imava tri mesece staro hčerko.

STAREJŠI DELAVEC: Moja hčerka se ne oglasi več.

MLAJŠI DELAVEC: Bolna je.

STAREJŠI DELAVEC: So mi povedali.

MLAJŠI DELAVEC: Rabi dodatno nego.

STAREJŠI DELAVEC: Žal mi je.

MLAJŠI DELAVEC: Ostal bom za strojem še kako leto.

STAREJŠI DELAVEC: Mogoče ne bojo več odpuščali.

MLAJŠI DELAVEC: To delo ni zame. Tu sem samo začasno.

STAREJŠI DELAVEC: Tudi jaz sem tako mislil.

MLAJŠI DELAVEC: Da mala ozdravi.

STAREJŠI DELAVEC: Pa sem ostal trideset let.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Moj avtobus.

STAREJŠI DELAVEC: Ja.

Tišina.

MLAJŠI DELAVEC: Oglasi se kaj pri stroju.

STAREJŠI DELAVEC: Razmišljam o tem.

MLAJŠI DELAVEC: Penzionisti tako ne veste, kam bi s časom.

STAREJŠI DELAVEC: Ne spustijo me več noter.

MLAJŠI DELAVEC: Ja, zdaj je strogo.

Tišina.

STAREJŠI DELAVEC: Trideset let.

MLAJŠI DELAVEC: Grem.

STAREJŠI DELAVEC: Te roke.

MLAJŠI DELAVEC: Moj avtobus!

STAREJŠI DELAVEC: Te roke.

Petindvajseti prizor

V pisarni.

KADROVIK: Zaboga! Kaj spet počenete tu?!

ŠEFIKA: Prišla sem povedat ...

KADROVIK: Me ne briga!

ŠEFIKA: Rada bi vam povedala ...

KADROVIK: Halo! Halo?!

ŠEFIKA: Mož me je zapustil.

KADROVIK: Halo?! Ja ...

ŠEFIKA: Moški tako malo zdržijo.

KADROVIK: Spet je tu! Tista od zadnjič! Halo?

ŠEFIKA: Nisem kriva ...

KADROVIK: Zakaj ste jo spustili gor?

ŠEFIKA: Ampak, danes ...

KADROVIK: Me ne briga, če vam je ušla. Takoj pridite ... Takoj!

ŠEFIKA: Zjutraj sem nenadoma ...

KADROVIK: Pa kaj je z vami, ženska! Dajte si že enkrat dopovedat, da že več kot eno leto niste tu v službi! Zdaj čistimo sami in še najeto podjetje imamo.

ŠEFIKA: Ko sem ju pospremila v šolo ...

KADROVIK: Lepo vas prosim! Domov pejte! Ne morem vam pomagat. Tudi moj oddelek bojo zaprli. Imajo me samo za odpuščanje. Ko bom odpustil vse ... Vsi smo na istem. Zakaj me mučite?!

Vstopi Varnostnik.

VARNOSTNIK: Gospa!

ŠEFIKA: Sama bom šla.

VARNOSTNIK: Takoj!

ŠEFIKA: Ne bom več prišla.

KADROVIK: Hvala bogu!

ŠEFIKA: Nikoli več.

VARNOSTNIK: Gospa, ne me silit, da vas jaz odpeljem.

ŠEFIKA: Samo še to ...

VARNOSTNIK: Gremo!

ŠEFIKA: Ko sem otroke spremila v šolo ...

VARNOSTNIK: Gospa, moral bom uporabiti ...

ŠEFIKA: Nimam jih več rada!!

KADROVIK: Lepo te prosim, Šefika!

ŠEFIKA: Težko jih je imeti rad, če jih ne moreš nahraniti.

VARNOSTNIK: Gremo!

Šestindvajseti prizor

V spalnici.

PUNCA V TRENIRKI: Kako lahko sploh pomisliš?!

FANT V OBLEKI: Bil je samo predlog.

PUNCA V TRENIRKI: Tvoj? Ali njegov?

FANT V OBLEKI: Njegov.

PUNCA V TRENIRKI: In ti si ga kar poslušal?

FANT V OBLEKI: Kaj pa naj bi?

PUNCA V TRENIRKI: Udaril bi ga!

FANT V OBLEKI: A niste jogiji in vegetarijanci pacifisti?

PUNCA V TRENIRKI: A nisi moj fant?

FANT V OBLEKI: Sem, ja.

PUNCA V TRENIRKI: In mož ščiti ženo pred svinjarijami.

FANT V OBLEKI: Gre za prihodnost!

PUNCA V TRENIRKI: Midva imava *svojo* prihodnost!

FANT V OBLEKI: Podjetje *Čistoča, d. o. o.!*

PUNCA V TRENIRKI: Ne mi ga omenjat.

FANT V OBLEKI: Je to kakšna prihodnost?!

PUNCA V TRENIRKI: Ti si ga hotel! Jaz ga nisem!

FANT V OBLEKI: Plačuje ti vse mogoče tečaje joge.

PUNCA V TRENIRKI: Na bruhanje mi gre, če pomislim nanj.

FANT V OBLEKI: Za podjetništvo moraš imet dober želodec.

PUNCA V TRENIRKI: Ubila je oba otroka in sebe!

Tišina.

FANT V OBLEKI: Govorice.

PUNCA V TRENIRKI: Ker smo ji odžrli službo.

FANT V OBLEKI: Propaganda sindikatov.

PUNCA V TRENIRKI: Se mi zdi, da sem jo poznala.

FANT V OBLEKI: Sentimentalna si.

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Otroka bi rada.

FANT V OBLEKI: Saj bova!

PUNCA V TRENIRKI: Ljudje me sovražijo. Slaba karma.

FANT V OBLEKI: A joga ne pomaga več?

PUNCA V TRENIRKI: Tesnoba ostaja!

FANT V OBLEKI: Rad te imam.

PUNCA V TRENIRKI: Vedno več je je!

FANT V OBLEKI: Rad te imam.

PUNCA V TRENIRKI: Vsepovsod je!

FANT V OBLEKI: Rad te imam.

PUNCA V TRENIRKI: Zrak med nami je!

FANT V OBLEKI: Rad te imam.

PUNCA V TRENIRKI: Tesnoba.

FANT V OBLEKI: Rad te imam!!

PUNCA V TRENIRKI: Potem pa pustiva vse skupaj!

Tišina.

FANT V OBLEKI: In potem? Na samotni otok?

PUNCA V TRENIRKI: In otroka!

FANT V OBLEKI: Veš koliko otrok stane?

PUNCA V TRENIRKI: Samo ljubezen je dovolj.

FANT V OBLEKI: Ne bit naivna! Kaj pa šolanje? Pa obleka, hrana, igrače, klavir, pa balet, če bo punčka, pa jezikovni tečaji, kdor več zna, več velja, razvijanje talenta, pa rojstni dnevi, inštrukcije ... Moj otrok bo šel ven študirat! Moj otrok bo imel vse, kar midva nisva imela.

PUNCA V TRENIRKI: Imela sva dovolj.

FANT V OBLEKI: Moj otrok bo imel več! Ali pa ga ne bo!

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Na jogo grem.

FANT V OBLEKI: Rad te imam!

PUNCA V TRENIRKI: Jaz ...

FANT V OBLEKI: Ja?

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Jaz ...

FANT V OBLEKI: Ja??

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Imam te. Tudi jaz te imam.

FANT V OBLEKI: Potem pa *morava* mislit na prihodnost! In njegov predlog *je* prihodnost.

PUNCA V TRENIRKI: Nor si!

FANT V OBLEKI: Rad te imam!!

PUNCA V TRENIRKI: Nimaš me!!

FANT V OBLEKI: Samo ljubezen lahko to sprejme! Samo velika ljubezen lahko gre preko vsega! In moja ljubezen je največja!

PUNCA V TRENIRKI: Nisi normalen!

FANT V OBLEKI: Še bolj te bom imel rad! In vse bova dobila! Vse!! Ne bo se nama treba več ukvarjati s svinjarijami. Z drobnarijami. *Čistoča, d. o. o.!* Vse nama bo samo padlo v roke! Uspešno podjetje! Kovček denarja! Pri najinih letih! Pomisli!!

PUNCA V TRENIRKI: Za kakšno ceno?!

FANT V OBLEKI: Nikoli v življenju ne bom omenil. Prisegam! Pozabila bova. Obrnila list. Šla na počitnice v najdražji hotel! Kot da se ni zgodilo. Kot da tega ni bilo!

PUNCA V TRENIRKI: In tudi ne bo!!

FANT V OBLEKI: Razmisli!

PUNCA V TRENIRKI: Ti bi to naredil zame?

FANT V OBLEKI: Za naju! Bi.

PUNCA V TRENIRKI: Ne morem verjet!

FANT V OBLEKI: Pomisli, kolikokrat se je že zgodilo. Po neumnosti. Zastonj. Brez užitka. V naivni pijanosti. Iz objestnosti. Ljudje delamo napake. Sama si rekla, tisti tvoj, na novoletni zabavi, napaka, pa profesor v gimnaziji, dvakrat je bil starejši od tebe, spet napaka, in ko sta šli prijateljici štopat na morje, kako mu je že bilo ime, je bil črn ali samo tako temno rjav, napaka, napaka, sama si rekla, da so se ti dogajale grozne napake. In meni tudi. Pa kaj!

PUNCA V TRENIRKI: Še zdaj mi je žal.

FANT V OBLEKI: Denar lahko naredi tako, da ti ne bo nikoli žal!

PUNCA V TRENIRKI: Denar ne more kupit zaupanja.

FANT V OBLEKI: Denar lahko kupi vse!

PUNCA V TRENIRKI: Ti si moja napaka!!

FANT V OBLEKI: Rad te imam!!

PUNCA V TRENIRKI: Če se bo to zgodilo, se bova razšla.

FANT V OBLEKI: Bogata se bova razšla!

PUNCA V TRENIRKI: Ne morem verjet!

FANT V OBLEKI: Lahko se razideva tudi revna.

PUNCA V TRENIRKI: Groziš?

FANT V OBLEKI: Rad te imam!!

PUNCA V TRENIRKI: Jaz pa ne vem več!

FANT V OBLEKI: Razmisli!

PUNCA V TRENIRKI: Razmislila sem!

FANT V OBLEKI: Dobro razmisli!!

PUNCA V TRENIRKI: Sem!!

FANT V OBLEKI: Spomni se in dobro *še enkrat* razmisli! Ko sva se razšla. Ko sva imela krizo. Takrat si šla z njim. Ker se ti je smilil? Je bil na heroinu?

PUNCA V TRENIRKI: Na metadonu. Zdravljen.

FANT V OBLEKI: Rinil je vate, pa si popustila!

PUNCA V TRENIRKI: Poznala sva se še kot otroka.

FANT V OBLEKI: Oprostil sem ti.

PUNCA V TRENIRKI: Takrat nisva bila skupaj.

FANT V OBLEKI: Dva meseca nisva bila skupaj.

PUNCA V TRENIRKI: Povedala sem ti.

FANT V OBLEKI: Nikoli nisem omenil.

PUNCA V TRENIRKI: Ja.

FANT V OBLEKI: Nikoli ti nisem naprej vrgel. Ti očital.

PUNCA V TRENIRKI: Ja.

FANT V OBLEKI: Ker te imam rad.

PUNCA V TRENIRKI: Ker me imaš rad?

FANT V OBLEKI: Razmisli.

PUNCA V TRENIRKI: In če se ne odločim?

FANT V OBLEKI: Razmisli!

PUNCA V TRENIRKI: Ne vem.

FANT V OBLEKI: V ponedeljek podpišem.

PUNCA V TRENIRKI: To je jutri.

FANT V OBLEKI: V torek bo vse najino.

PUNCA V TRENIRKI: Ne bi mogla živeti s tem!

FANT V OBLEKI: Rad te imam! Rad te imam!!

Sedemindvajseti prizor

Železniška postaja.

KADROVIK: Tu si.

DEKLE: Odhajam.

KADROVIK: Nobenega ne vidim.

DEKLE: Odhajam domov.

KADROVIK: Tu stojiš.

DEKLE: Grem.

KADROVIK: Z mano greš!

ŽENSKA: A si gluhi! Punca odhaja!

KADROVIK: Ne se zajebavat z mano, pičke!

DEKLE: Prišla sem se posloviti.

KADROVIK: Na delovno mesto?

DEKLE: Z avtobusom grem.

KADROVIK: Tu stojiš. Prodajaš! In jaz kupujem!

DEKLE: Končala sem.

KADROVIK: Nisi še!

ŽENSKA: Spizdi!

KADROVIK: Ne ti meni *spizdi*! Stalna stranka sem.

ŽENSKA: Pijan si!

KADROVIK: Denar imam. In kupujem!

DEKLE: Grem.

ŽENSKA: Pazi nase.

KADROVIK: Vsak teden si mi ga zdrkala. Za dvajset evrov. Zdaj te hočem pofukat.

DEKLE: Ne delam več.

KADROVIK: Tu imaš! Imam denar!

DEKLE: Ne, hvala.

KADROVIK: Naj gre vse v kurac!

ŽENSKA: Lahko jaz, če hočeš?

KADROVIK: Tebe nočem! Imam denar in lahko izbiram. Njo hočem!

DEKLE: Ne.

KADROVIK: Kdor prodaja, ne reče *ne*. Pizda mala! A moj denar ni dober?

ŽENSKA: Pusti jo!

KADROVIK: Zdaj me boš pa še ti odpustila? Ne boš, pička pofukana usrana!

Jo udari.

ŽENSKA: Nehaj!

KADROVIK: Kaj, a boš policijo poklicala? In kaj boš rekla?

Jo udari.

DEKLE: Pusti me!

KADROVIK: Da prodajaš, pa nočeš prodat! So zakonitosti, pizda goljufiva! So! Jaz kupujem in ti me goljufaš! Ne moreš me še ti odpustit! Ne moreš!

Jo tepe.

ŽENSKA: Pusti jo! Pusti!

DEKLE: Odhajam! Odhajam!

Osemindvajseti prizor

V kuhinji.

Starejši delavec sedi za mizo. Roki ima na mizi. Na njih beli obvezi. Roki brez dlani. Roki, ki se končujeta v zapestju.

Strmi predse.

Devetindvajseti prizor

V hotelski sobi.

MOŽ V OBLEKI: Lepo, da si prišla. A boš konjak?

PUNCA V TRENIRKI: Ne.

MOŽ V OBLEKI: Za sprostitev?

PUNCA V TRENIRKI: Ne.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Pa boš.

PUNCA V TRENIRKI: Ne!

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Nisi tu, da boš govorila *ne*.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Slec se.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Do nazga!

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Zdaj?

MOŽ V OBLEKI: Ne. Drugo leto na silvestrovo.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Jasno, da zdaj!!

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Saj ti je razložil?

PUNCA V TRENIRKI: Ja.

MOŽ V OBLEKI: Potem se pa ne obnašat, kot da boš prvič.

PUNCA V TRENIRKI: Prvič bom.

MOŽ V OBLEKI: Kaj?

PUNCA V TRENIRKI: Tako.

MOŽ V OBLEKI: S tako starim? S tako grdim? S tako debelim?

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Ne se delat fino.

PUNCA V TRENIRKI: Ne delam se.

MOŽ V OBLEKI: Hočem, da imaš lep obraz.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Prijazen obraz spada k pogodbi.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Če bi hotel, bi si kupil kurbo.

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Nisem kurba.

MOŽ V OBLEKI: Poslovna ženska si.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: In hotel sem tebe!

Tišina.

Tišina.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Boš kaj rekla?

Tišina.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Hočem, da kaj rečeš.

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Kaj?

MOŽ V OBLEKI: Kar se v taki situaciji pač reče.

PUNCA V TRENIRKI: Nikoli še nisem bila v taki situaciji.

MOŽ V OBLEKI: *Pofukaj me! Potrebna sem! Rada bi tvoj velik kurac v sebi!*

Tišina.

Tišina.

PUNCA V TRENIRKI: Ne bom.

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Ne boš? Za milijon evrov? Za podjetje? Za biznis? Za brezskrbno življenje?

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Se ti zdi, da si tako moralna in fina, da zato ne moreš?

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Kurac moj si moralna in fina!

Tišina.

MOŽ V OBLEKI: Nisi bila *moralna in fina*, ko si ubogim čistilkam odžirala delo, zdaj pa si kar naenkrat *moralna in fina*, ko se je treba pofukati za milijon evrov, za biznis, za brezskrbno življenje! Kaj?!

Tišina.

Tišina.

Punca v trenirki se sleče.

MOŽ V OBLEKI: Bravo!

Tišina.

Mož v obleki se sleče.

MOŽ V OBLEKI: V prave roke sem prepustil biznis. Nisem sem zmotil. Lepa si.

Punca leže na posteljo.

Razširi noge.

MOŽ V OBLEKI: Brez skrbi. Vzel sem viagro. Sto miligramov.

Mož v obleki se spravi na posteljo. Kleči nad njo.

MOŽ V OBLEKI: In hočem, da ti pride.

Leže med njene noge.

MOŽ V OBLEKI: Večkrat.

Fuka jo.

Trideseti prizor

V avtobusu.

POLICIST: Je prosto?

DEKLE: Avtobus je prazen.

POLICIST: Vem, ja.

DEKLE: Usedite se drugim. Prosim.

Tišina.

POLICIST: Se me ne spomnite?

DEKLE: Ne.

POLICIST: Pred dvema letoma, tremi meseci in enajstimi dnevi sva se srečala.

DEKLE: Ne spomnim se.

POLICIST: Bil sem v uniformi.

DEKLE: Kaj?

POLICIST: Zato se me ne spomnite.

DEKLE: Ne vem.

POLICIST: V vašem hlevu. Takrat, ko je vaš oče ...

Tišina.

DEKLE: Spomnim se.

POLICIST: Vprašali ste me, koliko sem star.

DEKLE: Ja!

POLICIST: Lahko prisedem?

DEKLE: Ja.

Tišina.

POLICIST: Vaš obraz ...

DEKLE: Zaletela sem se v omaro.

POLICIST: Ja.

Tišina.

POLICIST: Iskal sem vas.

DEKLE: Mene?

POLICIST: Izginili ste.

DEKLE: Pred dvema letoma ...

POLICIST: ... tremi meseci in enajstimi dnevi ...

Tišina.

DEKLE: Toliko je minilo?

POLICIST: Zapomnil sem si.

DEKLE: Takšen poklic imate ...

POLICIST: Ne samo zaradi tega.

DEKLE: ... zato si morate marsikaj zapomnit ...

Tišina.

POLICIST: In nisem več policist.

DEKLE: Uniforma vam je pasala.

POLICIST: Hvala.

DEKLE: Prosim.

Tišina.

POLICIST: Nisem pričakoval, da vas bom še kdaj srečal.

DEKLE: Bila sem v mestu.

POLICIST: Jaz tudi.

DEKLE: Delala sem.

POLICIST: Kot šivilja?

DEKLE: Kot socialna delavka.

POLICIST: Jaz tudi.

DEKLE: Kot socialna delavka?

POLICIST: Kot varnostnik v podjetju.

Smejita se.

Tišina.

DEKLE: Pa mi ni bilo všeč.

POLICIST: Meni tudi ne.

DEKLE: Toliko nesrečnih ljudi.

POLICIST: Ki jim ne moreš pomagat.

DEKLE: Ja.

Tišina.

POLICIST: In zdaj?

DEKLE: Zdaj?

POLICIST: Kaj boš zdaj?

Tišina.

DEKLE: Pa ti?

Tišina.

POLICIST: S tabo bom šel.

Tišina.

DEKLE: Z mano?

POLICIST: Kamor greš.

Tišina.

DEKLE: Jaz grem domov.

POLICIST: Prav. Pa domov.

Tišina.

Žanina Mirčevska

Kaj sanjajo svinje

Ko kuhar doživi živčni zlom in se odreče svoji materi

OSEBE PO PRIZORIH

Prvi prizor: Prekucnjeni ...

TONI

OLI PRIŠT

BETKA

STARČEK, 99

TAMALA, 13

KOSTJA

Drugi prizor: Izjave za javnost ...

ADRIANA VAJS, 56

TAMALA, 13

SPOMENKA HRABAR, 59

SLAVICA KOZMOS, 86

LIAM HRIBAR, 41

STARČEK, 99

DIMITRIJ, 52

SIMONA KRALJ, 19

PETRA ŠTRLE, 20

Tretji prizor: Hočem, da ...

SONJA

BETKA

KETI
OLI PRIŠT
TAMALA, 13
TIMI
SAMIR
KOSTJA

Četrty prizor: Vaja ...

SONJA
KETI
CEDEVITA

Peti prizor: Za deset centov ...

DIMITRIJ, 52
STARČEK, 99

Šesti prizor: Levkemija ...

PETRA ŠTRLE, 20
SIMONA KRALJ, 19
TONI

Sedmi prizor: Kr neki ...

DIMITRIJ, 52
LIAM HRIBAR, 41
SPOMENKA HRABAR, 59

Osmi prizor: Rasputin + Putin + Razkolnikov

TIMI
SAMIR
KOSTJA
LIAM HRIBAR, 41

Deveti prizor: Gobeždačenje ...

CEDEVITA
SONJA
PETRA ŠTRLE, 20
KOSTJA
OLI PRIŠT
TONI
TIMI

BETKA
SPOMENKA HRABAR, 59
DIMITRIJ, 52
SIMONA KRALJ, 19
KETI
TAMALA, 13

**Deseti prizor: “Brat moj, ali čutiš pogum, ki ga je dvignila zarja
v borbi za lepoto sveta”**

STARČEK, 99
ČLOVEK S KLOBUKOM

Prvi prizor
Prekucnjeni ...

TONI: Glej ...

OLI PRIŠT: Kva naj gledam?

TONI: Oblake glej.

OLI PRIŠT: Ja – in – kva?

TONI: Glej kva počnejo.

OLI PRIŠT: Oblaki? Kva počnejo? ... Nč ne počnejo. Kva loh oblaki počnejo. Lulajo dež. Špricajo. Pljuvajo. Kva počnejo oblaki ... Kr neki, kr neki ... Jokajo, ko nas gledajo od zgoraj ...

TONI: Premikajo se, pizda ... premikajo se ...

OLI PRIŠT: Ja, in ... kva, če se premikajo?

TONI: Spreminjajo se. Nikoli ne ostanejo iste oblike ...

OLI PRIŠT: Pa tud voda ne ostane v isti obliki, tud zrak ne, pizda. *Panta rei*, vse teče, vse se spreminja. Nč ne ostane v isti obliki.

TONI: Razen tebe. Ti boš zmeraj iste oblike. Tak, kot si, v glavnem glup, kot si

OLI PRIŠT: Ti pa si genij, jebali te oblaki v rit, butel ...

TONI: To je pa ideja. To ni slabo ... mislm ...to, z oblaki ... A? Ni slabo ...

OLI PRIŠT: Ti kr sanjaj.

TONI: Ti tud, moron. Oblaki so zakon.

OLI PRIŠT: Kva je na njih zakon – kr nakladaš neki – kva je na njih zakon?

TONI: Visoko so, tako visoko.

OLI PRIŠT: Men se zdijo prav *down* ... Skoz ... tko ... žalostni ...

TONI: Kako žalostni?

OLI PRIŠT: Tko – ves čas so tih.

TONI: Če b ti saj za par ur bil oblak, saj za par ur, stari? ... Kva me tko buliš?

OLI PRIŠT: Kaj – ne smem?

TONI: Smeš, ampak ne tko, pizda.

OLI PRIŠT: Saj normalno bulim.

TONI: Potem pa buli ... Kva me briga ...

OLI PRIŠT: Prav ... Pa ne bom ...

TONI: Kok je ura?

OLI PRIŠT: Daj, greva ...

TONI: Kam?

OLI PRIŠT: Nekam, kje ni dolgčas, madona ...

TONI: Povsod je dolgčas, nimaš kam it, pizda ...

OLI PRIŠT: Greva v kino ...

TONI: Ta ti je pa dobra, kino ...

OLI PRIŠT: Nekaj se dogaja, tam ... spodi ...

TONI: Kva se dogaja, nč se ne dogaja ...

OLI PRIŠT: Prejle sem slišu sirene ... nekje gori ...

TONI: Mah, naj gori, koji kurac, če gori ...

Kratka pavza. Trušč. Preleti ju helikopter.

TONI: Eni se skoz prevažajo, pizda. Eni se tko luštn majo ...

OLI PRIŠT: Zakaj luštn?

TONI: K so tko bliz oblakov ...

OLI PRIŠT: Pejva pogledat ...

TONI: Kam, noooo ...

OLI PRIŠT: V mesto, noooo ...

TONI: Kva maš za gledat v mesto ... Kva maš za gledat ...

OLI PRIŠT: Ej stari, tečen si k driska ...

TONI: Pol me pa pust pr mir, pizda. Niti za pet minut ne zapreš gobec, pizda. Pol sem pa še driska ...

OLI PRIŠT: Kr neki, kr neki, kva se razburjaš, kva se zaletavaš, pizda, kdo ti kej hoče ...

TONI: Brigaj se zase ...

OLI PRIŠT: Kva bi pa rd?

TONI: Daj me pust pr mir, no ... Rd bi, da se neki dogaja, stari ... A ne vidiš, da se nč ne dogaja ... Popolnoma nč ...

OLI PRIŠT: Greva oropat banko, da se bo teb neki dogajal.

TONI: Duhovit si pa za popizdit ...

OLI PRIŠT: Ne se sekirat zarad moje duhovitosti, da ne boš spet dobil mozolje.

TONI: No prav, ne bom ...

OLI PRIŠT: Prav.

TONI: Loh nardiva kkšno orng pizdarijo ...

OLI PRIŠT: Kva pa?

TONI: Ne vem, neki odštekanga, neki, da se ful dogaja ...

OLI PRIŠT: Spustiva živali iz živalskega vrta ...

TONI: Talent pa maš, pizda ...

OLI PRIŠT: Ti tud, moron! Ne vem ...

TONI: Potem pa tih bod, če ne veš. Kva mi tuki nakladaš ... Dej fajer, pa tih bod ...

OLI PRIŠT: Nimam ga, ti ga maš ...

TONI: Kako nimaš ...

OLI PRIŠT: Nimam pizda, nimam, pregle sem ti ga dal ...

TONI: Kako si mi ga dal, če ga nimam?

OLI PRIŠT: Poglej v žepe, kreten ... No, viš, da ga maš ... Daj mi ga, moj je ...

TONI: Na ga, pizda ...požri ga, če hočeš ...

OLI PRIŠT: Kup si ga, pa ga mej, kva jemlješ moje ...

TONI: No, prav, ne bom ... Daj, da prižgem ... Takoj ti ga dam nazaj, no! Hvala ...

OLI PRIŠT: Kaj, če b zažgala vse kontejnerje v mestu ...

TONI: Kr dej, kdo ti bran ...

OLI PRIŠT: Al pa popiševa Parlament z grafiti: "Na pomoč, vlada! Dolgčas mi je, vlada ..."

TONI: Danes pa maš domišljijo, ni kej.

OLI PRIŠT: Če maš boljšo idejo, povej.

TONI: Rad bi, da ... da se neki ful dogaja ... neki tko, nenavadnga ...

OLI PRIŠT: Kaj pa, če en od naju pokliče na šolo, se predstavi kot šef policije in reče, da so naju ugrabil?

TONI: In kva boš mel od tega?

OLI PRIŠT: Vsi bodo govorili o nama. Bova slavna.

TONI: In ko bodo zvedel, da naju niso ugrabili, bova še bolj slavna, a ne? Cepec ...

OLI PRIŠT: Bova rekla, da se je nekdo zajebaval na najin račun. Konec koncev je bistveno, da govorijo o nama ...

TONI: Daj, ne ga srat ... Mečeš sam neke bedarije ...

OLI PRIŠT: Zakaj ne, zakaj ne?

TONI: Ni fora, kapiraš, ni fora ... Čeprav ... ni slabo ... Mislm to, bit slaven, to ni slabo. To je ideja.

OLI PRIŠT: Ideja je, ampak ni realna.

TONI: Kva ni realna, kva ni realna. Treba je samo naredit neki, da vsi govorijo o teb, in to je to ...

OLI PRIŠT: Pobijeva en razred in par učiteljev v šoli in vsi bodo res govorili o nama. Kva pa, pizda, poglej kva se dogaja v Ameriki!

TONI: Jebala te Amerika v glavo, kreten!

OLI PRIŠT: Zakaj ne?!

TONI: Zato, kr tuki ni Amerika, kreten.

OLI PRIŠT: Kva pa, če ni Amerika, stari. Zakaj, zakaj ne, pizda?

TONI: Zato ker so drugi to že stokrat nardil.

OLI PRIŠT: Al pa loh se potegujeva za kak rekord.

TONI: Ti si sam po seb en rekord, teb se sploh ni treba potegovat za rekord ...

OLI PRIŠT: Treba je najt neko pravo idejo.

TONI: Zdaj pa si odkril Ameriko ...

OLI PRIŠT: Neko noro idejo.

TONI: Čaki ... čaki ... stani malo ... sam govoriš, ne morem sploh prit do svojih misli ... čaki ... že vem ...

OLI PRIŠT: Kaj, bova slavna?

TONI: Bova odprla hišo norih idej.

OLI PRIŠT: Kakšno hišo?

TONI: Eni majo res nore ideje. Zakaj jih ne bi povabla v to našo hišo norih idej.

OLI PRIŠT: Kje pa maš dnar za hišo, kdo ti bo dal dnar za hišo ... a si ti nor al kaj ...

TONI: Kako ne kapiraš, kreten. Na FaceBooku bova odprla stran "Hiša norih idej" ... Folk bo pisal, pošiljal ideje, pol pa izbereva najbolj noro in jo nardiva, kva pa ...

OLI PRIŠT: In zakaj bi pisali in oddali te svoje nore ideje, sej niso nori.

TONI: Sej folk ne bo to delal tko, za dnar ... bo pisal tko, za zabavo ... kr eni to že majo ... tko, pač majo, no ... loh pa da ne ... pa kva tuki ne štekaš ... kva kompliciraš ... folk je pač, tko ... veš, kaj vse pišejo ... to, kr je ... če pa ne bo, ne bo ... nekaj pa ziher bo ... ene stvari se tko ... kr tko ... zgodijo ...

Vstopi Betka.

BETKA: *Don't change anything about yourself to impress others. If they don't like you, who gives a fuck? ... Don't change anything about yourself to impress others. If they don't like you, who gives a fuck? ... Don't change anything about yourself to impress others. If they don't like you, who gives a fuck? ...*

OLIPRIŠT: Si pogoltnla iPod, al kaj?

BETKA: Ti kaj odpojem, stari?

OLI PRIŠT: Kaj pa bi pela?

BETKA: Po želji, stari.

OLI PRIŠT: Kaj znaš?

BETKA: Vse. Vse znam u nulo, stari. Ni pa zastonj, veš.

OLI PRIŠT: Ti plačam, *no problem* ...

BETKA: S čem pa?

OLI PRIŠT: Z dnarjem, ne ...

BETKA: V poštev pride samo trda valuta.

OLI PRIŠT: Prav, trda ... ni problema ... trda, trda ...

BETKA: Povej, slišim.

OLI PRIŠT: Kako si kej?

BETKA: Kaj te zanima, kr povej. Pa ne mencat k muca okrog vrele kaše. Povej ...

OLI PRIŠT: Nč, kako si kj?

BETKA: Greva na drink?

TONI: Ne. Zdaj ne ...

BETKA: Jz vaju vabim.

TONI: Zdaj ne, sm reku.

BETKA: Kva pa počneta, da nimata časa za drink?

OLI PRIŠT: Toni hoče odpret hišo norih idej. Na FaceBooku bo objavo razpis za najbolj noro idejo na svetu. Zatem bova izbrala najbolj noro in jo bova nardila ...

BETKA: Men se zdi, da je najbolj nora ideja, da te nekdo vabi na drink in da ti zavrneš, ne da bi mel noro dober razlog za to ...

OLI PRIŠT: Men se tud zdi to najbolj nora ideja ...

TONI: Daj, ne ga srat, Prišt, no ...

OLI PRIŠT: Pust ga, dans je tečen za popizdit ...

BETKA: Na spletu maš en kp norih idej, kva boš odpiral hišo ...

TONI: Kje maš na spletu, kje? ...

BETKA: Veš kok jih je, celo morje, pizda: "očistimo planet v enem dnevu", "podarite stare obleke", "podarite igrače", "darujmo knjigo", "darujmo svojo staro mamo, teto, sestro, brata" ... kva jaz vem, kva ...

TONI: Ma daj, odjebi ... Kva se tuki neki delaš pametno ...

BETKA: "Objemi čim več ljudi v enem dnevu", "nasmehni se vsakemu, ki gre mimo", pol pa še pridejo tiste najbolj butaste: "varčujmo z elektriko", "posadimo drevo", "darujmo kri" ... Stvar je pa čist preprosta: loh si zmisliš neko dobro sporočilo in ga pošlješ, da kroži po spletu ...

TONI: Kako da kroži, madonca, kako naj kroži, kva se pa spet zmišljuješ ...

BETKA: Veš tisto: "pošlji sporočilo več ljudem in se ti bo zgodilo nekeje lepga, če ga izbrišeš, te čaka nesreča" ... nekaj tacga, kva jaz vem kva ... tko, mislm, saj veš, kako se pošiljajo tista sporočila, no ... To je *ajnföh* ideja, ki loh špila ...

TONI: No, pa daj, razlož, kakšna sporočila, kako loh to špila?

BETKA: Taka, frendli sporočila, miroljubna, *positive vibration* ...

TONI: Nimaš pojma ...

OLI PRIŠT: Ja, ti pa ga maš ...

TONI: Daj, tih bod, Prišt, kva se ti umešavaš ... Pober se že ...

BETKA: "Prosila sem boga za rožo in dal mi je vrt, prosila sem boga za drevo in dal mi je gozd. Prosila sem boga za angela in dal mi je tebe."

OLIPRIŠT: Vau, Betka, če boš tko nadaljevala, to bo loh nevarn, pizda.

BETKA: Ustavi me s poljubom, če se upaš, Oli Prišt.

TONI: Sranje. To je čist navadno sranje. To sploh ni nobena ideja. Hočem originalno idejo, pizda, nočem ponavljat stara jajca ...

BETKA: Kaj pa če nimaš originalne ideje?

TONI: Nočem bit le faca v množici, pizda, hočem zakričat, da me vsi slišijo ...

OLIPRIŠT: In se ti režijo ...

BETKA: *And ain't gonna be just a face in the crowd. You're gonna hear my voice when I shout it out loud ...*

OLIPRIŠT: Vau, Betka ... Ti si pa res pogoltnila iPod.

BETKA: Veš da sm, stari. Ampak to te bo stalo, tko da več ...

OLIPRIŠT: Katera skupina je to že pela ...

BETKA: *So baby don't feel the pain and smile back ...*

TONI: Oba sta tko otročja ... tko bebava, za popizdit ...

BETKA: Zakaj pa ne bi bla otročja? ... Saj sva otroka – froca – saj eni tko pravijo ... Teb pa priporočam popoldanski obisk šolske pedagoginje, moj advajs je, da jo obiščeš čim prej ...

OLIPRIŠT: Tud jz sm bil enkrat pr njej ... ej, kul baba, res kul ...

TONI: Kul ti je zato, ker ma kul dekolte, to je teb kul. Itak jo nisi nč razumu ...

OLIPRIŠT: Kul je zato, ker je kul, kreten ...

BETKA: Kaj ti je govorila?

OLI: Najbolj pametne stvari *ever* ...

BETKA: Zna pa ful zatežit, to je res. Enkrat mi je cel popoldan nakladala, sto na uro ga je srala. "Vse, kar počneš, vzemi za dobro in za nekaj, kar počneš z namenom, da se osrečiš. Bodi nasmejana, samozavestna, vztrajna, pozitivna in nekaj posebnega. Takšna boš za okolico privlačna kot magnet. Pozitivne misli privabljajo vse dobro in lepo."

OLIPRIŠT: Ja, tud men je neki tacga govorila. Mislm tole, neki o ... kva je že ... kako je že rekla? – “Moč pozitivnega mišljenja je zakon ... O sebi misli le najboljše in se zavedaj svoje vrednosti.”

BETKA: “Ne pozabi na besede: 'Jaz zmorem vse!'”

TONI: Ja, drek zmoreš, pizda ...

BETKA IN OLI PRIŠT: “Ne boš uspel/-a tako, da boš posnemal/-a druge in želel/-a biti nekdo drug. Uspel/-a boš takrat, ko boš uporabil/-a svoje talente ...”

TONI: In svojo pičko ...

BETKA: Kva si reku, kva? Ej, Toni, zdaj te mam zadost. Tko te bom vžagala, veš ... sam če mi še enkrat zineš ... sam še enkrat ...

OLIPRIŠT: Daj, pust ga, Betka, dans je poosebljena slaba volja. Ti pa pejt k uni pedagoginji in vprašaj jo o tisti tvoji hiši norih idej. Ziher ti bo rekla: “Če ne uspeš prvič, poskusi drugič in vedno znova. Nikoli ne obupaj! Le vztrajni zmagujejo! Bodi fajter.”

TONI: Ja, izpadeš pa itak kreten ...

OLIPRIŠT: A loh daš mir, no ...

TONI: Daj me pust pr mir, no ...

BETKA: “Najlepše stvari se zgodijo, ko jih najmanj pričakuješ.”

Vstopi sključen Starček v karirastih copatih; komaj premika noge; v roki ima belo plastično vrečko.

STARČEK: A je prejle morbit šel mimo en gospod z brado, prosim? Ne prevelik, tud ne premajhen, tak navaden, pa ne preveč star ... Z brado, kr močno brado ... Zmenila sva se, da se dobiva tukaj ... da bo ... mislim, tak moški, zrelih let, pa siv, tud brada siva, pa čevlji, mislim, nekaj takega ... Fejst gospod ... Ja, pa nč, pol pa nč, no ... Kako pa se pride na Kalvarijo od tukaj? ... To je Marburg, ne? Zdaj pa ne vem, a sva se zmenila za tukej al ne ... Saj sem skoz hodil po desni ... Kdo bi vedel ... Tja bi pa kar šlo ... morbit ... vseeno, no ...

Starček odide.

BETKA: Ta je pa ziher zbežu iz sanatorija ... Kva pa je sloh reku?

OLI PRIŠT: Betka, a b ti zdej kej zapela?

TONI: Kva pa ti skoz rineš, pust žensko pr mir.

OLI PRIŠT: Ej, stari zdej pa res težiš sto na uro.

TONI: Reku sem samo, da pust žensko pr mir.

OLI PRIŠT: Tud ti mene pust pr mir, pizda.

TONI: Kaj skoz težiš ...

OLI PRIŠT: Ti težiš, pizda.

TONI: A boš že zaprl ta tvoj gobec ...

OLI PRIŠT: Zapri ga ti, pizda.

TONI: Ej, sam mi še eno zin, Prišt, te bom tko ...

OLI PRIŠT: No, kr dej, pizda, kr dej, če si frajer, kr dej ...

BETKA: Dajta mir, no, fanta ... Oli, Oli, nehi, no ...

TONI: Prišt, te bom tko na gobec ...

OLI PRIŠT: Kr dej, pizda, če maš jajca, kr dej ...

TONI: A jih ti maš, a jih ti maš, kreten ...

Toni in Oli Prišt se začneta prerivati. Vstopi trinajstletna punčka, Tamala, vsa je krvava ... Se zgrudi na tla. Takoj za tem vstopi Kostja.

KOSTJA: Maš ključ od garaže?

OLI PRIŠT: Ja, mam ...

KOSTJA: Dej.

OLI PRIŠT: Mam, ampak doma ...

TONI: Kva pa je blo?

KOSTJA: Skrijte jo nekam, hitr ... Prim jo, dej ... Pel jo v garažo ...

OLI PRIŠT: Kam v garažo?

KOSTJA: Če ne v garažo, pol pa v svojo rit, pizda ...

TONI: Kva se pa dogaja?

KOSTJA: Ste padli z lune al kaj?

OLI PRIŠT: Kva je no, kva?

KOSTJA: Pejt v mesto, pa boš vidu. Če se ne vrneš, ni panike. Jutri itak ne bo šole ...

BETKA: Kdo jo je tko razjebu?

KOSTJA: Drž jo, drž jo pokonci! Jezik ji bo šel v sapnik ...

OLI PRIŠT: Padla je v nezavest ...

KOSTJA: Tamala ... ej, Tamala ... Ne mi ga srt zdaj ... vstani, stisni zobe, pizda ...

BETKA: Kaj se je zgodil, kaj? ... No, povej, Kostja! ...

KOSTJA: Koza, ne se jo dotikat ... Boli jo ...

BETKA: Fuj, kri ji teče iz ust ...

OLI PRIŠT: Kje stanuje ta punca?

KOSTJA: Pojma nimam.

TONI: Kako ji je ime?

KOSTJA: Tanja!

TONI: Katera Tanja?

KOSTJA: Tanja iz prvga letnika ...

TONI: Tamala?!!

KOSTJA: Ja, to je Tamala ...

OLI PRIŠT: Uuu, orang so jo zjebal ... Rojstna mati jo ne bi prepoznala ...

TONI: Kva si reku, kva si reku – rosna mati ...

OLI PRIŠT: Spelj se, no ... Vem, kje živi ... V blokih stanuje ... Pr Čiču ... Loh vprašam Čiča, kje točno ...

BETKA: Zakaj jo slačiš, pizda?

KOSTJA: Daj mi pulover ... Daj mi pulover, kva bulš tko butast ...

OLI PRIŠT: Zakaj?

KOSTJA: Pokrij jo ... Nihče jo ne sme videt tako ... Pa še majco ji daj čez glavo ... Pel jo, pel jo ...

TONI: Kam?

KOSTJA: Pr Čiču, kreten, pr Čiču?

BETKA: Kaj je nardila?

TONI: Sranje, ne vidiš, da je nardila sranje ... Kva sploh sprašuješ?

OLI PRIŠT: Njej so naredil sranje, ni ga nardila ona ...

TONI: Ni važn, kdo je naredu sranje, važn je, da smrdi. Pa še kako smrdi.

BETKA: Kdo jo je tko prebunkal, no, a loh saj to poveš, Kostja?

KOSTJA: Vi ste res za luno ... Kdo naj bi jo? Polcaji, pizda ... Trije ... A si zdaj zadovolna?

BETKA: Zakaj pa?

KOSTJA: Zlila je enemu bencin v fris ...

BETKA: O, šit ...

OLI PRIŠT: Fak ...

TONI: Ta je pa najebala ...

Vsi skupaj odvlečejo Tamalo neznano kam.

Vstopi Človek s klobukom. Čeprav se obraza ne vidi, lahko sklepamo, da je moški zrelih let. Izpod klobuka mu štrlijo sivi lasje, ima gosto sivo brado. Videti je, kot da nekoga čaka. Pogleda na žepno uro. Prižge cigaro. Ne daleč stran se sliši zavijanje policijskih siren in rjojenje helikopterjev ...

Drugi prizor

Izjave za javnost ...

ADRIANA VAJS, 56:

Gledala sva novice in postalo nama je slabo. Ne razumeva, kaj jo je obsedlo: je odlična učenka, dobra športnica in obetavna pevka. Vsaka beseda je odveč, svoje otroke sva vedno učila, kaj je prav in kaj narobe. V teh nemirih so ljudje ostali brez služb, brez premoženja, bile so celo smrtne žrtve ... Storila sva, kar nama je narekovala vest. Seveda si ne želiva, da bi hči končala v zaporu, bilo je veliko solza, ko so jo odpeljali policisti, toda če bi se kdaj zgodilo še kaj takega, bi ravnala enako.

TAMALA, 13:

Ime mi je Tanja Vajs. Stara sem 13 let. Ženska, ki je govorila pred mano, je moja mati. Tako je razburjena in zmedena, da je celo pozabila povedati, kako ji je ime. Piše se Adriana Vajs, stara je 56 let al neki tacga. Drugače sem ambasadorica športa. Vse, kar lahko rečem, je to, da je to najboljši dan v mojem življenju. Prav to sem rekla svojim prijateljem, potem ko sem v okno službenga beemveja vrgla opeko in se z gradbenim materialom lotila Mobitelove prodajalne. Obtožbe, da sem ukradla dva mobilna telefona, razbijala policijsko patroljo in bila udeležena v neredih, ne držijo.

SPOMENKA HRABAR, šolska pedagoginja, sociologinja in publicistka, 59:

Pa razmišljam, če bo življenje še kdaj prisebno! Problemi ne marajo komentatorskega vakuuma. Razlogi za izgrede, ropanje in požiganje naj bi bili vse mogoče, od zasvojenosti s socialnimi transferji v delu družbe, razkroja klasične družine, socialne izključenosti, izostrenega materializma in pohlepa

pa do liberalne socialne dogmatike, vloge mladoletnih tolpa, polkriminalnega lumpenproletarstva in domnevne neizsledljivosti sporočil, ki so si jih (predvsem mladi) izgredniki pošiljali prek FaceBooka. Prvostopenjska sodišča so začela delati s polno paro in cele noči: med (doslej) 371 ovadenimi v prestolnici so bili tako grafični oblikovalec kot vojaški rekrut, tako enajstletni fant (ki je priznal, da je ukradel smetnjak) kot asistent v razredu in hči milijonarjev. Določeni deli naše družbe niso samo zlomljeni, ampak so, resnici na ljubo, bolni. Premier je prekinil dopust v Toskani in se v torek zjutraj vrnil. Mar to ne govori, da je stvar akutna? Še v ponedeljek popoldne so trdili, da bo ostal na dopustu, potem pa da so se razmere občutno poslabšale. Podobno je ugotovil tudi župan, ki se mu je še v nedeljo zdelo čisto dovolj, da je v stiku z mestno hišo po telefonu, a se je potem vseeno vrnil iz Kanade, kjer je bil na počitnicah. In zakaj? Zato, ker je v zraku takrat že zelo dišalo po mogočem volilnem porazu na županskih volitvah prihodnje leto! Počitnice je prekinil tudi voditelj liberalne stranke. Delni zaključni račun minulega, res nadrealnega poletnega tedna: tragične smrti, šok, globoke družbene rane, velika gmotna škoda, naj omenim samo 731 požganih avtomobilov ... več kot 200 razbitih izložb ... požig banke in ne nazadnje, trinajstletnega ovađenca. Dva videoposnetka sta v resnici pokazala vse, kar je najslabše in najboljše v tem mestu. Najslabše? Skupina najstnikov na parkirišču, ki je ranjenemu malezijskemu študentu (ki je prišel na našo univerzo preko programa Erasmus) najprej pomagala na noge, se pretvarjala, da jo zanj skrbi, vmes pa mu je nekdo odprl nahrbtnik in ga oropal. In najboljše? Starejša gospa po imenu Slavica Kozmos, ki je krepko in sočno napadla izgrednike pred magistratom z besedami ...

SLAVICA KOZMOS, upokojenka, 86:

Zakaj požigate trgovine, za katere so ljudje trdo delali? Samo zato, da lahko govorite, da se borite? Za tistega zafukanega tipa, ki je bil ubit na Fužinah, naj bi šlo, ne pa za ropanje. Če se hočemo boriti za cilj, potem se dajmo boriti za cilj. Ste me pa res razpičkali, banda hudičeva. Sram me je, da sem iz tega mesta. Sram me je, da imam na grbi toliko let, celih 86, celih osem križev nosim na grbi, in me je sram, da sem del tega časa in mesta, da sem del te družbe. Kje vam je pamet? Kje vam je modrost? Samo trgovine hočete izropati in ukrasti teniske, tatovi umazani.

SPOMENKA HRABAR, šolska pedagoginja, sociologinja in publicistka, 59: Temu, v bistvu, ni mogoče nič dodati. Sem Spomenka Hrabar, šolska pedagoginja, sociologinja in publicistka. Hvala.

LIAM HRIBAR, mesar, 41:

Čisto prav jim bodi! Šmrkavec 16-letni brezobrazni upam, da dosmrtno dobi. Niti predstavljam si ne, da bi lahko 68-letnega dedija udaril ... Ona dva, ki pa sta pozivala k nekim nemirom, prek FaceBooka, al kva že, pa tut zapret za lep čas ... Se tile izgredi niso bili itak nč kaj drugega kot skupno pijančevanje pa uničevanje lastnine ljudem, ki so pa resnično brez denarja. Samo ta teden so v mestu zažgali 899 vozil. Samo v ponedeljek ponoči je zgorelo 15 vozil, med njimi trije beemveji, en audi in še trije mercedesi. Mislim, kateri normalni delovni človek pa ima še čas hoditi okoli in razbijati avte nedolžnih ljudi in govoriti, da so prisiljeni to delati zaradi tako slabega stanja v državi. Mularija ne spoštuje tistega, kar ima, delajo se "boge in revne" ... A za drogo in alkohol ima pa vsak po "čudežu" denar? Po cele noči samo pijejo in se derejo ... Mah ... Tud mi smo bili mladi, tud mi smo meli svoje vizije, želje, sanje, pa nismo smeli rečt "bu" ... Ne pa tole danes ...

STARČEK, 99:

A je prejle morbit šel mimo en gospod z brado, prosim? Ne prevelik, tud ne premajhen, tak navaden, pa ne preveč star ... Z brado, kr močno brado ... Zmenila sva se, da se dobiva tukaj ... da bo ... mislim, tak moški, zrelih let, pa siv, tud brada siva, pa čevlji, mislim, nekaj takega ... Fejst gospod ... Ja, pa nč, pol pa nč, no ... Kako pa se pride na Kalvarijo od tukaj? ... To je Marburg, ne? Zdaj pa ne vem, a sva se zmenila za tukej al ne ... Saj sem skoz hodil po desni ... Kdo bi vedel ... Tja bi pa kar šlo ... morbit ... vseeno, no ...

DIMITRIJ, brezdomec z zadostno količino alkohola v sebi, 52:

Ja sej narobe je, ker ni, te pa odgovarjajo takoj, narobe je branit demokracijo, če vidiš, da ne špila, tut malo ne, demokracija je vladanje od ljudi ZA LJUDI, danes pa se vlada, oziroma elita vlada, samo ZASE, tko da ne nam prodajat buč o demokraciji, ker samga sebe smešiš. Daj en cigaret ... Zakaj pa ne kadiš? Pa kva me briga, človk božji, če ne kadiš ... Če hočeš, kadi, če nočeš, ne, delaj kr češ ... Če bi vladali za ljudi, ne bi bilo tolik brezposelnih, lačnih po svetu, vsak dan več, v bistvu. KAJ GRE NA BOLJE, al so v vseh državah sveta volili napačne ljudi, ste vse ovce, ki volite, naredile napačno raziskavo o kandidatih. Hehehe, pa kdo trdi, da je kak od predizbranih ljudi boljši za rajo, misliš, da bodo omogočili kandidaturu tistemu, ki je dober za ljudi in slab za kapital, pol si res naiven. Pa kaj na tem svetu za vraga ti danes kaže, da se kdo trudi, da bi bilo ljudem

boljše? In še to ... bi rd dodal ... Saj gre v redu ... Ne meni prodajat buč, vse gre, če se hoče, gre ... kaj pa ti gledaš, če ti ni všeč, ti ni všeč ... Men tud ni, tud jaz bi rd sedel pa gledal, tam se neki dogaja, vi pa kr sedite ... Mah, vse je treba ... to kr v šus ... in adio ...

SIMONA KRALJ, študentka komunikologije, 19:

Ime mi je Simona Kralj, stara sem 19 let. Sem redna študentka FDV, študiram komunikologijo. Prvi letnik. Aaaa ... Sem proti sistemu, kakršen je, želim malo več ljubezni med vsemi ... Aaaaa ... Kaj sem še hotla ... Aaaa ... Kaj lahko še dodam ... Hm ... Pravzaprav, to je vse ...

SPOMENKA HRABAR, šolska pedagoginja, sociologinja in publicistka, 59: Citirala bom besede nekoga, ki nekaj velja, da ne bom širila teorij zarot. Gerald Celente iz ZDA si je prislužil svoj sloves kot najbolj zaupanja vredno ime v napovedovanju trendov na socialnih, podjetniških, potrošniških, okoljskih, gospodarskih, političnih in tehnoloških področjih. Celente trdi, da so izgredi od Irana do Španije na začetku svetovne vojne, katero povzročajo cena hrane, brezposelnost in neenakost. Kaj je stalnica pri vseh teh uporih? Cena hrane, ki je ves čas visoka, rekordna brezposelnost. Imate 18- do 28-letnike z univerzitetno diplomno, katera je danes nič vredna, ne morejo dobiti zaposlitve. Poglejte, kaj se je zgodilo v Egiptu, povprečne plače deset dolarjev na dan, in to, če ste delali dobro. Česa ni veliko v novicah, pa je velika novica, je tole, kaj se dogaja v Španiji. Mladina se upira. Oni vedo, kakšen je rezultat. Ti ljudje so v predhodu vsake revolucije. Zavedajo se, da glasovanje za katero koli od glavnih političnih strank v Španiji ne prinese sprememb. To je podobno, kot da bi volili člane iz Gambinove kriminalistične družine, ampak mladi želijo drugačno pot. In začeli so tam, kjer so v Egiptu nehali. Gredo na ulice in jih ne zapustijo, ker so že izgubili vse in nimajo več kaj izgubiti. To so mladi, kot sem že rekla, z univerzitetno izobrazbo, v ničvrednosti, povezani z internetom, novinarstvom, vsi imajo drugo stopnjo *po bolonji* in si pridobijo vsakogar, da se njim pridruži, ker se zavedajo, da če se ne bodo borili proti stroju zdaj, jih bo stroj pometel. Ta revolucija bo poleti zajela vso Evropo, pozimi bo že globalna. Gerald Celente je še napovedal ...

PETRA ŠTRLE, študentka dramaturgije, 20:

Ja, res je. Ja. Že nekaj časa imam občutek brezperspektivnosti v državi, pa še svetovna kriza je, po mojem ... Moje težave in težave mojih vrstnikov so, da kljub izobrazbi ne dobimo službe. Pač, gre za miroljuben protest, ne

za revolucijo, in niti ne bi bilo dobro, če bi takoj kaj spremenili. Potreben je čas, da se ljudje ozavestijo, mobilizirajo in vidijo, da se da tudi tako kaj premakniti. Tukaj sem tudi, da podprem kolege na Wall Streetu, več ko nas bo govorilo v take diktafončke, bolj se nas bo slišalo. Ja pa ... zame osebno ... to je taka ... ena izkušnja, ki bi jo loh uporabla, nekoč ... tko, kot ideja ... za kak scenarij al dokumentarc al pa za ... Sam da, tko ... itak tega noben ne šteka ... al kva jaz vem ... Ja, res je. Ja.

LIAM HRIBAR, mesar, 41:

Ti otroc so nov delavski razred, so leni k fuks in razvajeni. Že petnajst let na cesti igrajo samo playstation in ni nč čudenga, da so podivjali. Njihovi starši so preveč utrujeni, da bi jih vzgajali.

PETRA ŠTRLE, študentka dramaturgije, 20:

Ne, ne ... hotla sem rečt ... Nisem utopistka in si ne domišljam, da bodo protesti veliko spremenili, sem pa tukaj, da vsaj pokažem nestrinjanje z načinom reševanja krize, s katerim bogati bogatijo, srednji sloj izginja in ostajamo samo še reveži. Ja, to je to ...

SPOMENKA HRABAR, šolska pedagoginja, sociologinja in publicistka, 59:

Leta 1516 je sir Thomas More napisal knjigo z naslovom *Utopija*. V knjigi je opisan otok, na katerem je vzpostavljena perfektna, idealna družbena ureditev. Ime knjige ali opisanega otoka je postal sinonim za idealno družbo, ki je popolna. Popolnost družbe se nanaša na sociološke, politične in moralne plati družbe. Čeprav je utopija nekaj, kar ni dosegljivo, vsaj ne v naši bližnji prihodnosti, lahko rečemo, da je utopija naša virtualna realnost. Ne pozabimo, da se je prav iz utopije porodil marsikateri dejavnik naše sedanje realne realnosti. Vsakdanje stremljenje k boljši družbi je vodilna moč naše družbe. Brez utopije ni napredka. Prva definicija utopije je: "Utopija je nekaj, kar ni mogoče ..." To definicijo lahko zavržemo, saj ni popolna ... Veliko stvari, ki so nekoč bile neuresničljive, so danes realnost. Poglejmo, kam smo prišli. Poglejmo biogenetiko, na primer ... Kaj, kaj je utopija? ... Če razmišljamo o idealnem svetu, kakšen naj bi bil po vašem? Ali pa si zastavite bolj enostavno vprašanje: "Kaj si pravzaprav želite?"

DIMITRIJ, brezdomec z zadostno količino alkohola v sebi, 52:

Kavo ... Dame in gospodje, kdo bi rad kavo? ... Jz na primer, sem za kavo ... Je še kdo za kavo? ...

LIAM HRIBAR: Jaz bi jo, z veseljem.

DIMITRIJ: Živjo, Liam, si bil med neredi tukaj?

LIAM HRIBAR: S sosedi imamo dobre odnose.

DIMITRIJ: Si delal, kaj?

LIAM HRIBAR: Ne, opoldne sem zaprl in vse skupaj spremljal po poročilih.

DIMITRIJ: Štala, kaj?

LIAM HRIBAR: Totalna, ej, totalna ...

DIMITRIJ: Drugač, kako ti kj gre?

LIAM HRIBAR: Zažgali so mi avto.

DIMITRIJ: A res?

LIAM HRIBAR: Ja res ...

DIMITRIJ: Sranje.

LIAM HRIBAR: Nič hudega, saj bo zavarovalnica pokrila škodo. Naj živijo nemiri!

DIMITRIJ: Naj živijo! A greva kaj spit?

LIAM HRIBAR: Daj, greva ... Kaj bi rad spil, Dimitrij?

DIMITRIJ, *brezdomec z zadostno količino alkohola v sebi*, 52:

Kavo ... Dame in gospodje, kdo bi rad kavo? ...

STARČEK, 99:

A ve kdo, kako se pride na Kalvarijo od tukaj? Saj je to Marburg, ne? ... Zdaj pa ne vem, a sva se zmenila za tukaj al ne ... Saj sem skozi hodil po desni ... Kdo bi vedel ... Tja bi pa kar šlo ... morbit ... vseeno, no ...

Tretji prizor

Hočem, da ...

SONJA: Hočem da moja starša ne skrbita zame.

Hočem, da tastari dobi službo.

Hočem, da tastara odpre svoj frizerski salon.

Hočem, da sta ful zaposlena, da ju čim mn vidim.

Hočem, da oči kupi limuzino in da svojega brata, direktorja Snage, povab na drink.

Hočem, da ma mami tud svoj avto, pink barve.

Hočem, da končam zajebano šolo.

Hočem, da se mi ni treba piflat.

Hočem, da imamo štirisobno stanovanje.

Hočem, da imam svojo sobo in da nihče ne vstopi vanjo.

Hočem, da imam vodno posteljo, sredi sobe, tako kt jo ma tastari od Timija.

Hočem, da imam kolo, motor in rolerje.

BETKA: Hočem palačinke z nutelo.

Hočem, da si pobarvam lase vijolično in zeleno.

Hočem, da imam svoje stanovanje ... mansardno ... na vrhu bloka.

Hočem, da imam počitnice vsaj dvakrat na leto.

KETI: Hočem, da si privoščim vsako knjigo ...

In časopis ...

In revijo ...

In strip ...

In najnovejšo igrco, ki se mi dopade ...

Hočem zastoj internet ...

Hočem prost dostop do arhivov,

do vseh knjig,

bazenov,

parkov,

teniških igrišč

in

hočem prost vstop v

muzeje,

jezikovne, športne in glasbene šole,

in ne nazadnje vstop v največji svet savn.

Kaj še hočem? ...

OLI PRIŠT: Hočem, da se ta trenutek napokam kruha, namazanga s tomi majonezo in pašteto, zravn pa še ocvrte klobase s čebulo ...

TAMALA: Hočem, da so
elektrika
voda
kurjava
šolanje
in
zdravstvena oskrba
zastonj.

TIMI: Hočem, da je kurčeva hrana zastonj.

SAMIR: Hočem, da se ljudje spoštujejo med seboj.
Hočem, da ljudje imajo več časa zase,
da berejo,
smučajo,
plavajo,
jahajo,
da se zabavajo,
da sadijo rože,
da poslušajo glasbo,
da hodijo na predstave, filmske projekcije in koncerte,
da majo čebele in proizvajajo med ...
in mladi sir,
kozji.

KOSTJA: Nočem bit lol.
Nočem bit lačen.
Nočem bit nepotešen.
Nočem bit butast.
Nočem bit neizobražen, zarukan kmet.
Nočem bit provincialni zapečkar.
Nočem bit malomeščanska pizda, pizdek in pizdun.
Nočem bit dolgočasen kot štrudl.
Nočem bit zagaman vladni uslužbenec.
Nočem bit lublanska srajca.
Nočem bit Janez, Joško, Jure.

KETI: Nočem bit Urška, Metka, Jožica.

TIMI: Hočem bit pička.
Hočem denar.
Hočem razkošje.
Hočem lizanje.
Hočem zapoprane koktajle.
Hočem torte s čilijem.
Hočem lamburgini.
Hočem blond bejbo.
Hočem mišice.
Hočem tatu na levi roki.

BETKA: Hočem bit Sandra Melninčenko.
Hočem se poročiti z bogatim Rusom.
Hočem, da mi bogat Rus kupi otok na Bermudih.
Hočem, da zame izgradi najdaljšo plovilko, ki jo imenujejo
Betka al 1A.
Hočem, da mi kupi penthaus za trinajst milijonov s pogledom
na Central Park.
Hočem, da mi podari letalo z bazenom ob kokpitu.
Hočem, da potujem po celem svetu.
Hočem bit diva.

SAMIR: Hočem, hočem ...
Da ljudje sedijo sproščeno po kavarnah.
In se lepo pogovarjajo
o lepih stvareh
nasmejani
omamljeni
od lepih barv in
vonjav.
Hočem, da ljudje imajo prost dostop do javnih vecejev.

TAMALA:
Hočem, da vsi sedijo sproščeno po kavarnicah.
Pijejo kavo al nek drink.
Gledajo tekme.
Pojejo.
Se režijo.
In pozdravljajo.

Mahajo
prekooceanski ladji,
ki zapušča pristanišče.
In da prekooceanska ladja pozdravlja tiste na obali,
pozdravlja z zvokom močne sirene
in medtem debela upokojena skodrana Angležinja joče na
palubi
in si privošči še eno porcijo
fish & chips
in odpluje s prekooceansko ladjo
v pizdo materino.

OLI PRIŠT: Hočem, da folk fotografira trenutke sreče.
Hočem, da se po mestu širi vonj po dobri hrani.
Hočem, da cvetijo oljke, limonovci, mangovci in ananasi.
Hočem, da zrak diši po cimetu in vaniliji.

SAMIR: Hočem, da vsak človek na svetu ima suhe čevlje.
Hočem, da vsa pisma prispejo pravočasno.
Hočem, da vsak gre v čisto, mlečno mlačno posteljo.
Mir.
Lepota.

TIMI: In fuk.

Četrty prizor Vaja ...

SONJA: Ej stara, ne morem več! A me ti razumeš? Ne morem več. Celo življenje te poslušam, pizda. Celo življenje mi šopaš možgane. Teška si, k svinc, kurba. Kako naj ti vcepim v to tvojo plesnivo bučo, da tvoj lajf je tvoj, pusti mojga pr mir. Kar si nardila, si nardila. Tvoja stvar. Pika. Skoz drezaš vame. Pust me že enkrat. Pust mi dihat, pizda, pust me živet. Ne bom špilala tvojga kretena. Imaš fotra na raspolago. Sama si ga izbrala. Tud on je tebe izbral. Kdo ti je zdej kriv, da si se poročila s prvim. Srečala si prvega in je zate že bil heroj. Jaz te nisem silila, da me spraviš na ta svet. Kdo ti je zdej kriv, da sem taka, kot sem, pizda. (*Plane v jok.*) Sam solze loh spravš iz mene. In ti boš men govorila o ljubezni. In ti boš men govorila o "moralnih vrednotah". Če ti je Tatjana tko všeč, si jo posvoji,

pizda. Mene loh pozabiš, se mi odrečeš, če češ, kva me briga ... Itak se ne štekava. Ne štekam jz tebe, ne štekaš ti mene. Koji kurac. Ne kapiram, ne kapiram, kaj sploh hočeš od mene. Ne sfolgam več. Zadnjo možgansko celico si mi izpila. Šparam živce, da ne bi ponorela, pa ti je uspelo, kurba, ti je uspelo, da si mi zadnji nerv strgala. Pa ne vem, kdo je tuki nor. Najraje bi se vrgla čez okno. Ne morem vas več gledat. Ne morem vas več poslušat. Počutim se, k da bi bla v trugi, k da mi je cel lajf minil. A si me ti kdaj vprašala, kako mi je, kaj mislim, o čem razmišljam? Kaj me brigajo vaši starši. Spoštovanje. A si spoštovanja potrebna? A si se kdaj vprašala, a si spoštovanja vredna? Nisi. Nisi se vprašala. Itak. Tud če bi se vprašala, nisi ga vredna. Še enga razgovora nisi vredna. Ene besedice nisi vredna. Škoda zraka, ki ga odžiraš. Še pogled nate je žalitev za oči. Če sem ga spila, sem ga spila. In če hočem, se ga bom nalila, do bruhanja. Koji kurac. In ne bom kave pila. Zakaj? Zakaj? Te zanima, zakaj? Zato, ker se nočem streznit. In če mi samo še enkrat omeniš to Tatjano, bom dvignila vse v luft. Mej jo rada, tvoja stvar. Jz jo nočem videt. Pička nenasitna, potratna, s tabo je cigu-migu, jz pa jo prijazno vprašam: "Ej, Tanjči, kok ti plačajo na uro?" Ona pa men': "Normalno. Kot vsem, tudi meni, normalno." Kaj mi skriva, pizda, če je poštena, če je tko fina, kaj mi skriva, da so ji povišali za trideset procentov. Misli, da jz ne vem. Eto ti njeno poštenost, iskrenost, odprtost. Zlila mi je rdeč vin na rekle in kje pa, da reče: "Dej, jz ti ga nesem v čistilnico. Jz sem zajebala, jz ti ga bom nesla." Še oprosti ni rekla. Joškarca pofukana. Malomeščanka zajebana. Ja, tud kadila sem, pa kaj. Kadila sem v sobi. Če je to moja soba, se loh userjem sredi sobe. Teb ni treba prhajati not. Kdo te je sploh vabu? Kdo ti je dovolu, da mi stikaš po sobi. Pravica najstnikov do zasebnosti je pomembnejša od pravice staršev, da vedo. Zin proti, če smeš, kurba. In če hočem kaditi v svoji sobi, bom kadila. In ne bom nič luftala. In se bom umila in oprala takrt, ko bo men pasal. In če hočem navijati glasbo, bom navijala. Nisem jz kriva, da živimo v stanovanju, ki ma stene iz kartona. Tud men ne paše poslušati to vašo govejo musko. Če pa me ne morš več prenašati, me loh zabrišeš na cesto. Dej, kaj čakaš. A me boš še prenašala, kurba? A? A me boš še prenašala? ... A-a-a ...

KETI: Imej jajc...

SONJA: Že vem, že vem ... Imej jajc, pa me vrž na cesto ... Z veseljem, stara, grem na cesto ... A-a-a ... Z veseljem, stara ... A-a-a ...

KETI: ... se ti odrečem ...

SONJA: Se ti odrečem. A misliš, da mi kaj pomeni ta tvoj "topli dom"? Vtakni si ga v rit. Najraje se vržem v mrzlo reko, a-a-a ...

KETI: ... kot da bi ostala v tem tvojem toplem domu.

SONJA: ... kot da bi ostala v tem tvojem toplem domu. Svoje svobode se ne bom odrekla ...

KETI: Rajš sm lačna, žejna, bolna, shirana ...

SONJA: ... ne boš ti men uničvala moj lajf ...

KETI: ... in duh.

SONJA: In duh. Iz mene si naredila brezčutno ... a-a-a ...

KETI: ... dvo...

SONJA: Dvoživko. Ne bom ...

KETI: Ne bom dovolila, da bi postala suha veja ...

SONJA: Ne vem, ne vem. Od tuki naprej ne vem ...

KETI: Pa to zadnje je najbolj pomembno, stara ... Iz mene si naredila brezčutno dvoživko, ne bom dovolila, da bi postala suha veja, kot si ti. Poglej se v ogledalo in ti bo obraz povedel vse, vse, kaj si. Nč si, te ni več, sprana si, brez duha, brez življenja, brez ničesar. Zrak si, ki zatohlo spominja na bivše čase, ki so vredni pozabe ...

SONJA: To je vse?

KETI: Ja. Saj znaš.

SONJA: Zadnje vrstice še ne znam ... Ne morem se jih naučit ... Tuki sva ga zasrala, preveč komplicirava ...

KETI: Loh mal improviziraš ...

SONJA: Ni panike, se bom naučila.

KETI: Greva še enkrat?

SONJA: OK, sam me pust, da se sama spomnim ... Jz ti bom dala znak, kdaj mi loh poveš.

KETI: Od kje greva?

SONJA: Daj, od "Zlila mi je rdeč vin na rekle ..."

KETI: Daj ...

SONJA: Zlila mi je rdeč vin na rekle in kje pa, da reče: "Dej, jz ti ga nesem v čistilnico. Jz sem zajebala, jz ti ga bom nesla." Še oprost ni rekla. Joškarca pofukana. Malomeščanka zajebana. Ja, tud kadila sem, pa kaj. Kadila sem v sobi. Če je to moja soba, se loh userjem sredi sobe. Teb ni treba prhajati not. Kdo te je sploh vabu? Kdo ti je dovolu, da mi stikaš po sobi. Pravica najstnikov do zasebnosti je pomembnejša od pravice staršev, da vedo. Zin proti, če smeš, kurba. In če hočem kaditi v svoji sobi, bom kadila.

Vstopi CEDEVITA.

CEDEVITA: Če boš kadila, kad neki bolj kakovostnga, srčk. Mn nevarn je ... O, še obisk maš, micika ...

KETI: Pozdravljena, gospa Cedevida.

CEDEVITA: Pozdravljena, Ket. Kaj je punc, kaj sta zdej tih? Nč vas ne bom motila.

SONJA: Danes si pa zgodnja.

CEDEVITA: Kaj, motim?

Cedevida gre v kopalnico in nataka vodo v banjo.

SONJA: Ne, samo vprašala sem, ali ne bi zdaj morala biti v službi?

Cedevida pride iz kopalnice.

CEDEVITA: Saj vidiš sončka, da sem doma. Ampak takoj grem na pot. Prišla sem po stvari ... se bom skopala ... in grem.

SONJA: Kdaj prideš nazaj?

CEDEVITA: V petek zvečer al v soboto zjutraj. Si kosila?

SONJA: Ja ...

CEDEVITA: Kaj si jedla?

SONJA: Nona je pustila ...

CEDEVITA: Kaj?

SONJA: Mah, tm neki ...

CEDEVITA: Prav ...

SONJA: Srečno pot.

CEDEVITA: Saj ne grem takoj, srček. Zdaj se grem kopat ...

SONJA: Ah, mami, to ti rečem za vsak slučaj, če greva midve prej ...

CEDEVITA: Prav, prav. Pa ne pozab mi pipnit na mobilko.

SONJA: Zmenjen.

CEDEVITA: Postrež sošolko s kakšno pijačko.

SONJA: Prav, bom ...

CEDEVITA: Vzamta kakšno sadje, rabta vitaminčke ...

SONJA: Okej, pejt se kopat, mami ...

CEDEVITA: Drugač, je vse v redu?

SONJA: Vse pet, mami.

CEDEVITA: Prav ...

KETI: Kako vam kej gre v službi, gospa Cedevita?

CEDEVITA: Odlično, odlično, srček. Hvala. Kako so pa tvoji, Ketí?

KETI: V redu, v redu ... fajn ... kr gre ...

CEDEVITA: A je Robi zdej v redu?

KETI: Ja, super je ... zdej je v redu ... žre kt da b mel trakuljo ...

CEDEVITA: Prav. Pozdravi doma, srček.

KETI: Prav, bom. Hvala ...

CEDEVITA: Pa pazi na tole mojo mucico ... Včasih se zna kr ...

SONJA: Ah mami, daj nooo ...

KETI: Prav, bom.

Cedevita poljubi Sonjo na lase. Gre v kopalnico. Iz kopalnice se sliši glasba. Cedevita zelo na glas ...

CEDEVITA: Sonjči, poklič Marjana, da te pelje danes popoldne.

SONJA: OK, mami ...

CEDEVITA: Povej mu, da sem mu našla podstavke ...

SONJA: Kakšne podstavke, mami?

CEDEVITA: Ti mu samo povej, da sem mu jih našla, on že ve kakšne ...
Tiste zelene.

SONJA: Prav, mami.

CEDEVITA: Mu boš povedala?

SONJA: Mu bom, mami.

CEDEVITA: Mu boš?

SONJA: Saj sem rekla, da bom! Ja, ja, ja, bom ... (*Tiše.*) Kako mi gre na živce ta ženska ...

CEDEVITA: Ne slišim, srček. Zarad vode, ne slišim ...

SONJA: Rekla sem, da bom ... Rekla mu bom: "Marjan, mami ti je našla tiste zelene podstavke," to mu bom rekla ... OK? ... Rekla mu bom, da si mu našla tiste podstavke ... zelene ... prav?

CEDEVITA: Prav, prav, srček ... v redu, v redu ...

Keti vstane in gre proti kopalnici. Odpre vrata.

KETI: Gospa Cedevida, jz jo bom spomnila, da pove Marjanu o zelenih podstavkih ... Nč ne skrbite, jz jo bom spomnila ...

Keti vstopi v kopalnico. Zapre vrata za seboj. Sonja začudeno gleda, vendar hladno. Iz kopalnice se sliši, kot da bi nekaj štrbunknilo v vodo. Glasba preneha. Iz kopalnice izstopi Keti. Zapre vrata za seboj. Gre do Cedevitine torbice. Odpre denarnico. Prešteva denar ...

KETI: Do Benetk komot greva s tem ... Tuki je pa še tole ... Veš pin? ...

SONJA: Vem, kje ma tisto ... listek ...

Sonja iz predala vzame listek.

KETI: Ej, veš kaj?

SONJA: A?

KETI: Ne bo se ti treba učit ...

SONJA: Kaj?

KETI: "Zlila mi je rdeč vin na rekle ..."

SONJA: Mah škoda, da sem se tko piflala ...

Peti prizor **Za deset centov ...**

STARČEK: ... Ne prevelik, tudi ne premajhen, tak navaden, pa ne preveč star ... Z brado ... Kar močno brado ... Zmenila sva se, da se dobiva tukaj ... da bo ... mislim ... tak moški, zrelih let, pa siv ... tudi brada siva ... nekaj takega ... Fejst gospod ...

DIMITRIJ: A ti loh povem neki ... Za deset centov ... posluši: Vojak za 1000 evrov reskira življenje. Gasilec za 800 evrov rešuje življenja. Učitelj

za 900 evrov pripravlja ljudi na življenje. Zdravnik za 1500 evrov zdravi ljudi. Politik pa za 5000 evrov vsem zjebe življenje.

Dimitrij se smeji svojemu vicu. Starček se ne smeji, vendar mu da kovanec.

Blondinka sreča drugo blondinko in ji reče: "Ej, živjo! Jaz sem blondinka, kaj pa ti?" Druga blondinka odgovori: "Tudi jaz sem blondinka. Nisem vedela, da obstaja še ena blondinka." Prva blondinka odvrne: "Tudi jaz nisem vedela. Katera od naju je prava?"

Dimitrij se smeji svojemu vicu. Starček se ne smeji, vendar mu da kovanec.

Bili so nekoč trije vici. Prvi je živel v mestu, drugi je živel na neki kmetiji, tam nekje na Dolenjskem al pa v Perziji, in tretji vic je živel v gozdu, vendar se je izgubil ...

Dimitrij se smeji svojemu vicu. Starček se ne smeji, vendar mu da kovanec.

Dimitrij zapoje.

Una paloma blanca

I'm just a bird in the sky

Una paloma blanca

Over the mountains I fly

No one can take my freedom away ...

STARČEK: Kako se pride na Kalvarijo od tukaj? ... To je Marburg, ne? Zdaj pa ne vem, ali sva se zmenila za tukaj al ne ... Saj sem skoz hodil po desni ... kdo bi vedel ... Tja bi pa kar šlo ... morbit ... vseeno, no ...

DIMITRIJ: A ti loh povem neki ... Za deset centov ... posluši ...

Odideta neznano kam.

Šesti prizor

Levkemija ...

PETRA ŠTRLE: Čau.

SIMONA KRALJ: Čau ...

PETRA ŠTRLE: Ej, Simona ... Čau ...

SIMONA KRALJ: Ej, sori ... Nisem te spoznala ... Sori ...

PETRA ŠTRLE: Ni panike.

SIMONA KRALJ: Prisežem, da te nisem.

PETRA ŠTRLE: V redu, v redu ...

SIMONA KRALJ: Ful si se ...

PETRA ŠTRLE: Spremenila?

SIMONA KRALJ: Kako je kej, stara?

PETRA ŠTRLE: Saj vidiš ... zdaj sm na balin ...

SIMONA KRALJ: Paše ti, veš ... Če bi imela tako pravilno glavo, kot ti, bi se tud jz postrigla ... tko ... na kratko ...

PETRA ŠTRLE: Ne bi ti blo treba mislit na frizurco, kaj?

SIMONA KRALJ: Podobna si tisti pevki ... Shined O'Connor ...

PETRA ŠTRLE: Kako se maš na faksu?

SIMONA KRALJ: V redu. Po pravic mi ta *bolonja* nč ne diši, ampak gre ... Kaj čmo ... Kako pa ti?

PETRA ŠTRLE: Ja, zdaj nč ...

SIMONA KRALJ: Kaj, ne hodš na predavanja?

PETRA ŠTRLE: Kje pa ... Moram ležat.

SIMONA KRALJ: In kaj pravijo?

PETRA ŠTRLE: Nč ... terapija ...

SIMONA KRALJ: Te kej boli?

PETRA ŠTRLE: Ne.

SIMONA KRALJ: Kul.

PETRA ŠTRLE: Po cele dneve bi spala ...

SIMONA KRALJ: Pa spiš?

PETRA ŠTRLE: Ja, kr spim.

SIMONA KRALJ: Se boš spočila ... ne?

PETRA ŠTRLE: Ja, to pa ja ...

SIMONA KRALJ: Kaj pa smeš jest?

PETRA ŠTRLE: Vse, kr vse ...

SIMONA KRALJ: Fajn.

PETRA ŠTRLE: Ja, fajn.

SIMONA KRALJ: Piva ne smeš, ne?

PETRA ŠTRLE: Ne, kje pa, nobenga alkohola ... Tud gaziranih pijač ne ...

SIMONA KRALJ: Zakaj pa ne gaziranih pijač?

PETRA ŠTRLE: Ne vem, tko so mi rekl ...

SIMONA KRALJ: Drugač ... Te kej boli?

PETRA ŠTRLE: Ne, ne, prav nč me ne boli ...

SIMONA KRALJ: Ja, saj si rekla ... Kaj bereš?

PETRA ŠTRLE: Nč. Začnem in takoj zaspim.

SIMONA KRALJ: Glej teelvizijo.

PETRA ŠTRLE: Gledam, gledam.

SIMONA KRALJ: Si gledala zadnjo epizodo Doktorja Housa? ...

PETRA ŠTRLE: Ja ... sem ...

SIMONA KRALJ: Ej, sori ...

PETRA ŠTRLE: Zakaj sori?

SIMONA KRALJ: Ne vem, sori ... Si želiš kaj?

PETRA ŠTRLE: Seveda si želim ...

SIMONA KRALJ: Kaj?

PETRA ŠTRLE: No ... Normalno ... Da bi bla zdrava, ne.

SIMONA KRALJ: Mislila sem, a kej potrebuješ?

PETRA ŠTRLE: Ne, nič, prav nič ... Če pa hočeš nekaj naredit ... dobrega ...

SIMONA KRALJ: Kaj?

PETRA ŠTRLE: Maš deset evrov?

SIMONA KRALJ: Ne ... mam pet ... mam pet, ja ... *(Ji da denar.)*

PETRA ŠTRLE: Ne, ni zame, kje pa ... Veš, obstaja ena organizacija Achieve the Dream Foundation iz Antwerpna. Zbirajo sredstva za otroke z levkemijo. Imajo spletno stran. Loh pogledaš. Otroci s celega sveta pišejo. Imamo svoj blog ... Ful sem zvedla o levkemiji prek te strani. Več zveš z interneta kot pri zdravniku. Pravijo, da zdravilo obstaja, samo ga morajo testirat ... To pa traja ... Denar, ki ga zbira Achieve the Dream Foundation, je namenjen izključno raziskavam ... Loh vplačaš ... mislm ... tistih pet evrov ...

SIMONA KRALJ: To se verjeten vplača s kartico?

PETRA ŠTRLE: Ja, s kartico.

SIMONA KRALJ: Master verjetn.

PETRA ŠTRLE: Ja, master.

SIMONA KRALJ: Škoda, nimam ...

PETRA ŠTRLE: Loh men daš, pa bom jz vplačala.

SIMONA KRALJ: Prav ... *(Ji da pet evrov.)* In ... mislm ... kaj pravijo zdravniki?

PETRA ŠTRLE: Nč. Zdaj mam terapijo, pa bomo videli ... tko ...

SIMONA KRALJ: Kaj naj ti rečem ... drži se, stara ...

PETRA ŠTRLE: Ja, hvala.

SIMONA KRALJ: Saj bo v redu ...

PETRA ŠTRLE: Sem bleda, ne?

SIMONA KRALJ: Kje pa ... Malo ...

PETRA ŠTRLE: Shujšala sem, ne?

SIMONA KRALJ: Ma ne, res ne, prav paše ti ...

PETRA ŠTRLE: Ful sem ...

SIMONA KRALJ: Saj boš dobila nazaj. Kaj pa je to ... Babe hitr dobimo nazaj ...

PETRA ŠTRLE: Veš, zdej vem ...

SIMONA KRALJ: Kaj?

PETRA ŠTRLE: Zdej vem, kaj je to, ko vstaneš, si skuhaš kavo in poješ čist navadno žemlco.

SIMONA KRALJ: Misliš za zajtrk?

PETRA ŠTRLE: Zdaj vidim, kako je to dobr. Preprosto in tko dobr ...

SIMONA KRALJ: Saj si rekla, da loh vse ješ.

PETRA ŠTRLE: Pravim, ko vstaneš, takoj, ko vstaneš! Ko vstaneš, da si loh skuhaš kavo in poješ vročo žemljo. Ja, smem, seveda smem pojest kavo in jebeno žemljo. Zakaj ne bi smela, pizda, saj nisem na dieti, pizda ... Ampak pr men ni tko. Ne gre. Najprej, ko vstanem, najmanj eno uro prej moram žret tablete ... Pa tud moram eno tinkturo pit ... Pizda, vsak loh začne zafukan dan z usrano kavo in z jebeno žemlo, jz pa s tabletami. In tinkturo ... Čika ne smem niti povohat ...

SIMONA KRALJ: Saj je to začasno ...

PETRA ŠTRLE: Začasno?!

SIMONA KRALJ: Saj bo ...

PETRA ŠTRLE: Kaj pa si hotla s tem povedat, začasno?!

SIMONA KRALJ: Ej, sori ... Mam klic ... Čau, mami ... Tuki sem, pri fontani ... Z eno sošolko z gimnazije sedim ... Ja ... OK. ... Kok rabiš? ... Prav ... Ti bom povedala, no ... Dobr, v redu ... Čau ... Morm do marketa. Greš z mano?

PETRA ŠTRLE: Kam si rekla – do marketa?

SIMONA KRALJ: Pejva skupaj.

PETRA ŠTRLE: Si rekla do marketa?

SIMONA KRALJ: Ja, do marketa.

PETRA ŠTRLE: Rekla si, da maš samo pet evrov, zdaj pa greš do marketa. A? ...

SIMONA KRALJ: Ej, sori ...

PETRA ŠTRLE: Nč, nč, nč – zakaj sori. To je pač tko ... Kaj sori, sori ... Hvala za družbo. Pa za drobiž. Pa brez zamere, Simona.

SIMONA KRALJ: Ej, Petra, počaki, no ... Loh me pokličeš, kadar koli ... Loh greva na sprehod ... Te loh pokličem danes ob pol devetih?

PETRA ŠTRLE: Danes ne morem, Simona. Moram napisat neki ...

SIMONA KRALJ: Za akademijo?

PETRA ŠTRLE: Ne, moram napisat neki ... mah, za tisti blog ...

SIMONA KRALJ: Za kateri blog pišeš?

PETRA ŠTRLE: Mah, tisti ... tisti, od Achieve the Dream Foundation iz Antwerpna. Moram napisat neko osebno izpoved, kako se počutim, kaj počnem, o čem razmišljam, kaj si želim, bla, bla, bla ...

SIMONA KRALJ: Ja ...

PETRA ŠTRLE: Ja.

SIMONA KRALJ: A te lahko nekaj vprašam?

PETRA ŠTRLE: Ja, vprašaj ...

SIMONA KRALJ: Te je strah?

PETRA ŠTRLE: Ja, seveda me je, pizda ...

SIMONA KRALJ: Sori, ej, sori ...

ANGELKA: Ni frke, ni frke ... Lepo, da si me vprašala ...

SIMONA KRALJ: Ej, sori, res sori ... Misli na lepe stvari ... samo na lepe stvari ...

PETRA ŠTRLE: Saj mislim, saj mislim ... Kaj pa misliš, da počnem ...

SIMONA KRALJ: Kaj bi zdaj rada ... počela?

PETRA ŠTRLE: Kaj jaz vem, kaj. Potovala bi ...

SIMONA KRALJ: Kam bi potovala?

PETRA ŠTRLE: Ne vem. V Afriko. Na Kubo bi šla.

SIMONA KRALJ: Moja teta je bla lani. Rekla je, da je folk tam tko srečn. Tam plešejo kr po ulicah. Tango plešejo ... po ulicah ... si predstavljaš ... noro, ej noro ...

PETRA ŠTRLE: Kadijo debele kubanke in ...

SIMONA KRALJ: ... in plešejo tango po ulicah. Kr po ulicah, sredi dneva.

PETRA ŠTRLE: Ti bi šla na Kubo?

SIMONA KRALJ: Seveda bi.

PETRA ŠTRLE: Jaz tudi.

SIMONA KRALJ: Boš, enkrat boš ...

PETRA ŠTRLE: Zakaj ne greš zdaj, takoj, stara ... kaj čakaš?

SIMONA KRALJ: Ja – zaradi faksa, ne ... Ampak ... maš prav, takoj je treba jet.

PETRA ŠTRLE: Še sta skupaj s Tonijem ...

SIMONA KRALJ: Nisva, zdaj sva frenda ... ima eno z veterine ... Kaj pa ti?

PETRA ŠTRLE: Mela sem enga filmarja z akademije ... zdej nč ...

SIMONA KRALJ: Saj bo, saj bo ...

PETRA ŠTRLE: A si ti normalna?! Kaj bo?! Kaj bo!? Kdo pa hoče z bolano ...

SIMONA KRALJ: Oprosti.

PETRA ŠTRLE: Kaj oprosti ... Nisva se vidli od mature, pet minut sva skupaj in vsaka tvoja jebena beseda je oprosti ... Študiraš baje neko komunikologijo, ne znaš pa normalno komunicirat ... Pa kaj, če sem bolana, nisem iz porcelana ...

SIMONA KRALJ: Oprosti ... Mislim ... Poklič kdaj, Petra. Ej, Petra, fajn bodi ... Pa brez zamere ...

Petra Štrle odide. Vstopi Toni.

TONI: Kdo je pa ta?

SIMONA KRALJ: Sošolka iz gimnazije. Petra Štrle.

TONI: S FDV?

SIMONA KRALJ: Ne z AGRFT.

TONI: Igralka?

SIMONA KRALJ: Mah ne, dramaturgijo študira.

TONI: Kaj je rekla?

SIMONA KRALJ: Nč.

TONI: Saj je verjetn nekaj rekla.

SIMONA KRALJ: Na sevanje gre.

TONI: Bolana?!

SIMONA KRALJ: Valda.

TONI: Pride na žurko?

SIMONA KRALJ: Kakšno žurko!? Pet tednov so ji dali ...

TONI: Ne me jebat ...

SIMONA KRALJ: Največ pet so ji rekli ...

TONI: Pa kaj – a ti to rečejo, kr naravnost v fris al kaj?

SIMONA KRALJ: Zakaj pa ti ne bi rekli naravnost v fris?

TONI: Poklič jo, nej pride na žurko, loh da bo to zanjo zadnja ...

SIMONA KRALJ: Kje pa ... Že ima vonj po zemlji ... Pa veš, kaj je rekla? ...

TONI: Kaj?

SIMONA KRALJ: Da se sploh ne boji. Da je že kr spakirala ...

TONI: Revca ...

Sedmi prizor

Kr neki ...

DIMITRIJ: Deklica z Notranjske, ne vem, kako se piše, neka Tina Petkovšek, al neki tacga, je šla k svoji osebni zdravnici in ji rekla: “Prosim, pomagajte mi, gospa zdravnica, čisto sem iz sebe. V soboto smo imeli šolski izlet. Tri ure brez prestanka smo peščili in na koncu smo skoraj

pocrkali od utrujenosti. Ko smo končno prišli na vrh hriba, sem se usedla na nek kamen. Prijateljica pa je rekla, da je na tem kamnu malo pred tem sedel nek Sašo iz paralelke in da sem zato najbrž zanosila z njim. Najprej sem mislila, da me zafrkava in da je to navadna bedastoča, ampak zdaj se mi vedno bolj zdi, da sem res noseča. Kar naprej mi je slabo in trebuh imam vedno večji." Zdravnica pa je odgovorila. "Nič hudega, gospodična Tina Petkovšek, takoj ti bom dala sirup proti kašlju na recept ..." A greva kaj spit, Liam?

LIAM HRIBAR: Mam del, Dimitrij. Drugič ... A b ti rad krvavice?

DIMITRIJ: Veš da bi, seveda bi ... To pa ja, krvavice pa ja ...

LIAM HRIBAR: Prav, dobiš ... Jutri ... Ti prinesem ...

DIMITRIJ: Kaj pa zavarovalnica? Ti je že plačala?

LIAM HRIBAR: Mah, nej se grejo solit ... Banda!

SPOMENKA HRABAR: Pa razmišljam, če bo življenje še kdaj prisebno! Petra Štrle, 20-letna študentka iz Vevč, se je ljudem lagala, da bo živela le še šest mesecev, ker umira za levkemijo. Gospodična Štrle se je na motivacijskih govorih in dobrodelnih prireditvah zasmilila več sto ljudem, ki so ji bili pripravljeni pomagati z donacijami v skupni višini 12.400 evrov. Štrletovo je policija začela preiskovati junija, ker je proti njej nekdo dal prijavo, ker ni zgledala usodno bolna, čeprav je tako trdila. Policija je ugotovila, da je Štrletova zavajala in goljufala ter se protipravno okoristila s prostovoljnimi prispevki, ki so ji jih zavedeni ljudje nakazovali na njen račun. Detektivka Liljana Medved je povedala: "Nobenega dokaza ni, da bi imela Štrletova raka. Nikjer ni zdravniških spričeval oziroma niti zdravnikov ni." Še vedno popolnoma zdravo Petro Štrle sedaj čaka morebitna obtožba kraje s pomočjo zavajanja zaradi prejemanja donacij pod pretvezo. Štrletova je zbiral donacije preko dobrodelne organizacije Achieve the Dream Foundation, ki jo je ustanovila sama na začetku leta pod lažno pretvezo, da želi otrokom z levkemijo pomagati premagati raka. Policija je na banki, kjer ima Štrletova odprt transakcijski račun, preverila njeno stanje in pretekle transakcije, nato pa so primer predali državnemu tožilcu, ki sedaj preverja celoten primer, preden oblasti izdajo morebiten nalog za aretacijo. V zadevo naj ne bi bile vpletene druge osebe. To so naknadno sporočili s policije.

Osmi prizor

Rasputin + Putin + Razkolnikov ...

TIMI: Kaj maš od tega? Kaj maš? ... Loh ponavlaš milijonkrat: Hočem, da ... hočem, da ... hočem, da ... hočem, da, pa kva ... Hočem, da vse ljudi na svetu, ki so starejši od petdeset let, lepo in v miru spakirajo in spokajo s tega sveta. Ej, folk, nehajmo se sprenevedat, če nismo iskreni do drugih, bodmo vsaj do sebe. Kaj me tko gledaš? Kolikokrat si pomislil, kaj boš podedoval, kdo ti bo kaj zapustil? Vsak, vsak to pomisli vsaj enkrat na teden, najmanj. Kolikokrat si preštel, koliko starih tet maš in katera nima otrok al pa, če jih že ma, si predstavljaš, da nekdo od teh otrok flikne, in si zamišljaš, kaj in kako bi jih loh pobralo, al kaka prometna nesreča, rak, potres al podobno ... Dobiš stanvanje, ni važno, kakšno je, dobiš avto, tud če je za na odpad, ga prodaš za dele, greš na pir al dva, kva pa, dobiš vikendico ob morju, čoln, kolo, pa tud če dobiš kak fajn pulover al puhovko al marelo, pa tud če dobiš, v končni fazi, dolgove, če jih loh izplačaš iz tega, kar dobiš, in ti kljub temu ostane vsaj za pir, si profitiral. Če pa ti tvoji zapustijo stanvanje al vikendico in dobiš še kaj zraven od kake stare mame, tete, strica, ti ni treba delat, fant. Ni ti treba mignit s kurcem. Sam keširaš, kurba. Folk naj gara, naj se drene, ti pobiraš keš od najemnin al živiš od obresti al rente ... Ej, res ti ni treba mignit s kurcem.

SAMIR: S kurcem že ... s kurcem bo treba ...

TIMI: Tih bod tamal, ti bom dal po gobcu ...

KOSTJA: Tih bod kreten. Te zmeljem, froc ...

TIMI: Kot sem reku. Ni ti treba mignit s kurcem. Živiš od najemnine, dobiš rento, kaj še hočeš. Živiš normalno, tko kt je treba. Po petinpetdeset itak si star. Želje usihajo, telo usiha, moč usiha, tudi spolna, kaj še potrebuješ, razen hladne zemljice objem. Poglej mojega strica. Poglej ga. Živo truplo. Kap ga je zadela in adio, stari moj. Misliš, da kaj sliši? Misliš, da kaj vidi? Misliš, da kaj razume? Dela se, da bere časopis, pa ga res bere, črko za črko ga bere, ampak kaj mu to pomaga, ko pa nč ne razume in si nč ne zapomni, loh bere en in isti časopis ves preostanek svojega zafukanga življenja. Poglej ti ta eksperiment. Pazi! (*Se zadere.*) Gori! Gori! Gori! ... A je trznu? Ne ... Pazi zdaj tole ... (*Se znova zadere proti stricu.*) Fukat, fukat, fukat stari ... A je to življenje? Dihaj, jest in srat ... Spi pa samo s pomočjo tablet ... Moron ... A bil je svoj čas

mesar. Celo svoje zafukano življenje je bil mesar. In kaj je zdaj? Truplo, pizda ... A misliš, da sta kaj družga una dva v sobi. Kaj, misliš, fukata? Ti si kr misli. Spita, madona, spita. Ob tej uri spita, k zaklana spita ... Tastara sanja mene, tastari ne sanja nič. On je že zdavnaj mrtev. Kaj jz vse moram dat skoz, stari moj, če bi ti vedu ... (*Iz omarice vzame kladivo.*) Življenje piše romane, ampak jz mu nisem tema. Tko pravjo eni. Vsako jutro si rečem: Bodi dober Timi, kaj boš danes naredu dobrega, Timi, kaj boš danes naredu sploh, Timi ... Grem v kuhno, si skuham kavo in spijem kokakolo in dan se je že obrnil. Kam se je obrnil? Proti večeru? Ne, proti meni, pizda. Pa zvoni, zvoni telefon, tam se eni ljudje derejo, en švasa, drugi poje, trobi rešilec na vsako peto minuto. Cel dan tak direndaj. Ne moreš slišat svojih misli. Ne moreš prit do svojega bistva ... (*Gre v spalnico svojih staršev. Ta čas se Samir in Kostja režita, prerivata, žgečkata, klofutata, mečkata in valjata ... Timi pride nazaj ... Zdaj je brez kladiva.*) Veste, kaj bom naredu? Žurko bom naredu, žurko. Tamal! Samir, pejt do marketa. Kupi vse živo. Smoki mi kupi. Te ubijem, če mi pozabiš. Si me razumu, Samir? Daj pete v to tvojo čefursko rit, da te ne bom znogiral, in da si mi nazaj že ko rečem "piksla" ...

SAMIR: Okej, šef ...

TIMI: Ta je pa zaspal ... Poglej ti to, brez tablet ... Fejst človk je bil ... Veš, kako mu je blo ime. Liam. Hribar. Si predstavljaš, da ti je ime Liam. Daj, prim ga za noge. (*Kostja prime Liama za noge, Timi ga prime pod pazduhe. Ga dvigneta in spustita na tepih. Tepih začneta zavijati skupaj z Liamom.*) Majhni otroci, majhni problemi. Veliki otroci, veliki problemi. S silo pr men ne dosežeš nič, stari. Jz mislim, da vse to, kr se dogaja, se dogaja z nekim namenom. To je življenje, stari. Nimaš se mu kej upirat. Čim več se ti dogaja, več patine dobiš, po mojem, tko, postajaš trd ... Kaj misliš, kdo je danes faca?

KOSTJA: Nimam pojma ...

TIMI: Nimaš pojma?

KOSTJA: Okej, ti si faca ...

TIMI: Ne seri. Veš, kdo je faca? Putin je faca. Ta Rusija je zajebana, brat moj, ampak to ni kr tko. Rusija je zakon. Rusija ni kr tko, kr neki. Verjemi. Nekoč je bil Rasputin, potem tisti Razkolnikov in zdaj Putin, pizda.

KOSTJA: Putkin, pizda, Putkin ...

TIMI: Daj ne seri, usrane. Spizdi ... Putin je car. *(Na steno zalepi Putinovo sliko iz nekega časopisa.)* Tastari bere National Geographic. Spizdil sem mu jo. Tu bo stala ... Daj že neko cedejko, kva tko buliš, kreten. Moram vse sam naredit, al kaj? A je žur al ni žura?

KOSTJA: Takoj, takoj stari. Kaj naj dam gor? ...

TIMI: Svoje skisane štumfe, pizda! Kaj naj dam gor ... Daj kar koli, pizda. A mamo žur al nimamo žura.

Kostja prižge CD-predvajalnik. Igra glasba. Vstopi Samir.

SAMIR: Tud Smoki sem prinesu ... Pa še tole. A sem prav prinesu?

TIMI: Si ... Bravo stari, bravo, car si ... Zdaj pa bo žurka totalna ...

Glasba je preglasna. Plešejo, kričijo, se prerivajo, razmetavajo pohištvo. Kmalu vstopi Slavica Kozmos, upokojenka, stara 86 let. Vrže CD-predvajalnik na tla. Glasba utihne. Vsakemu primaže po dve klobuti.

SLAVICA KOZMOS: Mularija nemarna, a se tako navija muska ob drugi uri po polnoči ... Kako vas ni sram, sosede tako mrcvarit ... Do pritličja se sliši ta vaša kozlarija. Samo da srečam tvojega fotra, ušesa mu bom strgala, kaj se to pravi ... Kdo ti je to dovolil ... Kaj me tako gledaš? V posteljo, pa spat ... Vidva se takoj poberita, da ne kličem policije, da vaju poberejo ... Marš domov! ...

Deveti prizor **Gobezdačenje ...**

CEDEVITA: Kozmetični salon First Love frizira vaše misli. Sodelujte v nagradni igri in zadenite tretma za vse vrste kože.

SONJA: Super, ful kul in šit ... pa fajn in sori ... bejba ... kdo te jebe ... e, jebi ga ...

SAMIR: Slovenci ful pizdijo, če kdo ne zna slovensko govorit ...

KOSTJA: Slišal sem, da pičke iz trojke ful fukajo. A je to res?

OLI PRIŠT: Mega, fensi, špon, totalna žurka ...

TONI: Hud film, stari. Hud ...

TIMI: Ful me razganja.

OLI PRIŠT: Mene tud ...

TIMI: Če eksplodiram, zberi moje koščke na kupček in me znova sestavi. Kt lego.

BETKA: Danes je bil en ful dolgočasen dan!

PETRA ŠTRLE: Ful nobel družina in ona nevzgojena razvajena smrklja.

SPOMENKA HRABAR: Dekle je res prisedlo v njegov avto, vendar jo je obtoženec odpeljal v bližnji gozd. Med potjo je mladoletnica hotela lulat za bližnji grm, voznik ji je sicer ustavil, ko je čepela, pa je ves čas stal zraven nje. Govoril ji je, da je na tako samotnem kraju res ne more pustiti same in da mora biti ves čas ob njej, nato pa se je iz prijaznega domačina prelevil v nasilneža.

CEDEVITA: Ime mi je Cedevida.

SONJA: Zapri gobec ...

SPOMENKA HRABAR: V večini držav beseda predmestje pred oči priključuje podobe skrbno postriženih živih mej, prazne ceste in tišino. V Franciji pa predmestje pomeni zažgani avti, podivjana mladina in socialna stanovanja. Poznaš vonj socialnih stanovanj? Francoska beseda za predmestje, *la banlieue*, je prvotno pomenila kraj proč (*lieue*) od mesta, vendar še vedno v pristoynosti (*ban*) fevdalne mestne gospode.

DIMITRIJ: Zakaj čefurji ne razfukajo Fužin?

PETRA ŠTRLE: Dragci moji, upam, da se mate bombastično. Lp z Malte.

TAMALA: Zdaj je ful dobre volje, čez pet minut bo zamorjena u nulo.

SIMONA KRALJ: Žuta minuta jo daje al popizdītis.

TIMI: Hormonsko zblojena ženska, to je moja mati in njeno ime je Venera.

SIMONA KRALJ: Verena.

TIMI: Venera sem reku, pizda, Venera.

KETI: Dej, ženska zblojena, skoz se nekaj zmišljuješ!

LIAM: Zafukan tip in šport je totaln špon – fantje so ga spedenali v nulo, bumbari.

SLAVICA KOZMOS: Moja nona je skoz in skoz govorila: "Čuvaj se hudobnega človeka! Če se ti usede na suknjo, ne reci mu, naj se privzdigne, ampak odreži in beži." Na dieti sem ... ne morem zdaj ... jutri.

CEDEVITA: Če ga popolnoma obrijete in si v nulo postrizete sramne dlake, bo vaš enooki *jack* zanesljivo izgledal najmanj dva centimetra daljši. Ste že pomislili, da je videti majhen, ker ste vi preobilni? ...

Starček vstopi in sede na klop. Zatem vstopi človek s klobukom. Obraza se ne vidi. Izpod klobuka mu štrlijo sivi lasje, ima gosto sivo brado. Se usede zraven Starčka.

Deseti prizor

"Brat moj, ali čutiš pogum, ki ga je dvignila zarja v borbi za lepoto sveta"¹ ...

STARČEK: ... ta je vedno prisoten, a je eksplodiral leta 1968, ko je generacija, ki je izkušnja fašizma ni več ukrotila, vstala in rekla: "Ne, ne bomo posvetili naših življenj vladavini denarja, ne, ne bomo posvetili vseh dni našega življenja abstraktnemu delu, namesto tega bomo naredili nekaj drugega." Upor proti kapitalu se jasno izraža v tem, kar je in kar vedno mora biti: upor proti delu. Postane nam jasno, da ne moremo misliti (razumeti) razrednega boja kot boj dela proti kapitalu, saj je delo na isti strani kot kapital, delo proizvaja kapital. Ne gre za boj dela proti kapitalu, ampak za boj delovanja (ali življenja) proti delu in preko tega proti kapitalu. To se izraža na univerzah, to se izraža v tovarnah, to se je izrazilo na ulicah leta 1968. To je tisto kar onemogoča kapitalu, da bi zadostno zvišal hitrost eksploatacije, da bi ohranil rast dobička ... Abstraktno delo je delo, ki

¹ Skupina Laibach.

proizvaja vrednost in presežno vrednost in s tem kapital. Ti ga postavljaš naproti uporabnemu oziroma konkretnemu delu, to je aktivnost, ki je potrebna za obnavljanje katere koli družbe. Abstraktno delo je delo, videno kot delo, ki so mu odvzete njegove partikularne značilnosti, je delo, ki je enako kateremu koli drugemu delu, in ta enakost je vzpostavljena skozi izmenjavo ali skozi njegove administrativne analogije. Abstrakcija pa ni le miselna abstrakcija: gre za dejansko abstrakcijo. Dejstvo, da so izdelki proizvedeni za izmenjavo vpliva na sam produkcijski proces, ki spremeni delo v proces, v katerem je vse, kar šteje, izvedba družbeno potrebnega dela in učinkovita proizvodnja dobrin, ki se bodo prodajale. Abstraktno delo je delo, ki mu je odvzeta vsaka partikularnost, je delo, oropano pomena. Abstraktno delo proizvede družbo kapitala, v kateri je edini pomen akumulacija abstraktnega dela – nenehno iskanje dobička. Abstraktno delo tke mrežo družbe, v kateri živimo. Tke množstvo človeških dejavnosti skupaj s ponavljajočim se procesom izmenjave. Skozi ta proces, ki nam znova in znova pravi: “Ni važno, da uživaš v svojem delu, ni važno koliko truda, ljubezni in skrbi vložiš vanj, važno je, da se bo tvoje delo prodajalo. Kar šteje je le, koliko denarja lahko dobiš zanj.” Tako so naše različne dejavnosti stlane skupaj, to je način, na katerega je zgrajena naša kapitalistična družba. Morda lahko zaključimo z besedami, da je bilo leto 1968 kriza delavskega razreda kot proze, a njegovo rojstvo kot poezija: kriza delavskega razreda kot abstraktnega dela, njegovo rojstvo kot uporabno-ustvarjalno delovanje. Vmesna leta so nam pokazala, kako težko je pisati poezijo, kako težko in kako potrebno.

Leta 1968 ni šlo samo za Pariz in “francoski maj”. 1968 je okrajšava za celo serijo vstaj, uporov in revolucij, ki so se zgodile po celem svetu v eksplozivnem triletnem obdobju brez jasno določenega začetka ali konca. V ZDA je poletje ljubezni leta 1967 odprlo pot za militantne proteste proti vojni v Vietnamu, vstaje v več kot sto mestih in “policijske izgrede” na konvenciji Demokratske stranke v Čikagu. V Ciudadu de México so bili meseci političnih nemirov krvavo zatrti z masakrom v Tlatelolchu, ko sta policija in vojska umorili 200 do 300 ljudi samo nekaj dni pred začetkom olimpijskih iger. Med igrami sta atleta Tommie Smith in John Carlos salutirala črnski pozdrav (*black power*) zmagovalcem na stopničkah. Na Češkoslovaškem se je praška pomlad končala šele, ko so ruski tanki vdrli v deželo. Nacionalistični prebivalci drugega največjega mesta Severne Irske so odbili oboje, policijo in lojalistične suroveže in razglasili avtonomno območje Svobodni Derry. Vrstili so se upori, stavke, zasede in različne oblike politične aktivnosti v mnogih drugih državah, tudi v Nemčiji, Pakistanu, Boliviji, Španiji, na Japonskem, v Avstriji,

Belgiji, na Švedskem, v Veliki Britaniji, Nigeriji, Senegal, Srbiji, Avstriji, Turčiji, Hongkongu, Egiptu in Libanonu. Italijanska "vroča jesen" leta 1969 je odprla desetletja dolgo trajajoče gibanje Autonomia. Eni pa so govorili, da se vsaka revolucija začne v Parizu ... To si tudi ti govoril, dragi moj ... Kako si kaj, prijatelj moj?

ČLOVEK S KLOBUKOM: John Holloway², lepo te je videti, prijatelj moj ... Lepo te je videti ... Si zdrav? ...

Moški sname klobuk. Brez dvoma, to je Karl Marx. Se nasmehne Starčku. Iz notranjega žepa svojega plašča potegne tobačnico. Ponudi cigaro Starčku. Oba prižgeta. Kadita. Starček preda Karlu Marxu belo plastično vrečko.

² John Holloway je avtor dela *Spreminjati svet brez boja za oblast. Pomen revolucije danes*.

Rok Vilčnik (rokgre)

Baalram

OSEBE

ANTIGONA
HAMLET
OJDIP
GERTRUDA
JAGO
NORA
GODOT
PARIS
HELENA
OTHELLO
LEAR
KENT
GONERIL
REGAN

PRVO DEJANJE

Prvi prizor

Antigona in Hamlet.

Temačen hodnik, poln stebrov, nekje v zakotju dvora.

ANTIGONA: Brat, zakaj si žalosten?

HAMLET: Antigona ...

ANTIGONA: Povej, Hamlet, kaj te teži? Ne morem te več gledati takšnega. Nič več ti smeh ne krasi obraza, nič več ne poješ in ne plešeš, nič več ne zbijaš šal na naš račun, kaj te preganja? Takšen si kot vsa dežela, mračen in poln zloveščih prikazni. Povej mi, da ti utolažim srce.

HAMLET: On ... Ojdip ... Ne more biti drugače! Ne more!

ANTIGONA: Kaj ti je? Saj si si komaj podoben.

HAMLET: Izzovem ga.

ANTIGONA: Nobenega dokaza nimaš, da je kriv.

HAMLET: Ne more biti drugače, videl sem.

ANTIGONA: Kaj si videl?

HAMLET: Duhove.

ANTIGONA: Bledeš, brat, bledeš.

HAMLET: Povedali so mi. Mati in on sta to storila v dogovoru, ker je bil napoti njuni pregrešni strasti.

ANTIGONA: Neumnost.

HAMLET: Pobil ga je z mečem, vse sem videl!

ANTIGONA: Le kako si mogel kaj takega videti?

HAMLET: Duh mi je povedal. Ojdip je umoril očeta, potem je prišel sem in si jo vzel v posteljo.

Misliš, da ga moram ubiti? Prav je, da ga ubijem. A vendar, zakaj ne? Zakaj mi je tako pogodu, če mi nakloni kak trenutek, zakaj ga ne zakoljem kot prasca in mu ne spustim krvi, kot jo je on mojemu očetu?!

ANTIGONA: In kje se ti je prikazal tvoj duh?

HAMLET: V sanjah.

ANTIGONA: Bledeš, brat. Pojdi in se nspi. Veliko spretnejši je z mečem kot ti, povrhu vsega pa še nedolžen. Izdal se bo odlok, da bo vsak, ki pri-
nese novico, kakršno koli novico, ki bi mogla pojasniti izginotje najinega
očeta, bogato nagrajen. Ali misliš, da bi zločinec storil kaj takega?

HAMLET: Laž!

ANTIGONA: Vsekakor. Tvoje sanje pa resnica? Ubogi brat. Hudo mi je
zate. Sam si postal duh. Po teh hodnikih blodiš izgubljen. Vsi sprašujejo
po tebi, jaz pa ne vem, kaj naj jim rečem.

HAMLET: Povej jim, da bom maščeval očeta.

ANTIGONA: Potem pa stori to.

HAMLET: Saj bom, saj bom ... boš videla ... saj bom.

Hamlet odide.

Tema.

Drugi prizor

Antigona, Ojdip in Hamlet.

Prostor je isti.

Pride kralj Ojdip.

OJDIP: Antigona.

ANTIGONA: Kralj Ojdip.

OJDIP: Ni se ti treba klanjati. Saj si princesa.

ANTIGONA: In vi kralj.

OJDIP: A ne po duši.

ANTIGONA: Kako to mislite?

OJDIP: Po duši sem nekdo drug.

ANTIGONA: Govorite v ugankah, moj gospod. Vi ste kralj, vladate, vsi vas ubogajo. Moja mati je vaša žena in kraljica. Ne more biti drugače.

OJDIP: Ni resnica vse, kar videz razodeva, notranjost molči po svoje.

ANTIGONA: Kaj je z njo?

OJDIP: V molku buči.

ANTIGONA: Zakaj?

OJDIP: Zaradi nekoga.

ANTIGONA: To vas ne razlašča kraljestva.

OJDIP: Tega ne.

ANTIGONA: Imate še kje kako, za katerega ne vemo?

OJDIP: Spokoj duše.

ANTIGONA: Tega vam pa res nihče ne more vzeti.

OJDIP: Pa more.

ANTIGONA: Ne vem, če sem prava oseba ...

OJDIP: Čisto prava.

ANTIGONA: Vas daje vest?

OJDIP: Daje me želja.

ANTIGONA: Želja?

OJDIP: Hrepenenje.

ANTIGONA: Vsak hrepeni po miru.

OJDIP: Vidim, da me razumeš, draga Antigona.

ANTIGONA: Mislim, da.

OJDIP: In kaj praviš?

ANTIGONA: Da prelahko jemljete vse skupaj, če ste krivi.

OJDIP: Kriv sem z vso dušo in telesom, a da bi prelahko kaj jemal, tega si sploh ni mogoče misliti; še predobro se zavedam kočljivosti položaja.

ANTIGONA: Torej je res.

OJDIP: Če veš, o čem govorim, je res, kot pribito. Neizpodbitna resnica in polagam ti jo na srce – naredi z njo, kar hočeš. Predajam se tebi! Ti pa me kaznuj ali pomiluj, nagradi ...

ANTIGONA: Nagradim ... Nagradim?!

Razburjeno odhiti.

OJDIP: Antigona!

Prikaže se Hamlet.

OJDIP: Hamlet!

HAMLET: Moj oče.

OJDIP: Daj, nehaj s temi prismodarijami. Nisem tvoj oče, tvoj prijatelj sem. Kod se potikaš? Na dvoru te pogrešamo. Kar turobno je brez tvoje razposajenosti. Smo mislili, da si zbolel. Vsaj mami bi se prikazal. Kakšna muha te tokrat pika?

HAMLET: Zaželel sem si tišine in miru.

OJDIP: Miru?! Daj no! Greš z menoj? Pridi, vsi te bodo veseli. Naredi mi to čast, da bom prav jaz tisti, ki te izbeza iz te pustote.

HAMLET: Mogoče bi šla na lov?

OJDIP: Takoj jutri, z veseljem. Še nocoj podpišem razglas, da lahko že zgodaj odrineva. Opravijo brez mene. Ne vem, koliko je kaj prodrlo v tvojo osamitev, naj ti kar povem, da sem se odločil nagraditi slehernega, ki bo prinesel na dvor kakršne koli novice o izginotju tvojega očeta.

HAMLET: Odličen načrt.

OJDIP: S to rečjo je treba zaključiti enkrat za vselej. Ne bom dovolil, da bi klevetali tvojo mater. Obiskala sva tempelj in bogovi so nama naklonili odgovor.

HAMLET: Kakšen?

OJDIP: Ne bova zdaj o tem. Jutri bo že vse jasno. Vse skupaj je vsekakor sila čuden zapetljaj, vendar imam občutek, da se ga da pojasniti zelo preprosto, z bogovi ali brez njih. Vsekakor sem hotel zadovoljiti tvojo mater. Pridi zdaj, vesela te bo.

Tema.

Tretji prizor

Gertruda, Jago.

Dvor.

Gertruda na prestolu, Jago ob njej.

GERTRUDA: Jago, od kod kralju ta slaboumna ideja?

JAGO: Sam se je domislil. Najbrž mu ni prav, da nekje obstaja pravi kralj.

GERTRUDA: Tako priljubljen, kot je bil Laj, ne bo nikoli, pa če se na glavo postavi. In ti, si kaj slišal od svojih virov?

JAGO: Nič. Nihče ne ve ničesar.

GERTRUDA: Pa vendar je kaj čudna vsa ta reč.

JAGO: Vem pa nekaj drugega.

GERTRUDA: Na dan z besedo.

JAGO: Ni prijetno.

GERTRUDA: Bom že kako.

JAGO: Vse kaže, da je kralj resnično zelo naklonjen princesi.

GERTRUDA: Moji Antigoni? In ona?

JAGO: Ne sluti.

GERTRUDA: Saj, ko sem jemala toliko mlajšega drugega moža, sem vedela, da ne more večno trajati.

JAGO: Nič ni večno.

GERTRUDA: Se spomniš, kako mlada sva stopila na ta dvor? Sinje kraljestvo Baalram – najveličastnejše pod soncem. Ti si hotel postati velik vojskovodja in jaz kraljica.

JAGO: Služiti vam.

GERTRUDA: Služiti meni. Rekla sem ti, počakaj, pa boš videl, in bilo je še prej. Ni mi bilo težko biti najboljša med najboljšimi.

JAGO: Z vašimi idejami že ne.

GERTRUDA: Moje so bile vedno najdrznejše.

JAGO: Še stari Laj se jim je smejal.

GERTRUDA: Naredil pa vedno tako, kot sem hotela!

JAGO: Vedno žanjete rezultate svojega dela.

GERTRUDA: Vedno le svoje. Zapomni si to! Kar sejem, požanjem! Zate, zase in za vse! Vedela sem, da se bo prej ali slej tale lutka snela z mojih rok. A moj sin mu bo spodrezal niti.

Se kaj drugače oblači?

JAGO: Ne.

GERTRUDA: Tudi ta ne bo za kralja. Kaj se sploh peham?

Prideta objeta in smejoča kralj Ojdip in Hamlet.

GERTRUDA: O, poglej si ju – rožci cvetoči! Ljubi sinko.

HAMLET: Mati.

GERTRUDA: Slišim, da hiraš. Da ti ni mar za nas. Se to spodobi?

HAMLET: Ni vprašanje, če se to spodobi ...

OJDIP: Gertruda! Hamlet! Konec, vidva! Nocoj nam bo lepo. Gremo na vrt. Velel sem prižgati ognje.

GERTRUDA: Ljubi mož, saj ni praznik.

OJDIP: Kaj zato. Tako se počutim. Kot da se je težko breme snelo z mojih pleč. Jago, je razglas spisan?

JAGO: Samo vaš pečat še manjka, veličanstvo.

OJDIP: Prinesi ga.

JAGO: Kot velevate.

Se odpravi.

OJDIP: Mi se pa podvizajmo. Dajmo. Veselo naj bo nocoj. Dragi Hamlet, daj mi roko, ti Gertruda drugo. Pojdemo skupaj, kot družina. Jago, poiščite

Antigono. Napotite jo k nam, povejte, da praznujemo. Pa vina in jedače. Pa plesalke. Glumače, artiste!

Jago se prikloni in gre. Tudi drugi se odpravljajo.

GERTRUDA: Ljubi, kaj ti pa je?

OJDIP: In če bo treba, princeso s silo privlecite!

Včasih je življenje enostavno. Dan je dan in noč je noč. Nič senc, nič senc! Mar ne, Hamlet?

HAMLET: Jutri greva na lov.

GERTRUDA: Na lov? Jutri se bere razglas.

OJDIP: Bo že Jago uredil.

GERTRUDA: In če kdo prinese novice?

OJDIP: Bo že počakal, mar ne, Hamlet?

HAMLET: Takoj pridem za vama. Sestro počakam.

OJDIP: Kakor želiš, prijatelj. Mogoče bo potrebna še kaka beseda – le povej ji, da nam bo lepo in da hudo resno mislimo. Kralj ukazuje! Midva pa ta čas ... že kako preživiva.

GERTRUDA: O, si danes navihan, da te kar ne spoznam.

OJDIP: Pa preobleci se, kraljevič! Tak si kot kak krokar!

Kralj in kraljica odideta.

HAMLET: Seveda ga ne skrbi, da bi kdo prišel z novicami o očetu, ker dobro ve, da ne bo nikogar! Lopov! In ta vlačuga, moja mati! Komaj dva meseca po očetovi smrti se je spečala s tem pritepencem, samodržcem – podlo in nizkotno! Le kje ga je staknila? Plemič! Nikoli prej nismo slišali zanj! Navaden morilec! Kar takoj bi ga moral prebosti z mečem! (*Nenadoma se mu obraz razjasni v veselju.*) Toda ... jutri greva na lov. Spet bova jahala skupaj. (*Nato se spet omrači.*) O, oče, kakšno hijeno imaš za sina! Tako ravnam s tvojim morilcem.

Prihiti Antigona.

ANTIGONA: Hamlet, Hamlet, res je, res je! O, kako mi je hudo!

HAMLET: Kaj je res?

ANTIGONA: On je kriv. Sam mi je priznal.

HAMLET: Saj sem slišal, ljuba sestra, slišal ... Menda ga zdaj lahko ubijem?

ANTIGONA: Kaj pa, če on ubije tebe?

HAMLET: Grem se preobleč.

Se odpravi.

ANTIGONA: Kaj boš storil?

HAMLET: Nič se ne boj. Vse se uredi. Kri zahteva kri. A ti se nič ne boj. Nocoj bo veselje v naši hiši. Samo veselje!

ANTIGONA: Kaj ti je? Kaj ti je? Poljubi me, poljubi me, brat.

HAMLET: Pojdi tja in bodi mirna. Povej jim, da bom nocoj plesal.

Hamlet počasi odide. Antigona stoji.

Tema.

Četrty prizor

Gertruda, Ojdip, Antigona, Hamlet.

Na kraljevem vrtu.

Nešteto drobnih plamenov razsvetljuje svečano okrašen vrt. V sredini tlakovana ploščad kot nekakšen oder, zadaj dolga, bogato obložena miza, za katero sedita Gertruda in Ojdip.

GERTRUDA: *Ljubi, mogoče mu pa ne bi smel tega reči.*

OJDIP: Kaj ne?! Poglej samo, kakšen čudak je postal. In to kar naenkrat! Prej sva vsak dan jahala na lov, se pogovarjala o knjigah, poeziji, mečevala, plavalala. Zadnje mesece pa kot da smo kužni. Tebe zapostavlja... Zaprl se je v tisti stolp in še nosu ven ne pomoli.

GERTRUDA: Bogved, kaj ga teži. Tudi njemu ni vseeno za usodo dežele.

OJDIP: Glej jo, Antigono. Prelepa je!

ANTIGONA (*prihiti v sredo odra, se prikloni in napove*): Svečano občinstvo, nocoj smo za vas pripravili posebno predstavo, v plesu in maskah, v petju in godbi! Posebej za vas bo nocoj nastopil očarljivi kraljevič Hamlet v vlogi lepega mladega plemiča Arnemusa, ki so mu bile zvezde ob rojstvu še posebej naklonjene ter ga po številnih srečnih in nevarnih pripetljajih postavile za kralja v daljnem in pomembnem kraljestvu!

Prihiti pol goli Hamlet v vlogi napovedanega junaka. Obraz mu krasi maska, ki predstavlja obraz prelepega mladeniča. Prikloni se. Gertruda in Ojdip zaploskata.

GERTRUDA IN OJDIP: Bravo! Bravo! Bravo!

HAMLET (*napove*): Na lutnji prekrasna princesa Antigona.

Gertruda in Ojdip spet zaploskata.

GERTRUDA IN OJDIP: Bravo! Bravo!

Antigona se prikloni in sede ob stran ter se pripravi z glasbilom. Hamlet se postavi v začetno pozo. Sestra zaigra veselo melodijo, Hamlet zapoje in zaigra svojo vlogo.

HAMLET: Prišel je od neznano kod,
imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan,
kot kak božji ali kraljevi sin,
v vseh veččinah podkovan.

Njegov pogled kot sonce,
ki se v zarjo vzpne,
na tisti dan, ko prvič jo zagleda,
hudo se znajde zapeljan.

Kot grom z neba
ljubezen trešči v to nedolžno dušo –
kot v trhli suhi panj sredi obal sveta,
kraljico samo, prelepo vladarico,
gre rek od vseh največjo krasotico,
ženo vrlega in modrega moža,
vzame si v pravico.

In Arnemusa peklenski ta urok
ne izpusti, dokler si s kraljevo krvjo
umaže ne deviških rok!

OJDIP (*besno vstane*): Pamet šepava! Ali misliš, da je meni vseeno za prekletstvo nesreč, ki je napadlo deželo – da seme v zemlji ne kali, da so vode motne in nepitne, da jok bolnih otrok kazi nam spanje, da živina crkuje v hlevih in je dan ves z oblaki posejan, pa dežja ni, le povodenj, odnašajoča še tisto, kar bi morale držati tisoče let! Vprašali smo bogove in so odgovorili – a mislil sem ti to prihraniti, ker moje srce ne želi tvoje blaznosti!

HAMLET: Kaj pravijo bogovi?

OJDIP: Ni me bilo tukaj, ko je kralj izginil, zapomni si to že enkrat, ni me bilo! Niti nisem vedel za vas, niti slišal o tem kraljestvu česa drugega, kot da obstaja!

Lahko da je kralj Laj sam odšel, lahko da je padel v globok vodnjak, a najsi ga je pokončal kdorsizebodi, jaz to nisem bil!

ANTIGONA: Kralj! Sami ste priznali ...

OJDIP: Kaj pa?

ANTIGONA: Da ste krivi z dušo in telesom.

OJDIP: Kako ...? (*Ugotovi pomoto.*) Sem priznal, ja! Sem. Ampak ne tega! Ne tega ... Antigona!

Ojdip odvihra.

HAMLET: Ljubi te! Ljubi! Tebe!

GERTRUDA: Spravite tega bedaka v posteljo. In naj se mi nekaj dni ne prikaže pred oči. Pogasite vse skupaj in pospravite. Lahko noč.

HAMLET: Mati! Mati, vi ste razžalili mojega očeta.

GERTRUDA: Ne pozabi, kdo sem.

HAMLET: Raje bi pozabil. Kraljica ste in nekoč žena mojega očeta, zdaj pa njegovega morilca.

GERTRUDA: In kaj boš naredil?

HAMLET: U-u-ubi-b-bil ga bom.

GERTRUDA: Revček.

HAMLET: Mama, mama ... Kako nedostojno je bilo vaše ravnanje, ko ste tako hitro pozabili očeta in se na novo poročili ... Na vse nas to meče slabo luč, vsi smo podvrženi zasmehovanju ljudstva, kaj vam to res tako malo pomeni? Očeta nihče ne more zamenjati, nihče ... Ali se vam zdi, da ga lahko ...?

ANTIGONA (*vsa pretresena od spoznanja*): Ljubi me, ljubi ... mene ...

Tema.

Peti prizor

Antigona in Gertruda.

Hodnik.

ANTIGONA (*prihiti*): Mati, mati, čemu ta direndaj?

GERTRUDA: Hamlet je kralja napadel!

ANTIGONA: Ne, ni mogoče!

GERTRUDA: Ali ti veš, zakaj?

ANTIGONA: Ne, mati, ne. Nič več kot vi. Kako je z njim?

GERTRUDA: Kralj? Besni! Z zastrupljeno konico ga je, na srečo ga je samo oprasnil. Še pravi čas je napadalca odbil in ga zabodel. Moj sin je mrtev.

Tišina.

ANTIGONA: Kako ..., kako je to mogoče? Kako je sploh mogoče, da sta skupaj šla na lov? Bila sta vendar si v zobeh, še na včerajšnji večer.

GERTRUDA: Hamlet ga je prišel prosit odpuščenja. Takoj po prebranem razglasu ...

ANTIGONA: Slišala sem fanfare ...

GERTRUDA: ... sta odjahala na lov. In moj sin ga je izza hrbta. Komaj živ se je kralj privlekel do sem. Ves krastav in penast, v vročici in slep. Verni vranec je sam našel pot. Zdravilci in zeliščarji so zdaj ob njem. Preživel bo.

ANTIGONA: Hvala bogu. In brat?

GERTRUDA: Tam leži.

ANTIGONA: Kje?

GERTRUDA: Kjer se Baalram zoži, tam, kjer se cedrov gozd začne.

ANTIGONA: Ponj grem.

Se hoče odpraviti.

GERTRUDA: Ne, otrok. (*Jo objame in prižeme k sebi.*) Ne hodi.

ANTIGONA: Mama, naj ga pokopljem.

GERTRUDA: Ne smeš. Ne moreš. Ojdip ga je preklel kot izdajalca. Besen je. Nihče si ne more dovoliti oporekati njegovi volji, sploh ne v trenutku, ko je dežela v tolikšni božji nemilosti. Ljudstvo je polno neke pritlehne samozavesti. Na obrobjih že vre misel, da je Ojdip samodržec, a jaz sem prešibka, otrok moj. Starega kralja so vsi ljubili in v tem kriznem času se mora novi izkazati. Pustiva Ojdipu to priložnost.

ANTIGONA (*se odmakne od nje*): Mati, kaj pa govorite?

GERTRUDA: Hamlet mora tam strohniti na planem, če je taka kraljeva volja.

ANTIGONA: Saj je moj brat in vaš sin.

GERTRUDA: Po krivici je hotel storiti silo nekomu! In to kralju, ki je božji namestnik!

ANTIGONA: Vaš namestnik.

GERTRUDA: Dekle, brzdaj jezik. Taka je ta reč in nič drugačna. Trupla ne sme nihče zagrebsti in ne objokovati.

ANTIGONA: Neobjokovan, nepokopan sin.

GERTRUDA: Veš, kakšne so postave.

ANTIGONA: Vem. Kamenjanje ali še kaj hujšega.

GERTRUDA: Ne drzni si. (*Nato roteče:*) Ljuba, zakaj žalostiš mater? Mar ni že dovolj bridkosti zadelo našo družino?

ANTIGONA: Prav zato mama; Hamlet ni bil izdajalec, to enako dobro veste kot jaz – bil je zmeden, tako zmeden, sanje so mu zbegale pamet. Mislil je, da mora kaj storiti za očeta.

GERTRUDA: Vem, vendar ne tako. Pojdi zdaj in obrzdaj svojo dušo, jaz pa pogledam, kaj se da storiti. (*Antigona se obotavlja.*) Pojdi, pojdi dete. Jaz moram k Jagu, menda se je našel nekdo, ki pozna usodo izginotja tvojega očeta. Pojdi.

Gertruda odide.

Tema.

Šesti prizor

Antigona.

ANTIGONA: Brat, ko bi ne vedela, ko bi le lahko upala na matere pomoč, ko bi le ne slutila vse tiste želje v njej po tehtanju sveta, po odločanju v imenu božjih postav, nje slo po imeti vse pred seboj in mešetariti s tem vsem. Ljubi brat, bridko, kot mi je pri duši, upajoča za očeta vso to vrsto let zaman, in zdaj še ti, moj ljubi, črni krokar, skljuval mi boš srce, nič drugega; ali ti nisem rekla, te rotila, pusti, pusti, pusti ... Ko pa ne veš. Ubiti, kaznovati, ljubiti in imeti – vsa ta mamljiva vezanost na ta svet, a duša, ki jo raztira bol, drugače poje ... Kaj je važno pokončati morilca očeta, ko ga tako sama usoda pokonča, ljubi moj slepi brat. Zdaj pa te niti zagrebsti ne smem ... s solzo ti groba pojiti ...

Najbolje, da mi kar neha biti hudo in te kar pozabim – o, glej, saj nikoli imela nisem pobratima, ki mi knjige je ob večerih bral in mi pomen zvezd je razodeval. Nikoli ni bilo ga kuštravca, ki je z menoj po labirintih tekal, sence lovil in se smejal mojim strahovom. Ni bilo niti tistega otroka, ki sem ga učila kobacati, ko sem še sama komaj stala, in ni bilo zibeli, nikdar, nikoli, iz katere bi sijale njegove zvedave sinje oči, me božale ter mi pravile: Sestrica, pomahaj z vrtavko, pomahaj ... Ni te bilo, nikoli, nikdar – ali ni to neizmerno preprosto? Nič bolečine, le zaklenjen spomin in pozaba na ključ. In pozaba te pozabe. In sploh nič. Niti sama ne več. Ne misel, ne trenutek, ne spomin – le iti skozi, do tja, do smrti, do podzemlja. Prav res. In potem, kaj biti?

Zrak v zraku. Sapica spomina, ki je za trenutek zaplapolal skozi večnost in potem izprhnil skozi konjske nozdrvi.

Ne, takšnih, kot sva midva, brat, res ni treba pokopavati.

Odvihra.

Tema.

Sedmi prizor

Gertruda, Jago, Nora.

Prestolna dvorana. Na prestolu sedi kraljica Gertruda, ob njej stoji Jago. Pred njima v ponižni pozi Nora.

NORA: Moram po resnici razodeti, moj mož, strašno je ljubosumen – na vsako malenkost, ne samo na ljudi. Ako pobožam zajca, ga bo zadavil, če poduham cvetlico, se nasmejim vetru, zakličem srečna jutru, me zapre za nekaj dni, potepta rožo, zagrne zaveso, me razžalosti. Nič več bi ne smelo obstajati zame, samo on. Tako me ljubi in jaz njega ...

In neki dan se mi je približal Norec, prav tak s cofi in ves pisan ter nasmejan do ušes. Veste, midva z možem imava malo cizo in nastopava po vaseh. Mož trga verigo s prsmi, debelo verigo, da priteče kri, jaz pa pojem, a odkar mi je to storil ...

Si z glave potegne lasuljo – skorajda popolnoma obrito glavo ima.

Saj to se ne spodobi za žensko – odkar sem takšna, nimam več glasu. Niti čiv ne spravim več iz sebe, včasih pa sva prav z mojim petjem služila. Imava dva otročička, veste ...

JAGO (*osorno*): No, dajmo, kaj imaš povedati.

GERTRUDA: Pusti Jago, naj konča svojo zgodbo.

NORA: Oprostite moji nevednosti, sem preprosta ženska. Prvič sploh na dvoru. Moje ime je Nora in mlada sem šla za cizo. A vendar, za dva otročička mi je skrbeti. Le sedaj sem mu ju kar pustila. Joj, upam, da me ne pogrešata premočno. Aneda, vi modra gospa, ste sama kraljica, o kateri sem slišala toliko lepega? Videla sem vas že, v sanjah, a v resnici ste lepši.

Gertruda se nasmeji tej preprostosti.

NORA: Vi se le smejte, tudi to je lepo. Sem čista in verna ženska, a tisti vražič me je zbegal. Saj ne, da bi kaj nespodobnega hotel od mene – oči mi je odprl, ob najbolj nepravem času. Otročička bi me še potrebovala. (*Zahlipa.*)

GERTRUDA (*tolažeče, a hkrati tudi nekoliko nepotrpežljivo*): No, no – dajmo.

NORA: Ja. (*Prikima.*) Že nadaljujem. Povedal mi je marsikaj. Rekel mi je, da ga spominjam na psa. Vem, da nisem lepa, a to mi je dalo misliti. In potem naju je moj mož zalotil in potem je njega, njega, udaril z glavo – glavo pa ima kot kovaško tnalno, trdo in tudi barve takšne, sonce ga takoj ožge; ni v resnici Maver, a vsi mislijo, da je, pa je tudi boljše za posel. No, in potem sva tistega reveža pustila tam ležati v krvi, mene pa je zaprl za cel mesec samo z otrokoma in mi ponoči, ko sem spala, obril glavo. Ljubezen gor ali dol, za žensko se to ne spodobi.

Nisem pobegnila. Povedala sem mu, da grem in še cel kup drugih stvari, saj sploh ne vem, od kod sem jemala. Saj mi ni verjel in tudi potem je še pol dneva hodil za mano in me rotil, naj si premislim, da me tako strašno ljubi in da vse, kar počne, počne le zame ... a jaz sem se odločila – saj ne vem, pravzaprav, zakaj – in tako sem zdaj tukaj, zaradi zgodbe, ki mi jo je povedal oče.

Tole sem mu ukradla.

Gertruda in Jago stopita naprej, da bi videla medaljon, ki ga drži v roki.

GERTRUDA: Smem? (*Seže po medaljonu.*)

NORA: Seveda, kraljica. Kar izvolite, vam ga pustim, da najdete storilca. To je medaljon tistega, ki je ubil kralja.

JAGO: Kako pa veš, da kralja?

NORA: Moj oče je bil razbojnik, lahka naj mu bo zemlja. Gotovo se v podzemlju še zdaj odkupuje za svoje grehe in mogoče mu tako celo pomagam. Napadli so mladega plemiča, ki je jahal skozi gozd. Vse so mu oteli, vključno s tem medaljonom in konjem. A vendar je bil tako večš vojnega opravila, da jim je dvajsetim – toliko jih je bilo – uspel pobegniti in se jim je izgubil v gozdu. Pognali so se za njim – moj oče in še dva so ravno videli, kako je posekal nič hudega slutečega mimoidočega, v romarja oblečenega moža. Tega je gotovo zamenjal za roparja, kajti tudi razbojniki sami so se tako opravljali, da so si hitro pridobili zaupanje svojih žrtev.

GERTRUDA: Kako pa veš, da je bil kralj?

NORA: Oče je s pajdašema umirajočemu pobral, kar je imel. In smrtno ranjen ju je ogovoril. Povedal jim je, da je kralj Laj, na romanju, da se odkupi za svoje grehe.

GERTRUDA: Je povedal, kakšne grehe?

NORA: Ne, le nasmejal je naše tri ... mislim očeta in pajdaša. Oče se je tudi stalno hvalil, v hudo veselje mu je bilo, ko se je hvalil, da je kralja oropal.

JAGO: Kaj pa tisti plemič?

NORA: Oni je pobegnil. Ta medaljon je njegov.

JAGO (*Gertrudi, ogledujoč si medaljon*): Ničesar ne pove. Ta reč ni od nas. (*Ga izroči kraljici. Obrne se k Nori.*) Kje se je to zgodilo, pravzaprav?

NORA: Na razpotju, pri treh hrastih.

JAGO (*pokima dekletu, nato Gertrudi*): Povprašali bomo izvedence. Morebiti pa najdemo morilca.

GERTRUDA: No, ljubi deklíč, nekoliko si nam pomagala.

NORA: Dobim nagrado?!

GERTRUDA: Seveda.

NORA: Tako je in nič drugače. Prišežem!

GERTRUDA: Verjamemo, verjamemo, ljubica. Sedaj se moramo samo še prepričati.

NORA: No, če že verjamete, potem se ni treba nič več prepričevati.

GERTRUDA: Jago, odpelji deklino in jo nagradi.

JAGO (*priklon*): Kot velevate, kraljica.

NORA: Zbogom, lepa kraljica. Naj vam bo usoda usode naklonjena.

Se globoko prikloni in Jago jo odvede.

Tema.

Osmi prizor

Ojdip, Gertruda, Jago, Antigona.

Kraljeva spalnica. Ojdip, stokajoč in obvezan, leži. Pride Gertruda.

GERTRUDA: Ojdip, Ojdip, vsaj ta novica te razveseli. Poglej, medaljon ... *(Jo ustavi spoznanje, da kralj ne vidi več.)* Otipaj.

OJDIP: Naj bi se mi vrnil vid, pravijo.

GERTRUDA: Seveda, ljubi moj. Ta strup se z žavbami da premagati in tu imamo najspretnейše zdravilce daleč naokoli. Tudi meni so nekoč ozdravili kačji pik. V hipu bo minilo!

OJDIP: Kaj imaš?

GERTRUDA: Medaljon z barbarsko podobico.

OJDIP: Od tiste deklina?

GERTRUDA: Nagradili smo jo in poslali proč. Zabičali, da ne besede.

OJDIP: Tako je prav. Če nam je koristila.

GERTRUDA: Medaljon je prinesla. Nihče ne bi vedel, ne od kod ne od koga. Smo že poklicali može, ki se s temi rečmi ukvarjajo, da se razodene ta skrivnost. *(Si ogleduje medaljon.)* Nekakšen bizon ali vol mora biti. A vendar tale dolgi nos, kot troblja, in veliki čekani, kot rogovi izpod ust. Še nisem videla bolj čudne podobe. *(Izroči medaljon Ojdipu. Ta ga okuša s prsti.)*

OJDIP: Spaka pa taka. V naši deželi smo imeli podobne živali – dolgi rilci, velika plahutajoča ušesa, okli ...

GERTRUDA: Da, prav tak je tale.

OJDIP: Da, to so sloni. Tudi moja družina je imela enega v grbu. Nekaj mora pisati ...?

GERTRUDA: Da, po tuje. Ne znamo še razvozlati.

OJDIP: Baalramske črke?

GERTRUDA: Se zdi ja, pa vendar drugačne. (*Mu vzame medaljon in si ga ogleduje.*) Kot da piše "in sen snuj". (*Ojdip se zdrzne.*) Ali "v snu pluj" ... Kaj čudne besede.

OJDIP (*zelo vznemirjeno*): Ali pa "v snu potuj" ... (*Otrpne v nekem grozljivem spoznanju.*)

GERTRUDA: Kaj ti pa je?

OJDIP: Kaj je povedala ta, ki ga je prinesla?

GERTRUDA: Da je bil Laj napaden na razpotju pri treh hrastih, neki vitez, da ga je, tujec po videzu.

OJDIP: Na razpotju? Je bil razbojnik?

GERTRUDA: Vitez ne.

OJDIP: Napadeni?

GERTRUDA: Napadeni je bil kralj. Razbojniki so pretili vitezu in ta ga je zamenjal za enega izmed njih in ga pokončal.

OJDIP (*tiho*): Pri treh hrastih ...

GERTRUDA: Ojdip, Ojdip, kaj je s teboj?

OJDIP (*plane na noge, nori*): Nič, nič, skrij ta medaljon, skrij, da ga živa duša ne vidi več! Zavrni može, ki vedo kaj o tem! Nazaj s tisto pevko, zaprite jo! Ne, ne, ne, bolje kar v prepad z njo. Nihče ne sme izvedeti ...

GERTRUDA: Česa, česa Ojdip?

OJDIP: Poslušaj, žena. (*Jo prime za roke in posede ob sebi na posteljo.*) "V snu potuj" je moto naše družine v moji rodni deželi – slon, ta žival, je del grba. Tale medaljon je moj. Moj dobri amulet. Izgubil sem ga pred nekaj leti v nepravičnem boju s preštevilnim sovražnikom, razbojniki v gozdu. Vzeli so mi vse, le življenje sem si rešil. Se spomniš, še pripovedoval sem vam o tem. Nisem pa nikoli povedal, ne vem, zakaj, da sem v nori pameti in strahu pred smrtjo tam na robu gozda posekal starca,

roparja, najbrž njihovega poglavarja, ki jih je tam čakal – tako sem mislil do sedaj. Bil pa je tvoj kralj – Laj!

GERTRUDA: Oh, Ojdip ... *(Si položi njegovo glavo na prsi, čemur se on takoj odtegne.)*

OJDIP *(vstane)*: In zdaj si zaslužim kazen – kri naj izmije kri, so presodili vaši bogovi!

GERTRUDA: Saj se je že prelila.

OJDIP: In kako prav je imel Hamlet. Bolje, da bi me ubil, bolje! *(Blodi slep naokoli in se zaletava ter podira stvari.)* Zdaj sem kriv še njegove smrti! Bogovi, kaj sem storil za tolikšno pozornost? Kdo si me je izbral za svoje stave, kateri šibki jaz tam zgoraj, da je potlej tako gladko premagan?!

Gertruda skoči k njemu in ga trdo prime.

GERTRUDA: Ojdip! Ojdip!!

On za trenutek zastane.

GERTRUDA: Pusti bogove, nikoli niso nič dobrega prinesli. Ljudstvo je žejno njihove besede, a oni vedno ravnaajo tako, kot mi želimo – že od nekdaj je tukaj v Baalramu tako. Naša volja je božja!

Lahko prižgemo vsa kadila v deželi, žrtvujemo device, svečenike naženemo moliti dan in noč – zgodila se bo naša volja!

Pojma nimaš, v kakšnem strahu sem živela vsa ta leta. Vsak dan sem pričakovala, da se bo vrnil. Skozi vsaka vrata. Kako me je samo spreletelo, ko sem na kom zagledala senčico podobnosti z njim. Včasih, takrat in še sedaj, sem se ti zdela muhasta in nejevoljna, a mi je ta peza zastirala vso srečo, ki bi jo lahko popolnoma zajemala s teboj. Ves čas sem se bala, da se bo vrnil! Ves čas!

Zdaj pa sem si oddahnila, oddahnila! Končno svobodna.

Vstane in se mu zagriže v poljub. On jo sune proč.

OJDIP: Ne! Jaz nisem svoboden!

GERTRUDA: Poslušaj, Ojdip, kralj moj. Za najino srečo ni prepozno. Poslušaj vso zgodbo in presodi.

Laj je sanjal grde, turobne, zle sanje, ki mu jih je poslalo samo nevoščljivo nebo, sanjal, da bo ubit od roke lastnega sina. Ha, ha, ha, sedaj vidiš, koliko volja bogov pomeni tukaj. Ubil si ga ti, kakor da bi jaz sama to želela. Te sanje so ga preganjale, vprašal je svečenike in njihov odgovor je bil vedno isti. Srd bogov! Vendar zakaj? Tega mu niso povedali. Zato je dal najinega prvorojenca proč, kaj proč, zaklati ga je dal, kot koštruna. Jago je to storil, dobri, zvesti Jago.

Ha, tu imaš ti to svojo kri, ki izmije kri. Kri nič ne izmije, le nabere se. In tukaj pri nas je je za celo morje. Dobrodošel v Baalram, sinje kraljestvo od boga zavrženih!

OJDIP: Odidi, Gertruda. Pojdi proč. Ne želim te takšne.

GERTRUDA: Saj me ne vidiš.

OJDIP: Pojdi!

Jo išče naokoli, ona se mu izmika.

GERTRUDA: Nisem ti še povedala vsega. Kasneje se je kralj Laj pokesal, imel otroke, a v duši svojega zločina ni prebolel. Zato je tisti zgodovinski dan svoje smrti šel na romanje in bil sprejet v najčistejši tempelj – tempelj smrti. Zdaj mu je gotovo že odpuščeno. Jaz pa ga že zdavnaj nisem več ljubila. Kako? Umoril je mojega prvorojenca. Ime bi mu bilo Arnemus! *(Se nasmeji. Nato recitira:)*

Imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan ...

Vstopi Jago.

GERTRUDA: Kaj je, Jago?

JAGO: Kraljica. *(Se prikloni.)* Kralj. *(Se prikloni.)* Antigona je pripeljala Hamleta za obzidje. Prav zdaj ga mazilijo.

Tišina.

GERTRUDA: Prespi, ljubi mož. Okrevaj. Vse postorim nama v korist. Ljudstvu moramo vrniti vero – bogovi bodo odločili namesto nas. Z medaljonom pa naredi, kar te je volja.

Z Jagom odideta. Nekje ob strani se ustavita, tako da ju Ojdip ne bi mogel slišati.

JAGO: Ne bo več videl.

GERTRUDA (*jo presune*): Kako?

JAGO: Strup je predolgo deloval v telesu.

GERTRUDA (*ganjeno*): Molimo zanj.

Odideta.

Deveti prizor

Ojdip, Jago, Antigona.

Prostor je isti.

OJDIP: Slep kot kos pohištva ali obleke, odvržen, zavržen, kar tako v svet postavljen za muzanje in porog! Že ko je Baalram lani naplavil volčjo lobanjo v kraljevi vodnjak, bi moral prepoznati svarilo. Takrat se je začelo, mizerija in beda tega cvetočega kraljestva. Vsa sinjina je poniknila v nekakšno sluzavo brozgo, v kateri lahko začuda preprosto dihamo, ne moremo pa biti srečni.

Bogovi so proti. Ne primeš jih, ne vidiš jih, a tu so zmeraj! Pa ne na voljo, le da lomijo voljo ter nas pehajo v strah in obup. Krvoloki nenasitni.

Še včerajšnji sem se s svetlobo igral v vrtu, a danes le tema kriči mi v prsih. Vsak trenutek kanavam za vbod globlje v to brezdno. Edina svetloba, ki ostala mi je v spominu, je ona. A tudi njo bom moral pogasiti.

O, ti nesrečno bitje, Ojdip, šala za božje kratkočasje.

Prideta Jago in Antigona.

JAGO: Kralj ...

OJDIP: Si jo pripeljal?

ANTIGONA: Moj kralj ...

OJDIP: Kje je, kje? Antigona ...? Ali se te lahko dotaknem?

ANTIGONA: Seveda, moj kralj. Težko mi je, gledati vas v tej bridkosti.

OJDIP: Psst. (*Ji otipava lice.*) Saj sem srečen – tako ... kot en podzemni krt, da lahko počnem stvari, ki sem jih prej lahko le v najbolj skritem snu želel.

Jago, prosim, pojdi.

JAGO: Kot velite, blagorodje.

Jago odide.

ANTIGONA: *Takšna ponižnost vam nikoli ni bila vrlina.*

OJDIP: Povej, Antigona, kako ti dene moja prst?

ANTIGONA: In kako bratova vam?

OJDIP (*ga kruto zbode, se odmakne od nje*): Prekleti ...

ANTIGONA: Nihče ni preklet. Le živimo, kot zmoremo in znamo. In če bo res povodenj vzela ta svet, so že bogovi odločili, da tako je prav. Moj brat Hamlet je mrtev in vi slepi – vse to je prav za ta svet in ne more biti drugače, kajti primerilo se je tako.

OJDIP: Ta tvoja kljubovalna trma, nepotreben nadut ponos! Zakaj? Si ti kaj več? Kraljeva kri, to je res, pa vendar iz navadnega človeka. Iz enega in drugega sta nastala sluga in vladar, in kot bi trenil, svet ju znova zavrti. Kako si drzneš preko moje volje, ker navsezadnje sem le tvoj vladar, kot v kraljestvu tako v družini, postavljati svoje postave?!

ANTIGONA: Srce in nebo ne marata za postave in vse, kar vpije tod okoli, je le vaša nemoč spremeniti kaj!

OJDIP: Tiho! To bahanje in prevzetnost! Očeta trmastega divja kri, nobeni poslušnosti te ne uklonim!

ANTIGONA: Sicer pa ste sami rekli, da po srcu niste kralj!

OJDIP: Kaj ne vidiš, da v meni zate vse blazni?!

ANTIGONA: Dobri moj gospod, ali želite še kaj drugega kot mojo smrt?

OJDIP: Ja, želim, želim, a zdaj ničesar več ne moreš dati.

ANTIGONA: Ostati bratu zvesta ni sramota.

OJDIP: Sramota – kaj je to? Le odsev slabega dejanja na druge. Povleciva črto, ti in jaz, Antigona ... – kaj sploh moreva? Usoda naju kobaca po svoje in izvršilo se bo, kot je zapisano v zvezdah, pa naj bo to božja pisava ali le naključno hakljanje luči na mrežo neba. Povej, do mene ti je kaj?

ANTIGONA: Ste ubijalec mojega brata, mogoče tudi očeta. Smilite se mi v vlogi, ki vam sili ven skozi vse rokave.

OJDIP: Me zasmehuješ?

ANTIGONA: In to me boli.

OJDIP: Da, bogovi bi morali z ljudmi veliko več vaditi tam zgoraj, preden jih pošljejo sem.

Me ljubiš?

Tišina.

Prikaže se Jago, skrit za stebri prisluškuje.

ANTIGONA: Mogoče, v nekem drugem svetu, v neki drugi zgodbi.

OJDIP: Potem naj se izvrši že izvršeno. Srečava se potlej morebiti tam nekje, v tistem drugem.

ANTIGONA: Morebiti. Le dovolite mi še eno stvar, preden ...

OJDIP: Povej.

ANTIGONA: Naj se tudi jaz vas dotaknem, kot ste si vi prosili prej.

OJDIP: Daj. Zareži ...

Nastavi lice. Antigona pristopi in ga nežno gladi po licu. Poljubita se, strastno in zadnjič. Ona se mu iztrga iz objema.

ANTIGONA: Hamlet vas je ljubil.

OJDIP: Večino časa njega gledam.

ANTIGONA: A ni pretemno?

OJDIP: Spomin je viden. In to bi rad pozabil.

ANTIGONA: Zbogom, moj kralj.

OJDIP: Zbogom, princesa.

Antigona odide.

OJDIP: Je votli mrak legel na deželo, za ves čas.

Tema.

Deseti prizor

Jago in Antigona.

Hodnik.

JAGO: Princesa, meni ljuba, veste, da del družine sem od zmeraj, in me prav tako kot vas boli vsa ta nesreča, ki je zadela vaš rod, ali kraljevi volji – desetkrat, ne enkrat, morala bi to premisliti – se ni zoperstavljati.

ANTIGONA: Je za večno slep?

JAGO: Najbrž bo tak ostal.

ANTIGONA: Kakšna neusmiljena kazen za tako nepremišljeno dejanje.

JAGO: Skrbite bolje zase, princesa Antigona. Dobro vam hočem, ker vem, da ste širokega srca in preobčutljivi, na nekih koncih morda bolj, kot je bil kraljevič. Pokesajte se storjenega.

ANTIGONA: Zdaj je prepozno.

JAGO: Postave resda zahtevajo svoje, ali ko gre za lastno kri, sadež istega drevesa, se da marsikaj spregledati.

ANTIGONA: Kaj so postave odločile zame?

JAGO: Naj povem vam, kot veste, da slišim marsikaj in več. Vse mesto z vami sočustvuje in nič ni tako kot pravi dvor, da je treba ljudstvo nahraniti z božjo voljo. Ljudje niso takšne ovce, kot jih velikokrat vladarji želijo videti, še posebej ne tukaj, v Baalramu, kjer že od nekdaj cveti svoboda misli.

Vsi mislijo enako, a nihče ne upa si izreči: najbolj nedolžno vseh deklet za plemenito dejanje čaka kazen! Zlati venec krog vratu zasluži tak podvig – svojega brata s spokojnim onstranstvom oskrbeti! Ampak tako misli ulica, tukaj na dvoru pa postave velevalo drugače.

Ali se ne bojite smrti?

ANTIGONA: Hvala, Jago, za dobre besede. Vendar tisočkrat raje v podzemlju z mirno vestjo opravljam, kar se tam mi pač naloži, kakor tukaj zgoraj trohnim v nikoli pomirjeni vesti, da moj brat, za izdajalca oklican čisto brez potrebe, po svetu straši kot kak duh, utajen in neobjokovan.

Kaj se je sklenilo zame? Kar povej!

JAGO: Kralj je razsodil. Stopite z mano. Pospremil vas bom.

ANTIGONA: Kam?

JAGO: Na pot, ki vas ne premakne, a vendar vas odpelje od tod.

Tema.

Enajsti prizor

Gertruda in Jago.

Kraljičina spalnica.

GERTRUDA: Vse se je razstavilo. Vse, kar je bilo ogrodje, se je razrahljalo in čaka še samo na piš, da se razleti. Čudovita podoba iz časa in sanj.

JAGO: Nič z nama ni končano. Veliko let in dela še imava.

GERTRUDA: Se spomniš, kako sva sanjala – midva, velika junaka velikih zgodb, kako bova usodo krojila?

JAGO: En padec še ni konec. Dokler še imava od kod vzeti zalet.

GERTRUDA: Ojdip pojde romat.

JAGO: Pojde.

GERTRUDA: In Antigona?

JAGO: Zanjó ni več kaj skrbeti.

GERTRUDA: Potem bo vse znova celota.

Prinesi ogledalo. Počesala se bom. Moram biti lepa za čas, ki prihaja.

Jago se ji prikloni in stopi po ogledalo k mizi. Prinese ji ga. Gertruda se nasmehne.

Glavnik, tepček.

Tudi tega ji Jago prinese. Gertruda se začne česati.

Zapoj mi tisto pesem o Arnemusu, sinjem vitezu.

JAGO (*začne peti*): Imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan ...

Tema.

Dvanajsti prizor

Nora, Ojdip, Antigona in Hamlet kot duhova.

Temačen gozd.

Pritava slepi Ojdip, oblečen v romarja.

OJDIP: Jago? Jagooo? Kam zdaj?! Kje si?! Jagooooo?!!

Ihte tava z rokami, iztegnjenimi predse, izgubljen, iščoč, tipajoč ... Tako nekaj časa ihtavo blodi.

Tedaj se odkrije pred nami nov prizor: Nora sedi ob ognju in nekaj kuha. Tiho si popeva. Zagleda Ojdipa.

NORA: Gospod, stopite no semle, na svetlobo.

OJDIP: Kdo je?

NORA: Ne vpraša se, kdo je, temveč kako ste? Stopite no bliže. V tej temi res ničesar ne morete videti.

OJDIP: Kam?

NORA: Bliže k ognju.

OJDIP: Kam? Ko ne vidim ...

NORA: Ali ste res tako slepi? Za božjo voljo ... Revež. Pridite, pomagam vam.

Ga prime pod roko in ga popelje k ognju.

NORA: Da se ogrejete.

Sedeta.

OJDIP: Hvala vam.

NORA: Ni kaj. Popotniki moramo biti prijazni med sabo. Nikoli ne veš, kdaj se bomo spet srečali. Kaj blodite tako sami po teh poteh? Ali ste z baalramskega dvora? Tam so prav prijazni. In kako lepa je kraljica ...

OJDIP: Kje sem?

NORA: A niti tega ne veste? Potem se ni kaj čuditi.

OJDIP: Pripeljali so me in pustili.

NORA: Nekam že spadate. Kako vam je ime?

OJDIP: Moje ime ...

NORA: Ime, ja, ime. Vsak ima ime. Jaz sem Nora. Na vse ostalo bi najraje pozabila. Od moža sem zbežala. Otroka pustila. Pa zdaj ne vem, ali me daje vest ali samo želja po domačem ognjišču. Ki pa je bilo tako ali tako vsakič drugje. Ampak dovolj o meni. Zal gospod ste, negovan. Vidim po nohtih. Lepši so od mojih. Ampak požete pa gotovo ne lepše od mene. Takoj vam eno zapojem ...

OJDIP: Ne, prosim. Hvala. Tako sem utrujen.

NORA: No prav, gospod, kako vam je ime ...?

OJDIP: Arnemus.

NORA: Arnemus? Znano, znano. Ali je vaš oče kdaj izdeloval biče?

OJDIP: Ne bi rekel.

NORA: A da ne bi? Ja, potem pa ne recite. Poznala sem nekega gospoda, podoben vam je bil. Bil je najboljši bičar, kaj jih je kdaj lazilo po kraljestvu. Vsak bič je na sebi preizkusil.

Ojdip hoče nekam.

NORA: Kam pa greste?

OJDIP: Moram nazaj.

NORA: Kam nazaj?

OJDIP: Nekam ... iz te teme.

NORA: Ha, ste pa res čuden tič. Čakajte, vam bom postlala. Nocoj boste ob meni spali, da ne zmrznete, ko ste takšna gosposka sorta. Zarana pa si že kakšno izmisлива. Vi in jaz, midva bi lahko dobro shajala. Ob vas sem lahko grda, ali ne?

Ni odgovora.

Ni vrag, da vam ne bom uspavanke zapela.

Ni odgovora.

Alo, gospod?! Ste še glas izgubili?

OJDIP: Ne.

NORA: Kaj pa?

Ojdip 'pogled' začudeno upre v temo.

OJDIP: Mislim, da vidim.

NORA: No, to pa je novica.

OJDIP: Antigona ...

NORA: Kako?

Prikaže se Antigona. Počasi stopi iz teme.

ANTIGONA: Pozdravljen, kralj.

OJDIP: Antigona? Torej nisem več slep.

NORA: S kom se pogovarjate?

Nora ne vidi Antigone.

ANTIGONA: Slep, Ojdip? Ali je kdo lahko slep?

OJDIP: Samo tebe lahko vidim. Ničesar drugega. Kako to?

NORA: Pa s kom se menite, gospod? Še strah me bo!

OJDIP: Antigona, ta glas ob meni, glas te ženske ... Kdo je to?

ANTIGONA: Ne vem, Ojdip.

OJDIP: Zakaj si prišla?

NORA: Nori ste gospod. Nori. (*Sede k ognju.*) Nor je. Ubožec.

ANTIGONA: Nekoga sem ti pripeljala.

OJDIP: Hamlet?!

Hamlet stopi iz teme.

NORA: No, za tega sem pa že slišala.

HAMLET: Kralj.

OJDIP: Živ si.

HAMLET: Nisem.

OJDIP: Nisi?

HAMLET: Mrtev sem. Duh sem, kot moja sestra. Zato naju lahko vidiš.

OJDIP: Vidim duhove, ne morem pa videti sveta.

HAMLET: Tako nekako.

NORA: Jaz bom zaspala. Vi se le pomenite sami s seboj. Svobodno potlej lezite k meni. (*Se zvije v klobčič.*) Jaz bom zaspala.

OJDIP (*Antigoni*): Tudi si mrtva?

ANTIGONA: Seveda. Po tvojem ukazu.

OJDIP: Ali sem res tako ukazal?

ANTIGONA: Poglej. (*Mu pokaže prste na rokah.*)

OJDIP: Kje imaš nohte?

ANTIGONA: Ostali so na zidovih.

OJDIP: Tega jaz nisem ukazal! Kaj hočeta od mene?

HAMLET: Družbo kralja Ojdipa.

OJDIP: Družbo?! Kakšno družbo?

ANTIGONA: Obsojena sva na vmesni svet, svet med tostranstvom in onstranstvom. Ob najini smrti nihče ni opravil potrebnih daritev.

HAMLET: Bogovi se muzajo tam pri vratih, ki jih midva ne moreva odpreti.

OJDIP: Kakšno zvezo ima to z menoj?

HAMLET: Nekakšno prekletstvo je to.

OJDIP: Nisem nalašč ubil vajinega očeta.

Nora prisluhne.

NORA: Sem kar vedela, da bo nekaj takega.

OJDIP: Ali nisem dovolj kaznovan?!

HAMLET: Ne vem. Najbrž si. Bogovi rokujejo s knjigami postav.

ANTIGONA: Moraš vedeti, da se to naju sedaj nič več ne tiče. Rada bi se le zabavala.

OJDIP: Zabavala?

HAMLET: Ja. Ob tebi bova. Boš videl, kako nam bo lepo. Kakor včasih – ob ognjih, ki smo jih prirejali iz veselja.

Nora vstane in stopi k Ojdipu, da ga spravi na ležišče. On nerad uboga. Antigona in Hamlet se počasi odmakneta.

NORA: Dovolj je bilo, gospod. Dovolj teh blodenj. Pridite in si odpočijte. Utrujeni ste, sami ste rekli.

OJDIP: Vidim.

NORA: Vidite to, česar drugi ne. Bolje to kot nič.

Ležeta.

OJDIP: Vidim.

NORA: Vidite vase. Gledate vase in vidite. Najbrž vidite barve?

OJDIP: Vidim polno barv. Rekla sta, da hočeta družbo. Da ne moreta umreti.

NORA: Vem, gospod, vem. Najbrž jima je dolgčas. Pomirite se zdaj, zaspite. Jutro bo prineslo boljši dan. Ne more biti vsak dan slab.

OJDIP: Misliš, da sem nor?

NORA: Ja. Seveda.

Ojdip zakoplje obraz v roke. Iz grmovja stopi Godot.

NORA (*presenečeno*): Godot?

GODOT: Nora, pridi domov! Nora, kdo je ta moški?

NORA: Kje sta Estragon in Vladimir? Ali si otroka kar pustil?!

GODOT: Ubil ga bom!

Se zažene proti Ojdipu, a se Nora postavi vmes.

NORA: Si nor?! Revež je slep!

GODOT: Ubil bom sebe!

NORA (*se iz srca nasmeji*): Ja, to bi pa res rada videla.

GODOT: Povej, kdo je ta moški?

NORA: To je moški, ki me trenutno osrečuje. In to samo s tem, da ni žaljiv do mene.

GODOT: Saj tudi jaz nisem.

NORA: Malo pozno.

GODOT: Lasje so ti zrasli.

NORA: Niso. (*Dvigne lasuljo.*) Imam lasuljo.

GODOT (*se prestraši*): Ha?

NORA: Takšno si me pustil, ja. Ne rastejo mi več.

GODOT: Ali res?

NORA: Takole se bova zmenila – deset let me ne bo k tebi.

GODOT: Nora?!

NORA: Po desetih letih se vrnem. In če me samo še enkrat užalostiš, ne bom nikamor šla, da ne boš mislil, ampak bom od žalosti umrla. Ti je jasno?!

GODOT: Tudi jaz ne grem več domov.

NORA: Si me razumel? Si razumel, kar sem ti povedala? Moški, ki ga ljubim, me ne bo žalostil. Nikoli več!

GODOT: Nora?

NORA: Deset let. Toliko rabim. Deset let mi daj ali pa nič. In zdaj pojdi. Pojdi in skrbi za otroka. Bodi mati.

GODOT: Ne grem nazaj.

NORA: Kakor želiš. Jaz pridem čez deset let in ti glej, da bo vse, kot je prav. Jaz ti ne bom govorila, kako. Sam si kriv. Pojdi zdaj.

Godot se žalostno odpravi. Obrne se.

GODOT: Pogrešam te.

NORA: Ne hodi mi prej blizu!

Godot gre. Nora sede in zajoče. Ojdip se predrami.

OJDIP (*odsotno*): Nič ne vidim.

NORA: Ne, nič ne vidite, gospod Arnemus. Pravkar sva sklenila pogodbo. Deset let bom z vami in z vašo družčino duhov, potem bom pa zahtevala plačilo in šla. A je prav?

OJDIP: Prav.

NORA: Meni se zdi več kot pošteno. Moje ime je Nora in kličejo me plešasta pevka. Tega pa ne bom več nosila. (*Si sname lasuljo in jo vrže proč.*) Čez deset let jih znova pustim zrasti. (*Se pogladi po glavi.*)

Ojdip se obrne proč, kakor da je nekaj zagledal. Veselo ...

OJDIP: Antigona ...?!

NORA: Pozdravite jo lepo tudi v mojem imenu.

Tema.

DRUGO DEJANJE

Prvi prizor

Gertruda in Jago.

Balkon baalramske palače.

Gertruda in Jago pričakuječe zreta v horizont.

GERTRUDA: Kaj piše? Kaj piše?

JAGO: Saj že veš na pamet.

GERTRUDA: Ja. (*Srečna ponavlja besede iz pisma, ki ga Jago drži v roki.*)

“Najdragocenejša, ljuba mati – in dobri stric Jago. Toliko slasti in blaženosti sem se v teh petih letih naužil, da se mi zdi, da mi poslej ničesar več ne bo treba – le zajemati to neskončno pajčevino prisotnosti s polnimi prsi in misliti na preživeto. Nisem se le zato naučil biti na svetu, da ljubim, kvečjemu sem si pridal še tisoče raznoterih stvari, ki jih še vsi drugi – učeni, modri in ponižni, ki sem jih imel čast srečati med temi potepanji po svetu – znajo priložiti tej zadevi v prid. Kar ste me vi v času mojega otroštva naučili, se je sedaj še oplemenitilo in hvaležnost, ki jo čutim, se more primerjati le še s hvaležnostjo do sveta, ker je. Žal mi je samo, da moj oče, kralj Laj, ne more pričakati svojega srečnega in tako poučenega sina. Edino to meče pramen sivine na mojo srečo. A sedaj to ni tako važno. Razkošje tega prarazsežja me navdaja s takšno neizrekljivo srečo, da mi je kar okamneti v večno sredi vse te lepote, in mila uročenost zaradi vse te svetosti me navdaja z večnim upanjem na mnoge pomladi, ki nam jih nebo še nakloni.

Ljubezni sem se naučil doma. Vse ostalo je v meni že bilo. Zato vama nešteto krat hvala.

Mati, vaš sin, s popolno ljubeznijo.

Ob prvem jesenskem mlaju sem doma.”

JAGO: Kakšen fant!

GERTRUDA: Pesnik je. Kaj je rekel sel?

JAGO: Ladja pravkar pluje skozi delto. Baalram je miren kot le redko zadnje dni. Veter je ugoden. Vsak čas se bodo prikazali.

GERTRUDA: Pomisli, kaj vse je videl? Med barbari, moj mali otročiček ...

JAGO: Zdaj je že gotovo mož.

GERTRUDA: Končno ga lahko objamem. Tako mlada sem jaz šele šla od doma. On bo pa že svet obhodil.

JAGO: Na južnih morjih ...

GERTRUDA: Belo zmrzal, odejo, ki se ji reče sreg, nama prinese.

JAGO: Sneg.

GERTRUDA: In obilo zgodb z vseh koncev in krajev. Oh, kako rada mu bom prisluhnila. Saj ne morem verjeti, moja mila nedolžnost. Oh, Jago, prav si svetoval, brez tebe ga ne bi pustila. Ne bilo bi tega zadovoljstva brez preteklega dejanja in mogoče teh nekaj let manjka kje v meni, vendar bomo zdaj vse nadoknadili. Samo njemu se posvetim, samo njemu dam vse svoje darove in samo z njim želim biti srečna, tudi če vse drugo popolnoma zanemarim. S Parisom se je sonce obrnilo in vrnilo nazaj, pa se mi je zdelo že tako daleč, nič več dosegljivo. Novi čas za naše kraljestvo se pričinja. Vse se postavlja v svoj naravni red. Kakor hitro sem občutila to pismo v rokah, sem vedela, Jago, da prihajajo novi časi. Bogovi so mi naklonili novo priložnost, novo priložnost in izkupiček. Ravnala sem prav, ravnala po svoji glavi. In ta glava je njihova glava. Ni lepšega kot ta brezskrbna predanost nečemu tako dejanskemu. In zdaj prihaja moja nagrada!

JAGO: Tam je, prihaja! Ladja!

GERTRUDA: Pridi, Jago, spustiva se mu naproti.

Odhitita.

Tema.

Drugi prizor

Gertruda, Jago, Paris, Helena.

Pomol, ob katerem je pristala ladja.

Priteče Paris.

PARIS: Kje je moj vihravi brat? Kje je sestra? Oh, kako sem koprnел za vami! Za vami, mati! Za teboj, stric Jago, ki sem te včasih znal poklicati tudi oče. Kje je brat, kje sestra? Ali jima je izpod časti me pričakati – pozdraviti mlajšega paglavca? Seveda, in novi kralj, vaš mož, mati? Kje je? Želim si ga spoznati. Slišim, da je pogumen in vsega spoštovanja vreden plemič, čeprav še mlad, resda ne kot mi, a vendar. Oj, mati, tako sem vesel vaše sreče! Odkar je očka izginil, ste samo še veneli; niti mi, otroci, vam nismo mogli pomagati. Sedaj pa vas gledam, tako ste ... tako ... saj vas skoraj ne bi prepoznal. Ljubezen vas je predrugačila.

GERTRUDA: Tvoja ljubezen, ljubi sin.

PARIS: Doživel sem ničkoliko pustolovščin. Bil dvakrat v smrtni nevarnosti, manjka mi prst na nogi. Naj vas nič ne skrbi, mati, je že bolje. Spoznal sem silne učenjake in velike modrece, najodročnejše puščavnike in silne vladarje. A tako sem hrepenel po domu, po materi, po njeni roki. Po tej reki, po teh cedrah, veličastju in svobodi tega mesta. Obiskal sem mnoga pomembna kraljestva, a pod soncem – to lahko z vso gotovostjo rečem – ni takšnega, kot je naš Baalram. Še vedno iz njega sije nezemeljska mogočnost. Hvala, Jago, da si pregovoril kraljico, brez tebe me ne bi nikdar pustila proč.

GERTRUDA: Ljubi moj Paris, vendar ... bil si tako mlad, nebogljen ... in izgubila sem že tvojega očeta ...

PARIS: Nebogljen?! Želel sem vendar spoznati svet, dokler me zanima! A tako se najbrž zdi vsaki materi, kadar se mladiči odločijo malo po svoji poti. (*Se nasmeji.*)

GERTRUDA: Ne govori tako, sin moj, najina pot mora biti zmeraj skupna.

PARIS: Seveda, mati, seveda!

Na Jaga sem veliko mislil, na najine pogovore o vojnih veščinah in ume-
tnosti. Hrepenel po sestri, po Antigone žametnem glasu in njeni lutnji –
prinesel sem ji eno, prečudovito, iz posebnega lesa, v katerem živijo
duhovi – v drevesu, ki mu dovolijo le vsakih deset let odlomiti vejo, in iz
nje so izdelali ta čudoviti inštrument, ki privablja solze v oči in radost v
srce. In kje je moj brat Hamlet, je še zmeraj tako razuzdan in veseljaški,
poln ljubezenskih dogodivščin in šal na račun vsega in vsakogar?! In kje
je pokončni Ojdip, ta novi vladar našega kraljestva, da se mu poklonim?
O, mati, ti moj najljubši spomin, o, kako ti privoščim vso tvojo radost.

GERTRUDA: Paris, ustavi se no! Vse ti povemo, vse ob svojem času.
Pridi, gremo gor. Pripravili smo veliko slavje. Vse ljudstvo je zunaj, željno
te pričakuje.

PARIS: O, komaj že čakam, da pozdravim stare prijatelje.

GERTRUDA: Stopimo.

PARIS: O, ne tako hitro. Mati, Jago ... nekoga bi vama rad predstavil.

GERTRUDA: Pripeljal si prijatelja?

PARIS: Skorajda. (*Zakliče.*) Helena! Helena?! Pridi. (*Pojavi se prelepa
mladenka in se prikloni.*) To je Helena. Moja žena.

GERTRUDA: Helena ... (*Ji ponudi roko v poljub, kar dekle tudi hoče
storiti, a jo Paris zadrži.*)

PARIS: Ne, mati, saj vam je ravna v vseh časteh, kraljica je.

GERTRUDA: Da? Česa?

PARIS: Kraljestva Learovega.

GERTRUDA: Barbarka ...?

PARIS: No, mati ...

JAGO: Learova žena?

Tišina.

GERTRUDA: Sin, je to to, kar jaz mislim, da je?

HELENA: Tako je. Sem oziroma bila sem žena Leara, barbara, ne menim se več za to, odkar sem spoznala Parisa. (*Se prižeme k njemu.*) Kot mlado nevedno so me privlekli tja ...

GERTRUDA: Me ne zanima! Me ne zanima! Glavo mi bo razneslo. Kje so sužnji z nosilnico? (*Odhiti. Paris korak za njo, a obstane.*)

PARIS: Mama ...

JAGO: Pridi, sinko, umaknimo se gor, marsikaj se imamo pomeniti. (*Ga prime pod roko.*) Tudi ti Helena, kraljica ... ali kaj si že.

Odidejo.

Tema.

Tretji prizor

Paris in Jago.

Široke stopnice baalramske palače.

Paris sedi na stopnicah. Zamišljen. Pride Jago in prisede.

JAGO: Paris, moj sin – saj te lahko kličem tako.

PARIS: Lahko, Jago, lahko. Saj si mi vedno bil kot oče.

JAGO: Kdaj boš nehal jokati?

PARIS: Ali imam solzo?

Jago mu prikima. Paris si jo obriše.

PARIS: Niti ne vem, kdaj mi steče.

JAGO: Vem, hudo je. Tudi meni je bilo. Navadiš se.

PARIS: Ne vem, če se bom kdaj navadil. Prej mi bo srce zastalo.

JAGO: Tega se ni bati. Mlad si še. Le čas potrebuješ.

PARIS: Kako se je moglo toliko hudega primeriti, medtem ko me ni bilo? Kakor da je moj odhod povzročil vso to nesrečo.

JAGO: To ne more biti res. Ojdip in Hamlet sta se pobila zavoľjo neumno-
sti in tvojo sestro je pobrala bolezen, vendar ...

PARIS: Vendar? Ali kaj naj bi pomenil ta vendar, stric Jago?

JAGO: Ne vem veliko. Kraljica tudi nerada govori o tem. Vendar se je vse skupaj odviklo kaj hitro po tistem, ko je kralj Ojdip dal brati razglas, ki je pozival k razkritju skrivnostnega izginotja tvojega očeta. Prišla je neka plešasta pevka ...

PARIS: Plešasta pevka? To mi je tako znano.

JAGO: Ne more ti biti. Bilo je po tvojem odhodu.

PARIS: Seveda. Sedaj se spomnim. Plešaste pevke – iz sanj – in grobnice in praskanja, silovitega praskanja po zidovih, cviljenja nohtov, parajočega mesa, krvi ... Oh, kakšna mora.

JAGO: To so bile sanje in sanje vendar niso resnica. Ta deklina pa je. Menda se potika po okolici; moji informatorji so odkrili. Kar že bodi, nekaj ima zagotovo povedati, kar nam pomaga, da ugotovimo več o tej čudni skrivnosti.

PARIS: Hamlet je osumil Ojdipa, da je on ubil mojega očeta in sta se užgala. Kaj še imamo poizvedovati?

JAGO: O, ne bi rekel. Te ne zanima, zakaj je tvoj oče izginil? Kako je izginil?

PARIS: Če do sedaj nismo izvedeli ...

JAGO: In da je bil Ojdip zaljubljen v tvojo sestro.

PARIS: Uboga mama. Morem si misliti. Milini Antigone se nihče ne more upreti. Kaj se je vendar zgodilo z njo?

JAGO: Bolezen ...

PARIS: Ne laži mi, Jago! Vsaj ti mi ne laži! Izginila je čez noč! Kje je?

JAGO: Sežgana.

PARIS: Tisto na grmadi ni bila ona.

JAGO: Kdo pravi, da ne?

PARIS: Kaj je važno?! In kje sta pokopana – brat in sestra? Zakaj nista nikjer pokopana? Kaj smo tako hitro opravili z zavezami bogovom? Toliko stvari, ki držijo skupaj ta silna obzidja, ni več, a novih začetkov tudi ne. Povsod so me odprtih rok sprejemali zavoljo mojega porekla in izpraševali tisoče reči ter se čudili mojim pripovedim. A sedaj vidim, kako malo tega še drži. Prodajal sem prazne marnje in napihnjene bajke.

Povej mi, Jago, kaj tako groznega se je tukaj zgodilo, kaj tako groznega je na tem dvoru, da člani moje družine drug za drugim izginjajo, brez sledu, brez razlage – razneseni kot pelod v vetru?

JAGO: Vprašaj plešasto pevko.

PARIS: Ti mi nočeš povedati?

JAGO: Razpet sem med tvojo mater in tebe.

PARIS: Resnica je pomembna, ne zvestoba. Brez resnice si ne moreva biti dobra!

JAGO: Resnica! Kaj pa je resnica?! Vsak ima svojo. Ti hočeš mojo? Ali resnico svoje matere? Ali svojega očeta? Verjemi mi, vsaka je drugačna. Resnica je samo način presoje in presoja je usklajevanje sveta s samim sabo. In spet sva na začetku. Karsižebodi, kar vem, sem ti povedal. Moraš mi zaupati. Več ne vem. Tvoja mati je to deklino takrat dala zapreti in jo nato izpustila. Le ona ve, zakaj.

PARIS: Prav, pa vprašam njo.

Se odpravi.

JAGO: Paris, ne stori tega.

PARIS: Zakaj ne?

JAGO: Najprej najdi pevko. Zaupaj mi.

PARIS: Prav. Če mi poveš, kje je sestra.

Jago najprej premišljuje.

JAGO: Ne vem. Ne vem, ljubi moj Paris. Koder pač potujejo mrtvi ...

Gledata se.

Tema.

Četrti prizor

Gertruda in Jago.

Dvor.

GERTRUDA: Preveč smo ga mazilili, mu v vsem prizanašali, ga crkljali, ujčkali, čohali povsod, kjer ga je samo malo zarsbelo! Sem vedno govorila, malo trde vzgoje bi mu dobro delo, bi mu neumnosti takoj izbilo iz glave! Potem ga pa še pošljem pojit se na druge pašnike. Ker bi rad toliko vedel in spoznal! In kaj privleče od tam? Prvo živinče, ki se ga nauči pomolsti!

JAGO: Mlad je še.

GERTRUDA: Tako nam je na koncu zrasel čez glavo! Saj smrkavec misli, da je že kralj ...!

JAGO: Saj je že v tvojem telesu bil tak.

GERTRUDA: Tiho bodi! Ti si vsega kriv! Ti in tvoje popuščanje!

JAGO: Ljubezen je bolj minljiva kot pomlad.

GERTRUDA: Minljiva?!

JAGO: Ga bo že minilo.

GERTRUDA: Minilo?! A do takrat – bomo počeli kaj? Smo pripravljeni na vojno? Smo? Povej, modri moj svetovalec, bomo preživeli vpad teh barbarov, primitivnih krvolokov, ki za svoje trofeje štejejo okončine svojih sovražnikov!

JAGO: Vedno smo zadovoljivo opravili z njimi.

GERTRUDA: Tokrat pa mogoče ne bo tako. Tudi druga plemena so se jim pridružila – bogat plen so zavohali, že od nekdaj so nam nevoščljivi in zdaj smo jim dali izgovor. Naše blagostanje se je v trenutku sprevrglo v našo pezo – si moreš misliti ... srečna leta! –, v nekaj, kar bo treba plačati s krvjo. O, tega pa imamo na pretek, naše najodličnejše menjalno sredstvo – kri!

JAGO: Urjenja že potekajo. Okoli petdeset tisoč boja sposobnih imamo. Najeli bomo kartažansko milico in povabili viteze plačance, ki se klatijo po deželi. Dovolj bo.

GERTRUDA: Kaj bo dovolj? Kaj jim boš pa dal? Šotore v tundri, lesene templje? Ti divjaki nimajo nič vrednega. Četudi zmagamo, bomo obubožali!

JAGO: Baalram je zmeraj znal preživeti.

GERTRUDA: Tega se ne bojim, da bi ta ne preživel, z nami ali brez nas. Ta bo uspeval, legende ne razrušiš in ne požgeš – za legendo je dovolj jezik in volja po zgodbi! Samo zakaj mi ne moremo biti ti, ki bi živeli to legendo?

JAGO: Legendo živiš, težko pa jo preživiš.

GERTRUDA: Od kdaj si pa ti tako pameten?

JAGO: Odkar si ti tako neumna! Kaj noriš in se razmetuješ kot stekla samica nad svojim bolnim dojenčkom. Prej ali slej bi ti ušel. Dovolj je star, da je zaljubljen.

GERTRUDA: Pa ne še zdaj, ne še zdaj! Zaradi tvoje privolitve sem izgubila sedem let, sedem najsijajnejših let z njim, s svojim otrokom, edinim kosom mojega srca, ki mi je še preostal. In ko se vrne, kaj dobim, senco neke barbarske candre, ki izbriše ves moj sijaj, kot da me sploh nikoli ni bilo – le še blede podrhtavam kot utrujena kresnica ob zori. Niti objeti ga več ne smem in vse zgodbe, ki sem jih želela slišati iz njegovih ust, zdaj zлива drugi v naročje!

JAGO: Ne pretiravaj. Zberi se in umiri in pridi dol kot kraljica. Kljub vsemu imamo na dvoru visok državniški obisk.

GERTRUDA: Visok ... visok ... (*Ne more verjeti, kaj je rekel, zajema sapo in zajema, vsa ogorčena.*) Visok državniški obisk! Ta mrtvouda pritepenka, ki še latrine ne zna uporabljati, je visok državniški obisk?! Ta candra, ki mi je z bogve kakšnim zvarkom uročila sina! (*Vrže mu neko reč.*) Gnusobe! Gnusobe ste vsi! Vsi mislite le nase, na svoje bedne, male, nizkotne potrebe!

JAGO (*se ji nasmehne*): Vedel sem, da boš tako ravnala. Tvoj ljubi otrok je najbrž zdaj že na pol poti do tiste pevke.

Kraljičin bes v trenutku izgine.

GERTRUDA: A tako? In kaj bo tam?

JAGO: Kar želiš. Če prižgemo na terasi ognje ..., se lahko marsikaj zgodi, če pa ne, pa ne.

GERTRUDA: In dečva?

JAGO: Za njo ni treba kaj posebej prižigati.

GERTRUDA: Pa si prepričan, da je prava?

JAGO: Zagotavljajo mi. Obrito glavo nosi, lepo poje in neumnosti klati.

Gertruda mu zadovoljno pokima.

GERTRUDA: No, vsaj te stvari ti gredo od rok. Sina pa mi le še pusti. Povej mi raje, kaj bomo s tole Learovo vlačugo?

JAGO: Tvoj sin jo ljubi.

GERTRUDA: Smrkavec! To presenečenje nam je pustil za konec. Barbaro je privlekel semkaj. In še kraljestvo je spravil v nevarnost.

JAGO: Ali te v resnici moti prvo ali drugo?

GERTRUDA (*se razbesni*): Kaj je sploh važno? Ves čas čepi z njo v spalnici in se cmeri za svojim bratom in sestro. Tudi ta je kot vsi ostali. Ves svet je tak. Včasih se mi zdi, da bi le z bogovi mogla shajati – le ti so mi še lahko ravni, pa tudi oni ... se nekaj spet v zameri kujajo. Kakšen je to svet, tako dlakocepski do nadarjenih in drznih? Ali ženska res ne more postati velika, postati kaj več kot votlina za pestovanje zarodkov?! Rojevam in vladam! Koga pa še potrebujem?!

JAGO: Upam, da boste z mano prizanesljivi, kraljica.

GERTRUDA: Nehaj s to šarado. Dobro veš, kaj mislim. Res je, ti mi edini ves čas stojiš ob strani. Ali nisi zadovoljen z nagrado?

JAGO: Sem, vendar ...

GERTRUDA: Kaj, vendar ...

JAGO: Pravico.

GERTRUDA: Kakšno pravico?

JAGO: Z Learom se bomo tolkli. Kdo bo poveljeval?

GERTRUDA: Seveda ti.

JAGO: Jaz. (*Se ji nalahno prikloni. Nato dvigne glavo ...*) Vse dobro in prav, a lahko bi me postavila obse ...

GERTRUDA: Misliš kako? Kot kralja? Že tretjega? Narod ne bi prenesel. Imajo me za prišlico, tudi kot kraljico me ne čislajo preveč, naj jim še ne vem kako laskam. Znižala sem davke, uvedla oskrbo revnih, izpustila vse tatove in morilce, zgradila dva templja in največje gledališče, kar jih je človeško oko kdaj videlo. Največje svetovno čudo. Pa nič! Nič! Še vedno mrmrajo, ko se prikažem. Sploh ne razpiram več zaves v nosilnici.

JAGO: Počakaj, da zmagamo. V triumfu zmage bodo sprejeli vse. In zaplodiva potomca, ki bo vreden obeh in ne bo iz suhe Lajevske veje, ki rojeva le ljudi slabiče.

GERTRUDA: Zamisel ni slaba.

JAGO: Paris sprašuje naokoli, zanima ga, dvomi, sumi – kako se je zgodilo. Saj ne da bi nama ne zaupal, vendar hoče vedeti več, vzroke.

GERTRUDA: Naj! Kar naj! Na koncu mu še sama povem resnico! In naj požre ali pa gre!

JAGO: No, to ni ravno pametno. Ljudstvo bi takoj potegnilo z njim.

GERTRUDA: Ta mulc!

JAGO: Sploh ni tako preprosto. Dokler je tista pevka na prostosti.

GERTRUDA: Zakaj je torej sploh še živa?

JAGO: Sama si podpisala svobodo za vse. Malo je prismuknjena, le kdo ji bo verjel?

GERTRUDA: Veš torej, kje je?

JAGO: Vem – saj ti pravim. Vem. Zaklana bo in potem mir s tem.

GERTRUDA: No, vsaj ena dobra novica. Glej, da zagotovo opravijo.

JAGO: Dobim njeno glavo.

Gertruda prime Jaga za glavo in mu zre v oči.

JAGO: Kaj počneš?

GERTRUDA: Ogledujem se.

JAGO: In kaj vidiš?

GERTRUDA: Lepa sem.

JAGO: Lepa si.

GERTRUDA: Še vedno me obožuješ. Vendar ...

JAGO: Kaj?

GERTRUDA: Tam na koncu mi nekaj ni všeč.

JAGO: Vse ti ne more biti všeč.

GERTRUDA: Tudi tebi ne. (*Ga odrine.*) Zato raje zadrži zase.

JAGO: Ljuba, zakaj si še slabe volje?

GERTRUDA: Ker vem, da je tudi Ojdip nekje živ.

JAGO: Že mogoče.

GERTRUDA: Dejal si, da ga bodo v gozdu gotovo požrle zveri.

JAGO: Ga pač niso. Pustil sem ga samega sredi najtemnejše gošče. Pa kaj je to tako važno? So že bogovi tako hoteli.

GERTRUDA: Nič ne verjamem tem kockarjem. (*Sama zase.*) Moti me, da je živ. Ko slišim zanj, me opomni. Ne želim, da me opominja. Kajti potem si želim, da bi bil tukaj. Ljubila sem tega nadarjenega fanta. Pet let ni bilo dovolj, da bi ga pozabila, pet let in niti en dan, da bi z muko ne mislila nanj. (*Jagu:*) Želim, da ga ubiješ.

JAGO: To vse bi bilo lahko že zdavnaj z veliko gotovostjo opravljeno.

GERTRUDA: Se boš pač potrudil in ga poiskal. In ne želim nobenih prič.

JAGO: Prav. Grem. Nikoli ti nisem česa odklonil.

GERTRUDA: Le glej, da se to kdaj ne zgodi.

JAGO: Kot zapovedujete. (*Se prikloni.*) Dve trupli sta kar čedna naloga.

GERTRUDA: Čedna naloga za čednega moža.

Naklonjeno se nasmehmeta drug drugemu.

Tema.

Peti prizor

Hamlet in Antigona kot duhova, Ojdip in Nora.

Gozdna jasa ponoči.

Ogenj le še počasi tli. Ob njem spita Ojdip in Nora. Antigona sedi naslonjena na deblo. Hamlet leži z glavo v njenem naročju. Antigona mu nežno navija kodre.

HAMLET: Sestra.

ANTIGONA: Hm?

HAMLET: Kdaj mu poveva?

ANTIGONA: Da je Lajev sin? Najin brat, ki je spal z lastno materjo?

HAMLET: Ja. Morala bi.

ANTIGONA: Zakaj bi mu povedala?

HAMLET: Mogoče je prav, da ve.

ANTIGONA: Ne vem. Ti ga imaš še zmeraj tako rad.

HAMLET: Saj ti tudi.

Tišina.

HAMLET: Brezskrbno je, ko nama nihče ne more prisluškovati. Baalramska palača je imela oči in ušesa.

ANTIGONA: Baalramska palača je imela še marsikaj. Velik gobec, ki je žrl njene lastne prebivalce. Nikar si ne domišljaj.

HAMLET: Česa?

ANTIGONA: Bogovi prisluškujejo. Niti to ne. Ni jim treba. Pač slišijo. In potem povejo, komur se jim zdi.

HAMLET: Kakšne koristi imajo bogovi od ljudi?

ANTIGONA (*se nasmeji*): O, pa jih imajo. Si že bil kdaj v gledališču?

HAMLET: Videl sem glumače na dvoru žoge vrteti in meče požirati. Po vrvi hoditi in peti in recitirati. Saj veš, rad sem imel vse to.

ANTIGONA: Ne, to ni tisto pravo. Videla sem nekoč – skupino, ki oponaša življenje. Si lahko misliš, natanko tako, kot se odvija. Stopijo pred ljudi in potem trpijo, in potem se smejujejo, in potem se imajo radi in se pretepajo.

HAMLET: Potem pa je v resnici kot v resnici.

ANTIGONA: Nič ni kot v resnici. Lahko le poskusimo, da bi bilo kaj kdaj zagotovo. Najbrž se za to trudijo tudi bogovi.

HAMLET: A da jih kratkočasimo?

ANTIGONA: Tudi. Seveda.

Hamlet ihtavo skoči na noge.

HAMLET: Sestrica, rad bi videl te ljudi, te glumače. Kje so?

ANTIGONA: Morala bi jih poiskati. Vsak večer imajo predstavo. Me zanima, kaj tokrat igrajo.

HAMLET: Sestrica, popelji me tja. Prosim.

ANTIGONA: In Ojdip?

HAMLET: Vsi gremo.

ANTIGONA: Prav. Zbudim ga.

HAMLET: Ne. Ga bom jaz. (*Gre k Ojdipu in ga prične klicati.*) Ojdip! Ojdip!

OJDIP (*odpre oči*): Kaj?

HAMLET: Gremo.

OJDIP: Kam pa?

HAMLET: Iskat tiste, ki oponašajo življenje.

Nora se zdrami. Hamlet stopi nazaj k sestri.

NORA (*se zaspano dvigne*): Kaj je?

OJDIP (*se obrne k njej*): Proč moramo. Daleč proč.

NORA: Zakaj pa?

OJDIP: Nekdo išče resnico. (*Vstane.*) Takoj moramo na pot.

NORA (*nejevoljno ponovi*): Zakaj pa?

OJDIP: Ker prihaja bolezen.

Tema.

Šesti prizor

Helena, Jago, Paris in Gertruda.

Pojedina in veseljačenje.

Jago, Helena in Paris, židane volje v prijetnem, malodane pijanskem vzdušju.

HELENA (*v gromoglasnem smehu*): ... In potem niti ni zmogel! (*Še glasnejši smeh vseh treh.*) Da so mu morali pripeljati negodnega fantiča, ni bil več kot kako leto mlajši od mene, in potem se je zaprl z njim. Jaz pa sem čakala. Potem me je dal poklicati in mi oznanil, da ga boli glava. In tako sem na poročno noč spala sama. Drugo jutro pa dobila prekrasno ogrlico iz aleksandrijskih biserov.

JAGO: Ali nima kralj kaj otrok?

HELENA: To so bolj pankrti kot kaj drugega. Dve hčeri, bogve od kod.

PARIS: Goneril in Regan, ti ljubi bog, kakšna imena!

HELENA: Živita v hlevu. Ne govorita, rigata.

PARIS: Menda imata brke in kosmate parklje.

JAGO: Sem slišal, da ima tri otroke.

HELENA: Ena od hčera je umrla zelo zgodaj. Ampak gre glas, da so jo žrtvovali, ko je kralj hudo zbolel.

PARIS: Jago, to so pogani, ti njihovi običaji so tako primitivni. Bogove častijo po letnih časih in jim žrtvujejo ljudi. Samo pokukal sem v to deželo, pa se mi je skoraj želodec obrnil. V slamnatih hišah živijo, se v živalske kože oblačijo in jedo surovo meso. Marsikje sem bil, a kaj takega še nisem videl.

HELENA: Mene so poslali starši tja, ker so mislili, da bodo s tem rešili svoje malo kraljestvo, a seveda iz tega ni bilo nič. Vse so poteptali.

PARIS: Ničesar jim ne dolguje.

JAGO: Torej ti nisi spoznal kralja Leara?

PARIS: Raje sem se obrnil takoj, ko sem videl, kako stvari stojijo.

HELENA: Srečala sva se po naključju. Lear mi je komajda, na mnoga prigovarjanja in prošnje, dovolil obiskati tisto, kar se je nekoč imenovalo moj dom ...

PARIS: In tam sva se srečala.

HELENA: Gospod, Lear je star, utrujen kralj – gotovo je, da ne more zmagati v tej vojni. Še uslugo sem vam naredila, boste videli.

PARIS: Jago, ta dežela je prečudovita – polna potokov in srebrnih rek, belih gora do neba in globokih gozdov. Za Baalram bo to koristna pridobitev.

JAGO: Velikokrat se je že poskušalo osvojiti to barbarsko prostranstvo, a še nobenemu od baalramskih kraljev ni uspelo.

PARIS: Meni bo!

JAGO: Počasi, Paris moj, saj še nisi kralj.

PARIS: Pa bom!

GERTRUDA (*se nenadoma pojavi*): Dokler sem jaz živa, ne!

PARIS: Mati!

GERTRUDA: Princ.

PARIS: Zakaj niste prišli na spoznavni večer?

GERTRUDA: Pijan si.

PARIS: Sem. Srečno sem zjutraj ušel smrti in zdaj praznujemo. Le kdo je najel morilce zame? Tega niti Jago ne ve. Ali veste vi, mati? O, seveda ne, saj so kričali 'Smrt kraljici!' A pognal sem jih v beg kakor zajce!

HELENA: Paris, pijan si ...

GERTRUDA: Ali mali laže? Jago?!

JAGO: Kaj pa vem. To prvič slišim. Do mene ni prišlo nič.

PARIS: Glumača! (*Se reži. Nato se narejeno zresni ...*) Kakšna mračna skrivnost se je zatekla med te zidove, kaj se dogaja z našo prelepo palačo, da je naenkrat izgubila zdravo barvo? Kdo bi mogel to vedeti, kdo nam razodeti?

GERTRUDA: Kaj je še novega?

PARIS: Ženim se.

GERTRUDA: Si mislim.

JAGO: Sedite ... (*Vstane in ji vljudno prepusti stol.*)

GERTRUDA: Ne, mi je tako čisto dobro. Vidim, da me niste pogrešali.

HELENA: Gospa velika kraljica, rada bi vam povedala ...

GERTRUDA: Od tebe ne želim in nočem nič.

JAGO (*spravljlivo*): Gertruda ...

GERTRUDA: Me, brez skrbi, ne bi bilo sem, a pred vrati našega mesta se je pojavilo nekaj ... čudnega. (*Tišina. Sprašujoči pogledi.*) Zdi se, da bo konj, ogromen lesen konj. Spravno darilo – pravi sel – prinašalec tega pisma. (*Izroči zvitek Jago, ki ga takoj prične brati.*)

PARIS: Kaj piše?

JAGO: Learovo darilo je. Pogan piše, da si je premislil, ne bo nas napadel. Naj kar obdržimo to candro. (*Vsi pogledajo Heleno. Gertruda se zadovoljno nasmehne.*) In da je ta konj spravno darilo. Umetnina njihovih rokodelcev, ki naj še dolgo govori o slavi obeh kraljestev.

PARIS: Kakšen pa je?

S Heleno stečeta na balkon.

PARIS: To pa je čudo!

HELENA (*navdušeno*): Ogromen je!

Tudi Jago se odpravi pogledat in se vrne.

GERTRUDA: Si zdaj zadovoljen, moj previdni general – kot kaže, ne bo vojne.

JAGO: Ali je moja gospa?

PARIS (*vpije nekomu spodaj*): Spustite ga noter! Spustite ga noter!

GERTRUDA: Mi je malo mar.

JAGO: Helena ...

Molk.

PARIS: Odprite vrata! Spustite ga noter!

JAGO: Naveličal se je bo.

GERTRUDA: Ne vpij toliko, Paris! Konj ostane zunaj.

PARIS (*priteče noter*): Zakaj pa? Mati, zakaj?

HELENA (*se pridruži Parisu*): Saj je vendar darilo.

GERTRUDA: Ne zaupam tem barbarom.

PARIS (*Jagu*): Jago! (*Ta ne reče nobene.*)

GERTRUDA: Pridi sedaj z menoj, Helena. Nekaj reči si imava povedati.

PARIS: Jaz grem zraven.

GERTRUDA: Daj no, Paris, saj ji ne bom nič naredila ...

HELENA (*ga objame in poljubi*): Je že dobro, ljubi. To nama bo obema koristilo. (*Se s kraljico odpravita.*)

JAGO: Kaj bomo pa s konjem?

GERTRUDA: Naj kljuse odpeljejo, od koder so ga pripeljali.

Tema.

Sedmi prizor

Othello, Gertruda in Paris.

Prestolna dvorana.

Kraljica na prestolu, pred njo v poklonu na enem kolenu kleči Othello.

OTHELLO (*spoštljivo vstane*): Poglejte, pa vam tako povem. Ne gre samo za Learovo kraljestvo, vsa plemena so se mu pridružila. Vsi hlepijo po bajnem plenu. Dovolj dolgo, menijo, je izprijeni Baalram kraljeval nad vsemi in se kitil s svojo lažno npravnostjo. Vsi so se uprli temu, da se

ponižno poklonijo veličini vašega mesta in dežele, od koder lahko meni nič, tebi nič vsak nekoliko prenapeti pamž kraljeve krvi pridrvi in jim zaseže posest, odvzame ženo, razbije dragoceno družino, si v okrilju neke legende privošči, kar mu pač pade na pamet. Kot je to storil vaš plemeniti sin in našemu kralju izmaknil najljubšo ženo. Ljudje so tega siti in ni jim bilo težko podati se na ta pohod, še posebej s takšnimi obeti za veliko bogastvo, ki ga trošite na vašem dvoru.

GERTRUDA: Ah, gospod poveljnik, Othello, mar ne? (*Oni prikima.*) Leta pomanjkanja, predvsem nenaklonjenosti s strani bogov, so mučno oklestila naše, kot vi pravite, bajno bogastvo. To je eno. Drugo pa, kakor da ste pozabili na naše obzidje, ki je bilo pred tisoči let zgrajeno pod samim budnim očesom bogov; legenda pravi, da so oni sami sestopili s svojih tronov in pomagali postaviti to čudo.

OTHELLO (*se nasmehne*): Mesto je resda čudovito. Notri je veliko bolj vegasto in hribovito, kakor se zmore oceniti na daleč. Znana mi je vsa zgodba vašega veličastnega, od božje roke utrjenega mesta, trdnjave. Vendar je bilo to takrat deležno naklonjenosti, kot sami pravite, bogov. A kako je danes, naj vas opomnim, že za časa zadnjih dveh kraljev, uničilo vas skoraj – suša, ujme, bolezni. Tudi zdaj se lahko kaka nesreča prikrađe. To pride hitro. Nikoli se ne ve.

GERTRUDA: O čem pa govorite?

OTHELLO: Predvsem o nenaklonjenosti bogov, če smem biti tako drzen in povedati, kaj mi je na umu.

GERTRUDA: Seveda. Vam pa so naklonjeni.

OTHELLO: Morebiti. Sovražniki so se spreobrnili v prijatelje, vreme je bilo našemu pohodu več kot naklonjeno. Nekaj bo na tem.

GERTRUDA: In sedaj ste se ustrašili?

OTHELLO: Česa? Prelivanja krvi? Puščati kri je nam barbarom vendarle v zadovoljstvo. Ne, ni to. Lear se bo umaknil, naj vam zaupam, ampak ne iz vojne.

GERTRUDA: Kaj pa?

OTHELLO: Odložil bo kraljevi plašč, šel živet v samoto.

GERTRUDA: In jaz naj vam verjamem. Zakaj pa?

OTHELLO: Sanjal je.

GERTRUDA: Sanje niso resnica.

OTHELLO: Tega nihče ne ve. V njih obstane pred vašim obzidjem. Mesto sicer osvoji.

GERTRUDA: A tako. Nikoli si ne bi mislila, da bo krvoločni Lear kaj dal na takšne sanje. Ampak do sedaj sem že spoznala moč sanj in to, kakšen vpliv imajo lahko na človeka.

OTHELLO: Prav so imeli o modrosti, za katero se govori, da krasi vaše razmišljanje. Prav zategadelj vas prosim, zapeljite konja mimo zidov v mesto. Saj je samo darilo, spravna daritev mojega gospodarja vaši kraljevi družini, in vse se bo pozabilo. Learovo kraljestvo in Baalram – prijatelja? Tega še ni bilo. Pohlep ljudstva bomo zadovoljili z veličastno slavo združenih kraljestev. Naše sedaj na veliko vpije po zadostitvi prizadejane mu sramote. Vem, da so vaši zidovi trdni kot železo in visoki kot gore, ali vi še ne poznate jeze našega kralja, ki je kot vihar, ki se razbesni nad deželo, nič mu takrat ne sme stati na poti, in če mu bodo pritegnili še bogovi ... Nihče ne ve, kako se stvar zasuče, ne glede na sanje. Če bo treba, se z lastnimi zobmi pregrize skozi ta vaš zid.

GERTRUDA: A jih še ima? Slišim, da ni več najbolj pri močeh.

OTHELLO (*se nasmehne*): Ne verjemite klepetanju male podeželske plemkinje, ki hoče vsem zrasti čez glavo. Pazite se je.

GERTRUDA: Mislite?

OTHELLO (*se znova nasmehne*): Gotovo ste slišali svojevrstno zgodbo o begu. Najbrž neresnično. Vaš sin je dotično otel, ko je bil kralj odsoten. Izkoristil je gostoljubje ...

GERTRUDA: Ne zanimajo me te umazane podrobnosti in čenče. Stanje je takšno, kot je.

OTHELLO: In vaš odgovor mojemu gospodarju?

GERTRUDA: Konj ostane zunaj.

OTHELLO: In če sem še enkrat bolj drzen in vas vprašam, zakaj?

GERTRUDA: Ne zaupam vam in ne vašemu Learu. Odpeljite ga, da bo prehod prost, sicer ga zažgemo.

OTHELLO: Prav. (*Se prikloni.*) Naj se izvrši vaša volja ... in volja neba. Zbogom, vaše visočanstvo. (*Se odpravi.*)

GERTRUDA: Zbogom, vojskovodja. (*Čez hipec.*) Gospod poveljnik Othello?

OTHELLO: Prosim?

GERTRUDA: A svoje žene pa ne želi več nazaj?

OTHELLO: Prosim?

GERTRUDA: Vaš kralj Lear, ukradene žene ne želi nazaj? O tem sva kar pozabila govoriti.

OTHELLO (*se nasmehne*): Seveda jo želi. Najbolj na svetu.

GERTRUDA: No, potem pa je vse tako, kot mora biti.

OTHELLO: Natanko tako. (*Se še enkrat prikloni in hoče oditi.*)

GERTRUDA: Ste vi poročeni?

OTHELLO: Jaz? Ne.

GERTRUDA: Kako da ne?

OTHELLO: Imam priležnice.

GERTRUDA: Vsekakor. Prišel bo čas, ko boste tudi vi srečali takšno, ki vam bo zmešala glavo.

OTHELLO: Morebiti.

GERTRUDA: Plemenit mož ste. Čeprav ste ...

OTHELLO: Maver. Če je kje kraj, kjer naj to ne bi motilo nikogar, je to prav Baalram.

GERTRUDA: Čeprav ste na njihovi strani.

OTHELLO: Ali naj to razumem kot povabilo?

GERTRUDA: Razumite, kakor želite. Povejte vašemu kralju, da bi mu še kako rada vrnila njegovo priležniško ženo, vendar se moj sin s tem ne strinja. Ima jo za svojo srečo. Lastnemu sinu vendar ne morem odtegniti njegove sreče, pa naj si bo ta še tako iz trte izvita. Zanj je še kako oprijemljiva. Osrečuje ga.

OTHELLO: Veliko nesreče bo prinesla ta njegova sreča.

GERTRUDA: Ne vsem.

OTHELLO: Vaša modrost vas dela veliko vladarico.

GERTRUDA: Pravijo tako. Vendar sem tokrat najbrž le samica, ki ščiti svoj naraščaj, kakor ve in zna.

OTHELLO: Imate vso pravico.

GERTRUDA: Zbogom, veliki vojskovodja. Iz vas še bo kaj.

OTHELLO (*se nasmehne*): Upam. Zbogom.

Odide.

GERTRUDA: Mož iz prejšnjih časov. Njemu so bogovi naklonjeni, to je moč takoj prepoznati. Gotovo je pravi junak v borbi, zvit in okreten. Temu ne gre za denar; le da svoje delo pošteno opravi. In kje je moja kreatura?

Vstopi razburjeni Paris.

O, glej ga, sinči!

PARIS: Mama, kaj je hotel tale?

GERTRUDA: Kaj misliš?

PARIS: Seveda je ne boste izročili!

GERTRUDA (*odkima*): Seveda je ne bom.

PARIS: Konja bi pa lahko spustili noter. Bajne zaklade skriva. Med ljudstvom se govori, da so ga sami bogovi stesali in da ima velike moči!

GERTRUDA (*se nasmeji*): Ha, ha, ha, ta poganski kozel! Ne bodi smešen, samo zvijača je!

PARIS: Ah, mama ... (*Razočarano zamahne z roko.*) Kaj sta govorili s Heleno?

GERTRUDA: Saj ti ona pove.

PARIS: Noče. Tako srečna je in brezskrbna. Takšna nagla sprememba, pa samo z vami je govorila. Malo me bega. Saj nimate česa za bregom, mama?

GERTRUDA: Paris, sin moj, kako pa gledaš na svojo mater? (*Stopi k njemu in ga prime za glavo.*) Dobro ti želim. (*Ga boža po glavi.*) Je čisto spodobna deklica.

PARIS: A ne?

GERTRUDA: Veliko je pretrpela.

PARIS (*se ji iztrga*): In zdaj želim, da bi bila srečna!!

GERTRUDA: Saj bo, sinko moj, saj bo. (*Ga znova prime za glavo in prične božati.*) Si videl kje Jaga?

PARIS: Ne. (*Ga boža. On prede.*) Mama?

GERTRUDA: Hm?

PARIS: Kdo vlada našemu kraljestvu?

GERTRUDA: Jaz.

PARIS: Mislite, da ne neka mračna sila?

GERTRUDA (*govori z globokim narejenim glasom, zadnjo besedo zavpije*): Mračna, mračna sila, ki bo neko noč prišla in te požrla! Buuaa!!! (*Ga prestraši. In potem žgečka, da se na vse grlo krohota, mati pa z njim. Ko se umirita ...*)

PARIS: Mama! (*Se nasmejita. On nasloni glavo v njeno naročje. Mati ga gladi po laseh. Čez čas ...*) Mama?

GERTRUDA: Hm?

PARIS: Kako to, da sta se kralj Ojdip in moj brat spopadla?

GERTRUDA: Joj, ljubi, že stokrat si to vprašal. (*Spet ga gladi po laseh. Tišina. Paris zapre oči. Čez čas ...*)

PARIS: Mama, kje je moja sestra?

GERTRUDA: Jago jo je umoril.

Paris jo pogleda. Gledata se ... In on se ji nasmehne.

Tema.

Osmi prizor

Helena, Othello in Jago.

Mračen hodnik, ki se končuje z balkonom. Ta je obrnjen proti občinstvu.

Helena v hodniku nervozno nekoga čaka. Pojavi se zakrinkana postava, Othello je.

HELENA: Othello ...

OTHELLO: Helena!

Planeta si v objem.

HELENA: Kako sem te pogrešala.

OTHELLO: Potrpi. Ne bo ti več treba dolgo čakati.

HELENA: Kaj pravi oče?

OTHELLO: Vojska je že zbrana. Zarana krenejo. V nekaj dneh bodo tu. Vsi so se pridružili. Še Maverlingi. Vsi so siti baalramske strahovlade. Dovolj jim je. Zakopali smo medsebojne razprtije in se združili v vojsko, kot je pod tem obzidjem še ni bilo. Tokrat ga porušimo. To bo konec njihovega gospostva nad svetom. Kako si ti?

HELENA: Komaj še vzdržim. Če me ne bi gnala ljubezen do tebe, bi se že zdavnaj zagnala z obzidja.

OTHELLO: Ni mi všeč, da te je tako žrtvoval.

HELENA: Saj mu ni bilo treba prositi.

OTHELLO: Zakaj ravno ti?

HELENA: Othello, moj ljubi, neštetokrat sva že to prečesala. Kako naj zahtevam od sester takšno žrtev, ko pa sta obe že poročeni.

OTHELLO: Ti si pa moja! In znorel bom zaradi te tvoje žrtve.

HELENA: Pst! Da kdo ne pride. Tudi ti potrpi. Nekajkrat še grem s tem mulcem v posteljo, potem bom pa spet tvoja, na veke vekov.

OTHELLO: Do konca.

HELENA: Do konca konca.

Se strastno poljubita.

OTHELLO: Samo da česa ne posumijo.

HELENA: Nikoli. Kraljica je tako vase zaverovana, da ne opazi ničesar drugega, razen tega, kar sama želi. Paris je še otroče. Navdušen je nad mojimi posteljnimi spretnostmi. Kot igrača je v mojih rokah.

OTHELLO: Vidim, da to ni tako nedolžno.

HELENA: Ljubi. Ne bodi ljubosumen. Samo malo žal mi ga je, to je vse.

OTHELLO: Težko prenašam tvojo naklonjenost do njega ...

HELENA: Dobro veš, zakaj! Oče nikoli ne bi pustil, da se poročim s teboj. Sedaj pa mi nobene nagrade ne bo mogel odreči. Takoj, ko dobi to, kar

si že vse življenje tako želi. Ampak jaz nočem druge nagrade, jaz želim samo eno – tebe!

Se znova poljubita.

OTHELLO: Kako bom s težkim srcem čakal, čakal in hrepenel ... Še enkrat pridem.

HELENA: Ne. To je čisto dovolj. Prenevarno je. Zdaj si me videl in to naj za sedaj zadostuje. Odkrijejo te in te usmrtijo, potem zame nič več ne bo imelo smisla.

OTHELLO: Z lahkoto sem se pritihotapil mimo njihovih straž. Tukaj so vsi podkupljivi. Pohlep razjeda mesto.

HELENA: Povej mi, kaj si zvedel o Parisovem bratu in sestri.

OTHELLO: Ne veliko. Brat naj bi bil ubit zunaj zidovja izpod roke kralja Ojdipa. Kar je dokaj čudno, saj sta bila prijatelja. Ojdip je izginil, naj bi odšel sam, zapustil dvor, se odrekel žezlu in kraljici, od sramu. Nihče ne ve natanko, kaj se je pravzaprav zgodilo.

HELENA: In sestra?

OTHELLO: Princesa Antigona? Še manj vedo povedati. Umrla naj bi za sušico. Zelo hitro je moralo biti, saj se je zgodilo že drugi dan po bratovi smrti. Nekoga so sežgali na grmadi, ampak posvečeni pravijo, da to ni bila ona. Vse skupaj je zelo skrivnostno. Kraljica ve, prav gotovo ve, in tisti njen svetovalec ...

HELENA: Jago?

OTHELLO: Da.

HELENA: Srepi mož. Ta me edini bega. Včasih, ko me pogleda, se mi zdi, da ve. Ampak to je le strah. Ali pa sem mu všeč.

OTHELLO: Ali ti je kaj takega rekel?

HELENA: Ne. Je pa začuda prijazen, kadar je sam z menoj. Ob kraljici je drugačen.

OTHELLO: Všeč si mu.

HELENA: Četudi. To ne more škoditi. Izkoristila bom to naklonjenost. On mi gotovo pove kaj več.

OTHELLO: Kaj več? Ne igraj se z ognjem. Kaj se njihove zdrahe tebe tičejo.

HELENA: Očetu bi lahko prihranila veliko truda in rešila veliko življenj, če bi mi uspelo Parisa postaviti za kralja. Ali pa vsaj konja kako zapeljati noter.

OTHELLO: Škoda za konja. Kraljica ni neumna.

HELENA: Grem stavit, da je stara vešča kriva za izginotje vseh treh. Pha, to se lahko samo v Baalramu zgodi – umori princev in kraljev zamolčani in nekaznovani.

OTHELLO: Pusti to. Naj gre svojo pot. Njihova pot je že zdavnaj utrjena, z umori in izdajstvi. Že usoda starega kralja je dokaj čudna. Midva sva drugačna. To ni najina stvar. Prišli bomo z vojsko in opravili svoje. Jaz jo bom vodil.

HELENA: Othello, to je velika čast!

OTHELLO: Pst! Tvoj oče najbolj zaupa meni. Mogoče ti sploh ne bi bilo treba biti tukaj.

HELENA: Prav. Besede ne več o tem. Kar je, je. Moram nazaj. Da me Paris ne gre iskat. Pazi se. Kmalu se vidiva.

OTHELLO: Čim prej, Helena.

Se strastno poljubita.

HELENA: Grem zdaj.

OTHELLO: Na skorajšnje snidenje.

HELENA: Na skorajšnje snidenje.

Odhiti in mu pomaha. On pomaha nazaj. Pogleda levo in desno ter si povezne kapuco čez glavo. Odhuli se proč.

Tišina.

Izza vogala počasi stopi Jago. Nič ne reče. Pride na balkon in se nasloni na ograjo. Mirno, spokojno si prižge cigareto. Gleda predse, opazuje nebo, ki naj bi bilo pred njim, in z užitkom puha dim v zrak. Tako nekaj časa stoji. Škržati se oglašajo. Z roko si potegne čez brado, odvrže cigareto in jo z nogo ugasne. Odide.

Tema.

Deveti prizor

Othello, Jago.

Hodnik baalramske palače, po katerem hiti Othello. Jago mu izza vogala stopi nasproti.

OTHELLO: Kdo pa ste?

JAGO: Glavni general baalramske armade in kraljičin zaupnik.

OTHELLO: Jago.

JAGO: Tako je.

OTHELLO: Kaj hočete?

JAGO: Spustim vam konja noter.

OTHELLO: Kako boste to dosegli?

JAGO: To prepustite meni.

Othello najprej premišluje.

OTHELLO: No, prav. In kaj si obetate od tega?

JAGO: Priporočite vašemu kralju moje ime.

OTHELLO: Prav. Zbogom, general.

JAGO: Zbogom, poveljnik.

Tema.

Deseti prizor

Gertruda, Jago, Paris.

Kraljičina spalnica.

Gertruda leži v postelji, vsa v poveljih. Obraz ima ranjen od bolezni. Ob njej Jago in Paris.

PARIS: Prav. Uklonim se volji bogov. Vendar pod enim pogojem.

GERTRUDA: Pod pogojem. Ti izbiraš pogoje, medtem ko ljudje znotraj teh zidov cepajo kot muhe!

PARIS: Mati, saj veste, da ne zavoljo mene. Nisem jaz ta, ki je ukazal spustiti konja v mesto.

GERTRUDA: Ne vem, kdo drug bi to lahko bil.

PARIS: Nekdo, ki je vedel, da je poln kužnih klic. Mogoče Jago?

Jago se prešerno nasmeji.

GERTRUDA: Paris, ne govori neumnosti!

PARIS: Poglejta, žrtvujem se – svoje mlado, tako obetavno življenje bom položil v krila smrti, le da bosta naš rod in naš narod preživela to strahoto.

GERTRUDA: Plemenito dejanje, morata priznati. A vendar sumljivo vonja po želji, da bi se odkupil. Jago, kaj pravijo bogovi?

JAGO: Pravijo 'mladi kralj'.

GERTRUDA: Saj še ni kralj! (*Zakašlja.*)

JAGO: Gertruda, ne naprezaj se.

GERTRUDA: Ne bomo vendar zdaj na koncu iskali zavetja pri njih!!

JAGO: Kaj nam drugega preostane?

PARIS: Ko odgrnemo zaveso blagostanja s stvari, ki nam napolnjujejo dušo in telo na tem svetu, ne preostane nič, razen golega življenja. Ali ni to edino, kar človek ima? Še ljubezen mine. Moja je. Vem, mati, kaj mislite: Torej vse zaman, ta vojna in to pustošenje po mestu. Najbrž imate prav. Ne bi vas smel zamenjati. No, saj vas tudi nisem. Moje srce je odprto in veliko, še koga bi lahko sprejel vanj, še koga bi lahko z enako silo ljubil. Vendar me to ne zanima več. Rad bi vedel, kako je končala moja sestra, kajti tako, do pičice natanko tako, želim končati sam.

GERTRUDA: Torej na grmadi?

PARIS: Ne mati – ste pozabili? Sestra je umrla od sušice. Ne žalite me več s tem sprenevedanjem. Vsi vedo, da je na tisti grmadi končala neka pevka! Zato mi ne prikrivajte več resnice. Jago, vem, da veš ...

GERTRUDA: Jago, odpelji ga tja.

JAGO: In potem?

GERTRUDA: Potem upajmo na čudežno rešitev.

PARIS: Mi boš povedal?

JAGO: Pridi, Paris, z menoj. Pokazal ti bom.

Se odpravi z njim.

GERTRUDA (*pohiti k njemu, da ga objame*): Sin moj!

PARIS (*se tako sunkovito obrne, da kraljica kar otrpne*): Kdo?

GERTRUDA (*Jagu*): Pahni ga k sestri.

Jago in Paris odideta. Kraljica vzame ogledalo in se pogleda. Zakriči in ga besno zabriše po tleh. Glava ji nemočno pade na vzglavnik.

GERTRUDA: Oh ... prazne marnje ... moč, ki sem jo vse življenje zbiral. Ko te zapusti, te zapusti enako kot šibkost. Na koncu smo vsi odurni. (Zakriči.) Jagoooo!!! (Na vratih se pojavi Jago. Zažene vanj ogledalo.) Zakaj se tebe bolezen ne dotakne?! (Ogledalo se razleti na vratih, ki jih Jago v zadnjem hipu zapre, da se ubrani. Gertruda prične kričati.) Jago! Jago?! Jagoooo!!! (Kriči.)

Tema.

Enajsti prizor

Jago, Paris (samo njegov glas).

Pod baalramskim obzidjem, kjer je vhod v kraljevo grobnico. Temačno je. Jago kadi. Sproščeno in z užitkom.

PARIS (NJEGOVO GLAS IZ GROBNICE): Jago, čigavo okostje je tole?

JAGO: Tvoje sestre.

PARIS (NJEGOVO GLAS IZ GROBNICE): Jago, o čem pa govoriš?

Jago kadi.

PARIS (NJEGOVO GLAS IZ GROBNICE): Jago, si ti zaprl vrata?

Jago kadi.

PARIS (NJEGOVO GLAS IZ GROBNICE): Jago, me slišiš? Kaj počneš?! A si ti zaprl vrata? Ne morem ven. Jago, slišiš?! Veeeen!

Tema.

Dvanajsti prizor

Gertruda in Jago.

Prestolna dvorana.

Kraljica z ogledalom. Vsa prekrita s krastami.

GERTRUDA: Ta prelepa čakalnica. (*Se razgleda naokrog.*) Svet je ena sama čakalnica za smrt.

Med dežnimi kapljicami je suho. Med trenutki je neskončnost. Treba je samo znati zajeti, ujeti. Med odbijanjem srca je tišina, med dotiki so stvari. Treba je samo znati zajeti ...

Pride Jago z amforo. S tekočino iz nje pričenja polivati Gertrudo.

GERTRUDA: Jago, kaj počneš?

JAGO: Polivam te s katranom.

GERTRUDA: Se ti meša? Zakaj?

Se mu vsa izmozgana od bolezni komaj še izmakne. Jago jo poliva.

GERTRUDA: Jago?! Se ti meša?!!

Jago poliva. Kraljica upre pogled predse.

GERTRUDA: Kje je Paris?

JAGO: Pri sestri.

GERTRUDA: Zakaj se tebe bolezen ne prime?

Jago odloži amforo.

JAGO: Prebolel sem že vse bolezni.

Gre proč.

GERTRUDE: Kam greš?

Jago se vrne z gorečo baklo.

JAGO: Sem že nazaj. Prinesel sem ti sonce.

GERTRUDA: Zažgal me boš ... (*Gleda baklo.*)

JAGO: Tvoj veliki mož mi je dal v roke svojega prvorojenca. Da ga uto-pim.

GERTRUDA: Zakaj mi zdaj to govoriš?

JAGO: Vendar ga njegov podložnik ni ubogal. Košarico z otrokom je položil na baalramske valove in otroka prepustil toku. A tudi tega se je pokesal. Pognal se je po reki, da bi otroka rešil. Skoraj ves dan se je na konju v dežju podil ob bregu, da bi bil kos zimskemu baalramskemu toku, a na koncu je bil prepozen. V prid deteta, ki ga je našla mimoidoča karavana tujcev, pri katerih si je zvesti podložnik posušil oblačila in prespal ter se drugo jutro mogel sam prepričati o nadaljnji varni usodi princa. Doživel je tudi, kako sta otroka njegova nova starša, bogata trgovca z dišavami plemiške krvi iz neke daljne dežele, poimenovala: Ojdip.

GERTRUDA (*začne histerično kričati*): Kaj mi govoriš?! Kaj mi to govoriš?! Misliš, da nisem vedela?! Misliš da ne prepoznam telesa in krvi svojega sina! Lastnega sadu! (*Plane vsa krastava in gobava po Jagu, ki se ji izmakne.*) Ti strup! (*Obleži na tleh. Hropeče ..*) Zažgi. Zažgi ... Daj, ... reši me!

JAGO: Bolezen je treba izžgati iz tega mesta. (*Počasi spušča baklo k njej. Ona nemočna na tleh sunkovito diha.*)

Tema.

Trinajsti prizor

Paris (kot duh), Ojdip.

Gozd.

PARIS: O, kako se veter vedno trudi za nas. O, kako se sonce in nebo! Toliko luči in toliko jasnine, toliko okusa po daljnih deželah in toliko ptic držati v rokah. Kako nesebično mora biti od bogov, da kaj takšnega delijo z nami. Ali pa imajo oni zgoraj še kaj lepšega, boljšega?

Ali sploh kaj delijo? Razen usode. In kako si usoda sploh upa nadeti kak pomen?

Včasih je življenje ena dolga nit in mi smo kot ušesa šivanke, votli in prazni, in sploh ne opazimo, da je kaj napeljeno skozi nas.

Pritava Ojdip.

OJDIP: Kdo je to? Glas poznan ...? ('Zagleda' Parisa.) Nekdo ti je podoban ...

PARIS: Vsi. Duh sem. Mrtev človek, ki ne more ubežati s sveta.

OJDIP: Zakaj ne?

PARIS: Predstavo igrajo. In dokler me bodo rabili, mi ne bo dano usahniti.

OJDIP: Kdo? Kdo te tako potrebuje?

PARIS: Bogovi.

OJDIP: Njim je pa res vseeno.

PARIS: Ko umreš, spoznaš resnico. Srce je samo podaljšek njihovih misli. Kakor se jim zazdi, tako ti ga usmerijo.

OJDIP: S kakšnimi bogovi vasuješ?

PARIS: Z bogovi, ki so hujši od nas. Pravijo, da bo prišel nekdo in nas odrešil.

OJDIP: Slep sem in zato morem videti. Zame ni daljav, ni bližine. Vse je tukaj in vse je tam – kakor pač hočem. Praviš, oni usmerjajo moje srce in prišel bo nekdo, ki bo presekati niti. Kako mu bo ime?

PARIS: Arnemus.

OJDIP (*se nasmehne; tiho sam zase ponovi*): Arnemus ... (*Nato tiho zapoje:*)

Prišel je od neznano kod,
imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan ...

(*Nato Parisu:*) Kako to veš? Ker si duh?

PARIS: Umrl sem ob kosteh svoje sestre. Spraskal sem si nohte do členkov na topi skali.

OJDIP: Pokaži.

Paris predenj potisne v krpe povite in na koncih s krvjo pomazane roke. Ojdip, kakor da gleda.

OJDIP: Ja, prav takšne roke sem že videl. Kadiš?

PARIS: Včasih. Ampak zdaj jih ne morem več držati.

OJDIP: Paris ... (*Za trenutek zakinka, glava mu omahne, nato se zdrami.*)
Tvoja brat in sestra sta tu nekje.

PARIS: Nekje v dvorani sta. (*Gleda naokoli.*)

OJDIP: Šla sta gledat gledališče. Misliš, da nas kdaj izpustijo?

PARIS: Vse je eno samo nizanje. Hip se niza za hipom, trenutek za trenutkom, korak za korakom, neskončnost za neskončnostjo.

OJDIP: Življenje je takšna past.

PARIS: Življenja ne ločuje smrt. 'Nič' izgovarjamo samo zaradi nasprotja.

OJDIP: Tisti, ki nas bo rešil, bo moral biti res nekaj posebnega.

Tema.

Štirinajsti prizor

Gertruda in Jago.

Prestolna dvorana.

Jago sedi ob kraljici, ob njenem zoglenulem telesu, drži jo za roko. Njeno krono ima na glavi.

JAGO: Ljubezen nas vse iznakazi. Zmehča nam hrbtenice in nas položi na tla. Plaziti se nam veli in steguje svoj dolgi nenasitni jezik v ogenj. In naj ga vročina še tako maliči – držimo ga in držimo, dokler ni pepel. Sesuje se v veter.

O, Gertruda, lahko bi bila mati, prijateljica, pristan, a si hotela biti kraljica. Kraljica – a ne ljudem, svoji nenasitni strasti po druženju z bogovi. Koga pa oni rabijo?!

Tukaj doli, tukaj se poskrbi za naše reči. Kaj ti bo obljuba večnosti, ko ne veš, čemu boš služil. Tukaj je treba živeti in gospodariti.

Vsi smo zemlje, zemlje suhe in nerodovitne, in če kdaj res kaj zraste, to čas hitro opustoši.

GERTRUDA (*roteče, z zadnjimi močmi*): Jago, pusti mi umreti.

JAGO (*spusti njeno roko in vstane*): Reva, še umreti ne more. Kakšen je to svet? (*Nato tiho zapoje:*)

Prišel je od neznano kod,
imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan ...

Tema.

TRETJE DEJANJE

Prvi prizor

Lear in Helena in Kent.

Po končani bitki. V ozadju freska opustošenega bojnega polja. Lear ves raztrgan in odrgnjen od boja, razmršen in ponosen – živa slika zmago-slavnega vojskovodje. Helena kleči pred njim, lepa, čista in ponižna.

HELENA: Oče, ali vam nisem zvesto služila? Ali nisem tvegala svojega življenja, da bi se vi lahko maščevali za daljno žalitev, ki vam je bila prizadejana?! Ali nisem pošteno opravila vsake še tako nemogoče naloge, ki ste jo zahtevali? Ali nisem jaz ta, ki je omogočila sestram miren in spokojen spanec, vsak dan tega vojnega pustošenja?! Nisem jaz tista, ki vas tako ljubi, da sem prevzela breme opraviť z vašimi besnimi sencami preteklosti, ki se me sploh ne tičejo?! Nisem jaz, jaz, vaša hčerka, najljubša, kakor sami radi pravite, ki ste jo že zarana vodili s seboj na lov in ji razodevali skrivnosti gozdov, ji pripovedovali o prednikih in o njihovih prednikih, kako so samo po barvi mahu znali najti pot domov in kako so si izgladneli povračali moči s skorjo baalramske cedre?

LEAR: Izgini mi izpred oči! Tvoj izvoljenec naj bo zadovoljen s tem, kar je dobil. To je veliko več, kot sem ti sprva nameraval dati; veliko več kot sramota izгона, kot črne misli storjenih dejanj, ki so mi kipele v glavi in me budile krikoma iz najhujših nočnih mor. Learovo kraljestvo se bo nadaljevalo – večje, veličastnejše, kot je – prek tvojih sester. Vama prepuščam obubožani Baalram – mesto razrušene veličine. Mesto, kjer je legenda o njem le še senca repa potepuškega psa, sestradanega in bičanega od nevljudnosti usode, ki komaj še maha s svojim zguljenim podaljškom. To imejta, to imata! To čuvajta. Kajti nekega dne tudi to izgine. Vsaj nekaj – dežele ne več, imata pa svoji življenji in ostudo vajine ljubezni. Veliko več, kot ima večina tukaj, v tem kraljestvu.

HELENA: Oče, hvala. Na vekomaj vam bom hvaležna.

Helena se prikloni in odide.

Lear gleda za njo. Obrne se. Utrujeno klecne, nič kaj več podoba prejšnjega zavojevalca. K njemu stopi Kent in ga podpre.

KENT: Kralj ...

LEAR: Ah, ti si, Kent. Moj zvesti sluga. Žalosten je dan moje največje zmage v življenju. Srd, ki me je podil vse življenje, je končno ukročen, vendar kaj mi bo to moje zadovoljstvo, ta moja življenjska, pha, življenjska izpolnitev, ko ostajam brez svoje najljubše hčere. Le starec sem, z neznanskimi vrstami zemlje in celim svetom ljudi ali pa brez vsega, le starec sem in nihče ne more utolažiti moje žalosti.

Pelji me od tod, moj zvesti Kent, pelji! Do sedaj se nisem ničesar bal, sedaj pa se in se vedno bom – tega, da mi še kdo kdaj tako stre srce.

KENT: Pojdiva, moj kralj.

LEAR: Hvala bogu, imam še otrok. (*Lear se trudnega koraka odpravi. Se ustavi.*) Pokliči tega cigana Othella, da ga postavim na njegovo mesto. Potem me pelji k mojima hčerkama, naj si odpočijem vsaj ob njuni zvestobi. Te mi pa nikoli več niti z besedico ne omeni.

Tema.

Drugi prizor

Othello in Helena.

Helena stoji vsa nemirna, nekaj nestrpno pričakuje. Skozi vrata, v soj svetlobe, stopi Othello.

HELENA: Othello!! (*Mu olajšano steče v objem.*) Živ si! Živ ...

OTHELLO: Uh ... (*Si obriše potno čelo.*) ... bilo je neznansko naporno.

Sedeta.

HELENA: Kaj je rekel?

OTHELLO: Rekel je, da nas prepušča nam samim. Čim manj besedi, tem bolje. Podpisal sem odstop. Lahko zadržim nekaj zvestih mož, poberem del dogovorjenega plena, in to je to. Pozabimo naj drug na drugega. Zahvaliti se mi ne more za mojo dolžnost. Ostajamo sami.

HELENA (*vzdihne*): Bomo že kako.

OTHELLO: Še vedno imaš možnost ... da si premisliš ...

HELENA: Othello, prosim ... Ne prizadeni me še ti.

OTHELLO: Ne bom ti štel za slabo ... Vem, kako ga imaš rada.

HELENA: Imam ga rada, da, vendar – ali ima on mene? Ali je to kakšna ljubezen, zavoljo barve kože in porekla se odreči lastni hčeri, ki je ob tem še toliko storila zanj? Kot da je naš rod toliko plemenitejši ... Od kod pa smo? Roparji, požigalci, morilci. Požigali smo polja in potem sestradanim prodajali hrano, ki smo jo naropali iz karavan, ki so si jih oni naročili! To smo mi – Learov podganji rod. Še pred sto leti smo živeli v kočah iz blata, se skrivali v zemlji, medtem ko ste vi gradili slavoloke soncu. Lear – ta divji ponosni rod iz blata in podganjih iztrebkov! Zdaj pa ta ne mara več zame! No prav, tudi jaz ne maram več zanj! Naj pogine čim prej ... (*Zahlipa. Othello jo vzame v objem.*) Toliko sem storila zanj, jaz in tudi ti, tako se ponižala, da me vse boli tu notri. Dala sem se drugemu, čeprav ljubim tebe ...

OTHELLO: Samo zato sva še živa.

HELENA: A tako, da je rekel? Bolje bi bilo, da bi me pokončal, kot da mi je dovolil zabresti v to sramoto.

OTHELLO: Sramota je samo odraz nemoči tistih, ki jo očitajo. Kdor ne razume, sramoti. Ali ni najina ljubezen večja kot vse to, še trdnejša in mogočnejša, sedaj, po vseh teh preizkušnjah? Ali ni sedaj jasno, kaj so nama namenili bogovi – kajti še pred kratkim ni bilo nič gotovo, sedaj pa natanko veva, kaj. Posvetiva se sebi! In pozabiva na druge. Tako je in mora biti edino pravilno. Tvoj oče je že prav odločil. Ta Baalram, to sinje kraljestvo, ta zlovešča meglica ob tej kalni reki, je kot prisposodba mulja, iz katerega sva se izkopala. In veš kaj? Spomni se zgodb, legend, bajk

o tej meglici, ki je bila nekoč najlepši in najsončnejši košček tega sveta, h kateremu so se bogovi nekoč milostno sklanjali in ga božali s svojo naklonjenostjo. Baalram bo preživel – znova in spet! In še tisočkrat bo. Vse nas. Nismo ga zaman pet let osvajali. Poglej, kako se je držal – kljub bolezni, ki je zdesetkala ljudi.

Sij njegove veličine je kot zvezdni ustroj, ki ga mogoče kdaj ne vidimo, ampak vemo, da je ves čas tam. Treba je le prepoditi oblake. To je sedaj najina naloga! Natanko ta! In sedaj je v najinih rokah, čistih, neomadeževanih rokah! Dlaneh, žrtvovanih za ljubezen, ne kar tako za neki pohlep – za ljubezen, ljuba moja! (*Ji poljublja roke.*)

Zaženiva se, prikupiva bogovom, vzbudiva upanje v teh izhlapelih ljudeh. Mesto je skorajda prazno, a vendar, še kako radi bodo prišli drugi, kot so že nekoč; tudi takrat, ko je bilo mesto zamašeno in umazano zaradi silne pohote vseh, ki so želeli vanj in so hoteli biti del njegovega veličine. Tvoj oče nama daje več, kot sam sploh sluti – daje nama ključ do legende. To je dovolj, lepa Helena, kajti vrata si napraviva sama. Stopiva notri in se zapriva! Zavihajva rokave! In izstopiva nekoč v vsem svojem sijaju! Vse dobiva nazaj, vse povrneva!

HELENA: Oh, ti moja ljubezen ...

Se mu zagriže v objem. Poljub. Othello vstane in ji ponudi roko.

OTHELLO: Pridi, zgradila bova pristanišče, kot ga še svet ni videl!

Helena smeje vstane. Othello jo objame, zavrtita se. Smeje. Se ustavita.

OTHELLO: Nič se ne smej. Jago mi je razodel čudovit načrt.

Tema.

Tretji prizor

Nora in Ojdip.

Gozd.

Sedita v travi. Ojdip se kremži nad kosom mesa. Ne diši mu. Nora ima dolge goste lase.

NORA: Jej, kaj se spakuješ. Je pač surovo. Ni ognja. Vse okoli naju je vlažno. (*Nora vstane in mu vzame hrano.*) Boš že jedel, ko boš lačen. (*Sede in jé. Še njegov kos.*) Življenje na poti te nauči marsičesa. Neizbirčnosti na primer. Najbolj pa doma. Kdo bi si mislil – tavanja iz kraja v kraj te naučijo doma. Ja, tako je. Pravijo: Dom je tam, kjer je srce. Nora pa pravi: Dom je tam, kjer je ciza. Vsaka jasa, zaplata zemlje, je dobra za dom. Ah, saj ne razumeš. (*Jé. Pohlepno golta.*) Vaša fina sorta, pha! (*Zamahne z roko. Najbrž nima dobrega mnenja o tej 'sorti'. Pred nos mu pomoli ostanek mesa.*) Surovo meso je enako pečenemu. Ah! (*Zamahne z roko, češ, sama nebidigatreba kolobocija in jé.*)

Tišina.

OJDIP: Deset let je mimo. Ne bi morala zdaj nazaj k možu?

NORA (*zelo presenečeno*): O, glejte ga gospoda – vrnil se mu je dar govora!

Tišina.

Mar bi se me rad rešil?

OJDIP: Nimaš dveh malih otrok?

NORA: Malih, pha, ti si mi pravi. Če izračunam, sta zdaj že krepka fanta. Gotovo nastopata z očetom.

OJDIP: Ju ne pogrešaš?

NORA: To se tebe ne tiče. Tudi jaz ne vrtam vate zavoljo tistih tvojih nočnih prijateljev. Kaj pa sta ti povedala, da toliko let nisi črnil besedice?

OJDIP (*se povleče vase*): Stvari sta mi povedala. O meni.

NORA: Si zato cele noči prejokal?

Ojdip je tiho.

NORA: No, saj ti ni treba odgovoriti. (*Zmaje z glavo.*) Da te po vseh teh letih še vedno tako daje.

OJDIP: Saj ju sedaj ne bo več. Šla sta v gledališče.

NORA (*ga nekaj časa gleda, nato ...*): Veš, res si slep, vendar si še zmeraj možakar in pol. Lahko bi začel življenje na novo.

Ojdip je tiho.

Jaz ga bom. Lasje so se mi vrnil. Imam lepe, goste lase. Škoda, da jih ne vidiš. Rada si jih umivam. Kot da bi gnetla najmehkejšo volno. Kot živi se mi ovijajo okoli rok. (*Zasanjano.*) In potem so tako nežni, tako voljni. (*Njemu.*) A hočeš poskusiti?

Mu ponudi lase. Ojdip ne odgovori. Ona nad njegovo nepripravljenostjo zamahne z roko.

Eh ... Kam praviš, da so šli tisti tvoji?

OJDIP: Sejem je bil. Rekli so, da velik. Z artisti, z gledališčem.

NORA: Kaj je to gledališče?

OJDIP: Življenje oponašajo. Jočejo, kot da gre zares. Tudi kregajo se.

NORA: Ah, vi bogatunska sorta, česa vsega si ne izmislite za svoje kratkočasje. Življenje gre po kapljicah, vem – včasih jih gledam, te kapljice. Nič kaj osvežilne niso. Kaj bom s tem tvojim gledališčem? Saj imam tebe. Bolj si mi zanimiv kot ne vem kako spretni glumači.

Tišina. Ga pogleda.

Zdaj bi mi lahko povedal.

OJDIP: Nimam kaj.

NORA: V teh desetih letih sva postala, lahko temu tako rečeva, ja: resnična kompanjona. In prav je, da mi poveš.

OJDIP: To nikoli ne bo pomembno.

NORA: Odhajam, veš. Deset let sva rekla. No, in zdaj so ta leta mimo. In zahtevam plačilo. Kot po dogovoru.

OJDIP: To si si sama izmislila. Jaz nisem nikoli pristal.

NORA: Nič nisi imel proti. Bilo ti je prav z mano hoditi in živeti od mojega petja. Zdaj boš pa berač.

OJDIP: Mogoče je tako bolje. Mogoče bi me morala pustiti umreti, pustiti, da me raztrgajo zveri.

NORA: Vsaka bolečina otopi.

OJDIP: Moja ne.

NORA (*nestrpno dvigne glas*): Pa kaj te daje, za vraga?! (*Stopi k njemu in skoraj nežno nadaljuje.*) Enkrat samkrat se nisi nasmehnil v teh desetih letih. Enkrat samkrat nisi bil srečen, nisi spal, ne da bi te tlačila mora, in niti enkrat samkrat nisi vsaj z besedico namignil, kateri vrag se je zalezal vate. (*Ga boža s prstom po licu.*) Ne zanimajo te bogovi, ne zanimajo te ljudje. Samo tisto, kar ti vidiš. Vendar ... nisi nor.

Ga poljubi. On se takoj odtrga od nje.

OJDIP: Ne!!

NORA: Ali pa si ... nor.

OJDIP: To bi že zdavnaj moral narediti.

NORA: Kaj?

OJDIP: Biti sam.

NORA (*vrešče*): Saj si! Saj si!! Ves čas si sam! Sam! Sam! Sam! In samo sam – ti sam!! Nisem še videla nikogar, ki bi bil bolj sam kot ti!! (*Ojdip se obrne proč. Ona se umirja. Zaradi razburjenja težko diha.*) Ko bi vsaj imel svetlobo. (*Stopi k njemu. Zazre se vanj. Ojdip gleda proč. Nora zahteva.*) Poglej me. Poglej, ti pravim. (*Ojdip jo 'pogleda'.*) Na kaj misliš cele dneve?

OJDIP: Na oblake.

NORA: Na modro nebo?

OJDIP: Na ognje.

Tiho sta. 'Gledata' se. Ojdip dvigne roke.

OJDIP: Kakšna si ...? *(Se je dotakne. Tipa po njej.)*

NORA: Nos imam malo kljukast, kot vsi v naših krajih. Imam lepo polt in ustnice. Po materi.

OJDIP *(zamišljeno)*: Biti moraš lepa ...

NORA: Moram. *(Prikima.)* Ampak nisem. Močne ličnice in brado na oval sem dedovala od starega. *(Ojdip se dotakne teh predelov.)* Bil je razbojnik. Ni bil kaj nadarjen. Bolj krut kot nadarjen. *(Se umakne, sede. Vzdihne.)* A tudi za to moraš biti nadarjen. *(Vstane.)* Zbogom, nori Arnemus. Jaz grem. *(Vzame culo in se odpravi.)*

OJDIP: Nisem Arnemus.

Nora se ustavi, obrne se in ga pogleda. Gleda ga. Nato zamahne z roko.

NORA: Eh, saj je vseeno. Mojega imena nisi nikoli izgovoril.

Se obrne in odide. Ojdip zamišljen obsedi.

Tema.

Četrty prizor

Lear, Goneril in Kent.

V Learovi sobi na gradu njegove hčere Goneril, kraljice Vzhodnega kraljestva.

LEAR: Ne omenjaj mi teh dveh trgovcev.

GONERIL: Res je, oče. Pravijo, s pomočjo bogov jima je uspelo. Nekako sta se jim prikupila. In imata odličnega svetovalca, nekega Jaga.

LEAR: To pijavko, ki sem jo pustil pri življenju, ker je v mesto spustil konja.

GONERIL: Niti sledu vaše bolezni ni več. Ulice so čiste in vodo lahko pijejo iz vodnjakov; ni jim je več treba nositi iz reke. Mesto cveti.

KENT: Slišim, da je pristanišče pravo čudo.

GONERIL: Človeški trud bi ne zmogel tako velikega podviga. Razširili so Baalram, ki je zdaj vse do mesta prav tako širok kot v svojem izlivu, tako da morejo sedaj tudi največje ladje pristati tako rekoč ob palači.

KENT: Zelo prebrisano. Rastovarjajo in nalagajo v samem mestu in hkrati prodajajo.

GONERIL: V le nekaj mesecih so se dvignili iz pepela in ljudje znova govorijo o čudu!

LEAR: Slišiš?! Me ne zanima!

GONERIL: Oče, kaj ste spet sitnari kralju zavoljo preureditve palače?

LEAR: Hm, a tvoj mož ... Aja, je kralj zdaj, ja, hm ... Ja, sva se sporekla, za nič. Hčerka, ne vem, vi mladi kot da ste čisto brez občutka za tradicijo. Kaj mora res vse izgledati kot plagiat baalramskega dvora? Kaj nista rekla, bi vama izvolil Baalram.

GONERIL: Ne bomo več o tem. Kar je, je.

LEAR: A zdaj sem pa jaz kriv?! Svojat nehvaležna! Dal sem ti najlepši in največji kos svojega kraljestva, ti pa se do mene obnašaš, kot da sem te za kaj prikrajšal. Moral bi te dati prebičati!

GONERIL: Utihnite! Pri priči utihnite! Niste več vladar, in kljub temu da ste moj oče, se vam ne mislim pokoravati zaradi nekih naključnih sorodstvenih vezi!

LEAR: Naključnih?

GONERIL: Dobro veste, o čem govorim. Nenadzorovano gašenje vaše moške sle nad telesom moje uboge matere res ni moglo privedi do česa drugega, kot do naključne zaploditve ene od vaših hčera. Ene, ki vsaj

pozna svojo mater. Bogve, kje so druge ženske, ki ste si jih tako vsepovprek jemali.

LEAR: Priznam, bil sem divji.

GONERIL: Je to edini izgovor, ki vam pade na pamet?

LEAR: Kaj pa še drugega rabim? Kdo drug bi sploh lahko to sodrgo tako dolgo držal skupaj?

GONERIL: Vsak po sebi sodi. Mojemu možu to drugače uspeva.

LEAR: On je tepec.

GONERIL: Za vas so vsi tepci in vsi sodrga. A niso vsi sodrga. Še posebej moja mati ni bila. Da, bili ste divji in nečloveški, to zadnje predvsem. In potem mi pridete sem in jokate nad svojo neposlušno hčerjo, ki je raje izbrala ljubezen kot svojega krvoločnega očeta, ta pa niti dostojne hvaležnosti ne zna pokazati za njeno žrtev, ki je bila prazna, prazna in brezupna, namenjena le zadovoljitvi očetove kujave narave, prazna in brezupna, kot je bil Baalram, ki ste ji ga milostno pustili, misleč, da bo še prehitro pogorela in se vrnila moledovat k vam.

LEAR: Tiho, da si mi pri priči tiho, strupenjača!

GONERIL: Ali ona vam je šla na roko – saj vas je poznala –, obupana, da bi mogoče le privolili v njeno sklenitev z Mavrom. Ali pa je črni mož le izgovor in ste jo hoteli imeti le zase, za vekomaj!

LEAR: Kent ...!

GONERIL: Kateri del kraljestva ste pravzaprav njej mislili izvoliti, če ste nama s sestro obljubili vzhod in zahod? Kaj bi še lahko ostalo? Njeno klečeplazenje pred vami, brisanje vaše zadnjice, ko ne bi več zmogli dvigniti riti?!

LEAR: Kent, posekaj jo!

GONERIL: Seveda, to je bilo pričakovati – vaša tako imenovana steklost, ki vam je prinesla toliko spoštovanja pri podložnikih in sovražnikih! Nič ni bolj trhlega kot spoštovanje, ki poganja iz strahu! Strah je votel, moj dragi papa, votel, kot ste votli vi in vaše srce! Star prepereli panj. Ta

vaša nekaj – kakor vrlina ali kaj je bila, ki nas je vsa dolga leta držala v strahu, ne pa v ljubezni – je znova bruhnila na dan. Ali sploh veste, kaj je ljubezen, ljubiti, imeti nekoga rad, mu biti mar, skrbeti za nekoga dušo, za nekoga blagostanje?

LEAR: O, ne govori mi o tem, ti sikajoča izmaličena podoba svoje matere!

GONERIL: No, se je vsaj še spomnite. Vsaj nekaj. Ne bi pričakovala. A se še spomnite, kako je izginila? Potem mi, prosim, povejte ...

LEAR: Vojska! Straža! Pobijte to kačo, izruvajte ji srce, nocoj ga hočem sam požreti! Raztrgam ti ga!

GONERIL: Smešni ste, oče! Pa vendar mi ne gre na smeh, temveč na bruhanje, kot mi je šlo vsakokrat, ob kakršnem koli izkazu vaše nežnosti. Niti mojega pljunka niste vredni.

LEAR: Kent, pokliči vojake, naj naredijo, naj storijo, naj jo zakoljejo – pri priči!

GONERIL: Kent se ne gane. Ker ve ... Nikogar več nimate, ki bi za vas opravljal umazana dela, ki ste jih vendarle najraje počeli sami ... Starček, divji le še v trepetanju ...

LEAR: Podlica!

GONERIL: Kar dobro ste uganili, ko ste se odrekli prestolu in kraljestvo razdelili med hčere. Drugače bi najbrž umrli, crknili – zabodeni v spanju, zastrupljeni pri mizi, porinjeni v globino. Zdaj pa si malo privoščite, no, dajte, použijte na veliko to svojo razžalitev, ki vam jo tako širokosrčno poklanjam v imenu vsega Learovega kraljestva. Naj vam vsa dediščina vaših grozljivosti z vso močjo pade na pleča in naj vam bo to breme največji in najbolj neusmiljen tiran, neprizanesljiv, neomajen v svoji trdosrčnosti – tako neusmiljeno, kot ste to znali početi vi.

Lear se nenadoma nasmeji. Goneril ga gleda, z zaničevanjem in sovraštvom.

LEAR: Pridi, Kent, greva. Tej se je zmešalo. Greva k moji ljubljeni Regan. Povedat, kako se je njeni sestri zmešalo.

Goneril se nasmeji.

GONERIL: Pa ja. Ona vas bo z radostjo sprejela. Ona vas iskreno, prav iz vsega srca čisla. Ona ve, ve, kako ste s konjem poteptali njeno mater.

LEAR: Coprnica! Nič še ni končano! Se vidiva! Dokler je še kaj moči v teh rokah in kaj volje v tem srcu, pri bogu obljubim, da se vrnem! Regan mi posodi vojsko in potem te naučim spoštovanja do očeta. Tebe in tistega tvojega kmetavza!

GONERIL: Česa? Spoštovanja? Pha! Ni treba. Vedno bom spoštovala vašo nekdano okrutnost, ni se treba bati. In zdaj se poberite.

LEAR: Se še vrnem.

GONERIL: Upam. Moj mož vas bo dal z veseljem razčetreriti.

Tema.

Peti prizor

Helena, Jago, Othello.

Prestolna dvorana na baalramskem dvoru.

HELENA: O, naš Jago!

JAGO (*se ponižno prikloni*): Klicali ste me.

Helena stopi s prestola njemu naproti.

HELENA: Da se ti zahvalimo. Jaz in kralj ...

OTHELLO: Helena, pohitela kot vedno. Jago, kot pravi kraljica, zahvaliti se ti moramo. Odkupili smo vsa ozemlja ob reki in više. Prvič po padcu Baalrama smo spet nekoliko dvignili glavo. Ne preveč odmeven mijavk, a vendar, povem ti, Baalram je na dobri poti, da spet zarjove.

HELENA: Jago, tvoje ideje, tvoji načrti ...

JAGO: Sem le vajin skromni služabnik, kraljica in kralj.

OTHELLO: Daj no, spoznaš se na zadeve. To moraš priznati.

HELENA: Škoda, da nisi kralj, bil bi sijajen.

JAGO: Ja.

OTHELLO: Tako pa vsa slava pripada nama. Glas gre naokoli, dober glas o novi baalramski podjetnosti in mesto se znova polni.

JAGO: Veste, moja kraljica in moj kralj, jaz moram biti hvaležen vama. Najprej zato, ker sta me pustila pri življenju, in še posebej zato, ker sta mi vrnila čast, me sprejela za svetovalca in mi sploh prisluhnila. Toliko pozornosti mi ni naklonil nihče od prejšnjih vladarjev.

OTHELLO: Na njihovo škodo.

JAGO: Hvala za zaupanje. Z velikim veseljem še marsikaj postorim za vas. Lepo je imeti hvaležna ušesa za svoje ideje.

HELENA: Ali še kaj želiš?

JAGO: Ko bo prišel čas, bom že povedal.

OTHELLO: Daj, prijatelj – saj ti lahko rečem tako, prijatelj?

JAGO: Z velikim ponosom sprejmem.

OTHELLO: Kaj počneš zvečer? Pridi k meni igrat strategijo – rad imam to igro, a nobenega pravega nasprotnika. A bi poskusila?

JAGO: Seveda, kralj. V čast mi bo.

OTHELLO: Le pridi.

Tema.

Šesti prizor

Lear, Regan in Kent.

Pred gradom, ki ga je kralj Lear zapustil Regan in njenemu možu, zdaj vladarju Zahodnega kraljestva. Regan je narejeno sladka in prijazna.

REGAN: Očka, ojoj, tako mi je hudo. Ne bo šlo. Žal. Grad je nabito poln. Mož je priredil turnir, da proslavimo obletnico bitke pri Baalramu. Vam v čast.

KENT: No, še dobro, potemtakem je moj kralj še posebej zaželen kot junak te velike zmage!

REGAN: Kent, oče vendar ne želi, da ga še kličemo tako. Ne želi biti več kralj. Ali ne, dragi papa? In seveda ste zaželeni. Hočem le reči, da pač na gradu ni prostora. Z vseh koncev in krajev so prišli plemenitaši, ki jim vendar moramo nuditi primerno gostoljubje. Veste, kako hitro so užaljeni.

LEAR: In kje me boš nastanila, ljuba hčerka?

REGAN: Veste, tako malo časa imam o tem razmišljati. Najbolje bi bilo, da kar pohitita dol v vas do krčme, ker bo tudi tam kmalu vse zasedeno. Slišala sem, da so nekatere sobe prav snažne. O, ljubi očka, tako mi je žal. V najbolj neugodnem času ste prišli. Kaj vam ni bilo lepo pri sestri?

LEAR: Bilo. A zaželel sem si videti tebe.

REGAN (*sama zase*): Ti lisjak odurni. Misliš, da ti bom verjela. Novice od Goneril so prispele prej kot tvoja starčevska naduha. (*Njemu.*) Mogoče bi pa obiskali Helenco ... Sedaj, ko je tako uspešna, bi vas najbrž rada videla.

LEAR (*sam zase*): Že vidim, kam ta psica rep moli.

REGAN: Sem prepričana. Vi bi pa tudi malo obudili spomine na svojo veliko zmago, ko ste s pomočjo bolezni, ki jo je v svoji notranjosti nosil konj, zastupili celo veliko mesto. In potem ste zlahka poklali, kar je ostalo. Kako prebrisano, kako sijajen dosežek!

Lear ji nenadoma primaže klofuto. Gledata se, nato ...

REGAN (*s čisto spremenjenim glasom, počasi, trdo izgovarjajoč vsako besedo, kot da ji tako skuša dodati še posebno težo, da bi jo nagovorjeni res razumel in si jo zabil v betico*): Tole zdaj, dragi podli oče, je bila zadnja sila, ki ste jo kadar koli storili meni ali komur koli mojih bližnjih. Ničesar vam ne dolgujem in le moji materi se imate zahvaliti in krvi, ki je stekla iz nje vame, da vam ne namenim enake usode, kot ste jo vi njej. Zbogom. Za vas ne obstajam več.

Regan se obrne in gre.

LEAR (*za njo*): Ti prasica! Ti tatinsko seme izvrženo! Ti coprница ...!

Ga stisne v srcu, da skoraj pade. Kent ga zadrži. Lear se drži za srce, so-piha. Zmanjkuje ga. S Kentovo pomočjo se spusti na tla. Sapa mu piska, v prsih ga tišči.

KENT (*v strahu zanj*): Moj kralj ...!

LEAR: Tudi ona, tudi ona ... prekleto seme! Kaj sem jim sploh kdaj po-magal na svet!

KENT: Ne ženite si k srcu ...

LEAR (*bridko*): Kam pa zdaj, moj dobri Kent, kam? V tistem trenutku, ko sem si prvič dovolil poslušati srce, sem izgubil vse. V tistem trenutku ... Nikoli mi ni bilo mar za to, kar pravi srce, nikoli ... Oh, kako prav sem imel.

Glava omahne. Kent mu razpre ovratnik.

KENT (*nežno*): Ubogi starec. (Čez čas kralj počasi dvigne glavo.) Pojdi-va, moj kralj, do vaše hčere Helene. Ona vam bo gotovo bolj naklonjena. Vedno vas je iskreno ljubila.

LEAR (*ga zgrabi za ovratnik z vso silo in potegne k sebe, stisnjenih zob mu ves iz sebe hrope v uho*): Samo tja ne, samo tja ne – slišiš, Kent?! Samo tega ne ... Nikoli.

Tema.

Sedmi prizor

Jago, Kent.

Veni od baalramskih staj.

JAGO: Vi ste torej Kent, desna roka starega Leara?

KENT: Da.

JAGO: Ali imate to s čim izpričati?

KENT: Naj bo dovolj moja beseda.

JAGO: Ponosen mož ste, to je že vrlina, in po obleki sodeč resnično plemenitega rodu, vendar, ali je to dovolj, da vas peljem na dvor? Stanje, v katerem so vas ujeli, če se lahko tako izrazim, nič kaj ne pritiče takšnemu plemenitaškemu videzu.

KENT: Trenutno sem plemenitaš v stiski. Zato sem tukaj. Prostovoljno.

JAGO: In kakšna bi naj bila ta stiska, ki vas sili v tako lepi obleki spati na senu pri konjih?

KENT: O tem bom govoril samo na dvoru.

JAGO: O?! Nadutost nikakor ne hodi vštric s srčnostjo.

KENT: Stvar je prepomembna in predelikatna, da bi jo delil s komer koli, razen z najvišjim predstavnikom oblasti v tem mestu.

JAGO: Postaja skrivnostno, skrivnostno in zelo zanimivo. Cigareto? (*Mu ponudi.*)

KENT: Ne, hvala, ne kadim.

Jago si prižge.

JAGO: Pametno. Jaz si ne morem pomagati. (*Potegne dim.*) Novi kralj in njegova kraljica sta prepovedala kaditi. Tudi na hodnikih.

KENT: Če se že hočete prepričati, me peljite pred vojskovodjo Othella, on bo moj najboljši porok.

JAGO: Kako to mislite?

KENT: Moj prijatelj je. Mnogo noči sva skupaj prebedela, še več pa zapravila.

JAGO: O, vidva razuzdanca! Sedaj je drugače. Vojskovodja je odložil opravo, potrgovčil se je, pobabil.

KENT: Starega prijatelja gotovo ni pozabil.

JAGO (*bolj sam zase*): Veš da ne, veš da ne. Ali kaj bi to lahko meni prineslo? (*Kentu:*) Dragi plemič, midva se ne poznavata, toda vedite, moje ime je Jago. Najbrž ste že slišali zame.

KENT: Jago? Da! Potem sem najbrž v pravih rokah.

JAGO: Kakopak, kakopak. V pravih rokah. Kar poveste meni, je enako, kakor da bi povedali samemu gospodarju tega mesta. Pa ne mislite, da si lastim njegovo pravico – ne, enostavno zaupa mi.

Med pogovorom z užitkom kadi.

KENT: Sem slišal, da veliko da na vaše mnenje.

JAGO: No, me veseli, da dober glas seže tudi čez deveto vas. Kaj vas je torej prineslo sem? Ali ste sami?

KENT: To zadnje vprašanje mi daje slutiti, da so vam znane naše razmere zadnjega časa?

JAGO: Ne kaj dosti. Vem samo, da ste spremstvo starega Leara.

KENT: Njegovo edino spremstvo in opora.

JAGO: A ga res nikjer več ne marajo?

KENT: Samo umrl bi rad v miru.

JAGO: A, to pa lahko povsod.

KENT: Seveda lahko. Ampak dokler sem jaz živ, ga ne bom pustil umreti 'povsod'.

JAGO: Torej ste prišli prosit za milost, plemeniti mož?

KENT: Zase ne. Zanj. Pa ne za milost, samo za njegovo – za košček tistega, kar je razdelil.

JAGO (*se nasmehne*): Tako naivno. Se vam ne zdi?

KENT: Nimam pravice, da bi sodil.

JAGO: Stari dobri Kent. Na svoja betežna leta bi si želel imeti takšnega kompanjona. (*Odvrže cigareto, ga prime okoli ramen in pohodi ogorek.*) Seveda vam bom pomagal. Malce tudi iz vesti. Dolžan sem namreč. Najbrž veste, kako me je krvoločni Lear svoj čas pustil živeti?

KENT: Zaradi izdajstva, se mi zdi.

JAGO: Ha – to ni bilo izdajstvo. Takšen je pač posel. Izmenjava. Tako kot to sedaj med nama.

KENT: Kako to mislite?

JAGO: Če je kaj verjeti pripovedovanju nevoščljivih jezikov, sta bila vidva z našo vladarico nekoč zaobljubljena drug drugemu?

KENT: Da, kralj Lear je tako hotel.

JAGO: Vidim, da jo še vedno ljubite.

KENT: To ni vaša stvar.

JAGO: Oh, kako ste mogli dovoliti, da vam jo je speljal ta povzpetniški Maver? Tako plemenit in ponosen možakar, kot ste?

KENT: Vidim, kam sili vaša nit, a za ta vbod jaz ne bom šivanka.

JAGO: Povedal vam bom po pravici, dragi Kent, prikupili ste se mi. Rad imam može na svojem mestu, ki vedo, kaj je zvestoba do zadnjega diha, katerih pokolenje velja več kot tisoč teh komolčarskih srajc, ki zadnje čase

dobivajo vse pomembnejše položaje v naših službah, in še posebej rad imam srca, ki ne pozabijo ljubezni samo zavoljo tega, ker je neizpolnjena. Mož zame ste, Kent. Ustrojeni na mojo noto.

KENT: Torej me boste peljali k Othellu?

JAGO: Seveda ne!

KENT: Kako?!

JAGO: Raje vam bom pomagal.

KENT: Ne razumem?

JAGO: Ne bodite neučakani, saj vam takoj razodenem. Kraljica vam je še naklonjena, to dobro vem. Razbral sem iz njenega pogovora o vas. Pravi vam vrli mož, podporni steber njenega očeta, ki ga kljub vsemu pogreša. Ne da se skriti, da sta s starim Learom imela posebno vez.

KENT: To je obetajoča novica.

JAGO: A ne? Izvolim vam urediti posebno srečanje z njo v njenih sobanah, kjer ji boste lepo v miru razodeli svoje tegobe. In zagotovo vam pomore in zastavi svojo besedo lastnemu očetu v prid pri svojem trmastem možu. Ampak najprej morate govoriti z njo, in to na skrivaj.

KENT: Nimam česa skrivati.

JAGO: Saj prav zato! Včasih je zavoljo taktike še predobro kaj skriti in tudi od viška včasih boli glava. Ne smemo komplicirati zadeve z izpostavljanjem tam, kjer ni treba. Verjemite mi, da vem, kaj in kako, njun svetovalec sem. S kraljem Othellom igrava strategijo, vem, kako razmišlja. Pustite, da ga po moje pridobimo za to našo stvar.

KENT: In kaj boste vi imeli od tega?

JAGO: To naj vas ne skrbi. Vedite le, da mi je nekoč kralj Lear dovolil zadržati tisto najdragocenejše, kar ima vsak človek.

KENT: Dostojanstvo?

JAGO: Ne. (*Se nasmehne.*) Življenje – saj veste. Kaj mi bo dostojanstvo brez tega. Ampak pridite, najprej se morava okrepčati. Po vašem bledem licu in upadlih očeh vidim, da ste sestradani.

KENT: O, še kako prav imate.

JAGO: Časi se spreminjajo, moj dobri novi prijatelj. Menda letos celo zapade sneg. Tega v Baalramu še ni bilo.

Kent se za hip ustavi in pomisli

KENT: Ali se lahko človek in čas vsaksebi spreminjata?

JAGO: Dobro vprašanje. Vendar, kaj je čas brez človeka? Le bežen piš, ki ga nihče ne opazi. Stopiva, no, naprej.

KENT: Kam pa?

JAGO: K usodi.

Se odpravita.

JAGO: Kent?

KENT: Da?

JAGO: Reci mi ti.

KENT: Da, slišal sem za vaše sposobnosti, vendar si niti v sanjah nisem predstavljal, kako ste ...

Jago ga z dvignjenim kazalcem opomni.

KENT: Kako si dober.

JAGO (*ga spet prijateljsko prime okoli ramen*): Pojma nimaš, kako. (*Ga odpelje.*) Straža! Naročite vina! In kruha!

Tema.

Osmi prizor

Lear in Ojdip.

Pod baalramskim zidovjem, pred vrati v kraljevo grobnico.

Lear ves boren in razcapan stoji v snegu. Sneg naletava v velikih kosmih in se lepi nanj.

Vse je belo.

LEAR: Sam sam. Pod obzidjem tega mesta, ki sem ga nekoč osvojil.

Človek vse življenje ne opazi, da je sam, tako obdan z davki. Nihče noče nič, a vsi trgajo. Vsak bi rad svoj kos, ki si ga zasluži že samo zato, ker ima pravico, pravico živeti. Na tvoj račun, na račun vladarja! In potem se čudijo, tebi, živalim – ki jih lahko samo tako krotiš!

Vse življenje je eno samo plačevanje. Ves čas pokrivaš stroške svoje prisotnosti. Davki, davki, davki, ki počasi razrjajo tvojo bleščavost. In z vsem se strinjaš, ker se ti zdi, da rabiš. A ničesar ne rabiš! Ničesar! Nič, to je edino, kar rabiš.

A vendar se mi zdi, da je le samota edino pristno človeško stanje. Vse drugo – srd, ljubezen, poželenje – samo žari nekje na koncu vsega, prijeti in polastiti pa se jih v resnici nikoli ne moreš. Koliko sem se pehal zavoljo takšnih ničevosti.

Kot da sem sedaj kaj spoznal?

Boril sem se, ves čas, proti enemu samemu. Proti sebi.

Zdaj pa tu, beden in raztrgan, prosim ... lastne otroke. Hja – še za do-stojno prgišče ponosa nimam več.

Kenta sem poslal tja gor z bednim upanjem, še zadnjo bilko, ki naj se je oprimem. Da me sprejmejo, da mi dajo kotiček, toplo zavetje, kositrni piskrček namesto pogumne smrti na bojišču. O, ko bi me le pobralo, ko bi me le izdalo srce, kot so me vsi drugi! Kako enostavno je vse, če nimaš ničesar!

Z lastnim strahom sem ustraševal druge. Ves čas pa sem se bal, bal, da je v meni vse kričalo. A nisem hotel slišati. Duša si je zapečatila ušesa in zdaj ... kaj je zdaj? Nič. Veliki nič, gromozanska praznina okoli mene in v meni. Nekaj se je odpečatilo, kar bi moralo ostati za veke vekomaj zaprto. A sedaj je zunaj. In me duši, in me mrazi. Kaj bom počel, s čim preganjal čas, da me ne bo tako gonil vase?

Ustoličil bom svojo samost v to dokončje prostora in časa in pustil, da mi pamet odpove poslušnost. Kajti kdaj sem jo sploh imel na vajetih in kdaj jo jaz usmerjal kam? Usmrajeval sem se z njo, cmaril v njeni objestni strahovladi, prepričanosti, da je nikoli in nikdar ne bom razgнал.

In ta pamet – kaj to sploh je? Nekaj napaberkovanega v tem bednem trenutku od mojega rojstva naprej. Nekaj dračja za plamen, da si človek vsaj za trenutek dušo ogreje. Ali pa razsvetli. In potem mu pokaže samo tisto, kar pamet zna in pamet ve. Pamet pa nič ne ve. Ker je samo skupek misli. In mislim se samo ves čas nekaj zdi, dozdeva. O ničemer pa se ne da prepričati. In ko pride ta samost, te upogne do tal, klanjati te pripravi, in še dobro, kajti takšen si vsaj ne domišljaš kaj več od tega. Uuh, sem v grozni formi, v grozni formi za norost!

Človek res celo življenje gara na sebi, da pričrvari do zasluženega počitka v materi zemlji, kjer potem strohni v nov dogodek, ki je še manj pomemben.

Saj je človek lahko zavestno nor, kajne? Zavestno srečen z nedotakljivostjo svoje vsebine od zunaj. Krasno! Krasno! Kričim. Krasno!!!

Pogubljenje strahu, omotica časa in prostora, zamrznjen trenutek, še zadnja misel nase ... in potem sneg, beli sneg ... Svetli kosmi neba se trgajo, svod je kot ustna votlina velikana, ki se krohota na ves glas in se nikoli ne bo nehal ...

Zeva moj velikan. Zeva praznina ... ta nepredirni vakuum samote ... (Joče.)

Pritava slepi Ojdip.

OJDIP: Ali slišim jok? Kdo joče? Ali ni bilo že dovolj joka v tej izgubljeni deželi?

Lear ga pogleda. Gleda.

OJDIP: Ali je kdo tukaj?

LEAR: Nekoč je bil.

OJDIP: Kako to mislite?

LEAR: Ker sedaj nisem več.

OJDIP: Če ste tukaj, ste nekaj.

LEAR: Kaj je to 'nekaj'?

OJDIP: 'Nekaj' je lahko kar koli.

LEAR: Torej sem jaz kar koli.

Ojdip posluša.

OJDIP: Dobri mož, mi, prosim, poveste, kje sem? Izgubil sem se.

LEAR: Seveda vam povem. Stojite pod obzidjem Baalrama.

Ojdip se zdrzne.

OJDIP: Baalram ... Baalram ...

Ves iz sebe gre naprej. Se dotakne obzidja. Spusti se na tla in zajoče.

LEAR: Kdo ste vi? Ali ni bilo že dovolj joka v tej izgubljeni deželi?

OJDIP (*skozi solze*): Po desetih letih, ko nisem vedel, kam me prsti vodijo, po desetih letih, ko sem obhodil svet, me je usoda vrnila sem.

LEAR: Kdo ste vi?

OJDIP: Nekoč se vladal temu mestu.

Lear se nasmeji.

LEAR: Slepec, ki je bil kralj. Kako vam je ime?

OJDIP: Ojdip.

LEAR: Vas tudi že zdavnaj ni več.

OJDIP: In vi, ki se tako lepo smejite – kdo ste vi?

LEAR: Nekoč sem osvojil to mesto.

Ojdip se nasmehne.

OJDIP: Veliki kralj Lear.

Prisrčno se objameta in drug drugega potrepljata po hrbtu.

OJDIP: Bog daj, boter.

LEAR: Bog daj, človek.

Nato molče postojita, kakor zamišljena nad muhavostjo usode. Briedek zimski veter zavija naokoli. Tedaj se Ojdip nenadoma predrami. Energično se dotakne obzidja.

OJDIP: Pomagajte mi ... Kateri del obzidja je to?

LEAR: Grobnica.

OJDIP: Grobnica ... Ali se jo da odpreti?

LEAR: Najbrž. Vendar sem jaz prešibak.

OJDIP (*se dotipa do vrat*): Tu so vrata.

Ojdip na vse kriplje potiska in potiska vrata, a ne premaknejo se niti za ped. Lear utrujeno sede v sneg.

LEAR: Samo za trenutek bom sedel. Tako mrzlo je.

OJDIP (*neha potiskati vrata*): Ne gre. (*Pogleda k Learu.*) Kralj, ali bi mi, prosim, pomagali?

LEAR (*utrujeno*): Ne morem, kralj. Tako je mrzlo. (*Zapre trudne oči.*)

OJDIP (*ne ve, kaj bi, je v stiski*): Noter bi moral. Igrajo predstavo ... (*Se tudi on utrujen prisloni na vrata. Zapre oči. Začne tiho peti:*)

Prišel je od neznano kod,
imel nasmeh je angela in stav boga,
v lasišču sij noči in
zobe kot ogledalo biserja.

Mladenič, Arnemus imenovan ...

Sneg na veliko naletava in zametava Leara in Ojdipa. Kmalu ju prekrije.

Tema.

EPILOG

Jago in Nora.

Prazen oder.

Jago z užitkom kadi. Pride Nora. Razveselita se drug drugega kot stara prijatelja.

JAGO: Nora!

NORA: Jago!

JAGO: Ali si se vrnila k možu?

NORA: Vrnila. In ti? Si vse uredil, kot je zapisano?

JAGO: Sem.

Stojita.

NORA: In kaj bomo zdaj?

Stojita. Jago kadi, Nora gleda okoli ...

JAGO: Ali sta te bila sinova vesela?

NORA: Ne vem. Godot je pozabil, kje ju je pustil.

Stojita.

NORA: Misliš, da bo jutri sonce? Zebe me.

JAGO: Če bo kdo tako hotel.

NORA: Pha – kdo sonca ne bi hotel?!

JAGO: Se že najde kdo.

NORA: Vedno se najde kdo.

JAGO: Vedno.

NORA: Prišel bo nekdo in nas rešil.

JAGO: Pha! Rešil? Pred čim? Saj nam nič ne manjka. Cigareto ...? (*Ji ponudi.*)

Nora vzame cigareto. Jago ji prižge. Kadita in gledata predse. Nora opazi nekaj v daljavi.

NORA: Kaj je tisto tam?

JAGO: Češnjev vrt. Zakaj?

Amelia Kraigher

Osnovne poteze anarhistične družbene misli in njeni sledovi v (zgodnji) dramatiki Dušana Jovanovića^{1*}

I.

Dramski opus Dušana Jovanovića (1939), ki zajema že pol stoletja, pripada različnim obdobjem povojne slovenske dramatike in (s tem) tudi različnim dramskim paradigmam, je razmeroma obsežen, šteje namreč kar sedemindvajset del, in je eden najbolj raznolikih in raznovrstnih opusov v vsej slovenski dramatiki.

Že od konca šestdesetih let se mu posveča vrsta slovenskih, pa tudi tujih (nekdaj jugoslovanskih) literarnih zgodovinarjev, teoretikov, dramaturgov, kritikov in teatrologov, saj Jovanović kot izjemno drzen gledališki in dramski avtor, pa tudi inovator, predstavlja nenehen izziv interpretom različnih generacij.

Za dramatika Dušana Jovanovića pisanje (in ustvarjanje nasploh) najpogosteje pomeni kritično mišljenje v smislu razgaljanja družbenih anomalij, krivic in predsodkov oziroma preizpraševanja oblastni(ški)h struktur ali sistemov, ki so lahko že povsem ponotranjeni ali pa se spletajo z banalnimi vedenjskimi vzorci, po katerih se ljudje pogosto ravnamo, ne da bi podvomili o njihovi pravilnosti in samoumevnosti. Ta drža, do neke mere tudi disidentska drznost, pogosteje pa provokacija in eksperiment, so me napeljali k temi moje raziskave, za katero sem natančno pregledala celoten avtorjev dramski opus ter s pomočjo historičnih in sodobnih teorij anarhizma poskušala osvetliti različne vidike upora v njem.

II.

Vsi Jovanovićeви interpreti ugotavljajo in se strinjajo, da je Jovanović intelektuallec v pravem pomenu besede, da je umetnik, razumnik in mislec,

^{1*} Pričujoči esej je del širše raziskave o dramatiki Dušana Jovanovića, ki jo je avtorici omogočila Ustanova Tarasa Kermaunerja.

ki ga določa kritičen odnos do družbe in sveta, v katerem živi in deluje, ustvarja. V svet, ki ga obkroža, je Jovanović močno vpleten, v njem tudi osebno angažiran, obenem pa je do njega zmožen ohranяти ironično, parodično, satirično ... ali preprosto zgolj miselno, razmišljujočo distanco. Četudi v splošnem velja, da je družbenokritični angažma nekaj, kar prepoznavamo za skupni imenovalec najrazličnejših levičarskih gibanj skozi vso dolgo zgodovino, je Jovanović v svojem petdesetletnem javnem delovanju le redko izrazil pripadnost kaki svetovnonazorski smeri, kadar pa se je opredeljeval, je to počel predvsem "za nazaj", ob razmišljanjih o minulem delu; npr. v pogovoru z Blažem Lukanom za revijo *Literatura* leta 2001, kjer je razlagal o svojih mladostnih ultralevičarskih prepričanjih v šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih letih,² ali v zbirki esejev *Svet je drama* iz leta 2007, kjer je obujal spomine na osemdeseta leta v Slovenskem mladinskem gledališču ... Podobno velja za njegov pogled na lastno že prehojeno umetniško pot; v gledališkem intervjuju, ki ga je z njim leta 1993 opravila Darja Dominkuš, pravi: "V posameznih obdobjih sem se vezal npr. na teater krutosti, na ludizem, na različne variante absurdnega teatra, na nekakšno obliko brechtovskega teatra, skratka, fokus svoje pozornosti sem usmerjal na različne poetike, ne da bi se kadar koli čisto do konca zapisal kateri koli od njih [...]"³ Vendar pa eno temeljnih načel historično-materialistične kulturne kritike pravi, da ljudi, pojavov in dogodkov ne ocenjujemo po tistem, kar pravijo o sebi, temveč po tistem, kar delajo, po njihovih učinkih. Prav nekateri učinki Jovanovičevega dela se nedvoumno vpisujejo v kontekst sodobnega anarhizma.⁴

III.

Dušan Jovanović že v temelju simpatizira z anarhizmom, če s tem izrazom mislimo na neko njegovo očitno primarno potrebo po zagovarjanju svobode in upiranju vsemu, kar človeka utesnjuje. Najširše definicije anarhizma kot družbenega gibanja tako pri klasikih anarhizma (Mihail Bakunin, Peter Kropotkin, Emma Goldman, Daniel Cohn-Bendit, Gustav Landauer idr.) kot pri mlajših, sodobnih teoretikih aktivizma (Howard Zinn, Colin

²Jovanović govori o svojem (zgodnjem in precej kratkotrajnem) navdušenju nad anarhisti in mladimi levičarskimi aktivisti iz nekdanjega zahodnega bloka, kot sta bila Rudi Dutschke (1940–1979) ali Daniel Cohn-Bendit (1945). (Glej: Blaž Lukan, *Drama se ne piše, drama se dela*, Literatura 118, 76) Iz te zgodnje epizode je za Jovanovičovo poznejšo pot še najbolj pomenljivo dejstvo, da ga je očitno zelo prepričal predvsem Dutschkejev koncept spreminjanja družbe na način marša skozi institucije.

³Darja Dominkuš, *Zmeraj bolj občutljiv teater*, 201.

⁴Prim. Nikolai Jeffs, *Državica Ptičjestralska Milene Kosec in anarhizmi: manifestni, latentni, inverzni*.

Ward, Sean M. Sheehan, Hakim Bey idr.), ki jih beremo v treh zbornikih iz let 1986 in 2011⁵, se namreč sučejo natanko okrog takšnih drž in vizij.

Žiga Vodovnik, urednik *Antologije anarhizma 3*, je v sicer presenetljivo nekritični spremni študiji k zborniku anarhizem označil kot edino izvirno ameriško politično teorijo. Četudi Vodovnik svoje trditve v nadaljevanju ne argumentira, je ta gotovo zanimiva in zelo točna. Oglejmo si, zakaj.

Amerika je v zgodovini dolgo slovela kot prostrana dežela, v kateri so človeku odprte številne možnosti za osebno uresničenje in uspeh. V t. i. pionirskih časih 18. in začetka 19. stoletja ter še pozneje so ZDA predstavljale sen mnogih ljudi.⁶ Bile so simbol uresničenja ideala samozadostnega življenja brez nadvlade, saj niso poznale tradicionalnih evropskih družbenih hierarhij in stratifikacij. Ameriški anarhizem je dejansko izšel iz tamkajšnjih družbenih razmer na način, da jih je premišljeval ali preprosto opisoval; ameriški način življenja je opredeljeval z izrazi, kot je "ne biti vladan" ipd. Tako anarhizem prvenstveno velja za negativno filozofijo, saj se vzpostavlja z zanikanjem, in sicer z zanikanjem državne oblasti, kar je predvsem v (zgodovini) ZDA izjemno pomenljivo in daljnosežno dejstvo. Poleg državnega pa seveda obstajajo še druge oblike in vrste vladanja; eno najmočnejših je ekonomsko vladanje (npr. ekonomska odvisnost delavcev od delodajalcev), ki že ob koncu 19. stoletja postaja vse bolj brutalno, saj se ameriško gospodarstvo razvija v smeri velikih koncentracij kapitala. Mala samostojna podjetja, ki pripadajo zlati dobi "ameriškega sna", množično izginjajo, korporacije pa postopoma zavladajo nad posamezniki, postajajo celo močnejše in vplivnejše od države; ta proces je nezadržno vodil v podreitev države diktatu korporativnega in mednarodno vse bolj prepletenega bančnega kapitala, kar je v današnjem času že globalno dejstvo in velik problem visoko zadolženih držav.

Na te spremenjene razmere pa anarhizem, ki je bil prvenstveno naperjen proti državi in njenim institucijam, ni znal adekvatno odgovoriti oziroma reagirati.⁷ Namesto da bi svojo misel in kritiko preusmeril na novejšo oziroma mlajše ekonomske odnose gospostva nad institucijami in ljudmi, se je zatekal k utopičnim, idealističnim konceptom življenja v manjših avtonomnih skupnostih in k zanesenjaškim akcijam posameznikov ali

⁵ Rudi Rizman in Mitja Maruško (ur.), *Antologija anarhizma I, II* ter Žiga Vodovnik (ur.), *Antologija anarhizma 3*.

⁶ Motiv, ki je dobro znan tudi iz zgodovine slovenskega leposlovja s konca 19. in prve polovice 20. stoletja in ki ga dramatik Arthur Miller v eni najpomembnejših ameriških dram 20. stoletja *Smrt trgovskega potnika* z izjemnim poslušom za zavozlano človeško psiho dokončno poruši.

⁷ Tega dejstva se zaveda tudi eden najslavnejših teoretikov sodobnega anarhizma Noam Chomsky, ki – na prvi pogled paradoksalno – kratkoročno zagovarja državo, saj je ta nasproti ofenzive multinacionalnih korporacij ter neoliberalnega kapitalizma pomemben branik socialnih in političnih pravic.

peščice ljudi; premaknil se je na margino ali v nasilje, kar pa je pri večini ljudi naletelo na nerazumevanje in odpor, predvsem pa to ni ponudilo rešitve, vzpostavljanja pravičnejših družbenih in ekonomskih razmerij.⁸

Vodovnik skratka pravilno ugotavlja, da je imela Amerika – zgodovinsko gledano – veliko boljše družbene in materialne pogoje za razcvet anarhizma kot Evropa. Evropski liberalizem (ki se je najmočneje uveljavil v Angliji) je namreč drugačen od ameriškega. Ideologija ameriškega sna temelji na konceptu dosegljivosti svobode za vsakogar in za vse, medtem ko evropski liberalizem zagovarja interese manjšine (ekonomskih) elit. Svobodo dojema prvenstveno kot svobodno razpolaganje z zasebno lastnino, kar pa lahko počnejo samo tisti, ki jo imajo.⁹

Korenine modernega anarhizma v Evropi segajo v čas francoske revolucije, ko so se rodile daljnosežne maksime o svobodi, enakosti in bratstvu; najbolj vpliven je bil ob koncu 19. stoletja, ko je celo prerasel v “prvo globalno protisistemsko gibanje”.¹⁰ S svojimi idejami je začel spodkopavati vse preostale dobro organizirane ideološke strukture: kapitalistično v ZDA, liberalno demokratično, komunistično ter totalitarno fašistično in boljševisitično v Evropi. Anarhistična “nevarnost” pa že po definiciji ni imela trdne organizacije ali močnega vodstva, kar je bila v primerjavi z drugimi ideološkimi gibanji njena slabost, zato je lahko skozi pošastne družbene, politične in vojne turbulence v prvi polovici 20. stoletja tako v Evropi kot v ZDA doživljala sistematično zatiranje. Ta proces se je zelo jasno pokazal v času španske državljanske vojne v letih 1936 in 1937, ko so sicer vojskujoče se liberalno demokratične, komunistične (pod patronatom sovjetskih boljševikov) in fašistične sile družno nastopile proti anarhistom in jih neusmiljeno zdesetkale. Tudi zato anarhistične ideje v dolgem 20. stoletju vse do danes večinoma niso zmogle pomembnejšega prodora in mobilizacije širših množic.

V šestdesetih letih, v času prvih Jovanovičevih objav in režij, pa so anarhistične ideje v povezavi z novimi družbenimi in umetniškimi gibanji vendarle dobile opazen zagon. Anarhistična misel je tedaj okužila mlade pacifiste, ki so protestirali proti vietnamski in hladni vojni, različna levičarska, feministična, ekološka in kulturn(išk)a gibanja v ZDA in

⁸Ena od temeljnih razlik (in napetosti) med anarhizmom in marksizmom tiči v tem, da je anarhizem prvenstveno naperjen proti avtoritarnosti in despotizmu države, zato se pogosto zavzema za njeno takojšnjo odpravo, marksizem pa vidi največji problem nesvobode v kapitalističnih produkcijskih razmerjih in se zavzema za odpravo kapitala, ki je v rokah peščice izkoriščevalcev, torej za socialno revolucijo, šele po tem naj bi sledilo tudi postopno ukinjanje države.

⁹Konceptu svetosti privatne lastnine in njenega gospostva nad množicami so se postavili nasproti tudi marksisti in jo v državah, kjer so izvedli revolucijo, odpravili v imenu enakosti vseh ljudi.

¹⁰Glej: Žiga Vodovnik, *Anarhizem in tekma idej*, v: *Antologija anarhizma* 3, 9.

Evropi (predvsem v Franciji, Nemčiji in Italiji). Sanje in utopije o alternativnih politikah so na starem kontinentu po drugi svetovni vojni dosegle vrh v študentskih protestih maja 1968, ki so tudi pri nas odmevali še globoko v sedemdeseta leta.¹¹ Maj '68 je danes obveljal za rojstno mesto vseh sodobnih utopij. Šlo je za globalno revolucionarno vrenje, ki je odkrito simpatiziralo z idejami o večji svobodi ljudi, tudi seksualni osvoboditvi, kar je tedaj pomenilo izrazito politično gesto, in je na raznih frontah idealistično nasprotovalo državnim aparatom in njihovim koncentracijam moči, birokraciji, avtoritetam, diktatorstvu, vsemu, kar je dišalo po uniformnem, totalitarnem. Pri tem je zanimivo dejstvo, da so protestniki (predvsem mladina, študentje in delavci) do svojih temeljno anarhističnih zaključkov, stališč in drž prišli največkrat spontano, z analizo tedanje družbe, lokalnih in globalnih političnih razmer ter razmerij moči; izročil klasičnega ali historičnega anarhizma večinoma sploh niso poznali.¹²

Spoštovanje sočloveka, njegove osebnosti in integritete ter nerepresivno konstituiranje skupnosti sta dve osnovni vodili anarhizma. Iz obeh izhajajo tradicionalna in obenem stalna, večna anarhistična načela, kot so svoboda posameznika¹³, politična decentralizacija, participativna demokracija, odprava države, samoupravljanje, vzajemna pomoč, solidarnost, politična pravičnost in enakost ljudi, povedano s Kropotkinom, anarhizem je "sistem socializma brez oblasti" in brez državne, družbene ali kakršne koli druge prisile.¹⁴ A kako je to v praksi sploh mogoče doseči? Problem premnogih anarhističnih mislecev je namreč velik idealizem, ki se ni (bil) zmožen primerno odzvati na realne družbene in politične razmere. Že Emma Goldman, znana politična aktivistka prve polovice

¹¹ Ob tedanji študentski zasedbi ljubljanske Filozofske fakultete so bila opažanja nekaterih tujih novinarjev in komentatorjev še posebej zabavna: ni jim šlo v račun, kako je mogoče, da se je v socialistični, torej deklarirano napredni državi z ljudsko oblastjo, pojavilo gibanje, ki je lahko še bolj lev(ičarsko), torej naprednejše od vseh samooklicanih "poklicnih revolucionarjev" (slednji so bili vse do konca osemdesetih let najpogostejši predmet kritične obravnave v Jovanovičevi dramatik); njihovi zapisi kažejo na očitno nerazumevanje pojmov družbenega in političnega delovanja, ki je v temelju izjemno dinamično in ki znotraj obstoječih struktur deluje v smeri širjenja prostorov svobode, človekovih svoboščin in pravic.

¹² Ena bistvenih razlik med komunizmom in anarhizmom je, da vsak deklarirani komunist dobro pozna miselno izročilo historičnega materializma ter zgodovino marksizma, oborožen je s poznavanjem temeljnih del in osrednjih citatov iz njegove revolucionarne misli in jih zna tudi smiselno uporabljati v vsakdanji praksi; anarhizem pa (do)pušča svobodo tudi pri (ne)poznavanju historičnega in teoretskega anarhizma in pravi, da za dobrega anarhista to nikakor ni bistveno. Tudi zato so vezi med historičnimi in sodobnimi anarhizmi zelo tanke, njihova kontinuiteta je šibka, izročila so večkrat prekinjena.

¹³ Utemeljitelj sodobnega anarhizma, ruski revolucionar Mihail Bakunin (1814–1876) je verjel v združitev individualistične in socialistične pozicije: "Družba se lahko povzdigne na višjo razvojno stopnjo le, če izhaja iz svobodnega posameznika." Glej: Mihail Bakunin, *Revolucionarni katekizem*, v: *Antologija anarhizma I*, 155–173.

¹⁴ Zato ima Noam Chomsky prav, ko ugotavlja, da so se najbolj konstruktivne prvine anarhizma tako v teoriji kot v praksi razvile iz kritike liberalnega kapitalizma in kritike tendenc, ki se predstavljajo za socialistične. Glej zbornik *Antologija anarhizma I*, XIII–XVI.

20. stoletja, je trdila, da anarhizem ni neka teorija prihodnje ureditve (za razliko od na primer marksizma), temveč "Živa sila znotraj našega življenja, ki neprenehoma ustvarja nove pogoje; duh upora, v kakršni koli obliki, proti vsemu, kar omejuje našo človeško rast"¹⁵. Anarhizem je skratka izjemno heterogeno gibanje, v sebi pogosto tudi kontradiktorno. V mnogih anarhističnih spisih se na primer racionalističen pogled na svet družji z religiozno vznesenostjo, brez distance, zato dogmatični anarhizem občasno že meji na teoretsko oziroma politično slabo premišljeno ali golo zanesenjaštvo. Naslednji paradoks anarhizma pa je v tem, da ob najvišji vrednoti individualne svobode in z njo povezanim načelnem nasprotovanju vsakršni prisili, vsakršnemu vsiljevanju svojih idej (prisila je namreč oblika vladanja, proti kateri že v izhodišču nastopa) za pridobivanje novih privrženecv uporablja metode in strategije propagande. Prav zato so dela anarhističnih mislecev nenavadna, včasih čudna mešanica družbene teorije in plitve propagande.

Kakšna je torej anarhistična politična praksa in na katerih ravneh se lahko uresničuje? Poskusimo iz doslej povedanega izpeljati tipološko delitev.¹⁶

Individualistični anarhizem. To je anarhizem na individualni ravni, na ravni posameznika, ki je v sporu s svetom oziroma z okoljem, v katerem živi. Ta vrsta anarhizma pozna razne oblike, najbolj skrajni med njima sta umik v puščavništvo ali v stoično duhovno držo, ki je že zelo blizu eksistencializmu, ter nasilje v obliki individualnih, celo terorističnih akcij.¹⁷ Slednje predstavljajo radikalizacijo anarhizma, ki se zgodi, kadar posameznik začuti, da je v svojih idejah osamljen ali v manjšini in ne vidi več nobenih drugih učinkovitih političnih sredstev za rušenje vladajočih struktur. Neposredne nasilne akcije anarhistov so bile po eni strani odraz uporniškega obupa, po drugi pa so bile zastavljene tudi kot sredstvo propagande anarhističnih idej, ki skozi zgodovino večinoma niso imele želenih učinkov, ampak so sprožale odpor in osamitev aktivistov, nasprotnikom, še posebej oblastem in njihovim represivnim organom, pa so ponudile

¹⁵ Glej: Žiga Vodovnik (ur.), *Antologija anarhizma* 3, 14.

¹⁶ Ob binarni delitvi, ki jo ob pomoči zgodovine anarhističnih gibanj izpeljujem sama, ponuja zanimivo in za pričujočo razpravo zelo uporabno tipologijo anarhizma tudi Nikolai Jeffs v članku *Državica Pričjestrašilna Milene Kosec in anarhizmi: manifestni, latentni, inverzni*.

¹⁷ Anarhizem je v zgodovini za dosego svojih ciljev v praksi pogosto prisegal na nasilne akcije posameznikov, marksizem pa na boj množic. Že Bakunin je bil prepričan, da anarhistični cilji posvečujejo sredstva in da je temelj revolucije posameznikova volja, ne pa ekonomski pogoji, kot pri marksizmu. Lenin je to razliko dobro detektiral in zavzeto poudarjal, da teror ne sme zamenjati strategije revolucionarnega političnega organiziranja (v to pa anarhizem ni verjel, ker je v njem videl nevarnost novih despotskih razmerij). Klasični anarhistični mislec Peter Kropotkin (1842–1921) pa je pojem terorizma razumel na svoj lucidni način: "Tam, kjer vlada avtoriteta, ni mogoče govoriti o svobodi," s čimer je pravzaprav naravnost pokazal na nasilni obraz vsakega hierarhičnega družbenega oziroma političnega sistema – resnični, tisti najusodnejši terorizem je vselej metoda oblasti.

argument za njihovo preganjanje ter slednjemu podelile legitimnost (npr. v ZDA v začetku 20. stoletja), pri čemer so v imenu varnosti in ohranitve reda posegali tudi po izrazito brutalnih sredstvih nadzora in prisile. Nekaj zelo podobnega se je godilo tudi skrajnim levičarskim gibanjem v sedemdesetih letih, posebej italijanskim Rdečim brigadam ter nemški urbani gverili – rafovcem, pri katerih je šlo za radikalizacijo dediščine leta 1968.¹⁸

Komunitarni anarhizem. Znana anarhistična praksa je tudi ustanavljanje avtonomnih skupnosti, ki se poskušajo organizirati na alternativen način in vzpostaviti enakopravne in pravične medosebne odnose, ki naj temeljijo na samopomoči in medsebojni solidarnosti.¹⁹ To so nekakšne komune, ki ne poznajo vladanja in kjer odločanje in delitev dela poteka na način samoupravljanja in participatorne demokracije. Iz zgodovine anarhističnih gibanj so znani skrajni primeri tovrstnih praks, ki so zagovarjali tudi svobodno delitev partnerjev in skupno/skupinsko vzgojo otrok; radikalna drža, ki vključuje ideologijo spoštovanja do narave, večinoma pomeni tudi odmaknjeno življenje na skrajnem robu civilizacije. Tovrstne samoorganizirane skupnostne oblike so dejansko redke, mogoče le izjemoma, v majhnih sredinah (znani so primeri nekaterih delavskih kooperativ v Južni Ameriki in Španiji ter izjemno zanimive in uspešne participativne politične organizacije andaluzijskega mesteca Marinaleda v Španiji). Ker nimajo moči, da bi prerasle v množična gibanja, je njihov domet izrazito omejen, zato veljajo prej za nekakšen kuriozum kot za resno alternativo obstoječim družbenim razmerjem. Toda s svojimi načini ustvarjanja novih skupnostnih razmerij vendarle razvijajo nekatere dragocene oblike inovativnega pogleda na delovanje celotne družbe, predvsem pa so ti primeri decentralizirano organiziranih mikrosistemov dokaz, da so alternative ekonomski in politični monolitnosti sveta vendarle mogoče.

Po Jeffsovi tipologiji, ki v splošnem loči tri pojavne oblike anarhizma – 1. manifestnega, ki je samoozaveščeni politični anarhizem in predpostavlja aktiven odnos do zgodovine anarhizma in njegove kulturne dediščine; 2. latentnega, ki je pogosto neviden in začasen, saj deluje po načelu, da je zasebno politično, mnogi latentni anarhisti pa svojih dejanj tudi ne opredeljujejo kot anarhistična; 3. inverznega, ki je najbolj presenetljiv in ki poskuša s strategijami nadidentifikacije in subverzivne afirmacije destabilizirati vladajoče ideologije, praksa je pri nas znana predvsem iz časov

¹⁸ Glej: Amelia Kraigher, *Svinčena leta italijanske levice* in Nina Kozinc, *Rif, Raf – Pafff*, ČKZ 105–129 in 131–149.

¹⁹ "Vezi, ki jih gradi tako ustvarjena solidarnost, so mnogo trdnjše od tistih, ki jih vzpostavi aparat prisile in ki ga združuje institut države," je bil prepričan Bakunin. Glej: *Antologija anarhizma 1*, XXXVII.

retrogardizma –, bi Jovanovićevo delovanje lahko največkrat uvrstili med številne pojave oblike latentnega anarhizma.

IV.

Oglejmo si na kratko, katere idejne koordinate anarhističnega mišljenja in delovanja lahko zasledimo v Jovanovičevem opusu, ali bolje, kateri elementi, ideje, lastnosti družijo Jovanovićevo dramatiko z anarhizmom, v katerih igrah se pojavljajo in predvsem, kakšno stališče je do njih zavzel Jovanović.

Preden se lotimo konkretnih primerjav, razgrnimo nekaj splošnih ugotovitev. Prva je, da različne anarhistične ideje – kot smo že nakazali – med sabo niso povsem združljive in si včasih celo nasprotujejo. To je luknjičast, namerno odprt, izjemno heterogen in s tem tudi ranljiv sistem z veliko dobrimi in nekaj briljantnimi elementi. Vse to bi v splošnem že po prvem branju lahko ugotovili tudi za Jovanovičev raznoliki dramski opus. Jovanovića lahko nadalje kaj hitro uvrstimo med tiste dramatike, ki pri pisanju izhajajo iz aktualnega, natančno določenega zgodovinskega, družbenopolitičnega in kulturnega stanja: v večini njegovih iger je družbenozgodovinski in politični trenutek dovolj natančno določljiv. Javno odzivanje na družbeno situacijo in na stanje v državi je med drugim značilno tudi za vse oblike anarhizma. Potem je tukaj Jovanovič-evo dolgoletno vztrajno zagovarjanje avtonomije mišljenja, delovanje za širjenje prostorov svobode (miselne, literarne, gledališke, umetniške, državljanske ...), kar je prvo vodilo vsakega anarhista; pojem svobode pa tudi nasploh velja za nekakšen inavguracijski trenutek celotnega drugega vala avantgard, zato je z anarhizmom povezana tudi Jovanovičeva zavestna odločitev o nujnosti avantgard, in to ne glede na čas, v katerem živimo in ki je avantgardam lahko bolj ali manj naklonjen: če želimo v nekem sistemu ali družbi doseči kakršno koli spremembo (na bolje), mora akcija manjšine hoditi pred prebujanjem širokih množic.²⁰ To držo je kot umetnik dosledno uresničeval vse do začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko se v Evropi zgodijo zgodovinski politični premiki in na pogorišču vzhodnega bloka nastane vrsta novih držav.

Jovanović se je v svoji zgodnji ustvarjalni fazi odkrito navduševal nad ultralevičarskimi, anarhističnimi akcijami. Iritirala ga je močna država s svojo enosmerno socialistično ideologijo, s katero je bila tedaj prepojena celotna družba. Upiral se mu je propagandni koncept nenehnega služenja domovini in ljudstvu, kar je jasno artikuliral že v svoji prvi igri iz leta

²⁰ Kar načeloma velja za vsa področja človekovega življenja in delovanja, tudi za umetnost.

1962 *Predstave ne bo*. Tedaj sta Jovanovića z anarhisti v splošnem družila skepticizem in kritičnost do vsakršnih total(itar)nih sistemov, v isti sapi pa je bil v svojih igrah kritičen do političnih utopij, tudi anarhističnih. Diskurz španskih anarhistov iz prve polovice 20. stoletja, "Vsem ljudem bi moral biti zagotovljen dostop do znanosti, umetnosti in raziskovanja; s tem, ko bi bili vsi obenem fizični delavci in intelektualci, bi odpadla tudi delitev ljudi na fizične in umske delavce"²¹, že močno spominja na dikcijo revolucionarjev in kontrarevolucionarjev (med njimi pravzaprav ni posebne razlike) v *Norcih*, ki jo skozi parodijo privede do čistega absurda.

Ideje in potrebo po širjenju prostorov svobode je Jovanović udejanjal na vseh področjih svojega delovanja: kot dramatik, pisatelj in publicist, v šestdesetih je bil nekaj let, do razvpite ukinitve, tudi član uredništva revije *Perspektive*, predvsem pa z gledališkim ustvarjanjem. V svojih malih ustvarjalnih kozmosih je v šestdesetih letih s kolegi po samoupravnem, nehierarhičnem, skupnostnem, torej temeljno anarhističnem načelu ustanavljal nove prostore za uresničevanje svojih avantgardnih gledaliških vizij: Študentsko aktualno gledališče, "plemensko" zaznamovano Gledališče Pupilije Ferkeverk in Eksperimentalno gledališče Glej. V kratkem obdobju izrazitih eksperimentov s predstavami *Pupilija*, *papa Pupilo* pa *Pupilčki* in *Spomenik G*²² se je odpovedal gledališču besede in odprl prostor za nove gledališke forme – šlo je za epohalni premik (povedano z besedami Tomaža Toporišiča)²³ od "tekstocentričnega" k "scenocentričnemu" razumevanju gledališča oziroma natančneje za pojav t. i. *performans art*, ki je gledališču prinesel vrsto novih, inovativnih umetniških postopkov, vendar v tedanjem kulturnem okolju ni doživel povsem ustrezne podpore in refleksije, kot bi si nedvomno zaslužil. A njegove pridobitve je Jovanović s pridom uporabljal in jih na razne načine vključeval tudi v svoje poznejše dramsko pisanje, prepoznavni pa so predvsem v presenetljivih formalno-dramaturških odločitvah.

Že z igro *Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka* leta 1971 pa se je Jovanović zelo jasno odpovedal radikalnim eksperimentalnim praksam, označil jih je za slepo ulico gledaliških iskanj in celo kot nevarno psihofizično manipulacijo z občutljivim človeškim materialom. Umik v nekakšne ustvarjalne komune ali zaprte gledališke laboratorije (komunitarni anarhizem) torej ni pot, ki bi prinesla rešitev ali dejansko svobodo ter spremembo v razumevanju gledališča znotraj širše skupnosti. Tega se

²¹ Rudi Rizman, Oris razvoja anarhistične družbene misli, *Antologija anarhizma 1*, LIII.

²² Do neke mere to velja tudi za nekaj let mlajši predstavi *Žrtve mode bum-bum* v SMG in *Pogovor v maternici koroške Slovenke* v EG Glej.

²³ Glej: Tomaž Toporišič, *Med zapeljevanjem in sumničavostjo*.

je Jovanović zelo hitro naučil, zaradi česar se je v začetku sedemdesetih let začasno razšel s kolegom Ladom Kraljem, ki je po vrnitvi s študija v ZDA pri svetovno znanem profesorju in gledališkem režiserju Richardu Schechnerju zapustil EG Glej in z Ivom Svetino in še nekaterimi "Pupilčki" ustanovil svojo eksperimentalno skupino Pekarna. A to je že neka druga zgodba. *Tumor* je mogoče razumeti tudi kot gledališko parodijo radikalnih anarhističnih idej, kot jih uvaja bakuninovska zahteva po popolni odpravi države in institucij nasploh. Tako lahko že od začetka Jovanovićevega dejanskega pohoda skozi institucije spremljamo in opazujemo njegovo simpatiziranje z "mehkejšimi" variantami anarhizma oziroma s tistimi idejami latentnega anarhizma, ki se zavzemajo za postopno preobrazbo družbe in ki govorijo o reformnem, neprevratniškem širjenju državljskih pravic in svoboščin. To pa v njegovi viziji gledališča ni moglo (več) potekati na samoupradni način, ampak na način razsvetljenega absolutizma, ki ga je uveljavljal kot režiser in kot umetniški vodja, s čimer se je že močno oddaljil od vseh anarhističnih praks.²⁴

Jovanovića in njegovo dramatiko z anarhizmom povezuje še nekaj, in sicer razumevanje upora kot protesta zoper različne oblike prisile v družbi. Dušan Jovanović v svojih delih slika oblast kot nekaj izrazito reakcionarnega, neučinkovitega, človeku sovražnega. Avtoritarna državna oblast je v dramah *Norci*, *Karamazovi*, *Vojaška skrivnost*, *Sonce za dva*, *Razodetja* ... strašljivo vseobsežna, občutena in prikazana kot najhujša grožnja svobodi; kot nekaj, kar je navadnemu človeku nerazumljivo, nedoumljivo, močno odtujeno. Ta uporniška drža se je sčasoma tudi spreminjala. Če je bila njegova dramatika v šestdesetih in v začetku sedemdesetih let pod vplivom takratnih novolevičarskih gibanj okužena z neoavantgardnimi in anarhističnimi idejami, se je pozneje – zlasti v točki razumevanja posameznikove svobode, v pogledih na umetnost in umetnika kot pričevalca te svobode, pa tudi v temeljni skepsi do vseh ideologij – približevala Camusovemu filozofskemu pogledu na svet.²⁵ V osemdesetih letih Jovanović znova ubere drugačne, bolj satirične tone in razkrinkava demagogijo političnih elit, najbolj drastično v *Jasnovidki*. Celó v delih, ki jih napiše v zreli dobi, v času, ko je socialistično ideologijo že dodobra zamenjala pluralistična demokracija, ko ga v dramatiki ne zanimajo več družbeni procesi, ko se premakne v zasebnost in

²⁴ Dušan Jovanović je navkljub veliki kritičnosti do politične koncentracije moči, do državne represije, navkljub neštetim strategijam svoje umetniške nepokorščine, hierarhične oblike organizacije – za razliko od anarhistov – v veliki meri vendarle zagovarjal, jih branil, soustvarjal ter živel s svojim vsakodnevnim delom v gledališču, o čemer pričajo tudi njegovi številni eseji, zbrani v knjigah *Paberki*, *Svet je drama* in *Proti toku*.

²⁵ To je bilo zame sprva presenetljivo odkritje, saj Albert Camus (1913–1960) velja za izrazito umirjenega, konzervativnega levičarskega misleca (blizu našemu Edvardu Kocbeku), ki so ga marksisti in vsa levica zavračali, češ da ni zmožen misliti revolucije.

se pogloblja v intimna razmerja med dramskimi junaki, v dramah ohranja sledove anarhističnih idej, ki državo in njene institucije dojemajo kot mehanizme prisile: *Karajan C* je monološka izpoved brezimnega policista, živčno načetega obstranca, ki ga je administrativna upokojitev prignala na rob eksistence. V ozadju tega izbruha miselnega toka v dramski formi seveda tiči (tudi) kritika vladne birokracije.

Kadar se Jovanovićeve dramske osebe znajdejo v razmerah pomanjkanja ali kratenja svobode, pri njem vselej vzniknejo anarhistične idejne aspiracije, ne glede na čas nastanka besedil, pri tem pa mu je treba priznati tudi močne humanistične vzgibe: Jovanovićeava avtorska perspektiva je vselej na strani malega človeka, simpatizira s šibkejšimi, deluje v interesu ljudi in ne privilegirane razreda.

V.

Dušan Jovanović je s svojo enkratno držo, ki je obenem anarhistična, individualistična in eksistencialistična, vseskozi usmerjen v kritiko obstoječega. Ta posebna uporniška drža je izjemno inteligentna, značilna je za pozni, trezni, resignirani, a še vedno vztrajni, kljubovalni anarhizem, za čas, ko je anarhizem že spoznal svoje meje. Ravno iz te pozicije lahko Jovanović kot dramatik:

- vehementno sesuva najrazličnejše, tudi lastne ideologeme (*Predstave ne bo, Norci, Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki, Igrajte tumor v glavi, Žrtve mode bum-bum, Osvoboditev Skopja, Karamazovi, Hladna vojna babice Mraz, Sonce za dva, Vojaška skrivnost, Viktor ali Dan mladosti, Don Juan na psu, C'era una volta nel teatro, Razodetja*, v nekaterih pogledih tudi *Krojači sveta*);

- problematizira revolucije (*Norci, Žrtve mode bum-bum, Osvoboditev Skopja, Karamazovi, Razodetja, Krojači sveta*, v nekaterih pogledih tudi *Pupilija, papa Pupilo pa Pupilčki in Igrajte tumor v glavi*);

- vzpostavlja kritično distanco do zelo različnih državotvornih praks (*Norci, Žrtve mode bum-bum, Karamazovi, Hladna vojna babice Mraz, Razodetja, Krojači sveta*, do določene mere zagotovo tudi *Osvoboditev Skopja in Sonce za dva*);

- taktično kritizira državni aparat, politike, pravno državo, sodišča, organe pregona in tajne službe (*Norci, Znamke, nakar še Emilija, Karamazovi, Hladna vojna babice Mraz, Sonce za dva, Jasnovidka, Karajan C, Razodetja*, v nekaterih pogledih še *Vojaška skrivnost* ter *Bobby in Boris*);

- razkrinkava bratstvo in enakost ter podobne vsebine ideološkega diskurza kot pojme leporečja in kot fasado za strahotno nasilje (*Norci, Igrajte tumor v glavi, Žrtve mode bum-bum, Karamazovi, Vojaška skrivnost, Antigona, Razodetja*);

- obsoja nacionalizem (*Žrtve mode bum-bum, Osvoboditev Skopja, Karamazovi, Razodetja*, vsaj delno tudi *Antigona* in *Uganka korajže*);
- obsoja vojne (*Norci, Žrtve mode bum-bum, Osvoboditev Skopja, Hladna vojna babice Mraz, Antigona, Uganka korajže, Kdo to poje Siziifa, Razodetja*);
- prikazuje klavrno plat uživanja (*Norci, Življenje podeželskih plejbojev, Viktor ali Dan mladosti, Jasnovidka ali Dan mrtvih* in vsaj delno tudi *Don Juan na psu*);
- prikazuje spodletele rezultate permisivne vzgoje (*Viktor ali Dan mladosti*, v prikazu odnosov med Milko in njenima odraslima sinovoma tudi *Jasnovidka ali Dan mrtvih*, morda celo *Karamazovi* in *Razodetja*);
- krši najrazličnejše sisteme in pravila na vsebinski in formalni ravni, s čimer prevprašuje tako rekoč vso našo zgodovino, družbo in kulturo ter sebe iz tega procesa, ki dejansko traja vse življenje, ne izvzema.

Viri

- Jovanović, Dušan, 1962/63: *Predstave ne bo*. Perspektive 3/28–29. 1017–1037.
- Jovanović, Dušan, 1970: *Norci*. Maribor: Založba Obzorja.
- Jovanović, Dušan, 1970: *Znamke, nakar še Emilija*. Maribor: Založba Obzorja.
- Jovanović, Dušan, 1981: *Osvoboditev Skopja in druge gledališke igre*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jovanović, Dušan, 1982: *Hladna vojna babice Mraz*. Tipkopis.
- Jovanović, Dušan, 1988: *Jasnovidka ali Dan mrtvih*. Celovec: Wieser.
- Jovanović, Dušan, 1991: *Zid, jezero in druge igre*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jovanović, Dušan, 1995: *Era una volta in teatro*. V: Klaić, Dragan in Pejović, Katarina: *The Dissident Muse*, Amsterdam: Theater Instituut Nederland. 97–109.
- Jovanović, Dušan, 1997: *Balkanska trilogija*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Jovanović, Dušan, 2004: *Ekshibicionist, Karajan C, Klinika Kozarcky*. Ljubljana: Študentska založba (knjižna zbirka Beletrina).
- Jovanović, Dušan, 2009: *Razodetja*. Ljubljana: Študentska založba (knjižna zbirka Beletrina).
- Jovanović, Dušan, Čander, Mitja, Mahkovic, Eva, 2011: *Bobby in Boris*. V: Gledališki list SNG Drama Ljubljana XCI, 2011/2012. 21–44.
- Jovanović, Dušan, Milek, Vesna, Slapšak, Svetlana, 2012: *Krojači sveta – Funeral Fashion Show*. Tipkopis.

Literatura

- Camus, Albert, 1980: *Mit o Sizifu/Uporni človek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Camus, Albert, 1998: Umetnik kot pričevalec svobode. *Apokalipsa* 22/23. 55–65.
- Dominkuš, Darja, 1993: Zmeraj bolj občutljiv teater: Pogovor z režiserjem Dušanom Jovanovićem. V: Friel, Brian: *Ples v avgustu*. Gledališki list SNG Drama Ljubljana LXXII, 1992/1993.
- Inkret, Andrej, 1981: Drama in teater med igro in usodo. V: Jovanović, Dušan: *Osvoboditev Skopja in druge gledališke igre*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 391–412.
- Jeffs, Nikolai, 2007: Državica Ptičjestašilna Milene Kosec in anarhizmi: manifestni, latentni, inverzni. V: Škerjanec, Breda (ur.): *Državica Ptičjestašilna Milene Kosec*. Ljubljana: Mednarodni grafični likovni center.
- Jovanović, Dušan, 1996: *Paberki*. Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega.
- Jovanović, Dušan, 2007: *Svet je drama*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jovanović, Dušan, 2011: *Proti toku*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kermauner, Taras, 1975: *Pomenske spremembe v sodobni slovenski dramatiki*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Klaić, Dragan, 1999: Utopianism and Terror in Contemporary Drama: The Plays of Dušan Jovanović. V: Dragan Klaić, John Orr (ur.): *Terrorism and Modern Drama*. Ur. Edinburgh: Edinburgh University Press. 123–137.
- Kozinc, Nina, 1998: Rif, Raf – Pafff. *ČKZ XXVI/190–191*. 105–129.
- Kraigher, Amelia, 1998: Svinčena leta italijanske levice. *ČKZ XXVI/190–191*. 131–149.
- Kralj, Lado, 2005: Sodobna slovenska dramatika (1945–2000). *Slavistična revija* 53/2. 101–117.
- Lukan, Blaž, 2001: Drama se ne piše, drama se dela: Pogovor z Dušanom Jovanovićem. *Literatura* 118. 71–92.
- Marx, Karl, in Engels, Friedrich, 1979: Manifest komunistične stranke (Komunistični manifest). V: Marx, Karl, in Engels, Friedrich: *Izbrana dela II*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Milohnič, Aldo, in Svetina, Ivo (ur.), 2009: *Prišli so Pupilčki: 40 let Gledališča Pupilije Ferkeverk*. Ljubljana: Maska in Slovenski gledališki muzej (knjižni zbirki Transformacije in Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja).

- Rizman, Rudi, in Maruško, Mitja (ur.), 1986: *Antologija anarhizma I., II.* Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS (knjižna zbirka Krt).
- Toporišič, Tomaž, 2004: *Med zapeljevanjem in sumničavostjo: razmerje med tekstom in uprizoritvijo v slovenskem gledališču druge polovice 20. stoletja.* Ljubljana: Maska (knjižna zbirka Transformacije).
- Vodovnik, Žiga (ur.), 2011: *Antologija anarhizma 3.* Ljubljana: Krtina (knjižna zbirka Krt).
- Žižek, Slavoj, 2006: Zakaj Laibach in NSK niso fašisti? Maska XXI/3–4. 38–41.

Bogomila Kravos

Ob zaključku sezone

Slovensko stalno gledališče

Razširjena gledališka ponudba – poleg redne dramske produkcije se v repertoar tržaškega SSG umeščajo še gostujoči plesni in pevski spektakli – zahteva izbiro kriterija obravnave, in ker govorimo o repertoarnem gledališču z abonmajsko publiko, na podlagi katere državni aparati odločajo o umestnosti obstoja te institucije, bomo pri presoji upoštevali njihovo recepcijo predstavljenih del. SSG ima namreč zaradi svoje specifikke (110-letna tradicija, delovanje v izrednih razmerah, permanentna finančna stiska, številčno skromen ansambel, dolgotrajna nedorečenost umetniške ponudbe) poseben položaj in je zato vzorčni primer gledališča, ki že vrsto let doživlja krizo. Upravitelji kompleksnost stanja praviloma zreducirajo na finančni primanjkljaj, torej na zadoščanje obveznostim in predpisom, s čimer izpolnijo pogoje za preživetje ustanove. V zadnjih desetletjih se je tako zanemarljivo vsebinsko vprašanje in ni več jasno, kakšno vlogo naj bi odigrala institucija s specifičnim statusom (slovensko gledališče s stalnim ansamblom v drugi državi) in kako naj bi ustanova to svoje enkratno bivanje v prostoru odražala v svojih produkcijah. SSG se namreč od svojega nastanka pojavlja kot slovensko gledališče, ki deluje v večkulturnem prostoru in zato proizvaja svojo odrsko govorico. Njegov konstitutivni element je bilo (in bi verjetno še vedno lahko bilo) pospeševanje razvoja različnih umetniških silnic (od govora in pisane besede do likovne in glasbene ustvarjalnosti). Od ustanovitve tržaškega Dramatičnega društva (1902) se je marsikaj spremenilo. Trst je izgubil nekdanjo veljavo, zanemarljivo je svojo večkulturno specifikko, fašistoidni nacionalistični izpadi se pojavljajo skoraj nezavedno in občasne levosredinske lokalne uprave temu mestu iščejo času primerno vlogo.

SSG je februarja 2011 po letu in pol trajajoči prisilni upravi dobilo nov statut in člani skupščine so umestili nov upravni odbor, ki je imenoval

novo umetniško vodstvo. Tri režiserje (za eno plačo), ki so zasedli to mesto, so poimenovali tercet, trojka, se še malce blasfemično ponorčevali, toda Jaša Jamnik, Boris Kobal in Sergej Verč so prevzeli umetniško vodstvo in na hitro pripravili repertoar za pravkar minulo sezono.

Repertoarna ponudba 2011/2012

Novo vodstvo je abonmajsko ponudbo razširilo s Trsta na Gorico (v prejšnji sezoni opuščeno) ter prvič v obstoj gledališča tudi na Čedad, kar pomeni, da želi izpolniti osnovno poslanstvo te inštitucije, tj. pokrivanje celotnega prostora, na katerem živijo Slovenci "za mejo". Že prej se je govorilo o nehomogenosti tržaškega občinstva, širitev ciljne publike pa predstavlja nov izziv, saj ima vsako območje do gledališča svoj odnos. K temu moramo dodati še, da se zadnja leta v slovensko gledališče vztrajno poskuša privabiti tudi italijanske gledalce. Repertoar pretekle sezone je bil torej v vseh pogledih poskusen, produkcije SSG pa nujno odražajo tudi zmogljivost ansambla.

Ponudili so štiri abonmaje, poleg osnovnega (štiri domače produkcije in dve gostujoči dramski predstavi) še super klasični (štiri domače produkcije, štiri gostujoče dramske predstave, koncert in operna predstava), super sodobni (štiri domače produkcije, štiri gostujoče dramske predstave in dve glasbeni predstavi) ter mega abonma (štiri domače produkcije, šest gostujočih dramskih predstav, operna predstava in tri glasbene predstave). Mlajši publiki so namenjeni otroški oziroma mladinski abonmaji, po starostnih obdobjih (tri dela v lastni produkciji in gostovanja).

Pred začetkom sezone je bilo dvanajst promocijskih srečanj in nekaj cenovno privlačnih predstav, ki naj bi ponazorile raznolikost abonmajске ponudbe. Promocijska srečanja je uvedel skeč, v katerem se je narečno obarvan govor (Adrijan Rustja) prepletal s standardno slovenščino (Minu Kjuder). Dialog je izpostavil skupni imenovalac specifične tržaške publike in gledalci, ki so na "svoje" igralce navezani, so Rustjo sprejeli kot "starega mačka", se pustili voditi, zavajati in osveščati. Vsaka replika (večkrat banalna) je zadela v živo in dajala prisotnim občutek, da bo gledališče iskalo priložnosti za stik z občinstvom. Iz pogovora, ki je sledil skeču, je bilo razvidno, da so prisotni pozorno spremljali najavljene poteze novega upravnega oziroma umetniškega vodstva, da so pripravljeni dajati sugestije in da čakajo na izpolnitev svojih pričakovanj. Letošnja abonmajska kampanja je bila zato uspešnejša od prejšnje.

Med vzorčnimi predabonmajskimi predstavami naj omenimo dve, ki se žanrsko navezujeata na napovedano pestrost ponudbe. Komedija *Poslednji termina(l)tor* (Matevc, Kobal) je strukturirana na prizorih med dvema komedijantoma. Delo je v prejšnji sezoni že napolnilo dvorano in balkon tržaškega Kulturnega doma in recepcija je bila optimalna. Gojmir Lešnjak - Gojc je discipliniran soigralec Borisa Kobala, tega pa starejši gledalci obožujejo in on jih dobro pozna, ve, do kod sme in da si lahko privošči tudi rahlo preseganje običajnih jezikovnih omejitev.

Gostovanje tržaške italijanske skupine Pupkin kabarett se je navezovalo na izkušnjo iz pretekle sezone in na izpostavljanje odprtosti gledališča do italijanske publike. Tokratna predstava je bila bolj skromno obiskana, in ker so umanjali običajni obiskovalci tega kabareta, je med odrom in parterjem zazijala velika praznina. Z njo se je izpostavila specifičnost tega žanra, ki ne deluje samodejno, temveč v osmoli s ciljnimi občinstvom, ker se replike plasirajo glede na vzdušje. Tovrstne predstave so uspešne, kadar nastopajoči dopolnjujejo svoje gege ob reakcijah prisotnih. Dvorana Kulturnega doma ni idealen prostor za takšne spektakle, pol prazna pa deluje porazno. Po predstavi se je nekaj slovenskih obiskovalcev, ki očitno zahajajo v Mielo, kjer ta skupina nastopa, zgražalo nad neodzivnostjo publike, zdelo se jim je, da so slovenski gledalci bojkotirali "tuje" igralce.

Večji priliv običajne publike kabaretistov bi gotovo pripomogel k boljšemu poteku predstave v nedomačem ambientu. Toda za slovensko-tržaško publiko vemo, da s težavo sprejema drugo ali drugačno komiko. Tudi različne ravni osrednjeslovenske komike zvenijo Tržačanom pogosto grobo ali plehko. Kabaret je med odrskimi prikazi najobčutljivejša gledališka zvrst. Trst (italijanski) jo je nekoč razvijal na različnih ravneh za različne vrste občinstva. Lahkotnost, ki jo žanr predvideva, nastaja samo ob popolnem sozvočju med izvajalcem in gledalcem. Iskrivost in jednatost sta "vic" vsakega skeča. Nekdanja tržaško-slovenska kabaretna tradicija (tudi če je nismo doživeli) je vpisana v našo podzavest. Tržaški slovenski kabaretisti so (bili) poklicni igralci ali pa so imeli dobro gledališko izobrazbo, poznali so torej osnove učinka vsake geste ali izgovorjene fraze. Talent je igralcu potreben, disciplina in poklicnost pa nudita možnost za uravnotežen prikaz še tako absurdne situacije. Nastopajoči v Pupkin kabarettu so sicer sposobni igralci, ne znajo pa strniti prikaza in posledično dolgovезno kopičenje duhovitosti razblini učinek poante. Gledalci so reagirali na to, kar so gledali, in glede na zahtevnost domače publike sta "huronski" smeh in burni aplavz seveda izostala.

Potek sezone

Daljši zapis o t. i. minornih žanrih in njihovi ukoreninjenosti v tržaški zavesti je uvod v analizo prve produkcije, ki so jo v SSG najavili s temi besedami: "Za začetek v humorističnem duhu bo poskrbel režiser Boris Kobal, ki je izbral tekst izjemno uspešnega dramatika in pisatelja [Mira Gavrana], v katerem bo vsak zlahka prepoznal domače situacije in pogovore o politiki in pokvarjenosti današnje družbe. *Šoferji za vse čase* je zgodba o korupciji v malem formatu, o ambicijah, stereotipnih pogledih kot tudi naivnih življenjskih strategijah preprostih ljudi."

Četrtega novembra 2011 je bila v Kulturnem domu premiera Gavranove komedije. Kobal je delo sam predstavil v tržaški prostor in ga prevedel v psevdopogovorni tržaški slovenski jezik. Komično burkaški pristop je dal predstavi hiter tempo, sporočilnost teksta pa ni zadela v živo tudi zaradi jezikovne neustreznosti. Zdelo se je, kot bi Kobal pretiraval oziroma ne vedel več, kako govori današnji slovenski srednji sloj v mestu in kakšno slovenščino govorijo v družinah z otroki, ki obiskujejo slovenske šole, kako se uporablja italijansko/tržaško izrazje in kolikšen je pri tem vnos prostaških besed. Jezikovni kod je namreč tesno povezan s sporočilnostjo dela: moški akterji so šoferji (dva Slovenca in en priseljenec), ki so se na poklicni lestvici povzpeli do osebnih šoferjev uglednih predstavnikov oblasti ter se iz avtobusa/kamiona presedli v limuzino. Povzpetje po družbeni lestvici navadno privede do prisvajanja lastnosti nadrejenih, od vedenjskih navad do jezika. Poanta komedije je namreč na korupciji, velikopoteznem prekupčevanju in grabežljivosti. Do zdaj je bil Kobal v tipizacijah svojih kabaretnih junakov prepoznaven prav po mojstrskem nizanju jezikovnih kodov, ki so z uravnoteženo obarvanimi naglasi tipizirali like. Pomislimo na njegovo *Afriko* (1996), na temeljno vlogo preigravanja jezikovnega niansiranja (od domačega do priučenega izražanja, od avtentičnega do stereotipnega govora) in pravo mero vnosa italijanskega, tudi prostaškega izrazja, pri čemer se je ciljni gledalec popolnoma vživel v prikaz in v vseh prizorih prepoznaval svojo stvarnost. Res je, da je od Kobalove *Afrike* minilo petnajst let in da je bila v tem času režiserjeva prisotnost v tržaškem teatru nezaželen. Toda to ne opravičuje zdajšnjega površnega odnosa do odrskega jezika. Uporabljeni jezikovni kod je namreč tudi pri tej predstavi pospeševal tempo odrskega dogajanja in replike so se plasirale hipoma, toda grobo izrazje, kopičenje/ponavljanje enih in istih opolzosti je siromašilo že tako zelo skromno sporočilnost besedila. Satirične osti niso zadele v živo, umanjkali so referenčni junaki, in čeprav so igralci delovali kot utečeni stroj, komedija ni pritegnila.

V nosilni vlogi Štefke, žene najpodjetnejšega šoferja, je Minu Kjuder (k. g.) dokazala izjemno kondicijo: briljantna in nevsiljivo opazna je delovala kot *spiritus agens*, tako da se je vse sukalo okoli nje. Gradila je, širila in krpala celoten komedijski konstrukt ter z ustreznimi poudarki plasirala iztočnice soigralcem. Kjudrova je brez sprenevedanja usmerjala odrsko akcijo in kdor ni sledil njenemu izhodiščnemu namigu, je igral pač svojo igro, včasih banalno, preveč solipsistično in s prevelikim poudarkom na grobostih. Pravo lego za svojo igro je našla tudi Lara Komar v vlogi hčerke Amande. Razvajanost in nepotešenost sta odražali čas njenega doraščanja, tako da je v njenem liku zaživela mladostniška problematika, ki postane iskanje užitkov, ko umanjka smisel. Čustveno razseljeno in seksualno nepotešeno soseda je igrala Nikla Petruška Panizon, manj izrazito izdelan lik žene drugega šoferja je igrala Maja Blagovič, podjetniško zagnane šoferje pa Vladimir Jurc, Primož Forte in Tarek Rashid (k. g.).

V mesecih pred naslednjo produkcijo je bilo nekaj gostovanj, med katerimi naj omenimo Shakespearovo dramo *Kar hočete* v izvedbi SNG Maribor in režiji Janusza Kice. Domiselna postavitev in vzorno odigrane vloge so bile priložnost za spomin na domačo tradicijo. Slovenski Tržičani svojo prisotnost v mestu utrjujejo s spominjanjem velikopoteznih podvigov iz preteklosti. Ko je to delo v sezoni 1948/1949 režiral Milan Košič, je bilo po poročilih sodeč doživetje enkratno, v sezoni 1980/1981, ko so tržaški igralci sodelovali z režiserjem Brankom Gombačem, je bila dvorana razigrana, tokrat (18. novembra 2011) pa nič. Videti je bilo, kot bi se v napovedih predstavljenega komada zataknilo na komunikacijski ravni, da se (vsaj ob prvem večeru) ni mogla ustvariti "štimumga", ki jo je predstava v vsej svoji pojavnosti izžarevala. Umanjkal je odnos do preigravanja na ovrednotenem odru Kulturnega doma. Mariborčani so namreč funkcionalno razporedili scenske elemente v predodetje oziroma prostor za orkester in Vlado Novak (Malvolio), Tadej Toš (Norec), Aleš Valič, k. g., (Vitez Tobija) in Matija Stipanič (Vitez Andrej Bledica) so komične situacije gradili ob medlem hahljanju gledalcev. Šele na koncu predstave so doživeli neskromen aplavz.

Omenimo naj še proslavo ob 70-letnici Osvobodilne fronte in 20-letnici samostojnosti Slovenije z naslovom *Dvignite se* (4. decembra 2011), ki je nastala na pobudo krovne organizacije, Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Pri izvedbi so poleg dveh pevskih zborov sodelovali še člana gledališkega ansambla SSG in Boris Kobal, ki je režiral po scenariju Marija Čuka. Običajni elementi proslave – petje, igralske točke in govori političnih predstavnikov – so delovali kot celota in so primerno ovrednotili zgodovinske dogodke.

Ob koncu leta je SSG svojim obiskovalcem ponudil družabnost z naslovom *Silvestrski večer s komedijo in plesom* (Sezona naročenih umorov Zlatana Dorića v produkciji T.I.P. teatra in glasbeni trio Bodeča roža), ki je bil, v nasprotju s spravljivim poročilom v lokalnem dnevniku, po pripombah udeležencev porazen (slab gledališki komad, skromen obisk in puhla zabava).

Tudi zato je bilo pričakovanje naslednje produkcije SSG veliko: Molièrov *Taruffe* v prevodu Otona Župančiča je delo, ki ga vsak pozna, režija Sama M. Strelca je obetala prekipevajočo posodobitev in bila najavljena kot morebitna "špica" sezone. Premiera je bila 13. januarja 2012, ogledana predstava pa nedeljska popoldanska (29. januarja).

Časovni zamik med premiero in ogledom je bil srečno naključje. V vmesnem obdobju se slišijo komentarji, človek prebere recenzije in se lahko dobro pripravi na ogled: v miru prebere tekst, pregleda gledališke liste predhodno ogledanih uprizoritev, se poglobi v novi dvojezični gledališki list (oblikovno podoben prodajnemu katalogu manjšega podjetja z nekaj več vsebine kot prejšnje sezone, še vedno pa z neverjetnim prevodom v italijanščino) ter seveda v kritike tržaškega časopisja in radijske oziroma televizijske ocene. Poročila prijateljev, ki so si medtem predstavo ogledali, so bila namreč destruktivna in so posredno zastavljala vprašanje, kam plove "zamejska" barka. O izbiri dela ni razpravljajl nihče, pač pa o njegovi odrski postavitvi oziroma o pomenu in vplivu kritike.

Molièrov *Tartuffe* je idealen gledališki tekst. Rastko Močnik je v sezoni 1997/1998 za gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega zapisal, da je to delo "po meri vsakokratnega bralca", da je "časovna oddaljenost le strukturna kategorija", da gre za igro "o zrežiranem nesporazumu, o 'prevari', če hočete – a prevare, režije ne bi moglo biti, če se ta kultura ne bi že sama nudila v režiranje, če ne bi najprej živela v nesporazumu s seboj, v *samoprevari*". Zato so po njegovem "posodablajoči" prijemi pri Molièru presenetljivo redki za naše čase, ko so te vrste 'anahronistične postavitve' ne le priljubljene, temveč skoraj vselej tudi konceptualno solidno utemeljene in zelo pogosto kar se da učinkovite". Ko se Močnik loti še problema človeške dvoumnosti ali ustaljene navade laskanja in ugotovi, da je "Tartuffe [je] obsojen na zmago", se tržaškemu bralcu utrne pomisel na Morettijev film *Il caimano* (2006) in se mu zazdi, da bo Molièrovo delo nekaj hudo aktualnega.

Samo M. Strelec seveda ne pozna tržaškega prostora in tudi ni pomislil, da bi v Trstu iskal priložnost za širitev lastnega konceptualnega loka, ter je Molièra bral po svoje. Režijski koncept je osnoval na kopičenju zunanjih efektov, ki so se ujemali s kostumi Marite Čopo, in igralci so

igrali komedijo, gledalci pa so se spraševali, kaj gledajo. Zelo uglašena in prizanesljiva kritičarka tednika *Novi glas* je to odrsko postavitve označila kot "svojevrstno" in pri opisu režijske zamisli oziroma odrske izvedbe vlog ta pridevnik uporabila še trikrat. Poudarila je tudi, "da smo nekatere finte, pristope, odrska preigravanja že videli" in navedla kopico oguljenih prijemov, se spotaknila ob pretirano iskanje povezave s sedanostjo, spregovorila o nepotrebnih "časovnih preskokih", o aktualnosti teksta, ki ne rabi posodobitev.

Igralci so vloge igrali vsak po svoje: Miranda Caharija (k. g.) je bila vzvišena gospa Pernellova, Vladimir Jurc zaslepljeni Orgon, Maja Blagovič zapeljiva Elmira, Primož Forte pošteni sin Damis, Nikla Petruška Panizon nesrečno zaljubljena hčerka Marijana, Romeo Grebenšek predani zaljubljenec Valer, Luka Cimprič nedorečeni Kleant, Lara Komar domiselna Dorina in Branko Šturbej (k. g.) svetohlinec Tartuffe.

Nikjer ni bilo omembe, da je prvega Molièra na Slovenskem (*Skopuha*) igralo tržaško gledališče v Narodnem domu v sezoni 1919/1920 ter da je z režijo Molièrovega *Tartuffa* v mariborski Drami debitiral Jože Babič, prvi povojni umetniški usmerjevalec tega gledališča, ki je nato to delo uprizoril ob svojem prihodu v Trst (1949/1950).

Po napovedih (letos so se predstave zvrstile po koledarju) je bilo 23. marca na vrsti delo domačega avtorja Dušana Jelinčiča, kar je za tržaško gledališče vedno veliko doživetje. Zgodovina in problem terorizma sta zanimivi temi, tako da se je že pred premiero govorilo o kroniki atentata (kot so v podnaslovu opredelili dokumentarno dramo) *Kobarid '38*. Besedilo je bilo sicer poznano, ker so ga že leta 2005 predstavili v bralni izvedbi (SSG in Radijski oder, režija M. Sosič) v pododrju Kulturnega doma z naslovom *Oseka na robu gozdov* in je leto pozneje v knjižni izdaji izšlo kot *Upor obsojenih*. Gre namreč za literarno osmišljenje antifašističnega delovanja v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Za večjo dramsko učinkovitost teksta je poskrbel Boris Kobal, režija pa je bila zaupana Jerneju Kobalu; o tej neprijazni navezi je bilo dosti nepotrebnega govora, zato je bila verjetno ta izkušnja za mladega režiserja precej naporna.

Kdor se je kdaj zanimal za obdobje fašizma na Primorskem, pozna tudi priprave na atentat na Mussolinija ob njegovem prihodu v Kobarid leta 1938 in ve, da je težko razvozlati vzdušje podtalnega delovanja. Dokler so živi akterji, ostaja živo tudi zarotništvo, po njihovi smrti pa ostanejo samo hipoteze. Drama je grajena na pričevanjih in dokumentarnem gradivu, gre torej za nabor izjav, iz katerih je mogoče o značajih dramskih junakov samo sklepati. Kobalova obdelava teksta je sicer nekoliko prikrla avtorjevo prizadetost (avtorjev oče Zorko je bil med pobudniki organizacije TIGR,

atentator Franček Kavs je bil avtorjev znanec in kolega), toda dokumentarnost je prevladala nad dramatičnostjo. Liki so ostali dramsko neizdelani. Mladi igralci so se vsi močno angažirali, toda očitno je generacijsko pogojeno dojemanje uporniške akcije, ki je preteklost vzporejala s sedanjo, doživljal vsak po svoje in je umanjala relacijskost konspiracije. Vsak junak je izjavljal svoja stališča in s tem izničil vsakršno dialoško konfrontacijo, ki bi na odru ustvarila intenziteto zarotništva. Režiser je skrbno razporedil odrsko pojavljanje junakov, vzporedil srečanja med zarotniki, ki so se na nagnjeni sceni (Darjan Mihajlović Cerar) dogovarjali o kraju in izvedbi atentata. Nekaj več dramatičnosti je bilo v drugem delu drame, ko se atentator sooča s samim seboj, ob nastopih tovariša, dekleta in mačehe. Notranji konflikt z bombo prepasanega junaka je bil prikazan usodno zaznamovano. Lik Frančka Kavsa je dvorezen, ker se je sam javil, da izvede načrtovano dejanje. Primož Forte je imel za upodobitev tega junaka morda preveč informacij in se je zatekel v notranjo razklanost, poiskal razkolnikovsko razsežnost, ki se je utemeljevala zgolj na navaajanju doživetja v Pragi in prebranih knjig. Zato je samoprepričevanje o upravičenosti dejanja v dialogu s tovarišem Ferdom Kravanjo, ki ga je zgledno odigral Matija Rupel (AGRFT), izpadlo neprepričljivo. Tudi onirični prizor s Kavsovim mrtvim dekletom Brigito (Elena Husu), ki naj bi podkrepil upravičenost dvoma o lastni moči, ni dosegel pravega učinka. Malce preveč kričava je bila Kavsova mačeha (Maja Blagovič). Drugi pomemben lik v tej drami je Danilo Zelen, ki je v zgodovinski spomin vpisan kot popoln zarotnik: odločen in neopazen v svoji pojavnosti. Romeo Grebenšek ga je odrsko prikazal kot pragmatika in stratega, prav tako enoznačno je Luka Cimprič obarval lik Justa Godniča, ki naj bi bil veseljak, tigrovca Boruta pa je igral Žiga Udir (k. g.). Pomemben delež gre Antoniu Giacominu, ki je v odrsko dogajanje smiselno umestil filmske posnetke iz časov Mussolinijevega prihoda v Trst in Kobarid ter s tem dal drami zgodovinsko globino.

Tržaški gledalci so delo sprejeli kot ozaveščanje preteklosti in poklon junakom, ki jih v glavnem sicer ne poznajo, zato je bila recepcija zelo različna: od pritajenega zadovoljstva ob eksaltaciji žrtvenega sindroma, tj. "kako smo trpeli in še vedno trpimo", do skoraj ravnodušnega opažanja pomanjkljivosti v dramskem prikazu.

Dvanajstega aprila je bila v Mali dvorani Kulturnega doma še zadnja premiera v sezoni, priredba Magrisove pripovedi *Lei dunque capirà/ Saj razumete* v prevodu Veronike Breclj. Delo je bilo že monološko predstavljeno v italijanskem gledališču, vendar naj pripomnimo, da so take postavitev v Trstu tvegane, ker s prevelikim zanosom zbanalizirajo

sporočilnost teksta. Zato je bila dramska priredba režiserja Igorja Pisona pričakovana in povsem upravičena.

Magris obravnava mit o Orfeju in Evridiki iz njenega zornega kota. Protagonist je Ona, ki je zaradi okužbe v domu za ostarele (prevajalka sicer prestavi Magrisovo "casa di riposo" dobesedno, kot "dom počitka"), kjer na meji brezčasa nagovarja nevidnega Predsednika, naj njenemu življenjskemu sopotniku dovoli, da pride ponjo in jo odvede s seboj. Ona sicer ve, zakaj si On želi njenega povratka, da je ob ljubezni še veliko praktičnih razlogov, ker žena ni samo ljubica, muza in svetovalka, temveč tudi skrbna gospodinja, ki opravlja nujne vsakdanjosti. Iz nedorečenega sveta, v katerega je postavljena in v katerem vlada popolna osamljenost, naj bi prinesla spoznanje o bistvu. O tem bi potem On lahko pripovedoval in pel. Ko od nevidnega in neslišnega Predsednika dobi dovoljenje, se napotita iz doma, toda na poti ga Ona namerno pokliče, da se On ozre. Ne more mu namreč dati tega, kar si On želi, in pomirjena se vrne v brezmejnost doma.

Režiser Igor Pison je v svoji priredbi poudaril polifonijo diskurzov in jih razdelil med Njo, likom A, likom B in likom C. S tem je dal mislim nov tok in upovedal svoje dojemanje osnovnih tem Magrisove pripovedi. V ugledališčnem besedilu se izguba drage osebe, osamljenost, spominjanje in časovna razsežnost osmišljajo v pritajenih pripovedih, prebiranju zapisov, ob glasbenih vložkih in v točnem urniku prehranjevanja. Nedorečeno prizorišče (scena in kostumi Nicola Minssen) predstavlja dnevna soba s televizorjem, pianinom in projekcijo puščave v ozadju, ki s skoraj prazno cesto poudarja brezizhodnost, nagačena srna nekje zgoraj ob projekciji pa izvisi kot utrinek spomina. Pison je sam izbral glasbo in ji namenil pomembno vlogo v skladu s svojo tržaškostjo in iz nje izhajajočim pojmovanjem odrskega reflektiranja stvarnosti. Posnetki Endrigove *Canzone per te* in *Hymne à L'amour* Edith Piaf, pa tudi klavirska spremljava in petje Händlove arije *Lascia ch'io pianga* in Bachove *Bist du bei mir* namigujejo na nostalgijo po nečem, kar je bilo in kar zaman objokujemo, ker se ne povrne. Namig na tržaško situacijo in na ustvarjalca v tem mestu je očiten. Iz tega gradi Pison svojo odrsko pripoved, izhaja iz Magrisove poetike, ki jo pozna še iz tržaške študijske dobe, in jo širi, tako da junakinjo postavi v svoj prostor in čas, ker jo lahko dojema samo prek lastne izkušnje. Zato se preigravanje večnih tem ljubezni in samote utaplja v tišini. Besede, ki jih govori Ona (Lučka Počkaj), izražajo dostojanstvo in notranje neskladje, ki ga dopolnjuje lik B in v katerem Nikla Petruška Panizon ironično razkriva prikriti del ženske vloge v partnerskem razmerju. Ob ženski dvojnosti ponazarja lik A (Vladimir Jurc) odvisnega/izgubljenega moškega

in lik C (glasbenik Igor Zobin) povezovalni element, ki uglajeno igra na pianino in vodi petje. Glasba je namreč bistveni element tega gledališkega dogodka. Z njo zadobi literarna predloga novo razsežnost in osmisli tisto pogrezanje v "tržaško brezčasje", ki ga je Magrisu svoj čas očital literarni kritik Giuseppe Petronio. Magrisova neuresničljiva obljuba in čakanje na lastni zaton se v Pisonovi obdelavi izpolnita z odhodom lika C v zaodrje.

Ob tej predstavi so se tržaški gledalci globoko zamislili: vznemiril jih je režiserjev prijem in njegova razgradnja originalnega teksta. Pisateljev ugled je namreč nesporen in primerjava med branim in gledanim je potrdila sposobnost publike, da šele po premisleku sprejme ali zavrne režiserjevo interpretacijo. Ocena Pisonove odrske redukcije literarne pripovedi je v glavnem pozitivna.

Odrpito ostaja vprašanje, kako so produkcije SSG sprejeli na Goriškem in v Benečiji. Ker pa je bila to nedvomno "poskusna sezona", bomo šele iz naslednjih sklepali, kako se gledalci odzivajo.

